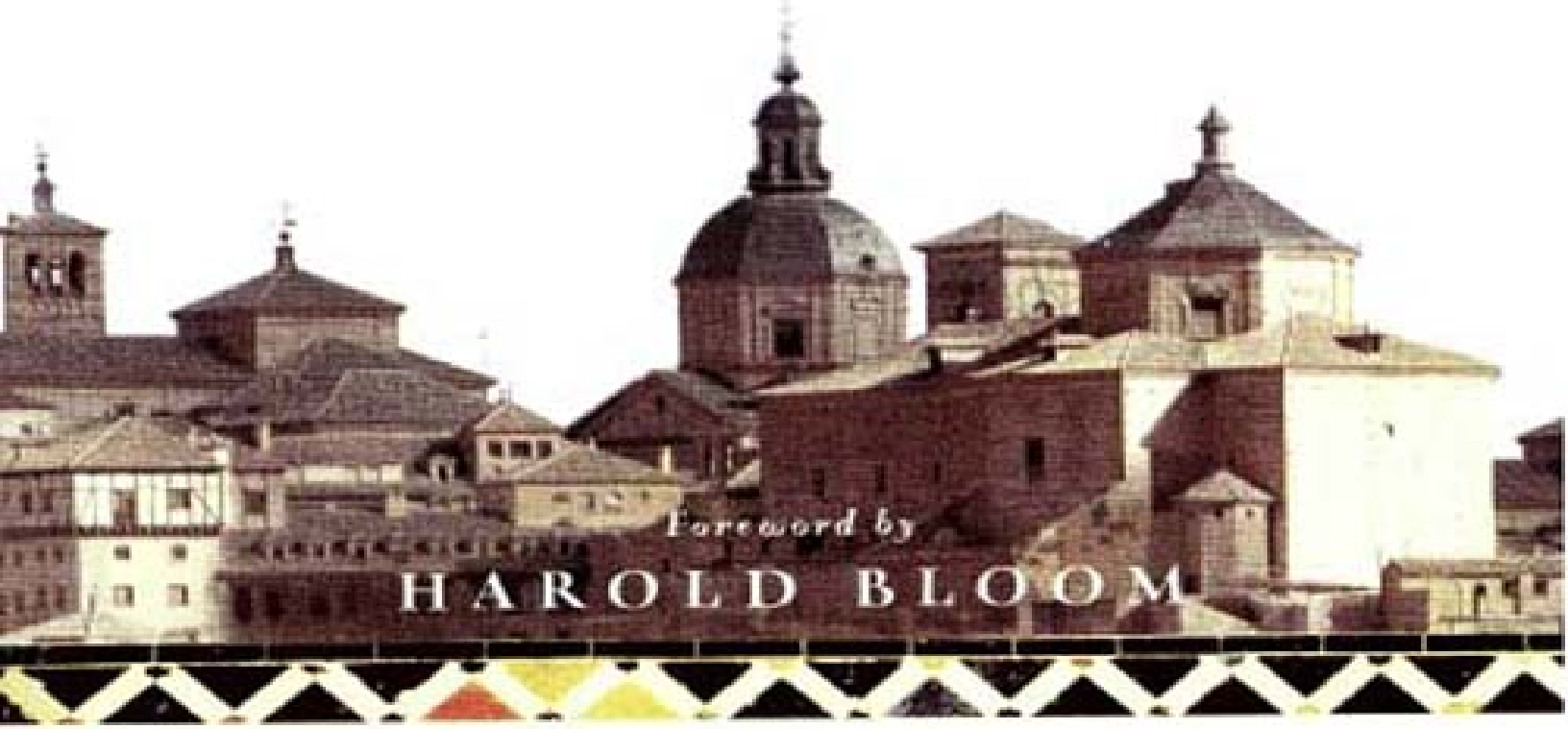
"An illuminating and even inspiring work. . . . By showing us what was lost, Menocal reminds us of what might be." —*Los Angeles Times*

The Ornament of the World

Foreword by
HAROLD BLOOM

How Muslims, Jews, and Christians Created a Culture of Tolerance in Medieval Spain

MARÍA ROSA MENOCAL

María Rosa Menocal'ın eserleri büyük beğeni topladı.

Dünyanın Süsü

Ortaçağ İspanyası'nda Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar Nasıl Bir Hoşgörü Kültürü Yarattılar?

" *Dünyanın Süsü"* nde gördüğümüz zengin ve olağanüstü manzara, sözde Karanlık Çağlara kadar uzanıyor, ancak kitabın kendisi bundan daha güncel veya daha cesaret verici olamazdı. Maria Rosa Menocal, Müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin barış içinde bir arada yaşamanın yolunu buldukları tarihin nadir bir anını bizlere gösteriyor.

ve refah… Aydınlatıcı ve hatta ilham verici bir eser."

—Jonathan Kirsch, Los *Angeles Times*

"Menocal, hikâyeyi olağanüstü iyi anlatıyor; dönemin şiir, kurgu, mimari ve felsefedeki yeniliklerini gösteren kişi ve yerlerin kısa öykülerine geçmeden önce, siyasi tarihe ustaca bir genel bakış sunuyor… Hem dışarıdan hem de içeriden fanatizmle mücadele eden çok kültürlü bir Amerika için önemli bir dersi başarıyla aktarıyor: Dar bir 'saflık' ve önyargı yoluna girip kendimizi yok edebiliriz. Ya da farklılıklara saygı duyarak birlikte yaşamayı ve herkesin sunabileceği en iyi şeyleri kullanan bir toplum yaratmayı öğrenebiliriz."

—Anne Bartlett, *Miami Herald*

“Menocal, birçok romancının kıskanacağı zengin bir mekân algısı sergiliyor ve genel okuyucuyu asla yabancılaştırmadan, ayrıntılı ve ilgi çekici bir hikâye anlatıyor. Büyüleyici bir üslupla kaleme aldığı tarih, hem geçmişteki hoşgörünün bir kanıtı hem de barış dolu bir geleceğin umudu niteliğinde. Endülüs tarihinin dersleri hiç bu kadar güncel olmamıştı.”

—John Green, *Booklist*

“Üç tek tanrılı dinin mensuplarının farklılıklarını bir kenara bırakıp geçinmeye çalıştıkları bir döneme dair yankı uyandıran ve güncel bir örnek… Olağanüstü zarif bir çalışma, ‘kültürel hoşgörü ve kültürel uyumun bilinmeyen derinliklerini’ sağlam ve son derece okunabilir bir şekilde ele alan bu eser, Orta Çağ hakkındaki görüşümüzü yeniden gözden geçirmemize yardımcı olabilir.”

— *Kirkus Reviews* (yıldızlı değerlendirme) “Little, Brown, Maria Rosa Menocal'ın *'Dünyanın Süsü' adlı eserini* yayınlamak için mükemmel bir zaman seçti. Bu, Orta Çağ 'el-Andalus' veya Endülüs'ünün, yani kapsamlı bir işbirliğinin olduğu bir kültürün tarihidir.”

Hatta Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar arasında simbiyoz ve uygarlığın beşinci yüzyıldan beri neredeyse aşılmamış bir noktaya ulaştığı bir dönemdi.

Atina… 'Batı' kültürü diye adlandırdığımız şeyin büyük ölçüde Endülüs kültürüne borçlu olduğunu söylemek abartı olmaz.

Aydınlanma… Bu kitap, kısmen de olsa kaybettiğimiz bir dünyayı, mevcut tek tanrılı liderliklerimizin özlediği bir dünyayı bize geri kazandırıyor.

"Hiç nostalji hissetmiyorum."

— Christopher Hitchens, *Nation*

“Hatırasına ve güvencesine en çok ihtiyaç duyduğumuz bir anda, Maria Rosa Menocal bize Endülüs armağanını sunuyor. İspanya'nın büyük Müslüman medeniyetinin yükselişini ve düşüşünü muhteşem bir şekilde yeniden anlattığı bu eserde, büyülü ve trajik unsurlar ilham ve uyarı olarak

iç içe geçiyor. Dinî inançların insanlığın iyileşmesine ve gelişmesine yardımcı olmada hâlâ bir rolü olduğuna inanan herkes için bu eser mutlaka okunmalı.”

—Yossi Klein Halevi, *"Cennet Bahçesinin Girişinde: Kutsal Topraklarda Hristiyanlar ve Müslümanlarla Birlikte Tanrı'yı Arayan Bir Yahudi" kitabının yazarı*

“İnce ve kapsamlı… *Dünyanın Süsü,* bir dönemin, bir yerin ve her şeyden önce bir hoşgörü ahlakının portresini sunan bir dizi kısa öykü etrafında şekilleniyor… Maria Menocal, lirik ve şiirsel bir nitelik yansıtan, aynı zamanda da ustaca bir şekilde yakalamayı başaran, son derece özenle hazırlanmış bir kitap yazmış.

Endülüs'ün 'tatlılığı ve ışığı'... Bu kutlama ve melankolik anma, neyin hatırlatıcısı olarak faydalı bir işlev görüyor?

"Bir zamanlar vardı ve gelecekte ne olabilir?"

—Emran Kureshi, *Ulusal Posta* (Kanada) “Bu muhteşem tarihsel incelemede Menocal, İslam'ın Batı'daki gelişiminin yanı sıra Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam'ın bir zamanlar nasıl yan yana geliştiğini, birbirlerine nasıl hoşgörü gösterdiğini ve birbirlerinden dil, sanat ve mimari ödünç aldığını anlatıyor… Menocal, bu üç din arasındaki çözümsüz farklılıklara rağmen, çelişkilerinin üretken ve olumlu olabileceğine dair ortak bir inanca sahip olduklarını gösteriyor… Akıcı üslup ve berrak içgörüler, din tarihinin az tartışılan bir bölümüne ışık tutuyor.”

— Publishers Weekly

“Kişisel hikâyelere odaklanan *Dünyanın Süsü* , canlı bir okuma deneyimi sunuyor ve bize yaklaşık 800 yıllık bir tarihe dair büyüleyici bir bakış açısı veriyor… Sayın Menocal'a, çoğunlukla uzmanların konusu olarak kalmış önemli bir tarih dönemini gün yüzüne çıkardığı için minnettarız.

Dünyanın Süsü, zamanlaması açısından da oldukça yerinde bir eser. Soğuk Savaş'tan sonra İslam tehdidi görünüşte kızıl tehdidin yerini almışken ve aşırılıkçı hareketlere karşı büyük bir korku varken…

11 Eylül'den sonra Batı'yı İslamcı köktencilik etkisi altına aldı; bu nedenle İslam'ın başka bir yüzünü görmek daha da önem kazanıyor."

— Claudia Roden, *Wall Street Journal*

MARÍA ROSA MENOCAL'IN DİĞER ESERLERİ

Ortaçağ Edebiyat Tarihinde Arapların Rolü:
Unutulmuş Bir Miras

Dante'nin Hakikat Kültü'nde Yazmak
Borges'ten Boccaccio'ya

Aşk Parçaları:
Sürgün ve Lirik Şiirin Kökenleri

Cambridge Arap Edebiyatı Tarihi:
Al-Andalus (EŞ EDİTÖR)

Palmiye ağacının yetiştiği yerden gelen samimi bir insan için…
Babam, cesur Enrique Menocal,
ömrünü sürgünde geçirmiş olan
kendi palmiye ağaçları ülkesinden

Telif hakkı

Telif hakkı © 2002 Maria Rosa Menocal'a aittir.

Tüm hakları saklıdır. 1976 tarihli ABD Telif Hakkı Yasası'nda izin verilen durumlar dışında, bu yayının hiçbir bölümü, yayıncının önceden yazılı izni olmadan herhangi bir biçimde veya herhangi bir yolla çoğaltılamaz, dağıtılamaz, iletilemez veya bir veritabanında veya bilgi erişim sisteminde saklanamaz.

Back Bay Books / Little, Brown and Company Warner Books, Inc.,
Hachette Kitap Grubu 237 Park Caddesi New York, NY 10017
Web sitemizi ziyaret edin: www.HachetteBookGroup.com
www.twitter.com/littlebrown

İlk e-kitap baskısı: Kasım 2009

İlk olarak Mayıs 2002'de Little, Brown and Company tarafından ciltli olarak yayınlandı. İlk Back Bay cep kitabı baskısı Nisan 2002'de çıktı.

Back Bay Books, Little, Brown and Company'nin bir yayın markasıdır. Back Bay Books adı ve logosu, Hachette Book Group, Inc.'in ticari markalarıdır.

ISBN: 978-0-316-09279-1

İçindekiler MARÍA ROSA MENOCAL'IN ÖVGÜLERİ

MARÍA ROSA MENOCAL'IN DİĞER ESERLERİ

TELİF HAKKI

HARİTA LİSTESİ

HAROLD BLOOM'UN ÖNSÖZÜ

İngilizce Çevirileri ve İngilizce Olmayan İsimler Hakkında Bir Not

BAŞLANGIÇLAR

BİRİNCİ SINIF BİR YERİN KISA TARİHÇESİ

HAFIZA SARAYLARI

CAMİ VE PALM AĞACI

Cordoba, 786

ANA DİLLER

Cordoba, 855

BÜYÜK BİR VEZİR, BÜYÜK BİR ŞEHİR

Cordoba, 949

ANILARIN BAHÇELERİ

Madinat al-Zahra, Kurtuba'nın güneyi, 1009

SÜRGÜNDE ZAFER KAZANDI

Argona Muharebe Alanı, Cordoba ve Granada Arasında, 1041

AŞK VE ŞARKILARI

Niebla, Sevilla'nın hemen batısında, Huelva yolunda, Ağustos 1064

Barbastro, Pireneler'in eteklerinde, Saragossa yolunda, Ağustos 1064

TEPENİN ZİRVESİNDEKİ KİLİSE

Toledo, 1085

LONDRA'DA BİR ENDÜLÜSLÜ

Huesca, 1106

YELKEN AÇMAK, ATLA UZAKLAŞMAK

İskenderiye, 1140

BAŞRAHİP VE KUR'AN

Cluny, 1142

HEDİYELER

Sicilya, 1236
Cordoba, 1236
Granada, 1236

PARİS'TE YASAKLANDI

Paris, 1277

BAŞKA DÜNYALARIN VİZYONLARI

Avila, 1305

KASTİL SARAYLARINDAKİ YABANCI DEVLET YETKİLİLERİ

Sevilla, 1364
Toledo, 1364

ALHAMBRA'DA

Granada, 1492

LA MANCHA'DA BİR YERDE

1605

SON SÖZ: ANDALUZİ PARÇALARI

SON NOT

DİĞER OKUMALAR

TEŞEKKÜRLER

DÜNYANIN SÜSÜ

MARIA ROSA MENOCAL İLE BİR SÖYLEŞİ

TARTIŞMA SORULARI VE KONULARI

Harita Listesi

YEDİNCİ YÜZYILDA İSLAM DÜNYASI
ONUNCU YÜZYILLAR BOYUNCA 22-23

ANDALUS, 1009-1248: TAYFA KRALLIKLARINDAN
ALMOHADLARIN DÜŞÜŞÜNE 38

İBER YARIMADASI KRALLIKLARI
1248'DEN 1492'YE KADAR 48

Harold Bloom'un Önsözü

María Rosa Menocal, bu dokunaklı öyküye 750 yılında Şam'da başlıyor ve 1492 yılında, Arapların ve Yahudilerin İspanya'dan kovulduğu yıl, Granada'da sona eriyor. Menocal'ın "Endülüs Parçaları" başlıklı sonsözü, tam beş yüz yıl sonra, Saraybosna'daki Ulusal Kütüphane'nin Sırp topçuları tarafından yok edilmesini şaşırtıcı bir şekilde anlatıyor. İspanyol Katolikliğinin eseri olan 1492'deki vahşi felaket ile Sırp Ortodoks Hristiyanlarının kasıtlı başarısı olan 1992'deki kültürel vahşet arasında, Menocal bu kitapta en sevdiğim sayfaları, Cervantes'in *Don Kişot'unun* ilk bölümünün 1605'te yayınlanmasını ele alan bölümü yerleştiriyor. Bu aynı zamanda Shakespeare'in Londra'daki Globe Tiyatrosu'nda *Kral Lear'ın* ilk gösterimini yaptığı yıldı. O zamandan beri geçen dört yüzyılda Batı edebiyatında, en büyük komedi ve roman olan *Don Kişot veya* en büyük trajik drama ve belki de edebi sanatın sınırı olan *Kral Lear* kadar üstün bir eser yok.

Cervantes'in İspanyası, sürgünden bir yüzyıl sonra bile, o felaket olayın kültürel ve ekonomik travmalarının etkisinde kalmıştı. Yahudiler ve Müslümanlar için bu, "birinci sınıf bir yer" olan yerden kalıcı sürgün

anlamına geliyordu; Eski Hristiyanlar için ise zafer ve Altın Çağ anlamına geliyordu. Cervantes için ne anlama geldiği ise çözülemeyen bir bilmece. Sancho Panza, Eski Hristiyan soyundan geldiğini çok sık vurguluyor ve bir keresinde gereksiz yere Yahudilerden nefret ettiğini ekliyor. Hangi Yahudiler? Yeni Hristiyan Conversoları (dönüşenleri) kastediyor olabilir, ancak okuyucunun, son derece iyi huylu Sancho'nun kimseden nefret ettiğine inanması pek olası değil. Don Quixote sonunda yenilir, şövalyeliğini bırakır ve dindar bir şekilde ölmek için evine döner. İspanya, 17. yüzyılın sonlarından Francisco Franco'nun ölümüne kadar dindar bir şekilde öldü ve o zamandan beri henüz tam olarak tanımlanamayan başka bir şeye dönüştü. Amerika Birleşik Devletleri ve İrlanda ile karşılaştırıldığında, İspanya artık dine takıntılı değil, ancak ölüm kültü kültürel derinliklerde hâlâ varlığını sürdürüyor.

Menocal'ın "Müslümanların, Yahudilerin ve Hristiyanların hoşgörü kültürü yarattığı" Endülüs'ü, bir dereceye kadar sağlıklı ve faydalı bir idealizasyonu temsil edebilir. Yazarın kendisi, 1066'da Granada'da yaşanan korkunç Yahudi katliamına atıfta bulunurken, bunu tamamen köktenci Berberilere atfediyor ki bu tamamen ikna edici değil. Yine de, *Dünyanın Süsü'nün* temel vizyonu ikna edici. Müslüman Endülüs'ün Yahudileri ve Hristiyanları, cesur Abdülrahman tarafından Şam'dan Kurtuba'ya taşınan Emeviler hanedanlığı altında ekonomik ve kültürel olarak gelişti. Gerçekten de, Babil'den Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar Yahudi sürgün kültürleri arasında, sonraki üç zirve İskenderiye (MÖ 2. yüzyıldan MS 2. yüzyıla kadar), Müslüman Endülüs ve Avusturya-Almanya'dır (1890'lardan 1933'e kadar). Bu üçüyle karşılaştırıldığında, Amerikan Yahudiliği kültürel olarak daha geri kalmış görünüyor.

acınası bir durum, yine de.

Babil Talmudu ve Redaktörün Yaratılış'tan Krallar'a kadar olan yaratımı, muhtemelen Yahudi kültürlerini bile geride bırakmaktadır.

İskenderiye, Cordoba-Granada-Toledo ve Viyana-Prag-Berlin.

Menocal'ın kitabı, bir zamanlar "ozan" olarak adlandırdığımız Yahudi, Müslüman ve Hristiyan (çoğunlukla troubadour) şairlerine hitaben yazılmış bir aşk şarkısıdır.

Yüksek Orta Çağ. Kitabın tek bir kahramanını aday göstermekte tereddüt ediyorum (Menocal'ın kalbi savaşçı-şaire ait gibi görünüyor).

İbranice şiiri yeniden icat eden Nagidli Samuel'i örnek gösterebiliriz, ancak ben yine bir savaşçı-şair olan, ancak Arapça yazan İbn Hazm'a oy verirdim.

Romantik aşk üzerine bir el kitabı *olan Güvercinin Boyun Halkası* , aynı zamanda büyük çağı sonsuza dek geçmiş, harap olmuş bir Kurtuba'nın anıtıdır. Menocal, İbn'i sunar.

Hazm, tıpkı Don Kişot gibi, geri kazanılamaz ama unutulmaz bir estetiğe, erotizme ve kültürel geleneğe tutunuyor.

Menocal'ın kitabı, bilgece olduğu kadar dokunaklı da; bu nostaljileri, tamamen kendi başlarına birer değer olarak değil, aynı zamanda günümüzdeki önemleri nedeniyle de inceliyor. Bugün dünyada hiçbir yerde Müslüman Endülüs halkı görünmüyor. Ayetullahların İran'ı ve Taliban'ın Afganistan'ı aşırı bir örnek olabilir, ancak Mısır bile artık hoşgörü kültürüne sahip değil. İsrailliler ve Filistinliler, işlevsel bir barış sağlayabilseler bile, Abdülrahman ve soyundan gelenlerin Endülüs'ünden çok uzak bir Müslüman dünyasıyla çevrili olacaklardır. Kurtuba ve Granada'nın bir zamanlar ne olduğunu hatırlamak faydalı, ancak aynı zamanda rahatsız edici de.

Menocal'ın kitabını okuduktan sonra içimde bir kayıp duygusu kalıyor; bu da onun çağrışım gücünün bir başka kanıtı. Günümüzdeki çokkültürlülük, Üniversitelerimizin ve medyamızın başına gelen bu felaket, Cordoba ve Granada'nın en parlak dönemlerinin kayıp halinin bir parodisi niteliğinde.

tutkuyla anlatılan kültürel başarılar

Menocal'ın, Elhamra'dan Judah Halevi'nin şiirlerine kadar uzanan eserleri, güçlü bir anlayış ve enfes bir uygulama ile *estetik* zaferler sunmuştur. Kültürel hafızaya bir katkı olarak, en iyi yönleriyle, *Dünyanın Süsü,* ruhun otantik ve yürek ısıtan bir jestidir.

Transliterasyonlar ve İngilizce Olmayan İsimler Üzerine Bir Not

Metindeki çok sayıda yabancı isim ve kelimenin okuyucu için daha anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla genel olarak şu yönergeleri izledim: Yabancı isimlerde hiçbir aksan işareti veya başka bir diyakritik işaret kullanılmaz ve mümkün olduğunca tanıdık İngilizce biçimleri verilir: bu nedenle Córdova yerine Cordoba, Zaragoza yerine Saragossa, Qur'an yerine Quran (eski yazım şekli Koran'a göre artık daha tercih ediliyor).

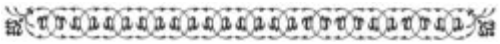
Geleneksel İngilizce karşılığı olmayan yabancı kelimeler ilk geçtiklerinde italik olarak yazılır. Ancak çevrildikten veya açıklandıktan sonra, bu tür yaygın kullanılan terimler italik olmadan yazılır. Bu nedenle, *taifa* ve *fitna*, tanıtıldıktan sonra geleneksel İngilizce kelimeler olarak yazılır. Çoğu kitap başlığı yalnızca İngilizce çevirisiyle verilir.

İngilizcede bilinen karşılıkları olan Arapça ve İbranice isimler.

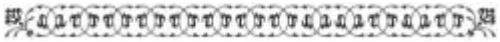
Öncelikle orijinal halleriyle, daha sonra ise daha bilindik halleriyle verilirler. Böylece Musa ibn Maymun, Maimonides olacaktır.

Çoğu durumda, pek tanınmayan kişilerin özel isimlerinin İngilizceleştirilmiş versiyonlarını da verdim; örneğin Başpiskopos Raymond (Raimundo yerine) Toledo'lu. Bunların birçoğu, her halükarda, ortaçağ belgelerinde farklı biçimlerde karşımıza çıkar.

Al-Andalus genellikle Arapça *"al-"* eki özel isme eklenerek anılırken, ha-Sefarad geleneksel olarak *"ha-"* eki atılarak sadece Sefarad olarak anılır.

Başlangıçlar

Abdülrahman onların izini takip etti ve dünyanın batı ucundaki dar boğazı geçti. İber Yarımadası'nda, onların Yeni Müslüman sömürgecilerin dili olan Arapça ile Endülüs diye adlandırdıkları bölgede, gelişmiş ve genişlemiş bir İslami yerleşim yeri buldu.

Merkezi, Atlantik kıyısına doğru kıvrılarak inen Büyük Vadi nehrinin kıyısındaydı (bugün, hafifçe değiştirilmiş Arapça adıyla, Guadalquivir veya Wadi al-Kabir). Yeni başkent, önceki yöneticiler olan Vizigotların Khordoba adını verdikleri eski bir şehirdi.

Cermenlerin şehri fethinden önce yöneten Romalı Corduba'nın adından esinlenerek bu isim verildi. Artık bu isim böyle telaffuz ediliyordu.

Her yerde duyulan yeni Arap aksanlarıyla Qurtuba. Bu belirsiz ve oldukça izole sınır "vilayetinin" valisi.

Bu ölü sanılan Emevi prensinin beklenmedik bir şekilde ortaya çıkması, anlaşılır bir şekilde şaşkına dönmüştü. Bu ücra bölgelerde, Sonuçta, imparatorluğun merkezinden bu kadar uzakta, Emevi egemenliğinden Abbasi egemenliğine geçiş, o ana kadar, Yerel siyasette gerçek anlamda çok az fark var.

Abdülrahman'ın 755'te gelişiyle birlikte, Emevi Hanedanlığı'nın kaderi artık uzak ve soyut bir mesele olmaktan çıkmış, Yerel siyasi kargaşanın merkezi.

Olayların beklenmedik seyri ve sonuçları belki de ancak hayal gücümüzle canlandırılabilir.

Anastasia'nın görüntüsü ve eğer gerçekten bir gün Paris'te yeniden ortaya çıkıp açıkça kendini ilan etseydi neler olabileceği.

Romanovların hayatta kalması. Abdülrahman, bazı yönlerden tipik bir Arap, çölün varisi ve soyundan gelen biriydi.

Peygamberin bizzat yoldaşları olan savaşçıların arasında yer almasına rağmen, kendisi de bir Berberiydi, onların kabile kadınlarından birinin çocuğuydu.

Bu durum, onun bu verimli ve umut vadeden yeni topraklardaki askerlerin ve yerleşimcilerin sadakatini kazanmasını kolaylaştırdı.

Endülüs Emiri, durumun vahametini kısmen de olsa fark etmiş ve genç adama başkentte kalıcı sığınma hakkı teklif etmişti.

Şehri ve kızının elini de ona verdi. Fakat halifenin torunu, Peygamberin halefi ve en yüce kişi...

İslam dünyasının dünyevi ve ruhani lideri, bu kadar kolayca satın alınamazdı. Abdülrahman sadık güçler topladı.

Ona göre Suriyeliler ve Berberiler birleşmişti ve 756 yılının Mayıs ayında, Kurtuba şehir surlarının hemen dışında gerçekleşen bir savaş, kaderi kesin olarak değiştirdi.

Avrupa tarihi ve kültürünün yüzü. Abdülrahman, müstakbel kayınpederini kolayca yenerek yeni vali oldu.

İslam dünyasının bu en batıdaki eyaletinin.

Fakat bu genç adam, o dış bölgelerdeki neredeyse herkes için meşru halife idi ve zamanını boşa harcamaya hiç niyeti yoktu.

Hayatının geri kalanını acı dolu bir sürgünde geçirdi. Yeni hayatını kurdu.

Endülüs'teki Rusafa mülkü, kısmen Şam'ın kuzeydoğusundaki çöl bozkırlarında bulunan ve ailesiyle birlikte son yaşadığı eski Rusafa'yı anmak, kısmen de hayatta kaldığını ve buranın gerçekten de Emevilerin yeni ve meşru yurdu olduğunu ilan etmek için seçilmiştir. Torunlarından birinin Kurtuba'nın *halifeliğin* merkezi olduğunu açıkça ilan etmesi iki yüzyıl daha sürecek olsa da, Endülüs dönüşüme uğramış ve artık sıradan bir

taşra merkezi olmaktan çok daha fazlası haline gelmiştir. Burada, Roma İmparatorluğu'nun batı kıyılarında...

İmparatorluğun büyük iç denizinde ve henüz tam anlamıyla Avrupa olmayan yerin kapısında, gerçek bir rakip ortaya çıkmış ve yerleşmişti.

içinde.

Bu kitap, aslında kökenleri yedinci yüzyılın ortalarında Yakın Doğu olarak adlandırdığımız bölgede olan bu olağanüstü olaylar zincirinin, Avrupa tarihi ve medeniyetinin seyrini nasıl güçlü bir şekilde etkilediğinin öyküsünü anlatıyor. Öykünün birçok yönü büyük ölçüde bilinmiyor ve bunların dünyamız üzerindeki devam eden etkilerinin kapsamı, sayısız ve karmaşık nedenlerden dolayı, neredeyse hiç anlaşılmıyor. Arapça konuşan halkların geleneksel tarihleri, Abbasilerin izlediği yol ayrımını takip eder. Emevi prensinin Avrupa'da neredeyse ilan edilmiş halifeliğini kurduğu noktada, bize anlatılacak öykü, Bağdat'ı maddi ve kültürel zenginlik ve başarı imparatorluğunun başkenti yapan Abbasilerin başarılarıyla devam eder.

Müslüman dünyasında geleneksel olarak anlatılan tarihler bile nadiren Emevi yolunu izler ve bu konuya nispeten az yer verir.

Endülüs'te geçirilen zaman, Endülüs'ün bir şekilde Avrupa'da İslam'ın varlığını temsil etmesine rağmen...

Sonraki yedi yüz küsur yıl, Amerikan Cumhuriyeti'nin bugünkü süresinin yaklaşık üç katı. Normatif açıdan İslam tarihine veya Arapça konuşan halkların tarihine dair bir bakış açısıyla bakıldığında, Endülüs daha çok nostaljik bir merak konusu olarak değerlendirilir.

Bunun dışında her şey -ve çoğunlukla, sonuçta bir başarısızlık, çünkü İslam Avrupa dinlerinden biri olarak varlığını sürdüremedi ve çünkü 1492 yılına gelindiğinde, Avrupa'daki son İslam şehir devleti Granada ortadan kaldırılmış ve "Moorlar" (Müslümanlar için kullanılan aşağılayıcı Hristiyan terimi) da bölgeden uzaklaştırılmıştı.

Yahudilerle birlikte İspanya'dan sürüldüler. Daha da kötüsü, Avrupa mirasımızı oluşturan öykülerde, bölümler...

Tüm bu olayların yaşandığı "Orta Çağ" hakkında genellikle karanlık ve barbar bir dönem olarak tanımlamalar yapılır.

Hayal gücünde ve hatta çoğu iyi eğitimli insanın görüşünde bile, "ortaçağ" sıfatı (ki bu sıfatın kendisi de...) "Ortada" ifadesi, böylece klasik ve modern olmak üzere iki bağımsız dönem arasında bir yer tutucu görevi görmektedir.

Modern, genellikle aydınlanmamış, geri kalmış ve hoşgörüsüz bir kültürün eş anlamlısı olarak kullanılır.

Bu kitap, tıpkı Aeneas gibi, memleketinin yıkımından kaçan Abdülrahman'ın Şam'dan izlediği yolu takip etmeyi amaçlamaktadır.

Soyunun sonuncusu değil, ilki olmak. Bu, gerçek, temel bir Avrupa kültürel anıyla ilgili.

E. Scott Fitzgerald'ın "The Crack-Up" adlı denemesinde ortaya koyduğu harika formül anlamında "birinci sınıf" olarak nitelendirilebilir; yani, "Birinci sınıf zekanın ölçütü, iki şeyi aynı anda aklında tutabilme yeteneğidir"

"Aynı anda zihinde birbirine zıt fikirler barındırmak." Ortaçağ kültürü, büyük başarı anlarında, bu zıt fikirleri bir arada tutarak olumlu bir şekilde gelişti.

Aynı anda en az iki, hatta çoğu zaman çok daha fazla zıt fikrin bir arada bulunması. Bu, Yahudilerin, Hristiyanların, Müslümanlar yan yana yaşadılar ve uzlaşmaz farklılıklarına ve süregelen düşmanlıklarına rağmen karmaşık bir kültürü beslediler.

Hoşgörü kavramı ve alt başlığımın aktarmayı amaçladığı da bu zor kavramdır. Bu, yalnızca bazen güvenceler içeriyordu.

Modern bir "hoşgörülü" devlette bekleyeceğimiz türden dini özgürlükler yerine, bu özgürlükler sıklıkla şu şekillerde ifade buldu: Hem kişinin kendi içindeki hem de kültüründeki çelişkilerin olumlu ve üretken olabileceğine dair bilinçsiz bir kabul.

Ortaçağ kültürünün karakteristik özelliklerinin çoğu, karmaşıklığın, cazibenin ve Çelişkilerin zorlukları—12. yüzyılın ünlü Parisli entelektüeli Peter Abelard'ın ifade ettiği gibi, "evet ve hayır"ın zorlukları.

ve Hristiyan ilahiyatçı.

Sonuç olarak, Endülüs dünyasının ve modern İspanya'nın coğrafi sınırlarının çok ötesindeki Avrupa'nın büyük bir kısmı, ilk olarak Endülüsler tarafından bir sanat formuna dönüştürülen, karmaşık ve çelişkili kimliklerin derinlere kök salmış vizyonuyla şekillendi. "Dünyanın süsü" ifadesi, 10. yüzyıl Sakson yazarı Hroswitha'nın, Gandersheim'deki uzak manastırından Kurtuba halifeliğinin olağanüstü niteliklerini ve merkeziliğini algılayarak okuyucularına verdiği ünlü bir tanımlamadır. Dikkat çekici bir şekilde, Hroswitha bu ifadeyi, 10. yüzyıldan kalma bir Mozarab Hristiyan şehidinin öyküsünü yazarken bile kullanmıştır. Onun için ve sonunda Orta Çağ boyunca Endülüs kültürünü ilk elden veya uzaktan tanıyan çoğu kişi için - orada üretilen bir çeviriyi okuyarak veya ünlü şarkıcılarından birinin söylediği bir şiiri dinleyerek- o dünyanın parlak ışıkları ve evrenin geri kalanını aydınlatmaları, din farklılıklarını aşmıştır. Ve ben de bu ifadeyi cömertçe kullanıyorum; Kitabın başlığından da anlaşılacağı gibi, bu, Hroswitha dönemindeki halifeliğin yıkımından uzun süre sonra da varlığını sürdüren ve onu aşan kültürü, yüzyıllar sonra Aziz Ferdinand'ın türbesini ortaya çıkaran ve New York şehrinin 19. yüzyıldaki bazı sinagoglarına "Mağribi" bir tarz kazandıran kültürü tanımlamak anlamına gelir.

Bu hikâyelerin anlam kazanabilmesi için öncelikle daha geniş bir çerçeve oluşturulması gerekiyor. 756 yılının baharında Kurtuba'ya dönmeden önce, o garip toprakların bir görüntüsünü zihnimizde canlandırmamız şart. Abdülrahman'ın Endülüs'te bulduğu Müslümanlar kimlerdi ve oraya nasıl gelmişlerdi? Yaşadıkları yer, Avrupa, neydi? Ve Orta Çağ Avrupa'sındaki bu İslami devlet, tamamen ortadan kaybolmadan ve ardında bambaşka bir dünya bırakmadan önceki yüzlerce yıl boyunca neler yaşadı?

Birinci Sınıf Bir Yerin Kısa Tarihi

SEKİZİNCİ YÜZYIL AVRUPA'SININ ÖNEMLİ OLAYLARI, öncelikle İslam'ı oluşturan Tanrı'ya teslimiyet vahiyini getiren Peygamber Muhammed'in ölümüyle başladı .

Muhammed'in, Mekke'nin sıradan bir vatandaşından karizmatik bir askeri lidere ve radikal bir hareketin kurucusuna dönüşümünün öyküsü.

Dini ve sivil düzen, atalarımızın dünyasının hakkında çok az şey bildiğimiz bir köşesinde kendini gösterdi. Araplar

Arap Yarımadası'nın bozkır ve çöllerinin halkı, az miktarda su sağlayan vahalara az çok yerleşmişti.

Elde edilebilecek çok şey vardı. Az bir kısmı tüccardı ve bir yerleşim yeri ile diğeri arasında bağlantı görevi görüyordu. En güçlüleri ise şunlardı:

Göçebeler, Bedeviler. Bu halkların çöl kültürü -ki bu halkların komşu kültürlerle de tarihi bağlantıları vardı-

Bereketli Hilal'in kendisi de, dine özgün bir şekil veren iki özellik ile belirgin bir şekilde işaretlenmişti.

Muhammed'in vahiylerinin ortaya çıkardığı şeyler. Bir yandan, çölün putperest ve putlara tapan dinleri.

Bu yeni ve tamamen uzlaşmaz tek tanrıcılığın hedefi, mümkün olan en sert beyanla başlayan bu akımdı.

Konu şu: "Allah'tan başka tanrı yoktur."

*

Öte yandan, ritüel merkezi Mekke olan kültürden yalnızca korunmakla kalmayıp, tamamen benimsenen şey ise sevgiydi.

Dilin ve şiirin, insanların dil armağanıyla yapabilecekleri en iyi şey olarak yetiştirilmesi—bazıları buna tapınma derdi—Muhammed'in

Kur'an'da korunan vahiy, atalarının ve çağdaşlarının şiire düşkün evrenini kucakladı ve böylece güvence altına aldı.

İslam öncesi şiir evreninin, normatif İslami anlayışla birçok bariz çelişkiyi barındırmasına rağmen, varlığını sürdürmesi.

inanç.

Takip ettiğimiz öykünün kalbindeki, bizi Orta Çağ'da Avrupa'nın dikkat çekici dönüşümlerine götürecek olan tartışmalı soru, Muhammed'in hayatında değil, ölümünde yatmaktadır. (İslami takvim ne Muhammed'in doğumuna ne de ölümüne dayanır, aksine öykünün dönüm noktası olan 622 yılına, Muhammed ve takipçilerinin Mekke'den Medine'ye göçüne, yani *hicret* yolculuğuna dayanır.) Muhammed, 632 yılında Medine'de, belirgin bir halefi olmadan vefat etmişti. Geride, her şeyden önce, güçlü bir miras bırakmıştı.

Vahiy, gelenek ve devrimin birleşimi. İslam, tadılmış tek tanrıcılığa dönüşten başka bir şey değildi.

İbrahim, hem Yahudiler hem de Hristiyanlar tarafından terk edilmiş veya yanlış anlaşılmış, cahiller tarafından ise tamamen bilinmeyen bir kişi olarak vahiy metinlerinde öne sürülmüştür.

Çölün putperestleri. Bütün bunlar Muhammed'in kendi sözleriyle değil, doğrudan dil aktarımı yoluyla ortaya çıktı.

Tanrı'nın, onun

"Tutku" —*Kuran* kelimesi "tutku" anlamına gelir—Allah'ın ona vahyettiği ve dikte ettiği şeylerin okunması.

Ancak bu nispeten basit vahyin yanı sıra, savunduğu esasen manevi yeniden yönelimle ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiş olarak, Muhammed aynı zamanda kendine özgü sosyal-medeni-ahlaki değerlere sahip, halihazırda askeri ve siyasi bir imparatorluk kurma aşamasında olan bir topluluk da yaratmıştı. Fakat bu imparatorluğun nasıl örgütleneceği veya yönetileceğine dair net bir kılavuz yoktu ve Muhammed'in ölümü kaçınılmaz bir boşluk bıraktı. İslam'da bundan daha temel ve şekillendirici

bir soru yoktur; başından beri siyasi istikrarsızlığın ve şiddetli tartışmaların kaynağı olmuştur ve bugün de öyledir. Sonuçta, aynı zamanda baskın bir devlet adamı olan bir peygamberin yerine kim geçebilirdi? Bu son derece tartışmalı halefiyet sürecinde, Müslüman olmayanlar için çoğunlukla bilinmeyen veya kafa karıştırıcı olan İslam'ın birçok önemli şeklinin ve teriminin kökeni yatmaktadır: Şiiler ve Sünniler, halifeler ve emirler, Emeviler ve Abbasiler, tüm bu önemli iç bölünmeler. İslam dünyasında meşru otorite için verilen bu mücadelenin en eski bölümlerinden biri, 750 yılında Emevi kraliyet ailesinin kanlı katliamıyla sonuçlanan ve Güney Avrupa'da rakip bir İslam devletinin kurulmasına yol açan olaydır; bu öykünün kökenleri ise Peygamberin ölümünden hemen sonraki döneme, yani bir asırdan fazla bir süre öncesine dayanmaktadır.

Peygamberin halefliğine ilişkin basitleştirilmiş versiyon, ilk dört halifenin (Arapça *halife* veya "halef" kelimesinden türetilmiştir) Muhammed'in çağdaşları arasından, sahabeleri ve yakın akrabaları topluluğundan seçilmiş olmasıdır.

Bu dörtlü grubun (birçok Müslüman tarafından Doğru Yolda Olanlar olarak adlandırılan) sonuncusu, Muhammed'in kuzeni ve evli olduğu kişi olan Ali idi.

Peygamberin kızı Fatıma. Ancak Ali, halifeliğinin suikast sonucu kanlı bir şekilde sona ermesinden önce sadece beş yıl hüküm sürdü.

661 yılında. Bu, Peygamberin ölümünden henüz otuz yıl sonraydı, ancak bu kader belirleyici olay, dramın yeni bir perdesini başlattı.

Sürekli genişleyen İslam imparatorluğu. Emeviler,

İktidara gelen yeni hanedan hem Arap hem de Müslümanlardan oluşuyordu ve bir kültürün özgün kaynaşmasını simgeliyordu.

Özellikle bir dil söz konusuydu; bir vahiy, yeni bir dinin ve medeniyetin özü olan bir kaynaşma. Ama onlar yer değiştirdiler.

Başkentlerini taşra kenti ve tehlikeli derecede hizipçi Medina'dan daha açık ve dostane bir şehir olan Şam'a taşıdılar ve

Arap çölünün izolasyonundan çıkıp Suriye'yi yeni bir yurt haline getirmek ve insanların din değiştirmelerinde rol oynamak.

Mekke ve Medine'den oldukça uzakta, Emevilerin İslam anlayışı, Arap temellerine cömertçe katkıda bulunan yeni bir kültür yarattı.

İmparatorluğun kalbini Arap yarımadasından alıp, kendine özgü karma bir kültürel mirasa sahip olan Suriye'ye nakletmek,

Bu, Arap ve İslam arasındaki yanlış anlaşılan, ancak hayati önem taşıyan ayrımı yaratmada atılan ilk önemli adımdı.

Bu ayrım, hikayemiz açısından özellikle önemlidir.

Emeviler, bu geniş dönemi, daha önceki dönemlerinde Arami, Yunan, Roma ve en son olarak da Hristiyan medeniyetlerine ev sahipliği yapmış, kozmopolit ve saygın bir şehir olan Şam'daki merkezi ve ulaşılabilir halifelik merkezlerinden yönettiler. Orada ve başka yerlerde, diğer kültürlerin kalıntılarının hala görülebildiği yerlerde yeni ve belirleyici anıtlar inşa etmeye başladılar. Şam Ulu Camii, boş bir kilden değil, bir Roma tapınağının ve bir Hristiyan kilisesinin parçalarıyla inşa edildi. Kudüs'teki Kubbetü's-Sahra, Tapınak Dağı'nın kalıntıları üzerine ve İbrahim'in oğlunu kurban etme teklifinin İbrahim'in Tanrısı tarafından merhametle reddedildiği doğal kayanın etrafına inşa edildi. Böylece yapı, Emeviler tarafından, Kur'an'ın "Tek Tanrı" anlayışının ve Müslümanların da, şimdi en başta, İbrahim'in Çocukları arasında olduğu anlayışının anıtsal bir versiyonu olarak inşa edildi.

İslam imparatorluğunun sınırları genişlemeye devam etti ve 711 yılına gelindiğinde, Emevilerin önderliğindeki yeni Müslüman olmuş Berberi orduları, bölgeye nüfuz etmeye başladı.

Suriye'den Avrupa'ya doğru ilerledi. Akdeniz havzası içinde ve çevresinde, kuzeydoğudaki Toros Dağları'ndan başlayarak.

(Anadolu sınırından) kuzeybatıdaki Pireneler'e (Galya sınırına) kadar uzanan yeni imparatorluk, neredeyse tam olarak bu alanı doldurdu.

Eski Roma İmparatorluğu'nun bıraktığı yatak: Yeni kurulan İslam İmparatorluğu'nun (Emevi halifeliği) Akdeniz topraklarının haritası.

Yedinci ve sekizinci yüzyıllar, ikinci yüzyıldaki Roma dünyası haritasının Akdeniz merkezine dikkat çekici bir şekilde karşılık gelmektedir.

yüzyıl. Afrika ve Avrupa arasında kritik veya özünde var olan bir ayrım olduğu fikrini sıradan bir şekilde kabul etmemizde,

Roma dünyasının bu güney kıyısının ne kadar merkezi bir öneme sahip olduğunu muhtemelen göz ardı ediyoruz. Ancak Kuzey kıyı şeridini yeniden incelersek...

Afrika kıyı şeridi, ikinci veya üçüncü yüzyıldaki Roma dünyasında ve daha sonra sekizinci yüzyılda jeopolitik olarak planlandığı şekliyle,

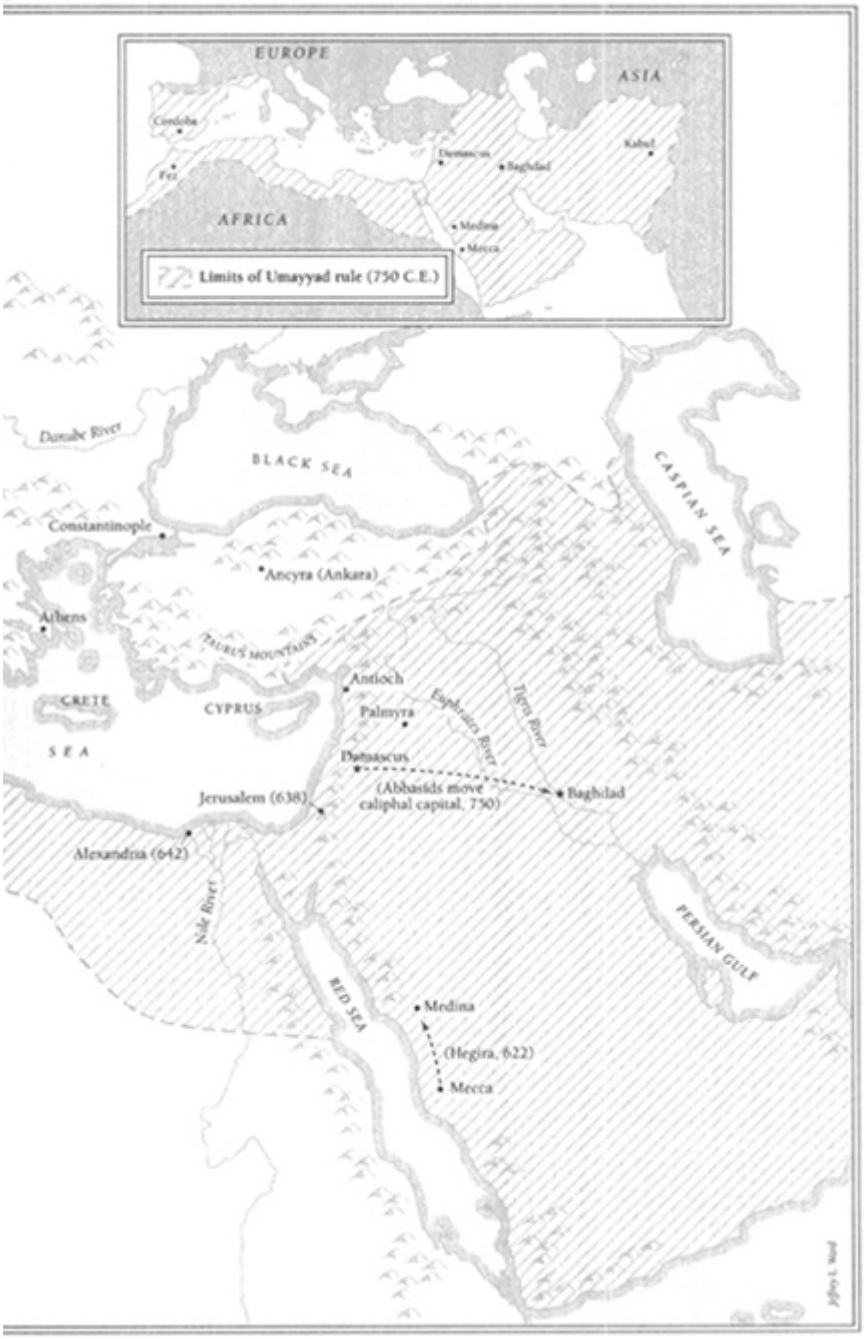
Cebelitarık Boğazı ve koy benzeri hat gibi küçük su kütlelerinin nispeten önemsizliğini görebiliriz.

Kartaca ve Sicilya arasındaki mavi renk, ayrıca açıkça görülen temel birlikler ve düzenler.

İslam dönüşümü, Pers İmparatorluğu da dahil olmak üzere tüm eski Yakın Doğu'yu yeniden şekillendirmeye başladı ve Emeviler döneminde bile kuzeybatı Hindistan'a kadar uzandı. Bu Arap-İslam medeniyetinin (bu konuda olduğu gibi diğer konularda da Roma medeniyetine çok benzeyen) erdemi, tam olarak, daha önceki ve yerli kültürlerin zengin armağanlarını özümseyebilme ve hatta yeniden canlandırabilme yeteneğinde yatıyordu; bu kültürlerden bazıları çökmüş, bazıları ise kendisi şekillenirken yok olmuştu. Bu genişleme döneminde İslam imparatorluğunun kültürel özlemi ve özümseme yelpazesi, toprak hırsları kadar büyüktü: sayısız caminin sütunlarındaki kendine özgü başlıklar olarak ortaya çıkacak Roma ganimetlerinden, *Bin Bir Gece Masalları olarak bilinecek Pers öykülerine,* tercüme edilmiş Yunan felsefi metinlerinden en uzak Doğu'nun baharatlarına ve ipeklerine kadar. Arap çölünden bozulmadan çıkmış olan Emeviler, diller, kültürler ve insanlardan oluşan bir evrenle olan hırslı mücadelelerinin sonucunda, İslam anlayışlarını diğer geleneklerle diyaloğu seven bir anlayış olarak tanımladılar. Bu, o kadar dikkat çekici bir başarıydı ki, daha sonraki bazı Müslüman tarihçiler Emevileri daha düşük seviyedeki Müslümanlar olmakla suçladılar.

Bunun için.

London
Paris
Danube River
Tours
Poitiers (⊗732)
Bordeaux (732)
Bay of Biscay
Toulouse (721)
PYRENEES
Roncesvalles (⊗778)
Narbonne (715, 720–59)
Rome
ADRIATIC SEA
Ebro River
Barcelona (713)
Toledo (712)
Saragossa
Tagus River
SARDINIA
AL-ANDALUS
Valencia
Merida (713)
Guadalquivir R.
Cordoba (711; Abd al-Rahman arrives 755, proclaims emirate 756)
Carthage (698)
SICILY
Seville (711)
Tunis
Gibraltar (711)
Kairouan (founded 670)
Fez
MEDITERRANEAN
MAGHRIB
Tripoli (644)
BERBERS
The Islamic World in the Seventh Through Tenth Centuries
(711) Year incorporated into Islamic world
(⊗732) Key battles and year
Outer limits of Umayyad empire, ca. 750
Northern limit of Cordoban caliphate, ca. 1000
0 Miles 200 400 600 800 1,000
0 Kilometers 400 600 800 1,000

Emeviler, kurdukları büyüme ve kültürel kaynaşma modelinin meyvesini görmeden, en azından Suriye'deki benimsenmiş yurtlarında, varlıklarını sürdüremediler. İslam dünyasındaki bu liderlik değişimi, Orta

Çağ Avrupa kültürüne dair anlatımızın başlangıcıdır. 750 yılında Şam'da Emevileri deviren Abbasiler, halifelik meşruiyetine dair farklı iddialarda bulundular; hatta Peygamberin amcası Abbas aracılığıyla Peygamberden doğrudan soyundan geldiklerini iddia ettiler ve Abbas'ın adını kendi isimleri olarak benimsediler. Ancak, daha önce ve sonra gelen diğer yönetici gruplarda olduğu gibi, kendi otoritelerini kurmak, rakip ve özellikle önceki hak iddia edenleri ortadan kaldırmayı gerektiriyordu; bu yüzden Emevileri Rusafa'daki aile mülklerinde katlettiler ve Şam'ı terk ettiler. Abbasi İslam imparatorluğunun başkenti, Akdeniz havzasından, Abbasilerin desteğinin ve ordularının merkezi olan Irak'a taşındı. Dairesel "Barış Şehri" olarak bilinen ve bir kaleyi andıran Bağdat, yeni başkent yapıldı ve

Binbir Gece Masalları'nın birçok öyküsünün geçtiği tanıdık mekan haline geldi. Ruzafa katliamından sağ kurtulan tek kişi olan Abdülrahman batıya gitti ve Emevilerin ilk hükümdarı oldu.

Çoğu zaman Avrupa'nın bir "köşesi" olarak nitelendirilen ancak yüzyıllar boyunca Avrupa'nın gerçek merkezi haline gelen bir bölge.

İber Yarımadası, sekizinci yüzyılda Roma sonrası Avrupa'nın geri kalanı gibi, kültürel ve maddi açıdan kasvetli bir yerdi.

Roma, MÖ 200 civarında başlayan ve uzun bir yönetim geleneğini takip ettiği bu yeri neredeyse altı yüz yıl boyunca yönetmişti.

Akdeniz yerleşimcileri ve kültürleri—Fenikeliler, Kartacalılar ve Yunanlılar. Hem cumhuriyet hem de imparatorluk yılları boyunca,

Hispania, maddi ve kültürel faydalarından yararlanarak gelişti.

Romalılar yerli oğullarını iktidar merkezlerine ve Latin edebiyatının kayıtlarına gönderdiler. Ancak bu, Avrupa tarihinde en tipik "barbarlar çağı" olarak bilinen uzun dönem boyunca uzak bir anı haline geldi -ya da daha

doğrusu, neredeyse hiç anı değil- unutuldu. MS üçüncü ve dördüncü yüzyıllardaki yıkıcı ayaklanmalar, Cermen kabilelerinin Avrupa çapındaki göçleri, Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne yol açmasa da, en azından hem sivil düzenin hem de uzun vadeli istikrarın kaybına neden oldu.

Klasik Yunanistan'dan gelen ve kültürel mirasımızın kalbini oluşturan süreklilik. Roma, Yunanistan'ın yerini kısmen almıştı.

Yunan kültürünü ve tarihini bilinçli bir şekilde özümseyerek ve bu yüceltmenin temelleri üzerine kendi medeniyetini inşa ederek

Önceki nesille doğal olarak rekabetçi bir ilişki içindeydi.

Roma'nın kuzey ve doğu sınırlarının çöküşü ve çeşitli Cermen kabilelerinin iktidarı ele geçirmesi, Avrupa'nın kendi kültürel geçmişiyle olan bağını kopardı; bu olay, Batı'nın kendi bilincini şekillendirecekti. Bir zamanlar Roma İmparatorluğu olan toprakları yıkıp yeniden kuran kabileler arasında Vizigotlar kötü şöhretli bir rol oynadı. 410 yılında Roma'yı yağmalamalarıyla ünlenen bu kabile, sonunda eski Hispania eyaletinin efendisi oldu; ancak bu, Vandallarla ve daha sonra kendi aralarında yüzyıllarca süren yıkıcı savaşlardan sonra gerçekleşti. Roma İmparatorluğu'nun kalıntıları arasında ve hareketli Cermen kabileleri arasında olduğu gibi, Hristiyanlık, Katolik ("Evrensel") Kilisesi'nin bakış açısından oldukça kusurlu bir şekilde benimsendi. Vizigotlar, kendi sapkın Hristiyanlık versiyonlarını reddederek ancak 589 yılında Roma Kilisesi'ne katıldılar. Vizigot İspanyası'nda, özellikle Toledo olmak üzere, önemli kilise merkezleri bulunmasına rağmen, paganizm kırsal kesimde hiç de bilinmeyen bir şey değildi. Bir zamanlar Romalılaşmış olan kırsal nüfusun Vizigotlarla veya Hristiyanlıkla pek bir ilgisi yoktu ve Romalılarla birlikte gelen Yahudi toplulukları neredeyse köle gibi sefalet içinde yaşıyordu.

Beşinci yüzyılda başlayan uzun alacakaranlıkta parlak ışıklar az ve seyrekti ve Sevillalı Isidore gibi yalnız bir figür göze çarpıyordu: Önemli bir din adamı olan Isidore, Roma sivil kurumlarının çöküşünün bıraktığı korkunç boşluğu bir tür Hristiyan düzeninin doldurması gerektiğinin ne kadar farkındaydı. En açıklayıcı ve etkili siyasi eseri olan *İspanya Övgüsü* , Vizigotları, tarihlerini Romalılarınkinin bir devamı olarak tasavvur ederek bozdukları kültürel sürekliliğin içine dahil etme girişimiydi. Isidore'un hâlâ oldukça okunabilir başyapıtı olan *Etimolojiler ise çok daha ünlüdür; bu*

eser, o yüzyıllarda bilginin yıpranmış kalıntılarını korumak ve aktarmak için eşsiz bir entelektüel çabaydı.

Antik dünyadan hâlâ belirsiz olan geleceğe. Isidore'un Vizigotları bir rejim olarak gösterme yönündeki cesur girişimlerine rağmen

Roma tahtına layık olsalar da, bu göreve uzaktan yakından layık değillerdi. Sonuç olarak, kısa süre sonra, tutunacak çok az merkez kalmıştı.

Sekizinci yüzyılın başından sonra, fatih-göçmenlerin bir sonraki dalgası kapıyı şiddetle çalmaya başladı.

Romalıların çok uzun zaman önce ve Cermen kabilelerinin daha yakın zamanlarda yaptığı gibi, Müslümanlar da geniş ve neredeyse yuvarlak yarımadaya kapıldılar.

Akdeniz'in batı ucunda yer alan Hispania, Vizigot krallığının varlığı nedeniyle ele geçirilmeye hazır bir bölgeydi.

Kuzey Afrika'dan yeni gelen Müslümanların bu topraklara göz dikmesi ve ardından oldukça kolay bir şekilde istila edip yerleşmeleri, beklenebilecek her şeyin bir örneğiydi.

Yüzlerce yıllık iç karışıklığın sonucu: siyasi olarak istikrarsız, dini ve etnik olarak parçalanmış, kültürel olarak zayıflamış.

711 olaylarını çevreleyen Hristiyan mitolojisi bile, eski Hristiyanların nasıl bir araya geldiğini anlatmak için yüzyıllar sonra detaylandırılmış hikayelerle şekillenmiştir.

İspanya, son dönem yöneticilerinin siyasi karmaşası, ahlaki yozlaşması ve çöküşü nedeniyle Müslümanların eline geçmişti.

Vizigot kralları. Abdülrahman'ın gelişi, ilk Müslüman ordularının bölgeye girmesinden yaklaşık elli yıl sonra gerçekleşmişti.

Cebelitarık Boğazı'nın karşısında, eskiden

Aquitaine'deki Narbonne'a kadar uzanan Vizigot toprakları Müslümanlar tarafından ele geçirilmişti. Emevi prensi bölgeyi incelediğinde...

Hayatının geri kalanını siyasi sürgünde geçirmek zorunda kaldığı bu yerde, geri dönüşünün olmayacağını biliyor olmalıydı.

Doğduğu topraklara geri dönmüştü. Sonunda vardığı bu topraklar, ancak onun şekillendirebileceği bir yer olacaktı. Yine de iyimser hissedebiliyordu.

Gidecek başka bir yeri olmadığını, sadece yukarı doğru ilerleyebileceğini ve o çorak ve harap olmuş manzarayı canlandırıp yeni meyveler vermesini sağlayabileceğini düşünüyordu.

Hristiyan takvimine göre hesaplanan ilk milenyumun başlarına kadar geçen yaklaşık üç yüz yıl boyunca, bir zamanlar Roma Hispania'sını süsleyen türden siyasi düzen ve kültürel gelişme yarımadaya geri döndü. Ancak Müslümanlar hiçbir zaman yarımadayı tamamen ele geçirip ellerinde tutamadılar ve Hristiyan yerleşimleri kuzeybatı Atlantik kıyısının dağlık bölgelerine ve Pireneler'e tutundu. Yine de, oradaki dağınık Hristiyan yerleşimleri sınırlarında ara sıra çatışmalara yol açsa da, Kurtuba devletinin siyasi tarihi şaşırtıcı derecede istikrarlıdır. Bu istikrar, bir meraklı dışında herkes için sıkıcı olabilir: bir emir on yıllarca hüküm sürüyor, Kurtuba Ulu Camii'ne bir ekleme daha yapılıyor, bir sürü lanet şey oluyor, birinin bir zamanlar tarihi zekice tanımladığı gibi. Ancak Abdülrahman'ın oğullarının, torunlarının ve büyük torunlarının uzun saltanatları ve düzenli ardıllıkları içinde, başka türden devrimler de meydana geldi. Büyük bir ekonomik canlanma yaşandı: Nüfus sadece canlanan ve giderek daha kozmopolit hale gelen şehirlerde değil, bir zamanlar harap olmuş kırsal kesimde bile arttı; burada yeni ürünlerin ve sulama da dahil olmak üzere yeni tekniklerin getirilmesi tarımı müreffeh bir faaliyet haline getirdi; ve Roma refahını sürdürmeye yardımcı olan ve kültürel temaslar ve süreklilikler için hayati önem taşıyan Akdeniz genelindeki ticaret ve seyahat yolları yeniden yapılandırıldı ve genişletildi.

Endülüs, kendine özgü bir kimlikle gelişip büyüdü. İlk ordular ve onların getirdiği veya yerleştiği yerleşimciler, o zamanki yarımada nüfusuna kıyasla nispeten azdı. Yeni dilleri, yeni gelenekleri ve yeni dinleriyle gelenler, fetih ve yerleşimin ilk neslinde toplam nüfusun belki de yüzde birini oluşturuyordu. Abdülrahman gibi, onlar da zaten etnik bir karışım halindeydiler; kısmen Arap ve çoğunlukla Berberiydiler. Birkaç nesil içinde, eski etnik grupların büyük çeşitliliğinden ve Hristiyan ve pagan nüfustan İslam'a geçişin güçlü oranı, Endülüs Müslüman topluluğunu sadece çok daha büyük hale getirmekle kalmadı, aynı zamanda etnik ve kültürel kökenleri tamamen iç içe geçmiş ve karışmış bir topluluk haline getirdi. Esasen etnik kökenleriyle ayırt edilen Vizigotlar, Hispania'daki birkaç yüz yıllık egemenlikleri boyunca azınlık bir yabancı olarak kalmışken, Müslümanlar birkaç farklı etnik grubun üyeleriydi. Tıpkı kendilerinden önceki Hristiyanlar gibi, Müslümanların kendine özgü gücü

ve otoritesi, din değiştirmenin sadece mümkün değil, aynı zamanda arzu edilir ve teşvik edilen bir inançta yatıyordu; bu inanç, ister bir gün önce Müslüman olmuş olsun isterse Peygamberin soyundan gelen en saygın Bedevi kabilesi Kureyş'ten olsun, her Müslümana sağlanan çeşitli toplumsal avantajlarla pragmatik bir şekilde destekleniyordu. Ve halk kitleler halinde Müslüman oldu.

Farklı etnik kökenlerin ve din değiştirenlerin oluşturduğu bir dinin bir araya gelmesi, Kurtuba'lı bir Müslümanın atalarının o yıl içinde ortaya çıkmış olabileceği anlamına geliyordu.

900'lü yıllarda (hele ki sonraki iki yüz veya dört yüz yılı hesaba katarsak) İspanyol-Romalı olma olasılığı, Berberi olma olasılığıyla neredeyse aynıydı, ya da buna benzer bir oranda.

Her birinden, belki de daha küçük miktarlarda Suriye-Arap veya Vizigot unsurları da eklenerek; bu son ikisi her zaman daha küçük bir paya sahip olmuştur.

Ancak siyasi olarak baskın gruplar söz konusuydu. Elbette, yıllar içinde birçok kişinin iddia edebileceği gibi, bu unvanı elde etmek son derece prestijliydi.

Bu kişi, Arap yarımadasından ilk çıkan küçük çöl Arapları grubunun soyundan geliyordu.

Batıya doğru ilk ilerleyişi yöneten Suriyelilerden

Seferler. Araplık, istenebilecek en aristokratik soy özelliğiydi ve Suriye-Araplığı saygıdeğerdi.

Endülüs kültürünün hem kelimenin tam anlamıyla hem de mecazi olarak baba soyunu temsil eder. Ancak emirler ve ardından onların çocukları olan halifeler bile bu soydan gelir.

Abdülrahman'ın (kendisi de yarı Berberi ve yarı Suriyeli) doğrudan ve soy ağacından gelen soyundan olanların neredeyse tamamı, bir zamanlar Hristiyan olanların çocuklarıydı.

Kuzeyden gelen anneler ve bu Emevilerin soluk tenleri ve mavi gözleri, doğudan gelen ziyaretçiler tarafından düzenli olarak fark ediliyordu.

Aynı şekilde, Arap olan her şey mutlaka İslami değildi. Endülüs kültürünün diğer temeli olan Arap dili, asıl dini yatağının sınırlarını aşarak Müslüman topluluğunun yalnızca dini ihtiyaçlarının ötesine yayıldı. Sonuçta bu, bir imparatorluğun saygın ve güçlü diliydi ve medeniyetin geri

kalanıyla hayati bağlarıyla öne çıkıyordu. Gözün görebildiği her yerde ve ötesinde, Arapça, barbarlar hariç herkesin ortak diliydi; ana dil olmasa bile, tüccarların ve gezginlerin pidgin diliydi. Canlanan yarımadanın büyük bir bölümünde, Arapça, diğer iki dine mensup topluluklar tarafından en üst düzeyde zarafet ve ayrıcalık olarak benimsendi. Yeni İslami yönetim, Yahudilerin ve Hristiyanların hayatta kalmasına izin vermekle kalmadı, aynı zamanda Kur'an'ın emrine uyarak onları büyük ölçüde korudu ve Endülüs'teki hem Yahudi hem de Hristiyan toplulukları, Abdülrahman'ın Kurtuba'ya gelişinden sonraki birkaç yıl içinde tamamen Araplaştı. Bu döneme ait en ünlü belgelerden biri, dokuzuncu yüzyılın ortalarında Kurtubalı Alvarus'un, Hristiyan topluluğunun genç erkeklerinin Latince basit bir mektup bile yazamadıklarını, ancak Müslümanlarınkine rakip olacak şekilde klasik Arapça kasideler yazdıklarını (veya yazmaya özendiklerini) ayrıntılarıyla anlatan ağıtıdır.

Elbette, Arapçanın *dhimmiler* tarafından benimsenmesini görebiliriz; dhimmi, İbrahimî tek tanrıcılığı paylaşan, koruma altındaki "Kitap Ehli" anlamına gelen Arapça bir kelimedir. Yahudiler ve Hristiyanlar da bu kesimde yer alır.

ve kutsal kitaplar—İslam dünyasının geri kalanında da. Prensip olarak, tüm İslami devletlerin Kur'an tarafından zorunlu kılındığı (ve hala zorunlu olduğu) görülmektedir.

Dhimmilere zarar vermemek, aralarında yaşayan Hristiyan ve Yahudilere müsamaha göstermek emri verilmiştir. Ancak bunun ötesinde temel bir emir de vardır.

Belirlenmiş duruşa rağmen, Endülüs bu başlangıçlardan itibaren unutulmaz ve kendine özgü dinler arası ilişkilerin merkezi olmuştur.

Yahudi topluluğu, Vizigotların yönetimi altındaki berbat bir varoluşun küllerinden doğarak, emirin ilan ettiği noktaya kadar yükseldi.

Onuncu yüzyılda halife olan kişinin dışişleri bakanı bir Yahudiydi. Çeşitli kültürler arasında verimli evlilikler gerçekleşti ve

Dhimmilerle olan kültürel ilişkilerin kalitesi, bu dönemler boyunca geliştirilen Endülüs kimliğinin hayati bir yönüydü.

İlk yüzyıllarda. Aslında bu, Emevilerin İslam dünyasının geri kalanına kıyasla kendine özgü bir özelliğiydi.

929 yılında, 756 yılından beri birçok kişi tarafından anlaşılan veya inanılan şey yüksek sesle söylendi: Endülüs'teki her camiden okundu.

Abdülrahman III'ün İslam dünyasının meşru halifesi ve imanın gerçek savunucusu olduğuna dair açıklama,

ve tüm Müslümanların dini lideri.

Endülüslerin bu tam teşekküllü egemenlik ilanı, siyasi bağımsızlığın çok ötesinde bir anlam taşıyordu;

Çünkü bu, sadece Endülüs'tekilerin değil, tüm Müslümanların meşru yöneticiliğinin kamuoyuna ilan edilmesini gerektiriyordu—bu da şunu ortaya koydu:

Onuncu yüzyılın ilk yarısında Abbasi İmparatorluğu'nun ölümcül zaafları. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar görkemli bir medeniyet olmamıştı.

Önceki iki yüzyılda Abbasilerden daha üstün bir konumdaydılar. İslam medeniyeti tarihine dair en geçerli klişelerden biri de budur.

Bu, onun başarısının ve etkisinin zirvesiydi; bu, o anın ardından gelen birkaç yüz yıldı.

Abbasiler, Emevileri tahttan indirerek Bağdat'taki yeni yurtlarına yerleştiler. Bu maceracı ve enerjik kültürün etkileri ise...

Diğer şeylerin yanı sıra, Yunan felsefe külliyatını neredeyse tamamen Arapçaya çevirme projesini üstlendi.

Bağdat'tan ulaşmak

Cordoba'ya ve geniş etki alanındaki diğer yerlere de. Eski Roma denizinden uzaklaşarak iç bölgelere doğru hareket etmelerine rağmen,

Dicle Nehri'nin Fırat Nehri ile birleştiği yere yakın antik bir yerleşim yeri olan bu bölgede, Abbasiler Akdeniz'de yeniden canlanmanın hayırlı gücü olmuşlardır.

Bu yüzyıllar boyunca hem maddi refahın hem de entelektüel canlılığın geri dönüşünden doğrudan sorumlu olmuşlardır.

O iç denizin tamamında.

Abbasi başkentindeki kaos, o zamana kadar Bağdat merkezli halifeliğin sadece bir eyaleti oldukları yönündeki yarı kurgusal gerçekle makul ölçüde yetinmiş olan Endülüslerin bağımsızlık ve üstünlük ilanına doğrudan yol açmıştı. 909'da merkez kontrolünü kaybetti ve neredeyse düşünülemez olan şey oldu: Kendilerini Peygamberin damadı ve öldürülen Ali'nin soyundan

gelenler olarak gören ayrılıkçı bir Şii grup, imparatorluğun batı eyaletlerinin kontrolünü ele geçirmeyi başardı. Endülüs'e çok uzak olmayan Tunus'ta, Peygamberin kızı ve Ali'nin karısı Fatıma'nın doğrudan soyundan geldiğini iddia eden bir imamın önderliğindeki bu iddiacılar, ayrılıkçı İslam devletlerini meşru halifelik ilan ettiler. Endülüs bakış açısından, oldukça bağımsız olan Emevilerin uzaktaki Abbasilerin otoritesine göstermelik olarak saygı göstermeleri bir şeydi. Bu rahat düzenlemeden her yönden önemli bir kar elde edilmişti ve rakip şehirler Kurtuba ile Bağdat arasında serbest ve kolay seyahat, Endülüs halkının doğu metropolünden gelen her türlü son modaya olan doymak bilmez iştahını beslemeye yardımcı olmuştu. Ancak onuncu yüzyılın başlarında, başından beri kendi meşruiyetine dair belirgin bir anlayışa sahip olan Kurtuba, kendisini neredeyse hiç taşra başkenti olarak hayal etmiyordu.

Ancak Abbasilerin yaşadığı Irak'ın aksine, Tunus neredeyse hemen yanı başındaydı ve Fatimiler olarak anılan hanedan,

Bu durum Endülüsler için tehlikeli bir rakip oluşturuyordu. Fatimiler ise tam tersine, Fatimilerin böyle bir şey ilan etmemesi bambaşka bir durumdu.

sadece bağımsızlık değil, rakip otorite, bir rakip

İslam devletinin ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini temsil ettiklerini iddia ediyorlar. Emevilerin karşı iddiası ise, gerçek liderliğin ve çok

İslam dünyasının merkezinin Kurtuba'da olduğu, 929 yılında genç Abdülteci tarafından o gün çok yüksek sesle ve çok açık bir şekilde ilan edildi.

El-Rahman III, atası ve adaşının layık bir varisi. Kurtuba, ve bu sadece açıkça önyargılı bir bakış açısından değil.

Cordoba sakinleri, o an için bunun bilinen evrenin merkezi olduğuna inanmakta muhtemelen haklıydılar. Ancak bu kamuoyu açıklaması,

Ne kadar tatmin edici olsa da, bu durum hem Hristiyan kuzeyden hem de diğer kesimlerden özellikle düşmanca ve rekabetçi tepkilerin tetiklenmesine yardımcı oldu.

ve İslamcı güney. Guadalquivir üzerindeki altın şehri, karşılıklı düşmanlıklar ve rekabetler saracaktı. Ama bu konuya çok fazla girmeyelim.

Avrupa'nın büyük halifelik başkentinin yıkımı henüz gerçekleşmedi, hak ettiği kısa yüzyılında biraz daha oyalanmadan olmaz.

ünlü.

Onuncu yüzyılın başlarında Cordoba, hem çağdaşlarının hem de daha sonraki dönemlerin tasvirlerine göre, hayranlık uyandıran bir yerdi.

Tarihçiler, tıpkı Don Juan'ın fetihlerini düzinelerce saymak gibi, harikaları kataloglama yükünden muzdariptirler.

ve yüzlerce: önce halifenin ve başkentinin şaşırtıcı zenginliği, sonra dokuz yüz hamam ve onlarca...

Binlerce dükkan, ardından yüzlerce, belki de binlerce cami, sonra su kemerlerinden akan su ve kaldırım döşeli yollar.

ve aydınlık sokaklar… Kültürlü rahibe Gandersheim'lı Hroswitha, diplomatik ve sosyal çevrelerde oldukça aktifti.

I. Otto'nun sarayında görevli elçilerden biriyle yaptığı görüşmelere dayanarak Müslüman şehri hakkında övgü dolu bir yazı kaleme aldığı belirtiliyor.

Halife Abdülrahman tarafından 955 yılında Osmanlı sarayına gönderilen mektupta şu ifadeler yer alıyordu: "Dünyanın en parlak süsü batıda parlıyordu, asil bir şehir."

İspanyol sömürgecilerinin getirdiği askeri güçle yeni tanınan bu şehir, adını Cordoba olarak almıştı ve zengin bir şehirdi.

Zevkleri ve ihtişamıyla ünlü ve bilinen

Her şeyde, özellikle de yedi bilgelik akımı [trivium ve quadrivium] ve sürekli zaferleri için."

Fakat Kurtuba, sadece kuzeydeki, maddi veya kültürel olarak sekizinci yüzyıldaki durumlarından pek de ilerlememiş topraklara kıyasla kaçınılmaz olarak kıskanç bir konumda olmasından dolayı değil, aynı zamanda ünlü Arap tarihçileri ve tarihçileri sayesinde de parıldıyordu. Bu tarihçiler, akan suyun ve kütüphanelerin tanıdık bir manzara olduğu İslam dünyasının geri kalanında Kurtuba'nın imajının oluşmasında etkili olmuş ve bu şehre "en yücelerin en yükseği, en uzakların en ücra köşesi, sancağın yeri" olarak güçlü bir vizyon ve anı bırakmışlardı. Elbette sadece Kurtuba değil, halifesinin yönettiği tüm Endülüs de parlıyordu. Sonuç olarak, Endülüs'ü "dünyanın süsü" yapan şey, maddi alandaki refahından ayrılamaz olan muazzam entelektüel zenginliği olacaktı.

Kültüre dair zengin tutumlar ağı ve onun sembolize ettiği entelektüel zenginlik, belki de ancak şu şekilde ima edilebilir:

Bir sayıma göre yaklaşık dört yüz bin ciltten oluşan halifelik kütüphanesi, o dönemde Hristiyan dünyasının en büyük kütüphanesiydi.

Avrupa'da muhtemelen dört yüzden fazla el yazması bulunmuyordu. Kurtuba'daki halifelik kütüphanesi ise yetmiş kütüphaneden biriydi.

Kitaplara o kadar düşkün bir şehirde ki, o döneme ait bir raporda kitabın yetmiş kopyacısının olduğu belirtiliyordu.

Sadece Kur'an kopyalama işiyle uğraşan bir pazarcıydı. Tarihçi Edward, Kurtuba'ya ayırdığı onlarca sayfadan birinde bunu belirtiyor.

Gibbon, hayran kaldığı (ve kıyaslanamayacak kadar üstün bulduğu) İslam siyasetinin kitaplara tapınmasını anlatıyor.

Ortaçağ Hristiyanlığının kitap karşıtı kültürünü, biraz farklı bir ölçüt kullanarak ele alıyoruz: sadece Cordoba kütüphanesinin kataloglarını.

Kırk dört ciltten oluşuyordu ve bunlar kütüphanecilerin yaklaşık altı yüz bin cilt hakkındaki bilgilerini içeriyordu. İslam

Gerçekten de bir din adamları sınıfıydı: ayrıcalıklı elitleri, kutsal metinleri inceleyen din hukukçuları, katipler ve bürokratlardan oluşuyordu.

DSÖ

Kraliyet şansölyelerinde görev yapan personel bu kütüphanelerdeydi. Ancak nüfusun bu önemli kesiminin ötesinde, bu kütüphaneler birer anıt niteliğindeydi.

Sözü kutsal sayan bir kültürün ürünü olan ve onu koruyacak kaynaklara sahip yöneticiler tarafından inşa edilmiş bu yapıların birçoğu,

Şunu rahatlıkla varsayabiliriz ki, bunlar Müslüman olmayan veya Arap kültürüne ilgi duymayan ziyaretçiler için pek de önemli olmayan konulardı: din üzerine eserler.

İslam kütüphanesinde dil önemli bir rol oynuyordu. Ancak çok daha fazlası vardı ve başka kitaplar da mevcuttu.

Klasik dünyaya dair mecburen belirsiz bilgisiyle herhangi bir Hristiyan ziyaretçiyi hayrete düşürürdü bu durum. Endülüsler,

Bağdat ile düzenli ilişkileri sayesinde, Yunanların tercümesini değerli bir proje haline getiren bu şehir, aynı zamanda şu kuruluşlara da ev sahipliği yapıyordu:

Latin Batı'nın geri kalanındakiler için çoktan kaybolmuş ve onuncu yüzyılda bile hala bilinmeyen, hayati öneme sahip geleneklerin kütüphaneleri.

yüzyıl. Hroswitha'nın Cordoba'nın harikaları hakkındaki bilgi kaynağı (anlatımının merkezinde yer alan bilgi de dahil olmak üzere)

(Trivium ve Quadrivium) adlı kişi, dikkat çekici bir şekilde, Müslüman değil, Hristiyandı ve Elvira piskoposu Racemundo'dan başkası değildi.

Endülüs'ün tüm başkentinin merkezi. Hroswitha'nın Cordoba hakkındaki açıklaması, şüphesiz yarattığı etkiyi de yansıtıyor.

Latince ve Arapça konuşan Hristiyanlar, yalnızca çoktan unutulmuş Yunanlıları tanıdıkları bir yerden gelmekle kalmadılar, aynı zamanda...

Piskopos, halifenin diplomatik heyetinin saygın bir üyesiydi.

Cordoba kütüphaneleri, genel sosyal (sadece akademik değil) refahın önemli bir göstergesiydi, çünkü bunlar temsil ettikleri unsurlardı.

Maddi olanla entelektüel olanın neredeyse mükemmel bir kesişim noktası. Cordoba'da inşa edilen türden kütüphaneler—görünmeyen ve hayal edilemeyen.

Roma İmparatorluğu'nun entelektüel kalıntıları arasında yüzlerce yıl boyunca varlığını sürdüren ve nihayetinde güçlü bir ticaret ekonomisine dayanan bir yapıya sahipti.

Akdeniz. Bu da, enerjik teknolojik yenilikleri teşvik etti; böylece temel bir düzeyde, şuna olanak sağladı:

Bu kütüphanelerin var olmasını ve daha önce hayal bile edilemeyecek bir ölçekte kurulmasını sağlayan şey, refah içindeki Jativa kasabasına yakın bir kağıt fabrikasıydı.

Valensiya sahil kenti. Kağıt oldukça çarpıcıydı.

Eski tip parşömenlere göre daha ucuz ve dolayısıyla daha boldu; eski tip parşömenler ise az gelişmiş yerlerde hâlâ kullanılıyordu. Tıpkı

Bu kütüphanelerde somutlaşan sosyal ve kültürel projenin temel unsurlarından biri, her seviyedeki öğrenmeye dair bir dizi tutumdu.

Bu eser, bilgiyi bir nesilden diğerine aktarma görevi ve birbirinden çok farklı olan unsurlar arasındaki etkileşim hakkındadır.

Var olduğu bilinen öğrenme biçimleri; tıpkı inanç ve aklın eskiden olduğu gibi, şimdi de birbirleriyle çelişebilecek biçimler.

O kütüphanelerde yan yana, zıtlıklardan korkmadan, birinci sınıf bir şekilde keyifle oturuyorduk.

Kuzeybatıdaki Galiçya ve Asturya topraklarında ve kuzeydoğudaki Ebro Nehri vadisinin kuzeyindeki yaylalarda yaşayan Hristiyanların gözünde, Roma'nın tamamen çöküşünü takip eden ekonomik ve kültürel bunalımdan, milenyumun başından çok önce, en başarılı şekilde toparlanan yerin tartışmasız İber Yarımadası olduğu görülüyordu. Görkemli Kurtuba şehri ve başkenti olduğu Endülüs devleti, Batı'daki kültürel, maddi ve entelektüel refah boşluğunu doldurmuştu. 1000 yılından sonraki ilk yüzyıl içinde her türlü yol açılacak ve kuzeydeki en uç noktalara kadar hayatın nasıl olabileceği ve bir kültürün neler başarabileceği konusunda farkındalık yayılmaya başlayacaktı. Kuzeyin aç pazarları ile güneyin müreffeh tüccarları arasında entelektüel ve maddi ticaret ciddi anlamda başlayacak ve sonunda herkesin ufkunu genişletecekti. Ancak bu arada, kendinden emin, kibirli ve kendini beğenmiş Endülüs, sadece kuzeydeki Hristiyanlara değil, diğer tüm Müslümanlara karşı da üstünlüğünden emin bir şekilde oturuyordu. Yaklaşık iki yüz yıllık Abbasi döneminden sonra, Kurtubalılar, Endülüsler, Emevilerin dünya sahnesindeki haklı yerini geri almaktan utanmıyorlardı.

Bir bakıma Kurtuba halifeliği kendi refahının ve başarılarının, ve bunlarla birlikte gelenlerin kurbanıydı. Her türlü klişeye rağmen, bu hikaye kâfirler ve inananlar arasındaki basit bir çatışmadan çok uzaktır. 900'lü yılların sonlarında, genç ve güçsüz halifenin koruyucusu olması gerekirken ondan daha güçlü hale gelen, adı kötüye çıkmış bir vezir olan el-Mansur tarafından kuzeydeki Hristiyan kalelerine karşı kışkırtıcı ve yıkıcı baskınlar düzenlenmişti. Ancak milenyumun başında, kuzey krallıklarına yapılan bu baskınlar ve alaylar, merkezi halifelik gücünün çöküşünün nedeni değildi.

Endülüs'ün rakip Müslüman grupları arasındaki acımasız iç savaşlar 1009 yılında ciddi bir şekilde başladı ve sonraki yirmi yıl boyunca "dünyanın süsü"nü paramparça etti. Çağdaş gözlemciler, dehşete kapılarak bu yıkıcı yılları oldukça dokunaklı bir şekilde

fitne, yani "çekişme zamanı" olarak adlandırdılar. Kısa bir süre önce gücünün zirvesinde olan bir kültür, kapıdaki barbarlar tarafından değil, kendi sınırları

içinde ve İslam Evi içinde her türlü barbar tarafından alçaltılıyordu. Bir yandan içsel kibir ve bunun getirdiği aşırılıklar...

Onuncu yüzyılın sonlarında halifeliğin olağanüstü zenginliği baş göstermeye başladı. Aynı zamanda, Abdülrahman'ın aşırı özgüveni de dikkat çekiyordu.

III. Konsil, Endülüs halifeliğinin diğer iddia sahiplerini iktidara teşvik ettiğini ilan ederek ve tam da diğerlerinin

Hem ideolojik hem de siyasi nedenlerle kendine özgü Emevi hanedanına düşman olan güçlü İslami devletler yükselişteydi.

Kuzey Afrika'da.

1009 yılında, iç savaşların başlamasından hemen sonra, Kurtuba'nın Versay'ı olarak bilinen Medine el-Zehra'nın şiddetli bir şekilde yıkılması,

Ortaçağ Avrupa'sında İslami bir devletin siyasi refahının sonunun göstergesi olarak kullanılabilecek en iyi işaretlerden biridir. O gösterişli saray.

Kurtuba'nın banliyölerindeki bu şehir, İslam dünyasının en efsanevi mimari ve şehircilik başarılarından biriydi.

Bugüne kadar kayıp şehrin sadece bir kısmı kazılmış olup, şu anda görülebilen kısımlar şunlardır:

Geçmişte var olanlara dair yazılı kayıtlarla birleştiğinde, nefes kesici bir mimari incelik seviyesini ortaya koyuyor. Madinat

El-Zahra, onuncu yüzyılın başlarında Abdül-Rahman III tarafından inşa edilmişti ve bu mimari kompleks, bildirinin bir parçasıydı.

Abbasilere layık bir rakipti. Ancak bu anıtsal Emevi kalesi, bundan yaklaşık bir yüzyıl sonra yağmalandığında, artık öyle değildi.

Bu yıkım, halifeliğin sınırlarında çatışma halinde olduğu Hristiyanlar tarafından değil, daha ziyade başkaları tarafından gerçekleştirildi.

Müslümanlar, yağmacı ve saldırgan Berberilere karşı her türlü kinlerini vahşice dışa vuruyorlardı. Bu askerler paralı askerlerin bir parçasıydı.

Halifeliğin son çaresiz yöneticileri tarafından barışı korumaya yardımcı olmak için Endülüs'e getirilen ordular. 1009'daki o yıkım,

Sembolik anlamı bakımından Gotların 410'da Roma'yı yağmalamasına hiç de benzemeyen bu olay, kontrolü kaybetmiş bir sivil toplumun işaretiydi.

Kendi başına buyruk ve eskiden düzeni yabancı ordulara bırakılmış olan Medine-i Zehra'nın saray ve bahçelerinin kalıntıları.

Endülüs hafızasında insanlığın ihtişamının ve nihai kırılganlığının mihenk taşları haline geldiler.

Kısmen de olsa, Medine-i Zehra'nın yıkımı, hem siyasi hem de dini meşruiyet kazanma mücadelesinin bir parçası olan ve yüz yıl önce Endülüslerin kendilerini gerçek halifeler ilan ettikleri dönemde de görülebilen çeşitli Müslüman toplulukları arasındaki dramatik bölünmeleri ortaya koymaktadır. Özellikle Kuzey Afrika'dan gelen, geleneksel olarak çok daha muhafazakâr, hatta köktenci Berberi Müslümanlar ile Endülüsler arasındaki bölünmeler çok şiddetliydi. Birçok Endülüslü, elbette, sekizinci yüzyılda yarımadaya ilk yerleşen Berberilerin soyundan geliyordu; o dönemde Arap-Suriye liderliği ile Berberi halkı arasında zaten yıkıcı ideolojik ve siyasi rekabetler vardı. Ancak sonuçta, Endülüs kimlikleri, sürgündeki yarı efsanevi bir Emevi devleti olarak geçen sonraki 250 yıl boyunca kesin olarak şekillenmişti; ve Endülüs vatandaşları, hatta orijinal Berberi yerleşimcilerin soyundan gelenler bile, birçok yönden birbirleriyle çelişkili amaçlara sahipti.

Cebelitarık Boğazı'nın karşısındaki Berberilerle olan bağları nedeniyle, Endülüs, siyasi bir varlık olarak, başladığı koşullara benzer koşullar altında sona erdi; İslam içindeki meşru otorite için verilen kanlı mücadelenin, Muhammed'in halefliği için yaşanan yoğun ve çoğu zaman kin dolu rekabetin bir başka bölümü olarak kaldı.

Kurtuba halifeliğinin tam ve resmi olarak feshi, iyimser ve muzaffer ilanından bir asırdan biraz fazla bir süre sonra, 1031 yılında gerçekleşti. Ve Medine el-Zehra asla toparlanamasa da, halifeliğin küllerinden taifa veya parti krallıklarında bir tür anka kuşu yükseldi. Arapçada

taifa "parti" veya "hizip" anlamına gelir ve bu durumda ana akımdan ayrılan, bölünmüş bir parti anlamına gelir. Sonrasında...

Kurtuba halifeliğinin parçalanmasıyla birlikte, bazı şehirler ve çevreleri bağımsız veya yarı bağımsız hale geldi.

Eyaletler arasında yıllarca süren bir mücadele başladı ve bir zamanlar artık devletlere ait olan prestij ve otoriteyi ele geçirmek için yarıştılar.

Yıkılmış Endülüs halifelik başkenti. İlk yıllarda farklı büyüklükte ve farklı siyasi görüşlere sahip yaklaşık altmış devlet vardı.

Bu bölgelerin bazıları Emevi sadıklarının, diğerleri ise kendilerini eski kabile gruplarının egemenliği altındaydı.

Bazıları gerçek Arap aristokrasisi, diğerleri Berberiler veya hatta hoşnutsuz askeri maceracılar tarafından yönetiliyordu. Zaman geçtikçe, aralıksız savaşlar devam etti.

Bu rakip şehirler arasında hayatta kalanlar, güçlü birkaç gruba kadar azaldı.

Bu dönemde tam anlamıyla gelişen kültürel ortamın hayati bir parçası da Yahudi topluluğuydu. Diğer birçok toplulukta olduğu gibi

Varlıklı Kurtubalılar arasında, müreffeh ve iyi eğitimli Yahudi nüfusunun tamamı, harap ve tehlikeli eski şehri terk etti.

Başkent. Yeni kurulan taifalara göç eden birçok Yahudi, Kurtuba'da sahip oldukları etkili rolleri yeniden kazandı. Taifa

Göze çarpan bir örnek vermek gerekirse, Granada'dan bir yetkili, ailesi Cordoba'dan kaçıp başka bir yere yerleşmiş yetenekli bir genci işe aldı.

Malaga yakınlarında. Samuel ibn Nagrila, işverenlerinin umduğu gibi, Emevi-Kurdoban inceliklerini getirmeyi başardı.

Bu ücra köşeye yerleşti ve kısa sürede vezir, yani başbakan oldu. Aynı zamanda Yahudi cemaatinin ilk *nagidi*, yani başkanı oldu ve Altın Çağ'ın en başarılı yeni İbrani şairlerinden biri olarak hatırlanmaktadır.

Yahudi onursal unvanı olan Samuel Nagid ile.

Tam da bu noktada, kuzeydeki Hristiyan toprakları birleşik ve giderek daha güçlü krallıklar olarak birleşmeye başladı. On birinci yüzyıl boyunca yavaşça güneye doğru genişleyen Hristiyan kontrolündeki şehirler, Müslüman şehirlerle aynı genel toprak rekabeti, yaygın liderlik ve kültürel yetenek mücadelesi içindeydi. Hırslı bir askeri maceracı olan Cid (İspanyol mit ve efsanelerinde uzun bir kariyere sahip olacaktı), dini rekabetin belirleyici bir gerçeklikten ziyade ideolojik bir kibir olduğu bu dönemde yaşadı ve çeşitli ordularını her türlü savaşa götürdü. Arapça lakabıyla bilinen Rodrigo Diaz (El Cid

, Arapçada "efendi" anlamına gelen al-sayyid'den doğrudan gelir), Müslüman ve Hristiyan yazarlar tarafından hayranlıkla kaydedilen askeri başarılara imza attı.

Hem Müslüman hem de Hristiyan hükümdarların hizmetinde savaştı. Benzer şekilde, Müslüman şehirler de zaman zaman daha güçlü hükümdarlara haraç ödediler.

Hristiyan komşular, tıpkı Hristiyan kralların zaman zaman en sadık müttefiklerini Müslüman prensler veya emirler arasında bulmaları gibi.

Yarımadadaki çeşitli taifa şehirleri arasındaki üstünlük mücadelesi, askeri ve sosyal açıdan yıkıcı sonuçlar doğurmuş olsa da,

Bu durum, genellikle İtalyan şehir devletleri arasında çok belirgin olan güç mücadelesi ve kültürel coşkuya benzetilir.

Rönesans döneminde, Endülüs kültürünün en karakteristik ve etkili biçimlerinin çoğu bu dönemde ortaya çıktı.

ya da manzarayı süsleyen birçok bağımsız şehir devletinden bir diğeri ve bunların çoğu, bu birlikteliğin ayrılmaz bir parçası olarak ortaya çıktı.

Halifeliğin parçalanması sonucu ortaya çıkan, kontrolsüz bir şekilde karışmış halklar topluluğu. On birinci yüzyılda, bunun sonuçları...

Merkezileşmiş ve güçlü bir devletin çöküşü, sürekli bir değişim anlamına geliyordu.

Siyasi sınırların yeniden düzenlenmesi ve bir zamanlar Kurtuba halifesinin tebaası olan birçok kişinin önemli ölçüde yeniden

yerleştirilmesi. Müslümanlar

Artık kendilerini Hristiyan şehirlerinde yaşarken bulmuşlardı—Hıristiyan hükümdarlarının onlara verdiği adla Müdejarlar—ve

Araplaşmış Yahudiler ve bir başka melez grup olan Mozarablar. Mozarablar, üç yüzyıl boyunca Araplaşmış Hristiyanlardı.

Yüz yıl boyunca İslami bir yönetim içinde yaşamışlar ve dindaşlarından dramatik bir şekilde farklı bir topluluk haline gelmişlerdi.

Latin Batı'nın geri kalanında da durum aynıydı. Elbette ters yönde de bir hareketlilik vardı ve Latin dillerini konuşan Hristiyanlar arasında da benzer durumlar yaşandı.

Kuzeyden gelenler de aniden kendi sınırlarının hemen ötesindeki bölgelere girip çıkmaya, hatta yerleşmeye başlamışlardı.

coğrafi olarak. Bu yeni ve daha önce görülmemiş yerler, kültürel olarak farklı gezegenler gibiydi. Ama sadece bir süreliğine.

Kısa bir süre sonra: bu karmaşık kaynaşmalar, her türlü ses, koku ve renge aşinalığı kısa sürede beraberinde getirdi.

komşunun.

Dillerin, dinlerin ve her türlü tarzın (yemek, giyim, şarkı, bina) kaynaşması yalnızca İber Yarımadası'nda değil, ki bu en yoğun şekilde orada gerçekleşti, aynı zamanda Pireneler'in çok ötesine de giderek artan bir yoğunlukla yayıldı. Endülüs kültürü ile Avrupa'nın geri kalanı arasındaki çok daha çeşitli ve dönüştürücü etkileşim, on ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda henüz yaşanmamıştı; ancak başlangıçları on birinci yüzyılın ikinci yarısında belirginleşmiş ve hem Müslüman hem de Hristiyan, son derece rekabetçi şehir devletlerinin hareketli kültürüyle güçlenmişti. Fakat milenyumdan sonraki ilk yüzyılda Avrupa'nın kültürel ve siyasi manzaralarını yeniden şekillendiren bir diğer önemli dönüm noktası da Normanların genişlemesi ve istilaları oldu.

Norman Hristiyanları ile Sicilya Müslümanları arasındaki karşılaşmanın sonucu -Sicilya da bir zamanlar İslami bir devletti- şuydu:

Sekizinci yüzyılda Endülüs'ü yaratan genişlemeden bu yana, bu durum kendi içinde karmaşıklığın bir örneğidir.

Güç değişimi ve dönemin kültürel özümsemesi. 1072'de, otuz dört yıllık çabadan sonra, başkent Palermo...

İslam Sicilyası'nın merkezi olan bu bölge, işgalcilerin eline geçti ve Norman Sicilya Krallığı'nın merkezi oldu. Ancak zaman içinde...

Sonraki bir buçuk yüzyıl boyunca, Araplaşmış Normanlar, fethettikleri kültürün neredeyse esiri haline geldiler.

Bu olay, siyaset, ideoloji ve askeri tarih arasındaki karmaşık ve çoğu zaman paradoksal ilişki hakkında çok şey anlatıyor.

Bir yandan İslam, diğer yandan kültür. Kilise başından beri İslam'a karşı düşmanca bir tutum sergilemiş olsa da—

Yedinci ve sekizinci yüzyıllarda Doğu'nun tüm kültürel mirası Müslüman egemenliği altına girdi; hiçbir zaman kendi başına bir konumda olmadı.

İdeolojik düşmana karşı silahlanma çağrısında bulunmak için. Ancak 1095'te Fransa'nın Clermont kentinde Papa II. Urban,

Batı Hristiyanlığı, Kutsal Toprakları kâfir Müslümanlardan geri almak için bir Haçlı Seferine girişti; ve bizim bakış açımızdan zamanlar genellikle

Bu dönem, esas olarak bu saldırgan dini hoşgörüsüzlük eylemiyle damgalanmış gibi görünüyor. Ancak bunlar aynı zamanda bazı kişilerin

Cordoba'nın muhteşem kütüphanelerinin engin koleksiyonundan eserler okundu, tercüme edildi ve bir anlamda kutsal metinler arasına dahil edildi.

Batı geleneği, çoğu zaman Haçlı Seferlerini destekleyen aynı Kilise hiyerarşisinin bir parçası olan kişiler tarafından şekillendirilmiştir.

İber Yarımadası'nda, Endülüs'ün bağımsız Müslüman şehirlerinin çalkantılı dönemi, bir olayla sona erdi.

Dönemin özelliklerini yansıtan bir olay. Siyasi açıdan zeki ve son derece hırslı bir Hristiyan hükümdar olan Kastilya Kralı VI. Alfonso ve

Toledo'nun son derece önemli İslami taifasının uzun süredir koruyucusu olan kişi, gücünü pekiştirdi ve açık ve resmi olarak yönetimi ele geçirdi.

1085'te o kadim kentin kontrolünü ele geçirdi. Geniş bir alanda liderlik mücadelesinde hem Hristiyan hem de Müslüman rakiplerine karşı zafer kazandı.

Alfonso, topraklarını ele geçirdikten sonra Toledo'yu yeni başkenti yaptı. Ayrıca Toledo'yu, Cordoba'nın kayıp ihtişamının bir kısmının veliahtı haline getirdi.

ve Endülüs. Alfonso ve onun etkili halefleri, Arap kültürünün büyük bir bölümünün hamisi ve yayıcısı oldular.

ve geniş

Daha sonra Latin Batı'ya erişilebilir hale getirilen bir dizi fikri ürün. Toledo, Avrupa'nın merkezi haline geldi.

Çevirilerin ve dolayısıyla entelektüel, özellikle bilimsel ve felsefi heyecanın başkenti.

Ancak güneyde, Toledo'nun güçlü bir Hristiyan hükümdar tarafından ele geçirilmesi, tarihsel olarak kader belirleyici bir askeri tepkiye yol açtı. Alfonso'nun Toledo üzerindeki kontrolü için rakibi olan, aynı derecede hırslı ve başarılı Sevilla merkezli Mutamid, yakın zamanda Marakeş'in kontrolünü ele geçirmiş ve bugün Fas olarak bildiğimiz devleti kurmuş olan köktenci Müslüman rejim olan Almoravidlerden askeri yardım istedi. Almoravidler, Kuzey Afrika'da önemli bir imparatorluk kurmuş Berberi kabilelerinden oluşuyordu. Bu fanatikler, Hristiyan devletlerle diplomatik ilişkileri ve hükümetlerinin ve toplumlarının neredeyse her köşesinde Yahudileri desteklemeleri nedeniyle Endülüs Müslümanlarını tahammül edilemez derecede zayıf buluyorlardı. Ancak Sevilla'nın biraz yanılgıya düşmüş Mutamidi, onların politikalarıyla pek ilgilenmiyordu ve onları askeri olarak kendisine yardım etmeleri için getirebileceğini ve sonra da geri gönderebileceğini hayal ediyordu. Böylece Almoravidler görünüşte zayıf taifaların müttefikleri olarak geldiler ve 1086'da Alfonso VI'yı yenmeyi başardılar. Ancak bu sözde koruyucular, Endülüs'ün yeni tiranları olarak görevlerine devam ettiler.

1090 yılına gelindiğinde, Almoravidler, saygıdeğer Endülüs'ün taifa kalıntılarını tamamen kendi kasvetli ve hoşgörüsüz topraklarına katmışlardı.

Krallık. Sonraki 150 yıl boyunca Endülüs Müslümanları, önce bu aynı Almoravidler, daha sonra da yabancılar tarafından yönetilecekti.

Almohadlar veya "Üniteryenler", Endülüs'e yabancı olan Kuzey Afrikalı Berberi Müslümanlardan oluşan daha da fanatik bir gruptur.

ve onun yöntemleri. Böylece Endülüsler, her zaman sorunlu ve anlaşılmaz bir ortamda, çoğu zaman asi sömürge tebaası haline geldiler.

Eyalet. Siyasi özgürlüklerini geri dönülmez bir şekilde kaybetmişlerdi, ancak Endülüs kültürünün öyküsü henüz bitmemişti:

Kanlar içinde kalmış olsalar da Endülüsler boyun eğmediler ve

Kültürleri onların şanı olarak kaldı; şüpheyle karşılandı, ancak hem kuzeydeki hem de güneydeki tüm komşuları tarafından sıklıkla imrenildi.

Avrupa'da on ikinci yüzyıl, bir dizi ironik yan yana gelişle başladı ve ardından bu gelişmelerle devam etti. Latin Avrupa, Endülüs'ün ilerlemeciliğiyle temasın maddi ve entelektüel kazanımlarını toplamaya başlarken, bir zamanlar Endülüs olan bölge giderek daha baskıcı bir yer haline geldi. Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında dini nedenlerle yapılan savaş anlamına gelen Haçlı Seferleri, o dönemin siyasi tarihini sembolize etmeye başladı. Ancak aynı zamanda, hem Hristiyan hem de Müslüman topluluklar içindeki yıkıcı din içi anlaşmazlıklar, en az o kadar geniş sosyal ve kültürel gelişmeleri şekillendiriyordu. Belki de bunların en dönüştürücü olanı, yeni yerel dillerin Latinceye karşı büyük isyanıydı; bu isyan, birçok dönemeç ve sapmadan geçerek Dante, Cervantes, Shakespeare ve Avrupa'nın yerel dillerini, Kilise'nin ve çoktan yok olmuş Roma İmparatorluğu'nun eski, değişmeyen ve evrensel dili yerine kullanacak olan diğer tüm yazarlara giden yolun başlangıcını işaret eder.

Bu dönem aynı zamanda Orta Çağ Avrupa'sında İslam ve Yahudilerin yüzlerce yıllık açık katılımının sonunun başlangıcıdır.

Kültür. 1090'da Almoravidlerin ilhakından itibaren sömürge dönemi, İspanyol Müslümanlar için mutsuz bir dönem oldu.

Mürebbiye'nin Endülüs halkına İslam toplumuna dair oldukça farklı bir anlayış empoze etme girişimleri, amansız iç çatışmalara yol açtı.

Huzursuzluk: 1109'da, bu yeni gelenlerin müttefik olarak davet edilmesinden yirmi yıl bile geçmeden, Almoravid karşıtı ayaklanmalar patlak verdi.

Kurtuba'da, İslam'a insancıl yaklaşımıyla tanınan efsanevi ilahiyatçı Gazali'nin bir eserinin halk önünde yakılmasının ardından yaşanan olaylar.

Ortodoksluğuna rağmen, İslam, fanatik Mürebbiyeler için fazla liberaldi. İslam'ın doğası hakkındaki bu şiddetli anlaşmazlıklar, İslam'ın doğasının tartışılmasına yol açtı.

Bunlar hiç de benzersiz değildi. Aynı derecede dikkat çekici olan şuydu:

Almoravid hükümetinin, aşırı sapkın olarak görülen Sufileri kontrol altına alma ve hatta zulmetme yönündeki çeşitli girişimlerine karşı direniş.

Almoravidler tarafından geliştirilmiş ancak Endülüsler tarafından çok beğenilmiştir.

Endülüs'teki genel olarak çalkantılı dini iklim, Müslüman şehirlerinin yapısını büyük ölçüde değiştirdi. Canlı ve verimli kültürel karışımın hayati bir parçası olan Yahudiler ve Hristiyanlardan oluşan dhimmilerin önemli bir göçü başladı. Tüm bunlar üzücü olsa da, daha da kötüsü yaşandı: Daha da baskıcı bir Müslüman Berberi rejimi, Kuzey Afrika'daki Almoravidleri devirdi ve Endülüs'ü kendi kolonisi olarak tuttu. Almohadların laiklik karşıtı ve dini hoşgörüsüz İslam anlayışı, birçok Endülüs geleneğiyle uzlaşmaz bir şekilde çelişiyordu ve nihayetinde sömürgeleştirdikleri Müslüman kardeşlerini "reform" etme girişimlerinde başarısız oldular. Müslümanlar arasında talep ettikleri ideolojik temelli siyasi birliği de sağlayamadılar; bu başarısızlığın ciddi siyasi sonuçları oldu.

Endülüs'ün harap olmuş kalıntıları içindeki bu ciddi ve çoğu zaman şiddet içeren iç karışıklık, iktidar ve nüfuzla aynı zamana denk geldi.

Papa III. Innocent'in, 1198-1216 yılları arasında papalık yaptığı dönemde Avrupa'nın büyük bir bölümünü acımasızca yönettiği dönemde, Endülüs sadece bir o kadar küçüktü.

Innocent'in hem Avrupa içinde hem de dışında, hem Hristiyanlık içinde hem de dışında yürüttüğü haçlı seferlerinin birçok hedefinden biri. Hristiyan sivil

On ikinci yüzyıl boyunca ve on üçüncü yüzyılın başlarına kadar savaşlar tüm hızıyla devam ediyordu; Haçlı Seferi

Albigensler olarak adlandırılan ve son derece püriten bir sapkınlık olan sözde Albigensler, bir zamanlar gelişen sosyal ve siyasi yapıyı da yerle bir etti.

Provence mahkemeleri, kuzey İspanya ve Endülüs'teki troubadour'ların bulunduğu yerlerle yakın bağları olan aynı mahkemelerdi.

Modern Batı geleneğinin ilk kanonik seküler edebiyatını ortaya koydu. Daha önce her şeye kadir olanlara meydan okuyarak seslendirildi.

Latince yazılı geleneğe dayanan ve genellikle geleneksel seslere meydan okuyan çeşitli yeni enstrümanlarla icra edilen müzik türleri.

Dini müzik türünün yanı sıra, imkansız aşk şarkıları da on ikinci yüzyıl boyunca dönemin kültürel modası olarak gelişti.

Dolayısıyla, modernliğin bu ilk tam anlamıyla filizlenmesinin, Orta Çağ'ın tam doruk noktasında ortaya çıkması da bir başka paradokstur.

Bu dönem, on üçüncü yüzyılın ortalarında, Albigenslere karşı yapılan Haçlı Seferi sırasında yaşanan yıkımla sona ermeliydi.

Seküler kültürün bu canlanmalarını destekleyen ve teşvik eden Provence saraylarından.

Bir kez daha, Endülüs'te yaşanan ve bir zamanlar canlı olan İslami toplumun yıkımına yol açan olaylara paralel olarak, buradaki düşmanlar da çoğu zaman içeriden olduğu kadar dışarıdandı. Siyasi düşmanları (Hristiyan sapkınlar ve Müslüman kâfirler dahil) üzerinde evrensel egemenlik kurma yönündeki görkemli vizyonlarıyla Innocent, Avrupa'nın kültürel ve ideolojik manzarasında geniş kapsamlı değişikliklere yol açan, rakipsiz bir siyasi etkiye sahip bir papa idi. Innocent'in demir yumruğu, ona göre gerçekten de karmakarışık bir topluluk gibi görünen, Pireneler'in güneyindeki çeşitli krallıkların Hristiyanlarına da yöneltilmişti. Burada, inançlarında o kadar kayıtsız olan, parçalanmış ve fazlasıyla heterodoks Hristiyanlardan oluşan bir topluluk vardı ki, Yahudilerin aralarında kendilerinden ayırt edilemez bir şekilde yaşamalarına izin verdiler ve sonunda Innocent'in başkanlık ettiği Dördüncü Lateran Konsili'nin 1215 tarihli, Yahudilerin ayırt edici kıyafetler veya diğer dışsal farklılık işaretleri giymelerini şart koşan kararını bile görmezden geldiler. Bunlar, çoğu zaman komşularındaki Müslüman düşmanlarına karşı haçlı seferi düzenlemektense kendi aralarında savaşmayı tercih eden Hristiyanlardı.

Ancak istisnai bir an her şeyi değiştirdi. 1212'de bölünmüş İspanyol Hristiyanlar, sunulan fırsatlardan tam anlamıyla yararlandılar.

Kuzey Avrupa'dan Almohadlara karşı askeri yardım geldi ve bu da tarihteki ikinci önemli dönüm noktasına yol açtı.

Endülüs, tıpkı 1086'daki ilk sefer gibi, o dönemde bölünmüş olan Müslüman şehir devletlerinin aradığı dış askeri yardım olmuştu.

Askeri açıdan çok önemli ama aynı zamanda nadir bir olay olan Las Navas de Tolosa muharebesi, oldukça soyut bir kavram olan ideoloji üzerineydi.

ve bunlardan biri

“Yeniden Fetih”in az sayıdaki gerçek olayında, bir tarafta haçlar ve papalık sancakları, diğer tarafta ise yalnızca Müslümanlar savaştı.

Hristiyanların ezici zaferi, sonun açık başlangıcıydı; Müslümanlar ise neredeyse sadece kayıplar ve geri çekilmelerle karşı karşıya kaldılar.

Bu felaket niteliğindeki Almohad yenilgisini takiben, domino taşları gibi, görkemli eski şehirler birer birer Hristiyanların eline geçti: Kurtuba bunlardan biriydi.

1236'da Valencia, 1238'de Valensiya ve nihayet Almohadların başkent yaptığı, portakal ağaçlarıyla dolu güzel şehir Sevilla. Sevilla

1248'de Kastilya Kralı III. Ferdinand tarafından ele geçirildi; bu, Sevilla'yı tercih eden birçok Kastilya hükümdarının ilkiydi.

Diğer tüm şehirlerin üzerinde. Ferdinand birkaç yıl sonra öldüğünde, "Bilge" olarak anılacak ve en üst düzeyde yer alacak olan oğlu Alfonso...

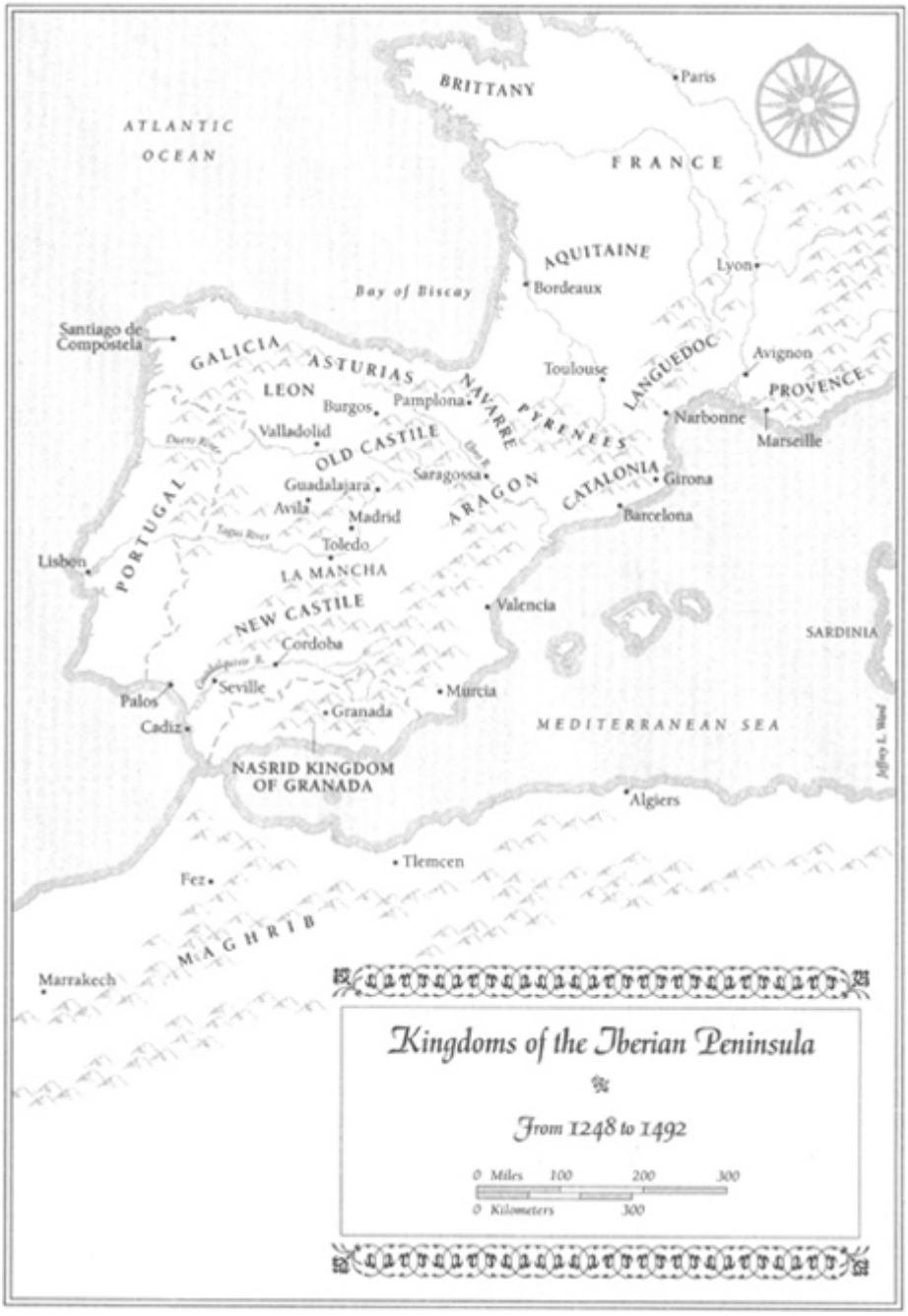
Çevirilerin ve dolayısıyla Arap-İslam hazinesinin Hristiyanlık hazinesine aktarılmasının büyük hamisi—şunlar için inşa edildi:

Babasına, Sevilla Ulu Camii'nde, yeni şehrin görkemli katedrali olarak yeniden kutsanan camide oturabileceği bir mezar yaptırdı.

Kastilya'nın başkenti. Alfonso, dönemin ruhuna uygun olarak, mezarın üzerine krallığın üç saygıdeğer dili olan Arapça, İspanyolca ve İspanyolca yazıtlar kazdırdı.

İbranice ve Latince'nin yanı sıra, o zamana kadar sadece şairlerin ve diğer devrimcilerin kullandığı yeni ortaya çıkmış Kastilya dili de mevcuttu.

Fakat Ferdinand'ın türbesinin anlam kazandığı o birinci sınıf dünya, Hristiyan bir azizin türbesine oyulmuş tüm o dillerin rahatça yan yana durduğu o dünya, sonunda, onu ilk barındıran ve sadece Ferdinand'ın değil, haleflerinin de on beşinci yüzyılın sonlarına kadar dua ettiği cami ile birlikte yok edildi. Bu evrenin düzensiz bir şekilde yıkılması, bu birinci sınıf Avrupa kültürünün ortadan kaybolmasının nasıl ve nedenleri, bu kitapla ilgili tarihten gerçekten farklı bir tarihtir ve 1248'de III. Ferdinand'ın Sevilla'sından 1492'de V. Ferdinand'ın Granada'sına uzanan uzun ve çoğu zaman tehlikeli bir yoldur. III. Ferdinand, aslında Granada'yı İber Yarımadası'ndaki son İslami devlet olarak kurmuştu.

Yarımada: Bu, 1236'da Kastilyalıların El-Mohadlara karşı yürüttüğü Kurtuba savaşında çok ihtiyaç duyulan askeri yardım karşılığında Nasr ailesinden İbn Ahmar'a verilen ödüldü. İbn Ahmar'ın soyundan gelen Nasrlılar, ardından gelen

İlyada benzeri 250 yıllık kuşatmayı, gerçek Endülüs halkı olarak değil, daha ziyade Endülüs'ün hatırasının koruyucuları ve giderek artan bir şekilde,

Son mezar anıtı olan Elhamra'nın inşaatçıları olarak. Zaten katman katman anılarla dolu bir noktada,

Alhambra, nihayetinde Orta Çağ'ın gerçek sonunu hazırlayan son derece gerilim dolu sahnelerin mekanı haline geldi.

1492'de: Nasridlerin sonuncusu olan ve Boabdil olarak bilinen Muhammed XII, ailesinin kraliyet sarayının anahtarlarını soyundan gelen kişiye teslim etti.

III. Ferdinand ve Bilge Alfonso'nun, Kastilya Kraliçesi Isabella'nın ve kocası Aragonlu Ferdinand'ın bazı anlatımları.

Bu hikâyenin anlatıcıları, Katolik kralların bu vesileyle Mağribi kıyafetleri giydiklerini ve belki de aynı şekilde giyindiklerini söylüyorlar.

Bu durum, sadece birkaç ay sonra Yahudilerin sınır dışı edilmesini öngören kararnameyi imzaladıkları zaman da gerçekleşti.

Hafıza Sarayları

Cami ve Palmiye Ağacı

Cordoba, 786

BD AL-RAHMAN ELLİ YAŞINDA İKİNCİSİYDİ. Bir zamanlar uzak bir ücra köşe olan Kurtuba'ya ilk geldiğinden beri bir ömür geçmişti; hırslı bir genç adamdı, hayatta kalan tek kişiydi.

Suriye'de acımasızca çalınan bir halifeliğin varisi. Evren o yıllarda, kısmen kendi kendine, kısmen de... değişmişti.

Onun yönetimi altında. Başından beri, üzüntüsüne rağmen, Endülüs'teki sürgünün kalıcı olacağına razı olmuştu.

Bu, sevgili vatanını bir daha asla göremeyeceğini bilmekten kaynaklanıyordu. Bu kabullenişle birlikte azim, enerji gelmişti.

Abbasî taht iddiacılarına karşı duyduğu ve onu felç edebilecek olan acımasızlığı, amacına uygun bir şekilde dizginlemeyi öğrenirken, aynı zamanda amacına da hizmet etmeye başladı.

ailesi. Abbasiler, Abdülrahman'ın Şam'ı terk etmesinden kısa bir süre sonra Şam'ı terk etmişlerdi: 754 yılında ikinci halifeleri el-Mansur göreve geldi.

Doğuya taşınmış ve orada, geçmişteki olayların hatırasından bile kurtulmak için yepyeni bir şehir inşa ettirmişti.

Emeviler. Bağdat, ortaya çıktığı andan itibaren gerçekten de muhteşem ve büyülü bir yerdi; mükemmel bir şekilde eşmerkezli, dairesel bir şehir.

ve Dicle nehrinin kıyılarında tamamen güvende. Ancak düşmanlarının gönülsüzce "Dicle Şahini" diye adlandırdığı Abdülrahman...

Kureyş (Kureyş, Peygamberin kabilesiydi), Abbasilerin tarihteki dönüşüne rağmen varlığını sürdürerek, Emevilerin ve Şam'ın hatırası unutulmayacaktı. Otuz yıldır meydan okurcasına bir yönetim için temelleri atıyordu.

Yeni Emevi siyaseti.

İber Yarımadası'nda Müslümanların yerleştiği Vizigot yerleşimleri bakımsızdı. Ancak Emevilerin Suriye'ye ilk geldiklerinde geliştirdikleri geleneklerinden biri, özellikle Roma geçmişinin bol kalıntıları söz konusu olduğunda, etrafta bulduklarından nasıl faydalanacaklarını bilmekti. Kurtarılabilecek olan kurtarıldı ve yeniden kullanıldı; yeniden icat edilmesi gerekenler ise icat edildi. Köprüler ve yollar inşa edildi veya onarıldı; ve yeni bitki türlerinin yetiştirilebilmesi için toprağa su getirildi. Birçok durumda bunlar, hem gerçek anlamda hem de mecazi olarak, İran ve Hindistan gibi yerlere doğru doğuya doğru İslam genişlemesinin meyveleriydi ve bu yerlerin zenginlikleri Emevilerin temel gıda maddeleri haline geldi. Daha sonraki birçok tarihçi, hem Abbasiler hem de İslam tarihinin bu görkemli anının sonunu haklı çıkarmaya çalışan diğerleri, Emevilerin dünyanın dört bir yanına yayılırken buldukları medeniyetlerin ganimetlerini ve unsurlarını nasıl özümsediklerini ve uyarladıklarını onaylamaz bir şekilde eleştireceklerdir. Bu tür puristlere göre, Emevilerin açık yürekli ve eklektik senkretizmi bir kusur gibi görünüyordu.

Her nesilden ve her kültürden diğer sürgünler ve göçmenler gibi, Abdülrahman da küçük hediyelere özlem duyuyordu.

Eski ülke, en sevilen meyve, çocukluk evinin görüntüsü. Ama bu durumda, tatları, manzaraları özleyen adam, ve geri dönemediği memleketinin sesleri, fiilen halifeydi, sadece isim olarak halife değildi, bitki yetiştirecek imkanlara da sahipti.

Kuzey Afrika'nın dört bir yanına getirilmiş ve sahip olmak

Ona Suriye'yi hatırlatmak için inşa edilmiş binalar. Çünkü o sadece güçlü bir hükümdar değil, aynı zamanda Emevilerin kurucu babasıydı.

Endülüs'te yaşadığı olaylar, anıları ve arzularını tatmin etmek için yaptığı neredeyse her şey, nihayetinde kişisel kaygılarından daha büyük bir önem taşıdı.

Sevgili anne yuvasından sonsuza dek sürgün edilmiş bir adamın nostaljisi. Ve bunlar, ışıldayan temel yapı taşlarıydı.

Bu yeni ortak zenginliğin gelenek ve meşruiyet örtüsü.

İlk Müslüman orduları, Pireneler olarak adlandırdıkları derin ve karlı dağların ötesine, İber Yarımadası'nın en kuzey uçlarına, Galya adı verilen bir yere kadar ilerlemişti. En kuzeye doğru yapılan bu ilerlemeler, Abdülrahman'ın Endülüs'ü hayal etmesinden yıllar önce, Emeviler hâlâ Şam'dan yönetimi ele geçirirken gerçekleşmişti. Ordular, Rhone vadisinin çok yukarısına ve Burgonya'ya kadar ilerlemişti ve uzun yıllar boyunca, Avrupa'daki genişleyen Müslüman topraklarının, bu engebeli dağların kuzeyindeki önemli toprakları da kapsayacağı düşünülmüştü. Ancak farklı ve çok daha güçlü bir düşman bekliyordu. 732 yılında, geniş çaplı Müslüman orduları Paris'e sadece 150 mil uzaklıktaki Tur adlı bir yerleşime kadar ilerlediğinde, Frankların hükümdarı topraklarını savunmak zorunda kaldı. Modern Tours şehrinin eteklerinde, Poitiers'e uzanan güneydeki ovalarda, Charles Martel Müslüman güçlerine karşı durdu ve ardından gelen savaş her iki taraf için de efsanevi hale geldi. Franklar Müslümanları bozguna uğrattı, ordularının başındaki generali ve o kadar çok askeri öldürdüler ki, Müslüman tarihçiler bu savaş alanlarına "Şehitler Ovası" adını verdiler. Avrupa tarihçileri için, bazen Poitiers Savaşı olarak da adlandırılan Tours Savaşı, Müslümanların kuzey Avrupa'ya ilerleyişinin ikonik son noktası olarak her zaman temsil edilecektir. Avrupa tarihindeki bu önemli dönüm noktası, Edward Gibbon'ın *Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü ve Yıkılışı* adlı eserinde, savaş farklı sonuçlansaydı, "Belki de Kur'an tefsiri artık Oxford okullarında öğretilir ve onun minberlerinden de bunun örnekleri gösterilirdi."

Sünnetli bir halk, Muhammed'in vahyinin kutsallığını ve doğruluğunu bilir."

Acımasız yenilgi, yerleşmeyi planlayanları daha sonra Provence olarak adlandırılacak bölgeye çekilmeye zorladı ve burada yaklaşık çeyrek yüzyıl daha kaldılar. Ancak Franklar Vizigotlar değildi ve bu toprakları kendilerine ait kılma kararlılıkları devam etti. Charles Martel'in oğlu ve çok daha ünlü Şarlman'ın babası Pepin, Pireneler'in kuzeyindeki toprakları ele geçirmek

için uzun ve nihayetinde başarılı bir sefer başlattı ve 758'de, Abdülrahman'ın Kurtuba'da yerleşmesinden sadece birkaç yıl sonra, en kuzeydeki Müslüman orduları ve yerleşimcileri Pireneler'in güneyine geri püskürtüldü. Ancak bu kolayca gerçekleşmedi ve birçok savaş ve uzun kuşatma -en ünlüsü Narbonne şehrinin kuşatması- ortaçağ Fransız edebiyatının temelini oluşturacak geniş destan geleneği için kısmen tarihsel, kısmen efsanevi birçok malzeme sağladı.

Tours Muharebesi ve sonrasında yaşananlar, Kuzey Avrupa'nın dilsel ve dini yapısını belirlemiş, İslam'ın yayılmasını İber Yarımadası ile sınırlamış ve yakınlardaki Paris ve Ren'e ulaşmasını engellemiştir. Ancak, bundan sadece bir nesil sonra gerçekleşen, tarihsel olarak çok daha az belirleyici bir muharebe, modern Avrupa'nın edebi ve mitolojik geleneğinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu geleneğin merkezinde Roland Destanı'ndan daha önemli bir destan yoktur ve bu *chanson de geste'nin* ("eski Fransızca sözlü destanlara verilen ad olan 'işler şarkısı'") ham maddesi, sahnenin merkezinde yer alan *Roland Destanı'nın* yıllarına dayanmaktadır.

İki büyük ve hırslı hükümdar, her biri geniş ve birleşik bir siyasi yapı kurmaya kararlıydı. Emevi halifeliğine aday olan Abdülrahman Frankların kralı (ve nihayetinde Kutsal Roma İmparatoru) Şarlman ile komşu olan bu iki ülkenin toprakları birbirine komşuydu.

diğerleri, bazen baştan çıkarıcı bir şekilde, bazen de sert bir şekilde, hepsi Pireneler boyunca. Daha sonra destan geleneğinde ölümsüzleştirilen Roncesvalles Muharebesi, kısmen bu olaylardan kaynaklanmıştır.

Frankların toprak hırsı yüzünden. Pepin önderliğinde ilerleyen Emevilere karşı kazandıkları başarı, kendi genişleme iştahlarını daha da kabartmıştı.

Ve tıpkı güneydekilerin Pireneler'in güneyindeki topraklara yerleşmeyi hayal etmeleri gibi, onlar da Pireneler'in güneyindeki toprakları hayal etmeye başlamışlardı.

kuzey.

Güney topraklarına açılan kapı, bu tür olaylarda sıklıkla olduğu gibi, iç karışıklıklar ve ihanetler yüzünden ortaya çıktı. 756'da göreve başlayan Abdülrahman, önceki valilerin hatalarından kaçınmaya ve özellikle Endülüs'ün kısa tarihinin büyük bir bölümünü karakterize eden kaosu ortadan kaldırmaya kararlı görünüyordu. Abdülrahman, Berberi ve Suriyeli

rekabetlerinin büyük ve müreffeh bir devletin düşmanı olacağının farkındaydı ve Endülüs'ü aşiret sadakat oyunlarına girmeyi reddederek, güçlü ve tavizsiz bir şekilde yönetti. Uzun vadede stratejisi mükemmel bir şekilde başarılı oldu ve sonuç (diğer şeylerin yanı sıra) gelişen, güçlü ve iyi organize edilmiş bir devlet oldu; bu devleti çeyrek milenyum boyunca varislerine, onlar da kendi varislerine devretti. Ancak ilk yıllarda, tahmin edilebileceği gibi, aşiret ve hizip liderleri kendilerinin ve asırlık siyasi himaye geleneklerinin ihanete uğradığını hissettiler.

777 yılında, Abdülrahman'ın hükümdarlığının yirmi ikinci yılında, bir grup mağdur yerel Müslüman ağa, krala başvurdu.

Franklardan yardım istedi. Şarlman, Saksonlara karşı süregelen kendi mücadelesiyle yoğun bir şekilde meşgul olmasına rağmen, zamanının büyük bir kısmını Franklardan yardım istemeye ayırdı.

Ertesi yıl, Pireneler'in güneyindeki topraklarda Müslüman müttefikleriyle birlikte kampanya yürüttü ve Barselona'dan başlayarak şehirler için mücadele etti.

Akdeniz kıyısından, Atlantik kıyısına daha yakın olan Pamplona gibi yerlere doğru bir yolculuktu bu. Ancak bu girişim, sonuçta başarısız oldu.

Askeri başarılar nadir ve aralıklıydı ve 778 yazına gelindiğinde otuz altı yaşındaki kral artık yönetimi sürdüremez hale gelmişti.

Ebro Nehri üzerinde bulunan Saragossa şehrini kuşatması. Büyük Karl'ın Ya da belki de bir başka Sakson ayaklanması yüzünden geri çağrılmıştı, ya da belki de Abdülrahman'ın pes etmeye niyeti olmadığını anlamıştı.

Kendi sarayının içinden isyancılara müdahale etti. Her iki durumda da, Şarlman Frank ordusunun uzun bir geri çekilme sürecine başladı.

Saragossa. Ancak yenilmiş ve bitkin birlikleri kuzeye doğru geri çekilirken, bu kez savaşçı bir grup tarafından tekrar saldırıya uğradılar.

Son derece bölgeselci Basklardan oluşan bir ordu, dağ geçitlerini geçerek -ve izinsiz girerek- geri çekilen ordunun arka saflarında yer alıyordu.

Muhafız birliği, komutanı Kont Roland da dahil olmak üzere tamamen yok edildi. Olayların sadece bir özeti günümüze kadar ulaştı.

Katliam. Bu rapor, on ikinci yüzyılda erken dönem Fransız ulusal mitolojisinin temelini oluşturdu ve hayal gücüyle dönüştürüldü.

Orta Çağ destanlarının en kanoniklerinden birine ve nihayetinde kendi tarihsel anıyla tamamen ilgisiz bir hikayeye dönüşüyor: bir Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki çatışma, dini düşmanlık ve haçlı coşkusu.

Bunlara ve yüzlerce diğer başarıya rağmen, askeri ve sivil, siyasi ve sanatsal alanlardaki başarılara ve istikrara rağmen Abdülrahman, Kurtuba'da erken yaşlardan itibaren sahip olduğu refah ve refaha kavuşmak için neredeyse hayatının sonuna kadar bekledi ve sonunda nihayet bu imkandan faydalandı.

En hayati projesine başlamaya hazır görünüyordu; bu proje, gelecek yıllarda kim olduğunu ve ne yaptığını en yüksek sesle ilan edecekti.

Savunduğu değerler bunlardı. Saygıdeğer eski San Vicente kilisesi, Cordoba'daki en büyük kiliseydi ve bir harabe üzerine inşa edilmişti.

Roma tapınağı. Endülüs tarihçilerinin geliştirdiği gelenekler, şaşırtıcı gelebilecek bir anlatımı kaydetmektedir.

Bu, bir asırdan uzun süre önce Emevilerin Şam'daki Büyük Camii'nin inşasının öyküsünü bilenler için tanıdık bir durumdu.

640'lı yıllarda. Müslümanlar o şehirde ilk kez ibadet edebilecekleri büyük bir yere ihtiyaç duyduklarında, Şam katedralinin yarısı satın alındı.

ve fiilen ortak bir ibadethane haline geldi; nispeten yeni gelen Müslümanlar bir bölümde, daha yaşlı Hristiyanlar ise diğer bölümde dua ediyordu.

toplulukta

Diğerini ise. Yıllar sonra, halife ailesine ve mirasına yakışır bir cami inşa etmeye hazır olduğunda, diğerini satın aldı.

Kilisenin Hristiyan yarısı eski kilise yapısını yıktı ve aynı yerde Müslümanların "Cuma camisi" olarak adlandırdığı bir cami inşa etmeye başladı.

Cuma günleri tüm cemaatin namaz kıldığı camiyi, artık istikrarlı ve gelişen başkenti için yaptırdı.

Bu hikâyenin yeniden anlatılması—yeni gelen Emevilerin Helenleşmiş ve Hristiyan Suriye'ye vardıklarında ilk büyük katedral camilerini inşa etmeye nasıl yaklaştıkları ve daha sonra sürgündeki prensin Endülüs'ün ilk büyük katedral camisini nasıl inşa ettiği—Kurdoba ve Endülüs projesinin

tamamının Suriye'de yıkılanların bilinçli bir devamı olarak nasıl görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu aynı zamanda Emevilerin çok etnikli ve dini çoğulcu devleti yok etmemeye gösterdikleri özenle de ilgilidir. Tarih boyunca dünyanın dört bir yanından Müslümanların sonsuza dek övgüler yazacağı yeni Kurtuba camisinin estetiği, baştan beri tipik bir Endülüs tarzıydı: kısmen yerel, geleneksel biçimlerin uyarlanması ve kısmen de her zaman kalıtsal meşruiyetin kaynağı olan Emevi Suriye'sine bir saygı duruşu. Bu büyük yapının en gizemli tuhaflığı bile, eski topraklarda kaybedilenin yeni topraklarda yeniden yaratılması özlemiyle en iyi şekilde anlaşılabilir: Bu caminin

kıblesi —tüm camilerde müminlerin namaz kılarken Mekke'ye yönelmesini sağlayan yön—bu yönde değildir.

Mekke'nin değil, daha çok güney yönünde bir yerde bulunuyor; sanki cami gerçekten Şam'daymış gibi.

Kurtuba camisi, sonraki iki yüz yıl boyunca, neredeyse 1000 yılına kadar inşa edilmeye ve eklemeler yapılmaya devam etti, ancak Mekanın karakteristik görünümü, birbirinin üzerine bindirilmiş, baş döndürücü bir şekilde ikiye katlanmış at nalı kemerleridir.

Kırmızı ve beyazın dönüşümlü kullanımı en başından beri mevcuttu. Neredeyse kinetik enerjisini tanımlamaya çalışmak boşuna.

Böylesine güçlü bir anıt için, bir şiiri yeniden yorumlamak gibi bir çaba sarf etmek gerekir. Gerçekten de, Büyük Cami'nin görsel şiirselliği öngörüyor

Başlangıçtan itibaren, Endülüslerin halifeliğin ilanından yaklaşık olarak aynı dönemde icat ettikleri kültürel olarak melez şarkılı şiir, Yaklaşık iki yüz yıl sonra, eski ve yeninin, klasik ve yerel unsurların bir karışımı olan "halka şarkılar" ortaya çıktı. Caminin görünümü Yapı büyük ölçüde bu yeni yerin manzarasından esinlenerek şekillendirildi; sütunlar ve başlıklar tamamen geri dönüştürüldü, başka yerlerden ödünç alındı.

Gotik kiliseler ya da Roma yapıları gibi yerini alan geleneklerin kalıntıları. Eşsiz yeni görünüm ise şudur: Aynı zamanda bu toprakların önceki biçimlerinin ve karakteristik stillerinin belirgin ve güçlü bir yankısı: at nalı kemeri Bize tipik bir İslami örnek gibi görünen bu yapı, İslam öncesi İspanya'nın yerel kilise inşa geleneğini temsil ediyordu.

Roma su kemerlerinde, kendine özgü ve neredeyse halüsinatif kırmızı-beyaz desenleriyle çift kemerler görülebilir.

Merida'da, Kurtuba'ya çok uzak olmayan bir yerde, öne çıkan bir yer vardı. Kuzeydeki Hristiyanlar gibi, Hispania'daki Müslümanlar da eski yöntemleri kullanıyordu.

Roma sütunlarını ve başlıklarını kopyalayıp eskilerine benzeyen yenilerini yaptılar. Roma'nın inşaat yöntemlerini sürdürdüler; bu yöntemler arasında Roma'nın kullandığı yöntemler de yer alıyordu.

Tuğla ve taşın dönüşümlü olarak kullanıldığı bu yöntemin en akılda kalıcı örneği ise bu muhteşem camidir.

Üslup açısından açıklık, etrafına bakma, özümseme ve gelişigüzel yeniden şekillendirme yeteneği, İslam üslubunun en önemli erdemlerinden biriydi ve Emevi estetiğinin kilit bir parçası olarak batıya gelmişti. Bu yabancı coğrafyada anıtlarının yapı taşlarını ararken ve ister Hristiyanların ister Romalıların dilinin bir parçası olsun, onlardan özgürce yararlanırken, vatan özlemi çeken Emevi prensi, Suriyeli atalarının geleneğini takip ettiğinin farkındaydı. Kurtuba Ulu Camii, eski dünyanın en önemli Emevi mekanlarına duyduğu saygı ve özlemin açık bir göstergesi olarak, geçmişle canlı bir diyalog kurmanın, geçmişi hayata geçirmenin veya onu günümüzde anlaşılabilir kılacak şekilde yeniden yazmanın istenebilecek en güzel örneği haline geldi.

Rusafa'nın ortasında bir palmiye ağacı duruyor.

Batıda, palmiye ağaçlarının diyarından çok uzakta doğdu.

Ona dedim ki: Ne kadar da bana benziyorsun, uzakta ve sürgündesin.

Ailesinden ve arkadaşlarından uzun süre ayrı kaldı.

Sen, yabancı olduğun bir topraktan filizlendin;

Ben de senin gibi evimden çok uzaktayım.

Yaşlılığında, memleketinden uzakta öleceğinin farkında olan Abdülrahman, bir hurma ağacına adanmış, güzel ve yürek burkan küçük bir şiir yazdı. Gözü pek bir genç adam ve güçlü, kudretli bir hükümdardı; ailesinin acımasızca yenilgisinden sağ kurtulmuş ve otuz yılını, bir zamanlar iç savaşlarla dolu vahşi bir karakolu, müreffeh ve medeni bir dünya başkentine dönüştürmekle geçirmişti. Bir savaşçı ve öncü olarak zafer kazanmıştı ve son yıllarında, geçmişteki ve günümüzdeki tüm camilere rakip olacak bir cami, sıra sıra kırmızı ve beyaz binalarla Kurtuba'da yükselirken, bir inşaatçı olarak büyüklüğü her geçen gün daha da görünür hale geliyordu. Ama günün sonunda, Abdülrahman, Arap atalarıyla birlikte, utanmadan ve erkekçe bir şiir sevgisini paylaşıyordu. Kendisi parlak bir yazar olmasa da, Abdülrahman'ın mirası, Büyük Cami'nin kendisi kadar önemlidir; şiir geleneği, en eski ataların anılarını barındıran bir saraydır.

İslam, temel vizyonu ve tamamen yeni bir toplum kurma iradesiyle çölden çıkmıştı. Ancak...

Aynı zamanda, gelişmiş Arap şiirlerinden oluşan bir külliyatla donanmış olan bu şiirler, varlığına rağmen okunmaya ve sevgiyle yaşatılmaya devam edecektir.

Belirgin pagan, İslam öncesi köken ve nitelikler. Belki de bu, doğasında var olan karmaşıklığı anlamanın en önemli unsurudur.

Ortaçağ kültürünün temel ilişkisinden ziyade, güçlü bir İslam öncesi şiir geleneğine sahip bir dil olan Arapça ile olan ilişki daha önemlidir.

Ve aynı yerden doğan ve kutsal kitabı aynı dilde yazılmış olan İslam düzeni. İşte bu an.

karmaşık bir kimlik kavramına yönelik kendine özgü zevkin olduğu bir durum.

Çelişkilere izin veren (ya da daha büyük olasılıkla teşvik eden) bir durum ortaya çıkar. Bu hikaye etrafındaki her şeyi aynı ışıkta gösterdiği için, Anlatmaya değer bir nokta.

İslam öncesi şiirin (Arapçada yarı şiirsel, yarı teolojik bir tanımlama olan el-Cahiliye, yani "Cehalet Çağı" olarak anılan dönem) tarihinin büyük bir kısmı çöl kumlarında kaybolmuştur. Bununla birlikte, özellikle incelikli bir sözlü şiir geleneğinin parçaları günümüze kadar ulaşmıştır. "Terk edilmiş bir kamp alanının izleri, İslam öncesi Arap kasidesinin başlangıcını işaret eder. Sevgilinin, bahar yağmurlarının ve idealize edilmiş bir geçmişin çiçek açan çayırlarının kaybını duyururlar. Yine de kaybedileni de hatırlatırlar; hem hatırlanmasını teşvik ederler hem de geri çağırırlar." Günümüzün önde gelen çevirmeni Michael Sells tarafından bu şiir külliyatının günümüze ulaşan bazı örneklerinin sunumu böyle başlar. Şiirlerin kendilerine genellikle kaside denir - veya daha açıklayıcı bir şekilde, onlarla ilgili çok anlamlı bir anekdottan türetilen ilginç bir ifade olan "askıda" veya "asılı" kasideler olarak adlandırılırlar.

Anlatılana göre, birçok Arap kabilesi Mekke'de bir araya geldiklerinde yıllık bir şiir yarışması düzenlerdi. Kazanan şiirler altın işlemeli bayraklara işlenir ve daha sonra şehrin kalbindeki aşılmaz siyah kayayı barındıran "Tanrı Evi" olarak adlandırılan eski türbede sergilenirdi. Kâbe olarak adlandırılan bu yapı, sonunda yeni dinin sembolik kalbi haline geldi: Müslümanlar o yöne doğru dua ederler ve Mekke'ye yapılan hac yolculuğunun merkezi bir parçası da Kâbe'nin tavaf edilmesidir. Muhammed çölden gelip o şehirde durduğunda ve Tanrı'dan aldığı vahyi ilan ettiğinde, Tanrı'nın "okumasını" emrettiği bir peygamberdi. Kur'an, Muhammed'in okumalarının neredeyse çağdaş bir kaydıdır

(Kur'an "okuma" anlamına gelir); İslam'ın eşsiz özelliklerinden biri de kendi kurucu dili olan Arapça ile olan ilişkisidir.

Bu dilin, Tanrı'nın bizzat kendi dili ve dolayısıyla peygamberine yaptığı vahiylerin dili olduğu anlaşılmaktadır.

Muhammed'in, putperest Mekke'nin kalbine gelip vaaz vermesi, çoğu güçlü şiirsel ve hatta hermetik olan ayetler okuması, köy meydanında şiirlerin işlendiği pankartların asıldığı halka açık şiir geleneğinin de açık bir parçasıydı. Peygamberin mesajı, bu şiirlerin putperest evreninden uzaklaşıp manevi alana yönelse bile, şiirin erdemlerini, hatta "Cahiliye"nin putperest

dünyasının şiirini bile reddetme etkisi yaratmadı. Arapça konuşanların kendi dillerine duydukları olağanüstü saygı, Müslümanlar için, İbranice'nin Yahudiler için olduğu gibi, kutsal bir dil, Tanrı'nın kendi ifadesi olduğu gerçeğiyle açıklanabilir ve genellikle de açıklanır. Ancak, açıkça evrensel olarak yayılması ve tüm insanlar tarafından kolayca anlaşılabilir olması amaçlanan, belirli bir etnik topluluğa ait olması amaçlanmayan Muhammed'in Vahiy diline duyulan orijinal saygıda içsel bir şey yoktur.

Dil sevgisi, yeni dini ilk kabul eden ve şekillendiren İslam öncesi Bedevi kültürünün bir parçasıydı. Bu çöl savaşçıları aynı zamanda şairdi ve olağanüstü incelik ve duygusallığa sahip şiirlerin büyük sevenleriydi. "Asma kasideler" öyküsünün de gösterdiği gibi, şiir dili kadar değerli hiçbir şey yoktu; altına dönüştürülüp Mekke'nin merkezine yerleştirilmeye layık hiçbir şey yoktu. Muhammed'in tavizsiz tek tanrıcılığı, o pagan yeri putlarından arındırdı, ancak belki de çelişkili bir şekilde, en güçlü put olabilecek şeyi, yani şiiri, geride bıraktı. Şiir, İslam'ın gelişinden sonra sadece hayatta kalmakla kalmadı, aynı zamanda gelişti. Nitekim, İslam öncesi kasideler, İslam'ın ilk kuşak alimleri tarafından derlendi ve İslam'ın tek ve eşsiz kitabı olan Kur'an'ın dil hazinelerinin kilidini açabilecek tek yorumlama anahtarı olarak kanonlaştırıldı. Dolayısıyla, İslam'ın kuruluşundan bir buçuk yüzyıl sonra, bir yandan savaşçı, diğer yandan topluluğun dini lideri olan Abdülrahman'ın bir hurma ağacına övgü yazması pek de şaşırtıcı değil.

Arapça, İslam'ın dili haline geldi ve Müslüman olmanın başka bir dilde mümkün olmaması, tarihsel olarak Arapçanın İslam imparatorluğu kadar hızlı ve geniş bir alana yayılması anlamına geldi. Din dili oldu ve Pireneler'den Çin sınırına kadar uzanan, çoğu kadim ve zaten okuryazar olan onlarca uzak kültürden gelen Müslümanlar için çoğu zaman ikinci veya üçüncü bir dil haline geldi. Din dili, şairlerin eski seküler Arapçasını, aşk ve özlem, kahramanlar ve savaşlar hakkında derinlemesine seküler şiirler okumaktan asla bıkmayan dili asla tamamen ortadan kaldırmadı. Uzun bir süre boyunca, Arapçanın aynı zamanda dünyevi edebiyatın da başında olması gerektiğine dair geniş ve derin bir takdir hüküm sürdü. İslam imparatorluğu genişledikçe, birçok kişi Arapça konuşan kesime Müslüman olarak değil, İslami bir devletin vatandaşı olarak katıldı. Hristiyanlar, Yahudiler ve Zerdüştler, seküler bir dil olarak Arapçanın birçok faydasına ve cazibesine derin bir bağlılık geliştirdiler.

Endülüs'te sürgündeki Emevi prensi tarafından inşa edilen hatıra sarayları arasında, Rusafa adlı yer kadar kişisel ve dokunaklı olanı yoktu. Suriye'de, Fırat'ın güneyinde, Suriye bozkırlarının derinliklerinde, eski ve gizemli bir surlarla çevrili şehir vardı. Emeviler burayı ailelerinin inziva yeri haline getirmişlerdi ve özellikle Suriye Emevilerinin sonuncusu olan halife Hişam, Abdülrahman'ın dedesi tarafından çok seviliyordu. Aile orada Abbasiler tarafından bulunup katledilmişti; ve Kurtuba'nın hemen dışında, Abdülrahman kendisi ve yeni ailesi için bir inziva yeri ve aynı zamanda bir botanik bahçesi olan yeni Rusafa'sını inşa etti; burası Suriye'deki güzelliğin ve zevkin merkezinde yer alan canlıları toplayıp yetiştirebileceği bir yerdi. Suriye'den getirilen son derece gelişmiş sulama teknikleri sayesinde, artık burada her türlü şey yetişebiliyordu. Abdülrahman'ın en çok sevdiği ve kendisinin, çocuklarının ve torunlarının seyredeceği manzaranın bir parçası haline getirdiği bitkiler arasında, memleketinin hurma ağaçları da vardı.

Yıllar geçtikçe Abdülrahman daha da fazla zaman harcadı.

Palmiye ağaçlarıyla dolu bahçe evinde zaman geçirdi. Sonunda Cordoba'da yaşamayı bıraktı ve torunları da onu takip etti.

Başkent daha da ışıldadıkça, yeni Rusafa, Endülüs Emevilerinin çok sevdiği aile evi haline geldi.

Abdülrahman 788 yılında, çok sevdiği hurma ağaçlarının arasında orada vefat etti.

Anadiller

Cordoba, 855

Hristiyanlar Arapların şiirlerini ve romanlarını okumayı severler; Arap ilahiyatçılarını ve filozoflarını, onları çürütmek için değil, doğru ve zarif bir Arapça öğrenmek için incelerler. Şimdi Kutsal Yazılar üzerine Latince tefsirleri okuyan veya İncilleri, peygamberleri veya havarileri inceleyen sıradan insan nerede? Yazık! Yetenekli genç Hristiyanların hepsi Arap kitaplarını büyük bir hevesle okuyor ve inceliyor; büyük masraflarla devasa kütüphaneler topluyorlar; Hristiyan edebiyatını dikkate değer bulmuyorlar. Kendi dillerini unutmuşlar. Bir arkadaşına Latince mektup yazabilen her bir kişi için, Arapça'yı zarif bir şekilde ifade edebilen ve bu dilde Arapların kendilerinden daha iyi şiirler yazabilen binlerce kişi var.

BU , 9. yüzyılın ortalarında Kurtuba'nın açık sözlü ve geniş çapta saygı gören Hristiyan aydınlarından

Paul Alvarus'un sesidir . Abdülrahman'ın ölümünden neredeyse tam yüz yıl geçmişti.

Görsel ve sosyal olarak tamamen değişmiş olan o eski Vizigot şehrine varmışlardı. Cordoba, hareketli, refah içinde gelişen bir şehirdi.

her türlü yeni inşaat

Burada halklar, kültürler ve diller, değişen manzaraya paralel olarak kendilerini yeniden düzenliyor. Belki de bu değişimlerin en iyi çağdaş tanığı, yukarıda alıntılanan ünlü polemik kitabı *"Açık İşaret" ile* zamanının kültür savaşlarının bir anlık görüntüsünü sunan, kesinlikle taraflı Alvarus'tur. Kendisi sıradan bir insan olmasına rağmen, Alvarus dehşetini paylaştı.

Dünyanın, küçük ama oldukça dikkat çekici bir grup muhafazakâr Hristiyan sayesinde dönüştüğü manzaraya şahit olmak.

Alvarus'un kuşağının giderek artan bir karamsarlıkla gözlemlediği dönüşümler basit bir mesele değildi. İlk olarak, Müslüman topluluğunun şaşırtıcı bir şekilde genişlemesi söz konusuydu. Bu artışın bir kısmı yeni göçmenlerden kaynaklanırken, büyük bir kısmı da bir zamanlar egemen olan Hristiyanların yüzlerce kişiyle din değiştirmesinden kaynaklanıyordu. Her gün, din değiştirenlerin dalgası Kiliseden, tam ve güçlü bir şekilde kontrolü elinde bulunduranların bu yeni dinine doğru ilerliyordu. Hristiyan topluluğunun kayıpları arasında sayısız karma evlilikten doğan çocuklar da vardı. Hristiyan gelinler Hristiyan kalsalar veya en azından din değiştirmiş gibi görünmeseler bile ve çocuklarını annelerinin diliyle -artık Latince olmayan ama hala kendi adı olmayan eski yerel Hristiyan diliyle- büyütseler bile, çocuklar neredeyse her zaman, İslam hukukunun gözünde kaçınılmaz olarak Müslüman olarak yetiştiriliyordu. Örnek, eğer bir örneğe ihtiyaç varsa, bizzat halife tarafından verilmişti. Eski İspanya'ya geldikleri zamandan beri, Emeviler kan bağlarını İber Yarımadası'nın eski Hristiyan ailelerinden veya kuzeydeki sınırların ötesinden gelen kadınlarla karıştırmışlardı. Müslümanların en güçlü ve saygın olanları, Arabistan ve Suriye halifelerinin soyundan gelen Emevi prensleri, aynı zamanda annelerinin oğulları, genellikle sarı saçlı, yerli İber atalarının mirasçılarıydı.

Artık kiliselerden çok daha fazla cami vardı ve cuma günleri kapasitesinin çok üzerinde insanla dolup taşan katedral camisi de bunlardan biriydi.

Bir kez daha genişletiliyor. Ama Alvarus'un...

Yeni dine karşı direnişteki müttefikler çoğunlukla zor durumdaki Kilise'nin temsilcileriydi ve dinin sorunun sadece yarısı olduğunu biliyorlardı. Sorunun diğer yarısı, *"Açık İşaret" adlı eserdeki şu satırlarda açıkça belirtildiği gibi,* inançla yakından bağlantılı ancak ondan ayrı olan geniş kültür alanıydı. Müslümanlar Hispania'ya bir şey getirmişlerdi.

Yıkılmaya yüz tutmuş Vizigot eyaletinin bir zamanlar sahip olduğunu zar zor hatırlayabildiği bir şey: güçlü ve zarif bir dil.

İnancın dışında kalan tüm güçlü insan ihtiyaçları hakkında. Alvarus'un kendi sözleri bu durumu tereddütsüz bir şekilde ortaya koyuyor: Latince Gençlerin büyük bir kısmı Kutsal Yazılar üzerine tefsir geleneğini terk ediyordu. Ancak Arapçayı benimsiyorlardı.

Bu, sadece dua ile ilgili değildi, aynı zamanda Abdülrahman'ın bir hurma ağacına övgü şiiri yazmasına olanak sağlayan şeydi.

Sürgündeki derin yalnızlığı ve o zamandan beri yüz yıllık aşk şiirlerinin, söylenen şarkıların dili olan şey...

Bağdat'ta olduğu gibi Kurtuba'da da.

Alvarus, "Kendi dillerini unuttular," diye içtenlikle belirtiyor; çünkü Kurtuba'daki Hristiyanlar da Kurtuba'daki Yahudiler gibi, İslam'da değil, Arapça'da kendi dinlerinin dili olan Latince'nin karşılayamadığı ihtiyaçları açıkça karşılayan bir şey bulmuşlardı. Arapça, insanların söylemesi, yazması ve okuması gereken, sadece inancın dışında kalan değil, hatta ona aykırı olabilecek her şeye duyduğu güçlü sevgiyle cezbediyordu; felsefeden erotik aşk şiirine ve aradaki yüzlerce şeye kadar. Varlıklı ve etkili Yahudi topluluğunun Arapça ile olan bu aşkı, Alvarus'unkine benzer tepkilere yol açmadı, çünkü Yahudi toplulukları zaten neredeyse sonsuza dek sürgünde kalmış ve kendi inançlarını korurken başkalarının dilini konuşmuşlardı. Dahası, bir asırlık Emevi yönetimi Yahudilerin günlük yaşamlarını ve sosyal statülerini muazzam bir şekilde iyileştirmişti: kısa bir süre önce sefalet ve köleliğe indirgenmiş bir topluluk, şimdi yükselişteydi ve bir Yahudinin Emevi halifesinin büyük veziri olacağı güne doğru yarı yoldaydı.

Hristiyanlar farklı bir durumdu. Sadece umutsuz Alvarus'ları değil, aynı zamanda dini ve kültürel dönüşümlerin birleşimini, toplulukları ve gelecekleri için felaket olarak algılayan radikal bir retçi grubu da vardı. Ancak ironi şu ki, Kurtuba'daki Hristiyan topluluğunun çoğu, Yahudiler gibi, Arapçayı benimsemelerinin inançlarına ihanet olmadığını düşünüyordu ve sonunda Hristiyan ayinleri, İnciller, Peygamberler, Havariler, Alvarus'un sadece Latince olarak hayal edebildiği tüm metinler Arapça olarak da mevcuttu. Zaten asimilasyon -Araplaşma- en üst düzeylerde gerçekleşiyordu. Alvarus'un kendi kitabı, Müslüman yetkililerle çalışan ve uzlaşma ve birlikte yaşama inanan, Arapçayı kullanmaları sadece şiirle flört etmekten daha ciddi bir mesele olan din adamları ve hatta Kilise hiyerarşisi içindeki "hainlere" yönelik saldırılarla doludur. Alvarus gibi biri, bir gün Kurtuba'daki Araplaşmış Hristiyanların ayinlerinin Batı Hristiyanlığındaki her türlü reforma en çok direnen ayinler olacağını muhtemelen hayal bile edemezdi.

Alvarus ve yandaşları için daha da dehşet verici ve acı verici olan şey, Emevi devletindeki Hristiyanları tanımlamak için sonsuza dek kullanılacak olan ismin önceden bilinmesiydi: "Mozarab" terimi aslen "Arap özentisi" anlamına geliyordu ve büyük olasılıkla Alvarus'un Arap zarafetine ve şiirine bu kadar aşık olan gençleri aşağılamak için kullandığı bir terimdi. Bu, Müslümanların dilinin bir Hristiyan tarafından asla kabul edilemeyeceğine ve edilmemesi gerektiğine inanan ve hayatları üzerindeki Müslüman egemenliğine karşı tek kabul edilebilir yanıtın dramatik ve şiddetli kamu direnişi olduğuna inanan Hristiyanlar tarafından ilk kez kullanılan aşağılayıcı bir sıfattı. Ancak isim yerleşti ve Mozarab sonunda İslam devletinde yaşayan *tüm* Hristiyanları belirtmek için kullanıldı ve bu Araplaşmış Hristiyanlar, isimleriyle birlikte, İslam devletinin sembolü haline geldi.

Hristiyanlığın İslam'ın yanında varlığını sürdürmesi. Bu militanlık Tamamen Latin Hristiyanlığı vizyonu, Alvarus zamanında bile azınlığın hayaliydi: "Yazmayı bilen herkes için..."

"Bir arkadaşa Latince yazılmış bir mektup gibi, Arapça'yı da zarafetle ifade edebilen binlerce insan var."

855 yılında, Hristiyan ve Latin dünyasının din değiştirmesine en radikal şekilde karşı çıkanlardan küçük bir grup, açıkça şehit olmayı arzuladı.

Birer birer, İslam'ın aldatmacalarını ve Peygamberin hainliklerini alenen ve açıkça ilan etmeye başladılar; ve İslam, özellikle Hristiyanlarla ilgili konularda doktrin açısından esnek olsa da, Hristiyanlara karşı sıfır tolerans politikası izliyordu.

Peygamberlerine hakaret ettikleri için.

*

Şehit olmaya aday olanlar, bu şekilde şehrin yetkililerinin ellerini zorladıklarının farkındaydılar.

Muhammed'i karalamayı seçmek. Her iki taraftaki liderler de bu radikal davranışı ve ölümcül sonuçlarını önlemek için her türlü çabayı gösterdiler.

Boşuna. Şiddetli halka açık saldırılar devam etti ve suçlu Hristiyanlar halk önünde başları kesilerek idam edildi. Bunlardan yaklaşık elli tanesinden sonra Kanlı infazlar, her dinden Kurtubalıyı dehşete düşüren ve büyüleyen bir gösteri, işte bitmişti. O anın tutkuları sona ermişti.

Zaman geçti ve bu gelişen dini hoşgörü şehrinde hayat eskisi gibi devam etti. Yaygın toplumsal huzursuzluktan korkuluyordu.

Şiddet olayları yaşanırken hem Müslüman hem de Hristiyan hiyerarşileri tarafından öngörülenler gerçekleşmedi.

Ancak bunu sağlayan genç erkekler ve kadınlar...

Kendini yakma gösterisi unutulmayacaktı: sonunda Kilise için bir diken olmaktan çıkarılarak dönüştürüldüler.

Karmaşık ve değişen bir dünyada uyum sağlamakta ve yolunu bulmakta zorlanan bu elli kadarki Hristiyan, "Mozarab şehitleri" arasına katıldı.

Tuhaf ve ironik bir şekilde, tam zıtlarını tanımlayan isimle anılan bu semboller, sonunda neredeyse kutsal kabul edilen varlıklar haline geldi.

Daha sonraki dönemlerin Hristiyan tarihçileri ve analistleri için kolay bir ölçüt görevi gören bir davanın savunucusu: cesur.

Tarihin geleneksel anlatımına göre İslam'ın yayılma biçimi olan "kılıçla zorla din değiştirme"ye direnen Hristiyanlar ve Kahramanlıkları yüzünden ölüm acısı çektiler.

Bu, Charlemagne'ın artçı birliklerinin Basklar tarafından katledilmesinin Hristiyan-Müslüman kutsal savaşına dönüşmesi kadar muhteşem bir dönüşüm değildi. Ancak yine de yanıltıcıydı, çünkü kanıtlar, bu gönüllü ve çoğunlukla ergen şehitlerin, hem Hristiyan hem de Müslüman diğer Kurtubalılar tarafından gözü dönmüş, kontrolden çıkmış radikaller olarak görüldüğünü gösteriyor. Dokuzuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Kilise, içinde yaşadığı İslami siyasi yapıyla oldukça başarılı bir şekilde uzlaşmıştı. Hatta bu din adamlarının birçoğunun, *İspanya'yı Övgü adlı eserinde* , tüm Hristiyanlığına rağmen yarımadada hâlâ bütünleşmemiş olan Vizigot varlığını en iyi şekilde göstermeye çalışan Sevillalı Isidore'u okuyor olması çok muhtemeldir. Ancak Mozarab şehitleri ilerleyen dönemlerde çok iyi bir üne kavuştular: Hristiyan özerkliğinin kaybı hakkında uzlaşmaz bir üslupla ve saf bir bakış açısıyla bir kitap dolusu ağıt yazan Alvarus'un takipçileriydiler. Onlar ayrıca *, Müslümanlar tarafından kiliselerin yıkımını anlatan "Azizler Anılıyor" adlı kitabın yazarı olan, daha sonra aziz ilan edilen Eulogius adlı bir keşişin de takipçileriydiler.* Bu Kurtubalılar için en önemlisi ise, Eulogius'un sonunda onların öyküsünü büyük (ve açıkça taraflı) ayrıntılarla anlatan başka bir kitap yazmış olmasıydı. *Şehitler İçin Savunması* , her şehidin ölümünün canlı tasvirleriyle bir tür çok satanlar haline geldi.

Bu durum, erken dönem Hristiyanlarının kahramanca ölümleriyle açıkça karşılaştırılıyor. Peki, tanıklık edenler erken dönem Hristiyanlarına gerçekten benziyor muydu?

İnançlarını açıkça dile getirip hayatlarını tehlikeye mi attılar? Ve bu neredeyse ilan edilmiş halifelik olan Emevi yönetimi, Kiliselerini gerçekten yok ediyorlar mı, zorla din değiştirmeye zorluyorlar mı, Hristiyanlığı sürdürülemez hale mi getiriyorlar?

İslam, başlangıcından itibaren Yahudilik ve Hristiyanlıkla olan özel ilişkisini açıkça kabul etmiştir. Muhammed'den, önceki peygamberler gibi mucizeler göstermesi istenmişti, ancak o bunu reddetmişti. Onun ve inananlar için, Allah'ın vahiy kitabı olan Kur'an, nihai ve inkar edilemez bir

mucizeydi. Bu kitabın varlığının, Müslümanları kendi kutsal kitaplarına sahip olan Yahudiler ve Hristiyanlarla aynı kutsal metinlere sahip kılan şey olduğunu anlamıştı. Kur'an'ın anlayışına ve dolayısıyla İslam inancının temel bir parçasına göre, Musa ve İsa'ya da kitaplar verilmiş ve bu kitaplar onların topluluklarının temellerini oluşturmuştur. Böylece, Yahudiler ve Hristiyanlar için "Kitap Ehli" ifadesi kullanılmaya başlanmıştır; bu ifade, önceki vahiylerin gerçekliğinin açık bir kabulüdür. Gerçekten de, putperestler Müslümanlar tarafından acımasızca muamele görürken ve yeni dine geçmeleri istenirken, Yahudiler ve Hristiyanlar, egemen Müslümanlar ile topraklarında ve onların egemenliği altında yaşayan diğer kitap toplulukları arasında yapılan bir "anlaşma" veya "sözleşme" olan

dhimma'nın özel şartları altında muamele görmüşlerdir.
egemenlik.

Bu sözleşmeli halklara verilen ad olan *dhimmilere*, İslam'a geçmeye zorlanmak yerine dini özgürlük tanındı. Yaşamlarına devam edebildiler.

Yahudi ve Hristiyan olabilme imkanına sahiplerdi ve sonuç olarak Müslüman sosyal ve ekonomik hayatının büyük bir bölümünden de faydalanabiliyorlardı. Bunun karşılığında ise...

Bu dini vicdan özgürlüğü için, Kitap Ehli'nden (paganların böyle bir ayrıcalığı yoktu) özel bir vergi ödemeleri isteniyordu.

vergi—hiçbir Müslüman vergi ödemezdi—ve bir dizi şeyi gözlemlemek.

Kısıtlayıcı düzenlemeler: Hristiyanların ve Yahudilerin Müslümanları kendi dinlerine çekmeye çalışmaları ve yeni yerleşim yerleri inşa etmeleri yasaklanmıştı.

İbadetlerinin bir parçası olarak haç sergilemekten veya çan çalmaktan men edildiler. Kısacası, dinlerinin kamuya açık çoğu gösterisi yasaklanmıştı.

Ritüeller.

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, herhangi bir tarihsel durumda, dhimma'nın bu nispeten soyut ve genel hükümleri, ya gerçekten hoşgörülü ve hatta

özgürleştirici bir düzenleme olarak ya da diğer uçta, dini özgürlüğün içi boş bir formalite olduğu kültürel olarak baskıcı bir politika olarak somutlaşabilmiş ve somutlaşmıştır. Ahlak ve estetik anlayışları Endülüs kültürünün temel kaynakları olan Emeviler, dhimma vizyonlarında çoğu zaman olağanüstü derecede liberal olmuşlar ve sosyal politikaları büyük ölçüde estetik vizyonlarıyla uyumlu olmuştur; geçmişe ve diğer kültürlere yönelik cömert ve kapsayıcı tutumları Şam ve Kurtuba Ulu Camii'ni yaratmıştır. Kitap Ehli ile ilgili özel politika konularının ötesinde, Müslümanlar kültürel manzarayı hem kapsayıcı hem de neredeyse her açıdan, buldukları yarı yıkık yere göre büyük iyileştirmeler sağlayacak şekilde dönüştürmüşlerdir. Kendilerinden önce gelen ve çokça nefret edilen Vizigotların aksine, Müslümanlar ayrı bir yönetici halk olarak kalmamışlardır. Aksine, kültürel açıklıkları ve etnik eşitlikçi yaklaşımları, zimmilerin gelişebileceği ve geliştiği genel bir sosyal ve siyasi ahlak anlayışının hayati parçalarıydı. Zaman geçtikçe, Emevi İslam anlayışının kültürel eklektizmiyle birlikte görünür ve ayrı tutulması ihtiyacı daha belirgin hale geldi; çünkü Abbasiler ve nihayetinde İslam Evi'ndeki liderlik için diğer rakipler kendi rekabetçi siyasi ve kültürel vizyonlarını oluşturdular.

Yeni kazanılan dini özgürlük ve kültürel açıklığın Yahudi toplumu üzerindeki olumlu sonuçları, onların olumsuz sonuçlarıyla tezat oluşturmaktadır.

Yahudilerin İslam siyaseti içindeki sivil ve siyasi statüsü önemli ölçüde iyileştikçe, Hristiyanlar üzerindeki etkileri de arttı.

Hristiyanlar geriledi. İktidardaki çoğunluk konumundan Hristiyanlar...

Başlangıçta çoğunluğu Müslüman azınlık tarafından yönetilen bir devlet haline indirgenmişti; oradan da çok geçmeden (ve açıkça tarafından) Alvarus dönemine gelindiğinde, Yahudilerin statüsü daha da düşmüş ve giderek azalan bir azınlık haline gelmişlerdi. Oysa Yahudiler...

Ritüel uzun zamandır zorunlu olarak özel ve hatta ev içi bir uygulama olmuştu; Hristiyanlık çok daha önce yeraltı mezarlarından dışarı yayılmıştı.

ve ev kiliselerini kamu alanına taşıyarak, salt özgürlükten çok daha fazlasını kullanmaları bekleniyor.

vicdan. Bu farklılıklar göz önüne alındığında, dinin kamusal alanda gösterilmesine getirilen kısıtlamanın, önemsiz bir konu olmasına rağmen,

şaşırtıcı olmaması gerekir.

Yahudiler için felaket niteliğinde olan bu durum, Hristiyanlar üzerinde de görünüşte yıkıcı bir etki yarattı.

Hristiyan taraftarlar için en zor olanı, Yahudi topluluğu içinde elbette gerçekleşen ancak Hristiyanlara göre daha az sayıda olan ve topluluğun genel büyüklüğünü ve refahını olumsuz etkilemeyen ihtida meselesiydi. Alvarus'un zamanında, Emevi devletinin kurulmasından bir yüzyıl sonra, Hristiyanların kiliseyi sağdan soldan terk ettiği görülüyordu. Çoğunluğu Müslüman olan topluluk, esas olarak yüksek ihtida oranı sayesinde büyüyordu. Hristiyan kalanların çoğu Araplaşmaya razıydı, hatta buna istekliydi - ve bu da Alvarus'un yakınmasına neden oluyordu. Sürüsü hızla azalmakla kalmıyor, geriye kalan birkaç sadık koyun da kurda o kadar hayrandı ki, hepsi onun kıyafetlerini giymek istiyordu.

Alvarus, bildiği gerçeği yüksek sesle dile getirmekte bir türlü cesaretini toplayamadı: baştan çıkarma ile tehlike arasındaki çizginin ne kadar ince olabileceğini.

Hayati bir seküler kültürün, Tanrı'ya ve insanın sevgilisine hitap edebilecek kadar canlı ve güçlü bir dilin ve dinin Bu dil ve kültürün bu kadar yakından bağlantılı olduğu bir ortamda, "Arap ilahiyatçılarını ve filozoflarını inceliyorlar," diyor Alvarus.

“Onları çürütmek için değil, doğru ve zarif bir Arapça oluşturmak için” yazmıştı. Ama “doğru ve zarif Arapça”nın ne anlama geldiğini çok iyi biliyordu.

Bu, çoğu zaman herhangi bir ilahiyatçının gerçeğinden çok daha büyük bir ayartmaydı. İspanya'da, Arapça'nın kendisi ilk büyülenme kaynağı olmuştu.

ve yolsuzluk, ve birçok inanç değişikliği, kendilerinden önce gelen kültürel değişikliklerle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıydı. Ancak Arapça neden böylesine olağanüstü bir büyü yaratmıştı? Neden dindar Hristiyanlar bile dinlerinin dilini bu kadar sevmişti?

Araplar, düşmanlarına o kadar çok mu üstün geldiler ki, eski ayinlerini bu dilde yeniden yaratmaya razı oldular? Kısacası, Arap dilinin hangi cazibesi vardı da bu kadar etkili oldu?

Latincede durum böyle değil miydi?

Alvarus'un kendisinden zaten duyduğumuz cevabın bir kısmı şu: "Büyük masraflarla muazzam kütüphaneler topluyorlar; Hristiyan edebiyatını dikkate değer bulmuyorlar." Hristiyan metinleri, uzun bir süre boyunca herkesin okuduğu, incelediği veya genç erkeklere kültürel miras olarak aktardığı Latin edebiyatının neredeyse tamamını oluşturuyordu. Ancak Arapça, dinle pek ilgisi olmayan hazineler de beraberinde getirdi. İslam'la yakından bağlantılı olsa da, şiirselden felsefeye kadar, Hispania'da yüzyıllardır beslenmemiş veya iyi beslenmemiş entelektüel ve estetik açlığı besleyebilecek olağanüstü bir eserler külliyatına geçiş yolu ve erişim noktasıydı. Alvarus'un kültürel yıkımı kendi bakış açısından gözlemlediği 850 civarında, genç Hristiyan güveleri için alev olan "muazzam kütüphaneler" henüz inşa edilmeye başlanmıştı. Emeviler halifeliği resmen ilan ettiklerinde, yüz yıldan kısa bir süre sonra, Kurtuba kütüphanelerinin hem büyüklüğü hem de kalitesi kat kat artmıştı. O neslin zeki genç erkekleri, Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar, hepsi Arapça biliyordu ve önde gelen Hristiyanlar o zamana kadar Arapçayı o kadar iyi biliyorlardı ki, o neslin Elvira'daki Mozarab piskoposu diplomatik kadronun en üst seviyelerinde yer alıyor ve halifenin Alman sarayına elçisi olarak hizmet ediyordu. Böylece hepsi antik dünyanın yarı tanrılarını -Platon ve Aristoteles gibi- okuyabiliyorlardı; Sevillalı Isidore gibi birinin ancak hayal edebileceği yazarlar ve bu aziz din adamının Arapçayı öğrenmek için can atacağından oldukça emin olunabilir.

Ama mesele sadece Arapça değildi. Aynı dönemde Latince de her yerde etkisini kaybediyordu. Roma İmparatorluğu'nun dağılmasından yüzlerce yıl sonra, Roma dili de kendi içinde çözülmeye başlamıştı. Alvarus zamanında Kurtuba'da kimse bunu bilemezdi, ancak 842'de, uzaklardaki Strasbourg şehrinde, Latince, Arapçayı terk eden Kurtubalıların elinden aldığı darbe kadar yıkıcı bir darbe daha aldı. Bu Frank şehrinde, Şarlman'ın çeşitli torunlarının ana dillerini kaydeden resmi bir belge düzenlendi. Strasbourg Yeminleri olarak bildiğimiz bu küçük ama önemli kayıt, Şarlman'ın topraklarını miras alan çekişen kardeşler arasında yapılan uzlaşma ve

bağlılık yemininin yazılı halidir. Bu krallık, Şarlman'ın bir zamanlar hayal ettiği gibi Endülüs'ün hiçbir bölümünü içermiyordu, ancak yine de geniş bir alanı kapsıyordu. Yeminlerin koşulları, kullanışlı, standart bir Latince metinle anlatılıyor. Ardından belge, her birinin yüksek sesle söylediği ve yemin ettiği şeyleri aslına sadık kalarak yazıya döküyor; bunu Latince değil, üç rakip kardeşten ikisinin, birinin Cermen, diğerinin Roman dillerinden olan ana dillerinde yapıyor.

Büyürken konuştuğumuz dilleri sevgiyle "anadil" diye adlandırırız, çünkü onları kitaplardan veya okullardan değil, kendi kendimize öğreniriz.

Bizi yetiştiren kadınların oluşturduğu toplum. Bazen bu diller, daha geniş kurumsal dünyada kullanılan dillerle aynıdır.

Babalarımızın dilleri, bazen de değil. Dokuzuncu yüzyılın ortalarındaki Kurtuba'nın dilsel ortamındaki dramatik değişiklikler—hangi diller Bu sözlerin kimler tarafından söylendiği ve hangi kültürel ve dini dönüşümlere yol açtığı hiç de birbirinden bağımsız değildir. Bunlar, yaşanan sarsıcı olayları ortaya koymaktadır.

Avrupa coğrafyasının her yerinde var olan çatlaklar, Latin Amerika'nın giderek daha fazla etkileneceği anlaşılmaya başlandığında ortaya çıkan kırılmalar.

Evde yabancılaşmıştı, artık kadınların çocuklarına söylediği şarkıların dili değildi.

Geceleyin. Bir zamanlar Latince ile dilsel olarak birleşmiş bir imparatorluğun her köşesinde, artık yerel farklılıklar, eski ve Yeni, kazanılmış bir güç. Bu sürekli artan ve giderek daha çarpıcı farklılıklar sadece insanların konuşma biçimlerinde olduğu sürece, Okudukları ve yazdıkları hala eski ve değişmeyen Latince olmasına rağmen, kimse ona başka bir isim vermedi. Oysa günlük yaşamda durum böyleydi.

Paris'te konuşulan "Latince", Floransa'daki "Latince"den, Fransızca'nın İtalyanca'dan ne kadar farklıysa, neredeyse aynı derecede farklıydı.

Bugün. Ve henüz adı konmamış olan, zaten "Romanca" olan, Romalıların çocuklarının dilleri olan bu ana diller, her biri Her geçen gün, sadece birbirlerinden değil, aynı zamanda değişmeyen Latinceden de daha farklı hale gelmişti; Latince artık yaşayan bir şeyden çok bir anıya dönüşmüştü.

Alvarus'un kendisi de resmi ve kamusal ortamlarda Latince yazmış ve konuşmuştur. Hristiyanlığın ayin dili olarak Latince, elbette ne benzersizdi ne de ilk dildi—İsa Aramice konuşuyordu ve Yeni Ahit Yunanca yazılmıştı —ancak 850 yılında Kurtuba'da Latince, eski din ve onun gelenekleriyle eş anlamlıydı. Ve burada, Roma İmparatorluğu'nun eski batı eyaletlerinin diğer yerlerinde olduğu gibi, Latince büyük ölçüde katılaşmıştı. Bir zamanlar Roma'nın büyük şairlerine, tarihçilerine ve hatiplerine hizmet etmiş olan bu güçlü araç, şimdi neredeyse tamamen donmuş haldeydi. Öte yandan, insanların yüzlerce yıldır konuştuğu ana diller, büyük Romalı yazarlardan yedinci yüzyılın papalık sekreterlerine kadar herkesin yazdıklarından önemli ölçüde farklı olduğunun bilincinde olmadan (ve böyle bir bilince ihtiyaç duymadan) amansızca değişiyordu.

Arapça geldikten sonra bile, Kurtubalılar -tüm Kurtubalılar, Hristiyanlar, Hristiyanların çocukları olan Müslümanlar-Kadınlar ve Yahudilerin çoğu, şehirlerinin ve topluluklarının atalarından kalma ana dillerini asla terk etmediler. Yerel dil O bölgede Latincenin çocuğu olan, Paris ve Floransa'da konuşulan dillerin birinci dereceden akrabası olan dil, işte böyleydi.

Sekizinci yüzyıldan itibaren Arapça ile birlikte gelişti. Günümüzde bazen teknik adıyla Endülüs Roman dili olarak adlandırıyoruz.

Bu durum, dilin diğer Roman dilleriyle olan akrabalığını ve atalarının anavatanı olan Endülüs'ü ortaya koymaktadır. Ancak daha eski ve daha İronik bir şekilde, bu tanıdık isim Mozarabic'tir, çünkü gerçekten de o bölgede yaşayan Araplaşmış Hristiyanların diğer diliydi.

İslamiyet döneminde, Latin dili Hristiyanlar arasında bile yok olurken, onun kızı ve mirasçısı olan Mozarabik dil, gelişmeye devam etti.

Çocuk bakım evlerinin, hem Müslüman hem de Hristiyan birçok Cordobalı anne tarafından nesilden nesile aktarılan gelenekleri. Mozarabik, Endülüs Hristiyanlarının romantizmi, İslam Evi'nin içinde yaşamaları, Araplarla iç içe olmaları, söz alışverişinde bulunmaları...

Onunla sürekli birlikteydi. Arapça, çok uzun zaman önce Latincenin olduğu gibiydi; edebiyatın diliydi ve ondan çok da uzak değildi.

Değişmez Kur'an'a ve onun etrafında biriken tüm tefsir katmanlarına olan bağlarına rağmen, sokakların dili.

Bu kitap birkaç yüz yıl boyunca varlığını sürdürdü. Annelerin Arapça olarak söylediği şarkılar, kreşlerde ve çocuk odalarında duyulan bir dildi.

Oyun alanlarındaki şarkılar, saray şiirleri olan şarkılardan çok uzak değildi, gençlere de çok yabancı gelmiyordu.

Mektup yazmayı, tefsir okumayı ve aşk şarkıları yazmayı öğrenen adamlar.

Büyük bir vezir, büyük bir şehir

Cordoba, 949

Efendim, size bildireyim ki, topraklarımız Kutsal Dilde Sefarad olarak adlandırılırken, İsmailoğulları ona Endülüs der ve krallık Kurtuba olarak anılır.

10. yüzyılın ortalarındaki en önde gelen Kordobalılardan biri, *uzak* bir ülkenin belki de efsanevi kralına yazdığı bir mektupta bu gururlu açıklamayı yaptı. Giriş bölümünde kendini "Sefarad'da yaşayan Kudüs sürgününün oğullarından, İshak'ın oğlu, Ezra'nın oğlu Hasdai" olarak tanıtmıştı. Ancak Hasdai, bu mütevazı aile ve kabile kimliğinin ortaya koyduğundan çok daha fazlasıydı: Kendi dini topluluğunun "prensi" , yani nasi idi. Aynı zamanda, "İsmailoğulları"nın hükümdarının sağ kolu, yani veziriydi.

"Vatandaşlar," diye belirtti halife Abdülrahman III. 912 ile 961 yılları arasında başarılı bir şekilde hüküm süren bu Abdülrahman, onun soyundan geliyordu.

Hasdai'nin belirttiği gibi, İbranice'de Sefarad, Arapça'da ise el-Andalus olarak adlandırılan bu vatanın kurucusu olan adaşının olağanüstü eseri.

Hasdai'nin eserlerinin her sayfasından, bu adamların birbirleriyle paylaştığı ruh, zeka ve güç zenginliği adeta ışıldıyor.

Bu bildiri, haklı olarak böyle olabilirdi, çünkü Hasdai'nin en çok takdir edilen özelliklerinden biri Arapça'daki hitabet yeteneğiydi.

Halife, Hasdai'yi hayatı boyunca giderek daha yüksek makamlara yükseltmişti; bunun başlıca nedenleri arasında Hasdai'nin zarif ve incelikli bir üslupla konuşması ve yazması, ayrıca vezirin halifenin kamu işlerinde ihtiyaç duyduğu İslam ve Endülüs kültürü ve siyaseti hakkında derin bir bilgiye sahip olması yer alıyordu. Böylece Endülüs Yahudilerinin prensi, halifenin prestijli ve güçlü dışişleri bakanı olmuştu. Ve bu sıradan, halife olmaya hevesli biri değildi: Abdülrahman III ve Hasdai'nin yaşamları boyunca, Kurtuba Emevi halifeliği, İslam Evi içinde mutlak üstünlüğe yönelik kapsamlı ve inandırıcı iddialarda bulunmuştu. Bu İslam devletinin en güçlü ve başarılı döneminde, en tanınmış yüzlerinden birinin, dünyanın dört bir yanına dağılmış Yahudi topluluklarını bulmaya ve onlara yardım etmeye kendini adamış, dindar bir Yahudi alim olması bize şaşırtıcı gelse de, bu tür bir esneklik, o dönemin ve yerin doğal bir parçasıydı.

Ocak 929'da, İslam dünyasının her yerinde camilerde toplanma günü olan bir Cuma günü, etkileyici Kurtuba manzarası önemli ölçüde yeniden şekillendi. Hasdai ibn Şaprut o zamanlar henüz on dört yaşında, gençliğinin başındaydı ve bu nedenle babası İshak'ın yoğun öğrenim ve kamu faaliyetleri hayatının bir parçasıydı; babasının kişisel serveti, şehirdeki bir sinagogun yanı sıra bireysel alimleri de destekliyordu. Yahudiler, ülkenin her camisinin minberinden yüksek sesle okunduktan kısa bir süre sonra, tarihi kamu duyurusunu duymuş olmalıydılar: Abdülrahman III, resmen Müminlerin Komutanı, İslam dünyasının halifesi, tüm Müslüman topluluğunun başında Peygamberin halefi unvanını almıştı.

756 yılından beri, Endülüs'teki yeni yurtlarında bulunan Emeviler, camilerindeki Cuma namazlarında Bağdat halifeliğini tanımışlardı. Teknik ve biçimsel olarak sadece bir "vilayet"ten ibaret olsa da -Endülüs emirliği, yöneticileri de Bağdat'taki halifeye bağlı emirler veya "valiler"den başka bir şey değildi- Kurtuba, 173 yıl boyunca işlevsel olarak bağımsız ve belirgin bir Emevi devleti olmuştu. Abdülrahman'ın 929'daki kamuoyu açıklaması, her şeyden önce herkesin her zaman bildiği bir gerçeğin sözlü bir beyanıydı: Kurtuba'daki Emeviler, Bağdat'taki Abbasilerin keyfine göre

hizmet etmiyorlardı, sadece valiler değillerdi ve I. Abdülrahman'ın sürgünde doğuştan gelen hakkını talep ettiği andan itibaren İslam Evi gerçekten tek bir yönetimin altında değildi.

İslam dünyasında başka güçlü emirler de vardı; örneğin Mısır valisi; ancak o cuma günü Kurtuba'da duyulan ses bambaşkaydı.

Güç veya kibirden konuşmadı. I. Abdülrahman meşruiyetini Şam'dan Kurtuba'ya kadar kanıyla taşımıştı.

Bu bilgi nesilden nesile, gizlice ama özenle aktarıldı. Şimdi ise Abdülrahman III bunu her yerde haykırıyordu.

Bu açıklaması, Endülüs'teki İslam Evi'nin başının, o bağımsız siyasi yapının sınırlarının çok ötesinde hak iddialarında bulunduğunu açıkça ortaya koydu.

Sınırlar. Burada her türlü soru akla geliyor: Neden, tam da şimdi, bu kışkırtıcı bağımsızlık ve üstünlük bildirisi?

Abdülrahman gerçekten de, kendisine büyük bir siyasi güç ve ahlaki otorite kazandıracak türden bir güce ve otoriteye sahip olmanın eşiğinde olduğuna inanıyor muydu?

Onu gerçekten de dünyanın tüm Müslümanları için bir halife, batı ucunda uzanan bir imparatorluğun lideri haline getirmek.

Sinkiang'ın sınırı ve İndus'un kaynağı olarak mı? Şehrin yankılandığı o günde bir Cordobalı ne düşünürdü acaba?

Beklenmedik Şabat arifesi duyurusuyla bir uçtan diğerine mi geçtiler? Etkileyici bir eğitim almış genç olan Hasdai'nin kendisi bunu başarabilir miydi?

Doğduğu şehrin tüm dillerine (Latince, Mozarapça, Arapça ve İbranice) hakim, dindar bir Yahudi olan adam ve Geleceğin doktoru ve filozofu, bunun onun için ne anlama gelebileceğini belki de hayal etmiştir?

Abbasiler Bağdat'ta parlak bir medeniyet yaratmışlardı. Belki de Endülüs halkı üzerinde doğrudan siyasi kontrol sahibi değillerdi, ancak bu, kendisini dünya çapında zenginlik ve başarı bakımından rakipsiz bilen siyasi ve

kültürel imparatorluk için pek bir şey ifade etmezdi. Şarlman, aksak ve yetersiz Latincesiyle 800 yılında Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giyerken, Abbasi halifeleri çoktan Yunan felsefi ve bilimsel geleneğini Arapçaya çeviren anıtsal çeviri projesine başlamışlardı bile. Kurtuba ve Bağdat arasındaki sürekli trafik, Endülüs halkının kısa sürede aynı şeyleri okumasına ve en son yenilikleri, modaları ve ürünleri hevesle takip etmesine ve sonunda kendi ürünlerini de geri göndermesine olanak sağladı. Bazen tuhaf davranışlarına rağmen – normatif Abbasi standartlarına göre tuhaf – Endülüs halkı, aydınlık doğu başkentinden gelen maddi, entelektüel ve sanatsal ürünlere derinden minnettardı ve bunları takdir ediyordu. Endülüs'teki uzun ilk Emevi yüzyılı, bu nedenle, acımasız ve gaspçı Abbasilere, onların siyasi yeteneklerine, istikrarlarına ve kültürel liderliklerine duyulan sağlıklı bir saygıya dayanıyordu.

Son yıllarda Bağdat'ta işler kötüye gitmeye başlamıştı. 909 yılına gelindiğinde, siyasi ve askeri merkez etkisini yitirmişti.

Öyle ki, neredeyse akıl almaz şeyler gerçekleşti. Onuncu yüzyılın başlarında Şiiler, bir başka meşruiyetçi grup...

Müslümanlar, Abbasi İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika eyaletlerinde kontrolü ele geçirmeyi başarmışlardı. Şiiler Şiiler, Peygamberin öldürülen damadı Ali'nin soyundan gelenleri (Şiilik, "Ali'nin Partisi" anlamına gelir) ilahi olarak kabul edenler olarak görüyorlardı.

İslam Evi'nin liderliğine atanmış ve böylece meşru varis. Tunus'tan, Arap İfrikiyye'sinden veya "Afrika"dan, bunlar sahtekarlar,

Şimdi ise, Peygamberin kızı ve Ali'nin eşi Fatıma'nın doğrudan soyundan geldiğini iddia eden bir imamın önderliğinde, yüksek sesle meydan okumalar yapıldı.

Abbasilerin gerçek meşruiyet ve halefiyet iddiasına ve bağımsız bir devlet ilanına ilişkin olarak. Eğer imamlar Bu yeni ortaya çıkan Müslüman yönetim, İslami bir devletin ne olduğunu ve ne olması gerektiğini temsil ettiğini ve sadece siyasi değil, aynı zamanda başka amaçlara da hizmet ettiğini iddia etti.

Ancak tüm Müslümanlar üzerinde dini otoriteye sahip olan Endülüsler, meşruiyetin çok daha büyük bir tehdit oluşturduğu yerlerde ne kadar süre daha varlıklarını sürdürebileceklerdi?

Endişeliydi — uzaktaki Abbasilerin merkezi gücünü kamuoyu önünde kabul etmeye devam etmek mi?

Kuzey Afrika'da bu dramatik olaylar yaşanırken, iktidardaki Emevi hükümdarı Abdullah ibn Muhammed'in sevgili torunu ve veliahtı Abdülrahman III on sekiz yaşındaydı. Abdullah ibn Muhammed üç yıl sonra, 912'de öldüğünde, genç Abdülrahman tüm yetkileri devraldı. Hükümranlığının ilk on sekiz yılını, son yıllarda iç çekişmeler ve iç savaşa varan çatışmalardan muzdarip olan krallığı yeniden birleştirmek için harcadı. Ayrıca kuzeydeki sınırlarını güçlendirdi, Leon ve Navarre bölgelerine kadar ilerledi ve ünlü bir savaşta Pamplona şehrini ele geçirip yağmaladı. Kendi hanedanı çok iyi durumda ve her zamankinden daha müreffeh olan ve kuzeydeki sınırlarını kontrol altında tutan Abdülrahman, nihayet 929'da Fatimilerin iddiasına karşı kendi iddiasını ortaya koymaya hazırdı. İşte Emevilerin sesi, kendilerini katleden ve yerlerinden eden Abbasilere karşı uzun zamandır gecikmiş olan meydan okuma beyanını nihayet dile getiriyordu.

Abdülrahman'ın geniş İslam dünyasında bu tür bir siyasi birliği kurabileceğini hayal etmiş olması pek olası görünmüyor.

Suriyeli atalarının bir zamanlar sahip olduğu ve Abbasilerin de sınırlı bir şekilde bir süre koruduğu bir şeydi. Hanedanlık İslam artık birbirinden ayrı ve rakip birçok siyasi yapıya bölünmüştü; her biri kendi bölgesinde ve kendi karakteriyle varlığını sürdürüyordu.

ve ordu. Ancak halifelik makamının sembolik liderliği için verilen mücadelenin ne kadar önemli olduğunu anlamakta tamamen haklıydı.

Bu durum tartışmaya açıktı. Müminlerin Emiri, bir bakıma, İslam'ın nasıl yorumlanacağının temel belirleyicisiydi.

Doğru bir şekilde yaşanması gerektiğine inanıyordu Endülüs'lü Abdülrahman. Ve Emevilerin yaşadığı gibi yaşanması gerektiğine kesinlikle inanıyordu.

Hasdai, Hazar kralına yazdığı mektupta, "Nehirler, pınarlar ve taştan oyulmuş kuyularla dolu bereketli bir toprak burası," diye yazmıştı. Hasdai, İstanbul'dan on beş günlük bir yolculuk mesafesinde ve Karadeniz'in kuzeydoğusunda yer aldığı söylenen, tamamen Yahudilerden oluşan Hazarya krallığı hakkında efsanevi anlatılar duymuştu. Var olduğunu umduğu bir muhabire kendini tanıtırken, Hasdai, mütevazı bir şekilde oradaki rolüne değinerek Endülüs'teki memleketini şöyle tanımladı: Burası tahılların, şarapların ve en saf yağların diyarı, bitki örtüsü bakımından zengin, her türlü tatlının cenneti. Bahçeleri ve meyve bahçeleriyle dolu, her çeşit meyve ağacının çiçek açtığı, yapraklarında ipekböceklerinin bulunduğu bir yer… Topraklarımızın ayrıca kendi gümüş ve altın kaynakları var ve dağlarında bakır, demir, kalay, kurşun, sürme, mermer ve kristal çıkarıyoruz… Ülkeye hükmeden kral, daha önce hiç görülmemiş bir orduyla birlikte gümüş, altın ve diğer hazineleri biriktirdi… Diğer krallar kralımızın gücünü ve ihtişamını duyduklarında ona hediyeler getiriyorlar… Ben bu sunuları kabul ediyorum ve karşılığında onlara karşılık veriyorum.

Hasdai ibn Shaprut, 915 yılında Kurtuba'da, Yahudiler için aydınlık bir dünyaya doğdu. Önceki 150 yıllık Emevi yönetimi boyunca, Endülüs Yahudileri gözle görülür şekilde refah içinde yaşamaya başlamışlardı; elbette maddi olarak, ama kültürel olarak daha da fazla. Onların refah içinde yaşadıklarını söylemek...

Tamamen Araplaşmış olmak, onların sadece yöneticilerin dilini öğrenmekten çok daha fazlasını yaptıklarını kabul etmek anlamına gelir.

Hiç şüphesiz aynı ilk birkaç nesilde, Berberi Müslümanlar, Slav köleler ve Vizigotlarla birlikte bunu yaptılar.

Müslümanların getirdiği dhimma altında Yahudiler,

Vizigot İspanyası'nda sosyal ve siyasi yelpazenin en alt kademesinde yer alanlar, otomatik olarak üst kademelere yükseltildi.

Kitap Ehli'nin (Hristiyanlar için ise bu bir aşağılama anlamına geliyordu) ahit yoluyla kazandığı statü, onlara ayrıcalıklar tanıdı.

Onlara din özgürlüğü ve dolayısıyla sivil hayatın tüm alanlarına özgürce katılabilme olanağı sağladı.

Bu özgürlük, gelişen ticari ortamda neredeyse sınırsız fırsatlar anlamına geliyordu. Bir zamanlar ekonomik olarak çökmüş olan yarımada birdenbire hareketlilikle dolup taşmıştı: Akdeniz'de ticaret yapıyor ve Uzak Doğu'dan ürün ithal ediyordu; ayrıca kendi tarım temelini de önemli ölçüde değiştirmiş, düzinelerce büyük ve iddialı inşaat projesine girişmiş ve daha birçok şey yapmıştı. Yahudilerin iyileşen statüsü, eğitimli sınıflara katılmalarını da sağladı ve bunu büyük bir istekle ve Hasdai'nin hayatı ve kariyerinin de gösterdiği gibi, apaçık bir başarıyla yaptılar. Ve elbette, Yahudi topluluğunun refahının kalbinde, tam kültürel asimilasyon anlamına gelen Araplaşmaya yönelik coşkulu bir tutum yatıyordu.

Yahudilerin Arap kültürüyle olan çoğu zaman sevgi dolu ilişkisi, en başından beri hiyerarşinin tutumuyla tezat oluşturuyordu.

Hristiyan topluluğunun liderliği, dayanılmaz kültürel baskı olarak gördükleri şeye karşı gösterdikleri direnişin şu sonuçlara yol açmasına neden oldu: Mozarab şehitlerinin krizi. Tutumlardaki kritik farklılıkların açık ve temel nedenleri vardı: Hristiyanlar Yönetim statüsünün kaybına ve ardından Alvarus döneminden hemen sonra gerçekleşen toptan din değiştirmelere uyum sağlamaya çalışıyorlardı.

Ünlü şikayetlerinden biri, Endülüs'te giderek küçülen bir azınlık olmalarıydı. Öte yandan, Müslüman yönetimi altındaki Yahudilerin durumu farklıydı.

Her açıdan bir gelişmeydi, çünkü zulüm gören bir azınlıktan korunan bir azınlığa dönüştüler. Bu farklı yaklaşımların sonuçları...

Bu durum, onuncu yüzyılın başlarında açıkça görülebilen paradoksal sosyal ve kültürel sonuçlara katkıda bulunmuş olabilir.

Günümüzde varlığını sürdüren bir Hristiyan topluluğu vardı, ancak bu topluluk Alvarus dönemine göre bile daha küçük ve daha tecrit edilmişti.

inatçı

Arapça konuşabileceklerine ve dindar Hristiyan olabileceklerine inanan bir grup Mozarab, ve aslında günümüzde kutsal kitapları ve ritüelleri...

Hepsi Arapçaydı. Ancak bir zamanlar çoğunluğu oluşturan Hristiyan topluluğu, Alvarusvari bu her şey ya da hiçbir şey yaklaşımıyla en azından kısmen yok edilmişti.

İnsanları bir uç noktaya ya da diğerine iten bir tutum: bir yandan İslam'a geçiş (çoğunluk), diğer yandan ise gönüllülük esasına dayalı geçiş.

Öte yandan, yarımadanın en kuzeybatısındaki birkaç Hristiyan yerleşim bölgesine sürgün edildiler.

Endülüs Yahudileri evrensel olarak üçüncü bir seçeneği benimsedi: Emevilerin İslam-Arap kültürüne asimile oldular *ve* dini dillerini koruyarak, dindar ve ibadetlerini yerine getiren bir topluluk olarak kaldılar. Hasdai, çocukken büyürken...

Varlıklı (ancak kültürel açıdan temsil yeteneğinden yoksun olmayan) bir Yahudi ailesinin çocuğu olarak, iki ayrı ancak birbirini tamamlayıcı alanda kapsamlı bir eğitim aldı.

alanlar: İbranice ve onun İncil ve tefsir geleneklerinde bilgili, dindar bir Yahudinin alanı, böylece o, Hahamların yanında rahat hissetmek veya kendisi de bir haham olmak; ve en kültürlü İslami çevrelerde bile rahat hisseden bir entelektüel olmak.

Hasdai, Emevi kültürünün ışıltılı ortamına başarıyla entegre olmuş Yahudi entelektüel sınıfının bir mensubuydu.

Endülüs'ün gelişimine kendilerinin de önemli katkılarda bulundukları görüldü. Bu kişiler, görünür ve önemli katılımcılardı.

Abdülrahman III'ün halife ve Hasdai'nin veziri olduğu dönemde Kurtuba'yı son derece ciddi bir şehir haline getiren edebiyatın gelişmesiyle birlikte...

Belki de Bağdat'tan daha fazla, yeryüzündeki en medeni yer unvanı için yarışan bir aday.

Yahudiler kendilerini Endülüs ve Kurtubalı olarak görüyorlardı, tıpkı 19. yüzyılın sonlarındaki Alman Yahudileri gibi—Marx ve Freud bunların en önde gelenlerindendi; kendilerini Alman ya da yirminci yüzyılın ikinci yarısında Amerikan Yahudisi olarak görüyorlardı.

Yüzyılın başlarında, zamanlarının entelektüel ve edebi niteliklerini tanımlamaya yardımcı olan kişiler, kendilerini bu şekilde adlandırmaktan asla çekinmediler.

Amerikalılar gibi. Ancak daha sonraki birçok Avrupalı ve Amerikalı Yahudinin aksine, Endülüs Yahudileri ortodoks inançlarından vazgeçmek zorunda kalmamışlardı.

siyasi yapının ve kültürün tam anlamıyla bir parçası olmak

Bulundukları yer ve zamanın şartları gereği, Endülüs Yahudileri Yahudi ve İbrani kültürlerini açıkça gözlemleyebildiler ve zamanla

zenginleştirebildiler.

Hem kültürel mirasa sahip çıkabilirler hem de genel kültürel ve entelektüel ortama tam olarak katılabilirler. Cardoza ailesi gibi olabilirler.

ve kendi zamanlarının Trillinleri ve Salkları, çünkü onlar dini bir yönetim biçiminin -ya da daha doğrusu, bu özel topluluğun- vatandaşlarıydılar.

Dini yönetim biçimi. Emeviler, tıpkı Abbasiler gibi, Yunan felsefesinin tercümesine büyük kaynaklar ve yetenekler ayırmışlardı.

Bilimsel metinler ve bilimsel kaynaklar, dindarlığın ve ibadetin entelektüel bir yaşam tarzına aykırı görülmediği bir Müslüman evreni yaratmıştı.

ve “seküler” yaşam ve toplum.

Böylece, dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda İslam Evi'ni oluşturan zengin ve çeşitli kültürel ve entelektüel Arapça konuşulan evren, Emevi vizyonuna zemin oluşturdu. Hasdai gibi bir adamın merkez sahnede yer alabileceği Endülüs ortamı, Yahudi topluluğu için sadece teknik veya dilsel bir açıdan değil, çok daha fazlasıyla erişilebilirdi; aslında, kimliklerinin hayati bir parçasıydı ve Yahudilikleriyle hiçbir şekilde çelişmiyordu. Aynı zamanda, daha geniş kültür onların varlığından ve katkılarından pay aldı ve Yahudiler, bilim ve felsefeden şiire ve Arap filolojisine kadar uzanan alanlarda, her geçen gün genişleyen Arap kütüphanesine katkıda bulundular; Arap filolojisi, kendi diline aşık bir Arap geleneğinde bilimlerin kraliçesiydi. Bu kapsamlı asimilasyon, Emevi halifeliği ortadan kalktığında ve çokça yas tutulduğunda, ilerleyen dönemlerde her türlü uzun vadeli etkiye sahip olacaktı. Ama bunlar daha sonraki hikayeler.

949 yılında Hasdai ibn Şaprut, hassas dış müzakerelerde Kurtuba halifeliğini temsil eden heyetin başındaydı.

Yirmi yıl önce Bağdat'la bağlarını koparan halife, Bizans imparatoruyla stratejik bir ittifak kurmakla ilgileniyordu.

Konstantinopolis'te. Yunanca konuşan Doğu Hristiyanlığı ve Arapça konuşan Müslüman Endülüs'ün bir Bağdat'taki Abbasiler, her ikisi için de bir tehdit oluşturan ortak düşmanlarıydı.

*

Akdeniz'in iki ucunda yer alan bu iki gücün temsilcileri arasındaki tarihi ve renkli karşılaşma.

Olay, Endülüs'ün en görkemli mekanlarından biri olan yeni saray kenti Medine el-Zehra'da gerçekleşti. "Zehra Şehri"

Abdülrahman III'ün Kurtuba dışında inşa etmeye başladığı, hâlâ yapım aşamasında olan, masalsı bir dizi saray ve bahçe.

Bundan on iki yıl önce, görünüşte sevdiği cariyelerinden birinin şerefine ve onun adıyla inşa edilmişti. Kendi zamanında efsanevi bir yerdi.

Dünyanın harikalarından biri olan bu yapı, zamanla halifeliğin en güçlü ve kalıcı anıtlarından biri haline gelecekti.

Sadece Büyük Cami sembolik bir hatıra olarak kaldı. Bu hassas ve potansiyel olarak çok önemli görüşmeler en iç bölgelerde gerçekleşiyor.

Cordoba iktidarının başında, o sırada otuz dört yaşında olan Hasdai'den daha uygun bir adam yoktu. Hızla yükselmişti.

Başkentin entelektüel ve siyasi çevrelerine, en değerli uzmanlık alanı panzehirler olan yetenekli bir doktor olarak başladı.

Zehir konusunda uzman olan kişi, çok geçmeden halifeye hizmet eden diplomatik heyette merkezi bir oyuncu haline geldi.

Bu halifelik dış politika çevrelerinde önde gelen Hristiyanların da yer alması nedeniyle, Hasdai'nin onlarla yakın işbirliği içinde çalışmış olması muhtemeldir.

Bu sırada, 949 yılında halifenin diplomatik temsilinde önemli bir rol oynayan Elvira'nın Mozarab piskoposu Racemundo da bulunuyordu.

Konstantinopolis sarayına. Altı yıl sonra, 955'te, Arapça'da Rabi ibn Zayd olarak bilinen piskopos, bu görevi sonlandıracaktı.

Halifenin elçisi olarak I. Otto'nun sarayına gidecek, orada rahibe Hroswitha ile tanışacak ve ona her ikisi için de gerekli malzemeleri verecektir.

Rabi ibn Zayd'ın armağanları arasında, Mozarab şehidi Pelagius'un hayatını anlatan eseri ve Kurtuba'nın harikalarına dair kalıcı tasviri de yer almaktadır.

İstanbul'dan getirilen, insan figürleriyle süslenmiş yeşil oniks bir çeşme, yeni inşa edilen Medine'ye yerleştirildi.

el-Zahra.

Konstantin VII'nin (resmi unvanı Autokrator Romaion (Romalıların Otokratı) olan ve bu unvanın karmaşık siyasi geçmişini gizlediği) halifeye Bizanslılardan sunduğu hediyelerden bir diğeri de, o zamana kadar yalnızca bozuk bir Arapça çevirisiyle bilinen ve kendisi de bozulmuş bir Yunanca orijinaline dayanan temel bir Yunan tıp eseriydi. İşte gerçek bir hazine ve Hasdai için bir fırsat: paha biçilmez bir kaynak olan Dioscorides'in

Tıp Üzerine adlı eserinin, eksiksiz ve bol resimli, erken bir versiyonu olan Yunanca orijinali. Bu hediye, Halife ile Halife arasında paylaşılan entelektüel ve kültürel ilgi ve uğraşları yansıtıyordu.

İki potansiyel müttefik. Ancak ironik bir şekilde, bu durum Endülüslerin tam olarak neye güvendiklerini de hemen ortaya çıkardı.

O sırada aleyhinde komplo kurdukları Abbasiler. Kurtuba, Bağdat'taki geniş tercüme girişiminden faydalanmıştı.

Yunan kütüphanesinin tercüme edilip Arapça konuşulan dünyanın geri kalanına aktarıldığı ve Kurtubalıların da bu süreçte yer aldığı yerdi burası.

Coşkulu, hatta açgözlü alıcılar, etkileyici Cordoba kütüphanelerinin de kanıtladığı gibi, bu isteklerini fazlasıyla yerine getirmek istiyorlardı. Ancak Cordoba'nın kendisi, Avrupa'nın geri kalanı gibi, Yunanca bilen okuyucuları yoktu ve bu nedenle son derece arzu edilen bu hediyeyi hemen kullanmanın bir yolu da yoktu.

Yine, siyasi müzakerelerden daha da önemli konulara zahmetsizce geçiş yapabilen kişi Hasdai gibi görünüyordu.

Bu tıp ansiklopedisini Cordoba'nın seçkin kütüphanelerinin kullanımına sunma görevini üstlendi. Bu görevin başına geçti ve çalışmalara başladı.

Bu amaçla bir araya getirilmiş bir uzman ekibi, Konstantinopolis'ten gönderilen bir keşişi de içeren bir grup adam, bir kez bu durum ortaya çıktığında...

Yunancadan Arapçaya çeviriye başlamak için bile yardıma ihtiyaç duyulduğu açıktı; ancak rivayete göre bu işe bizzat Hasdai kendisi başlamıştı.

Arapça versiyonun hazırlanmasında (birkaç çevirmen elinden geçtikten sonra) son sözü o söyledi, çünkü kendisi hem Hem doktor hem de seçkin bir stilist. Acil görev başarıyla tamamlandı.

Böylece Endülüsler, Abbasilerden sembolik olarak küçük ama önemli bir bağımsızlık daha elde etmiş oldular.

Endülüs'ün temel kaygılarından biri olan, dünyada teknik ve bilimsel üstünlük kazanma alanındaki bu zafer, Hasdai'nin Cordoba'nın kamu arenasındaki, en üst düzeylerdeki parlaklığı her zamankinden daha açık bir şekilde ortaya çıkıyor.

Hasdai'nin, yeni ilan edilen halifeliğin kalbinde, geniş toplumdaki başarısı, Yahudi topluluğu içindeki konumundan hiçbir şekilde ödün vermedi. O hala nasi, yani prensiydi ve her yıl bu konumunu daha güçlü ve geniş bir şekilde koruyordu. Babasının izinden giderek, İbranice dini ilimlerin önemli bir hamisi oldu. Bununla birlikte, Endülüs Yahudileri için eşi benzeri görülmemiş bir refah döneminde yeni girişimlerin de kurucusuydu. Müslüman komşuları gibi, evrendeki kendi merkeziyet duygularına sahiptiler ve onu görevlendiren halife gibi, nasi de topluluğunun daha geniş dünya ile ilişkisini yeniden tanımlama ihtiyacı hissetti. O dönemde Yahudi otoritesinin merkezi, eski halifelikte olduğu gibi, Bağdat'taydı. Orada, topluluğun başı olan

gaon , (diğer şeylerin yanı sıra) Yahudi takvimini yıllık olarak belirleyerek otoritesini kullanıyordu.

Hasdai, Abdülrahman'ın birkaç yıl önce yaptığı bağımsızlık açıklamasına benzer bir bildiriyle, durumun artık böyle olmayacağını ilan etti.

Daha önce. Bundan böyle, nasi ilan etti ki, Endülüs Yahudileri kendi yeni aylarını ve kutsal günlerini kutlayacaklardı. Böylece, Milattan sonra birinci milenyumun son yüzyılının ortalarında, büyük şehirleri Kurtuba'da, Müslümanlar ve Yahudiler Benzer şekilde, hepsi de tam anlamıyla kendi potansiyellerini ortaya koymuşlardı.

Anı Bahçeleri

Madinat al-Zahra, Kurtuba'nın güneyi, 1009

İnsan , 1009 yılında bir gün surlarını aşan ordu birliklerini, Medine el-Zehra şehrinin canlanmış birçok fantezisinden hangisinin en çok şaşırtmış olabileceğini merak ediyor. Ortasında asılı duran dev inciyi örten altın ve gümüş çatılı kabul salonu mu? Her yöne güneş ışınları saçan cıva havuzu mu? Hendekle çevrili vahşi ve garip hayvanların bulunduğu hayvanat bahçesi mi? Her avludaki

her türden yüzlerce diğer havuz mu? Belki de ortasında siyah kehribar ve inci aslan bulunan çeşme mi? Ya da bazıları daha önceki barbar dönemlerden kalma, bazıları yeni oyulmuş, hayvan ve insan figürleriyle dolu heykellerle dolu bahçeler mi (Emevilerin dindarlık eksikliğinin kesin kanıtı)? Bu geniş saraylar , *Bin Bir Gece Masalları'ndan masalların muhteşem mekanları gibi görünmüş olmalıydı,* ancak yeterince gerçekti ve o askerlerin yok etmek için gönderildiği şeyin yeterince sembolüydü.

Emevi halifeleri burada, son yıllarda korkunç bir kaosa sürüklenmiş büyük başkentin vatandaşlarından uzakta yaşıyorlardı. Endülüs'teki bu paralı Berberi askerler için, bu görkemli yapı, yok edilmesi gereken eski bir düzenin simgesiydi. Kaleye saldırmak için gönderilen Berberi paralı askerler, 1009'daki şiddetli iç çatışmalar sırasında halifeliğe talip olan birçok kişiden biri tarafından kiralanmıştı. Ancak bu ikonik anıtı yok eden şiddet, sadece paralı askerlerin uygulayabileceğinden çok daha fazlaydı. Yıkım, bu yabancı Müslüman askerlerin Emevilere ve temsil ettikleri her

şeye karşı besledikleri derin kinlerden de kaynaklanıyordu. İşlerini bitirdiklerinde, saraylar, havuzlar ve harikalarla dolu şehrin tamamı harabeye dönmüştü. Hiçbir zaman restore edilmedi, tekrar kullanıma açılmadı ve hiçbir zaman tam olarak kazılmadı. Harabe halinde, yüzyıllar boyunca romantik ve karmaşık bir mihenk taşı, bir zamanlar görkemli olan Emevi geçmişinin bir simgesi olarak hizmet etti.

Abdülrahman III, halifeliğin ilanının bir parçası olarak Medine-i Zehra'yı inşa ettirmişti ve bu, bazı yönlerden önemli bir gelişmeydi.

Bu, onun en yüksek sesli açıklamasıydı. Endülüs'ün ilk resmi halifesi, siyasi ve askeri başarıların ötesinde, Cuma camisi açıklamalarının çok ötesinde, bir yeri diğerinden ayıran şey, göze çarpan kültürel başarı ve gösteriydi.

Bir diğeri ise evrenin merkeziydi. Uzun ve istikrarlı saltanatının son dönemlerinde enerjisini ve engin bilgisini bu merkeze adadı.

(Hasdai'nin Hazarlara yazdığı keşif mektubunda güzelce tanımladığı) entelektüel, maddi ve estetik zenginlik Hasdai ve beraberindeki diplomatların heyeti kabul ettiği ortam, krallığının başarılarının bir göstergesiydi.

İstanbul'dan gelen güç ve etkileyicilik yeteneği, onun sayesinde elde ediliyordu.

O dönemdeki Doğu Hristiyanlarından günümüzdeki bizlere kadar herkes Endülüslerin kültürel duruşu hakkında bilgi sahibi.

Medine-i Zehra'nın inşasına 929'daki resmi ilandan kısa bir süre sonra, 936'da başlanmış ve halifenin hayatının geri kalanında kişisel bir takıntısı olarak kalmıştır. Projeye dair mevcut kayıtlar, Abdülrahman III'ün bu işe o kadar kendini adadığını, hatta halifenin birkaç cuma günü üst üste Mescid-i Şeriat'ta namaz kılmaması üzerine, üst düzey bir Kurtuba hukukçusu tarafından alenen kınanmasına yol açtığını göstermektedir. Bu belki de uydurma hikaye, halifenin dikkatini siyasi başkentten uzaklaştırmasıyla ilgili daha sonraki endişeleri yansıtmaktadır; bu durum aslında tüm Endülüs girişiminin Aşil topuğuydu. Ancak yalnızca daha sonraki tarihçiler, yolun hemen ilerisinde felaket bir dönüşün olduğunu ve onuncu yüzyılın ortalarındaki bu yıllarda, bu çok katlı ve çok bahçeli yapının hayranlık ve

zevk uyandırdığını bilebilirlerdi. Medine-i Zehra, tıpkı Endülüs halifeliğinin kendisi gibi, basamaklı katmanlarından çevredeki dünyaya gururla bakıyor, o zamanlar yemyeşil olan Kurtuba vadisi ve ötesine hakimiyetini ilan ediyordu. Dahası, kendi içine, her avluya ve ustaca tasarlanmış bahçeye bakarak, kendi içinde barındırdığı güzelliğin tadını çıkarıyordu. 961 yılında, Kurtuba'yı İslam Evi'nin gerçek kalbi haline getirdiğini sadece ilan etmekle kalmayıp, buna tamamen inanan adamın yarım asırlık saltanatı sona erdi. Oğlu ve halefi II. El-Hakam, hem halifelik unvanını hem de bununla birlikte gelen başarıları ve hırsları miras aldı. El-Hakam, Medine-i Zehra'nın kapsamlı inşaatının son aşamalarını devraldı ve onun yönetiminde son görkemli dokunuşlarını aldı. Al-Hakam ayrıca kendine farklı ama aynı derecede kapsamlı ve ikonik bir yapı projesi de yarattı.Halife olduğu anda duyurduğu proje ise Kurtuba Ulu Camii'nin genişletilmesiydi.

Babasının talimatıyla, alışılmadık derecede yüksek bir minare inşa edilmişti. Muhtemelen şehre eklenen ilk gerçek minareydi.

Cami artık tamamen ayakta değil; sadece temeli aşağıda kalmıştır.

Çan kulesi. Onuncu yüzyılın parçalanmış ve rekabetçi İslam dünyasında minarelerin dili sembolikti.

Dönemin mezhepsel ve siyasi bölünmelerinden (tıpkı Reformasyon dönemindeki Hristiyan kiliselerinin çok farklı tarzları gibi) (on yedinci yüzyılda olurdu) ve onuncu yüzyılın ortalarındaki yeni ve olağanüstü yüksek minare açıkça şunu gösteriyordu: Emevi Hanedanlığı'nın yükselişi, Abdülrahman III'ün yaptığı hemen hemen her şey gibiydi.

El-Hakam'ın, o görkemli minarenin ve sadece genişletmenin ötesinde, Kurtuba'nın hızla artan nüfusunun ihtiyaçları için yetersiz kalan cami için daha büyük planları vardı. Cami artık kendine özgü bir Müslüman topluluğunun merkeziydi ve dönüşümü, liderlik rolü için hayati önem taşıyordu. El-Hakam'ın mirası, Emevi yükselişinin manzaralarına ve silüetlerine yaptığı katkı, Büyük Cami'yi sadece daha önce birkaç kez yapıldığı gibi genişletmek değil, bambaşka bir büyüklük mertebesine taşımaktı. Zaten çarpıcı olan camiyi bir üst seviyeye, genç halifeliğin üstünlük iddialarıyla orantılı bir seviyeye taşıma vizyonu, Emevi tarzında, yaratıcı ve gelenekseldi. Sekizinci yüzyıldan kalma caminin tekrarlayan sıralarının dokunaklı sadeliği güçlendi: Kırmızı ve beyaz taçlı sütun ormanı, kurucu vizyonu teyit ederek, yeni bölmelerle, sıra sıra, sayısız at nalı

kemeriyle, geriye kalan Roma sütunları ve başlıkları üzerinde -ya da şimdi yeni inşa edilmiş taklit Roma sütunları ve başlıkları üzerinde- devam ediyor.

Ancak asıl ihtişam, camiyi eski halinden yaklaşık üçte bir oranında büyüten bu nispeten basit genişletmenin ötesinde yatıyordu. Eski caminin görsel dilini kullanan genişletilmiş cami, eşi benzeri görülmemiş bir lüks seviyesine ulaştı. Kraliyet duaları için ayrılan alanlar, görkemli detaylarla karakterize edildi. Baş döndürücü derecede çok loblu ve iç içe geçmiş kemerler—hepsi kırmızı-beyaz, hepsi at nalı şeklinde—nefes kesen bir *maksura* (ayrı kraliyet alanı) oluşturmak için yerleştirildi.

Mihrabın (geleneksel namaz nişi) önünde açıkça işaretlenmiş. Mihrab, I. Abdülrahman'ın sekizinci yüzyıldaki heterodoks Şam yönelimine göre yeniden konumlandırılmıştır.

Cami, kendi kubbesiyle ayrı bir oda haline geldi; kubbe, oda ve hatta girişi çevreleyen ön duvar bile...

Bu enfes mekan, pırıl pırıl mozaiklerle yoğun bir şekilde süslenmişti.

İlk bakışta, El-Hakam'ın Madinat el-Zahra'nın ihtişamına dair nispeten uzak kaygılardan, Büyük Cami'nin genişletilmesi gibi daha kamusal bir projeye yönelmesi, Kurtuba topluluğuna yapılan bir yatırıma dönüş gibi görünebilir. Ancak eklemelerin kendisi biraz farklı bir hikaye anlatıyor ve sonuçta bu mutsuz bir hikaye. Halifenin kendi duaları için eşi benzeri görülmemiş bir ihtişamla ayrılan alanlar, doğru bir şekilde, topluluktan uzaklaşmanın bir ifadesi olarak anlaşıldı. Bu mihrap ayrı bir odaydı ve odanın kendisi de maksura ile ayrılmıştı; bu da daha gösterişli kemerlerin ötesinde ibadet edenlerin olağanüstü konumunun açık bir göstergesiydi. Kurtuba'nın hemen ötesinde yer alan ve şimdi tamamlanmış olan saray şehri örneğinde olduğu gibi, Kurtubalıların olağanüstü zenginliğin göze çarpan gösterilerinden duydukları gurur, topluluk ile halife arasında yaratılan mesafelerin uygunsuzluğu duygusuyla lekelenmişti.

Suriye Emevileri, aslında sadece çok çeşitli kültürel biçimleri eklektik bir şekilde benimsemeleri nedeniyle değil, aynı zamanda şu nedenlerle de eleştirilmişti: Onların "krallık"a daha çok benzeyen yönetim biçimlerine doğru yönelme eğilimleri. Camiye yapılan muazzam harcamalar.

Bu durum açık protestolara yol açmış gibi görünüyordu ve bir cami içinde "daha yüksek" bir alanın oluşturulması, anayasanın ihlali anlamına geliyordu.

Camilerin kendine özgü açık mimari mekanlarında hayata geçirilen, Tanrı katında eşitlik ilkesi.

Tarihte ne ilk ne de son kez, baş döndürücü başarı kendi sonunun tohumlarını ekti ve olan şuydu...

Topluluğunun zenginliğini ve üstünlüğünü gururla sergileyen bir saray olan bu yapı, zamanla kendini beğenmiş ve bencil bir yapı olarak algılanmaya başlandı.

Narsisist saray mensupları, o topluluğun yönetimini doğrudan üstlenmek istemez veya üstlenemez.

Tarihte ne ilk ne de son kez, geçerli bir halef veya güçlü bir varisin yokluğu vahim sonuçlar doğurdu. Endülüs Emevilerinin uzun saltanatları dönemi sona ermişti: 961 yılında uzun süre hüküm süren babasından halifeliği devraldığında kırk beş yaşında olan el-Hakam, on beş yıl sonra öldü ve yerine sadece on bir yaşında bir oğlu, yeni halife II. Hişam kaldı. Neredeyse tüm ayrıntılarıyla arketipik ve edebi bir hikayede, gerçek iktidar, başlangıçta naip rolünü oynayan ancak yıllar içinde kendi tiranlık kontrolü büyüyen kötü bir saray görevlisi tarafından ele geçirildi ve sonunda meşru hükümdar olan genç adam kendi saray duvarları içinde güçsüz bir tutsak olarak kaldı. Bu öngörülemeyen olaylar zinciri ve sözde naip İbn Abi Emir'in, namlı adıyla "Muzaffer" el-Mansur'un çeyrek asırlık diktatörlüğü ve çoğu zaman kanlı askeri saldırıları sırasında yol açtığı yıkım, halifeliği ölümcül bir şekilde yaraladı.

Mansur'un kendi haleflerinin yanı sıra, onun hanedan adını (Emiriler) taşıyan ve naipliği kalıtsal hale getiren başka sözde halifeler ve Emevi hanedanının varisliğine talip olanlar da olacaktı. Halifeliğin kendisi, Mansur'un birçok askeri seferinden birinde ölmesinden yaklaşık yirmi yıl sonra ve Mansur'un Endülüs'e getirdiği Berberi birliklerinin sembolik olarak güçlü bir şekilde Medine-i Zehra'yı yağmalamasından yirmi iki yıl

sonra, 1031 yılına kadar resmen ölü ve yeniden canlandırılamaz ilan edilmeyecekti. Ancak Mansur'un gaspçı saltanatının başlangıcından itibaren, 976'dan 1002'ye kadar, Abdülrahman tarafından 756'da başlatılan bağımsız ve birleşik Emevi devleti olan Endülüs, fiilen sona ermişti.

Ancak son yıllar, özellikle de el-Mansur'un yılları, Renkli bir yaşam ve siyasi açıdan son derece önemli bir saltanat, kaderi belirleyen ve geleceği şekillendiren olaylarla dolup taşmıştı. Paralı asker orduları...

Kuzey Afrika'dan Endülüs'e getirilen el-Mansur, yıllar geçtikçe giderek yabancı polis memurlarına daha çok benzemeye başladı.

Endülüs halkına karşı çok az anlayış ve daha da az sevgi besliyorlardı. Kendileri de yabancı bir ülkede yabancı olan bu Berberiler, giderek daha fazla Kurtubalılar tarafından hoş karşılanmasa da, El-Mansur için bunlar amansız ve yorucu askeri seferlerinin gerekli bir parçasıydı.

Kuzeydeki Hristiyan topraklarına karşı yürütülen ve onun liderliğinde fanatik ve ideolojik bir boyut kazanan seferler; Daha önce nadiren görülen bir durumdu. El-Mansur, hatta bazı kişilerin El-Hakam II'nin kütüphanesinin temizlenmesi yönündeki isteğini bile kabul etmişti ve şöyle deniyordu: Sefer sırasında kendi eliyle kopyaladığı bir Kur'an'ı yanında taşıyordu.

997 yılında, el-Mansur, dokuzuncu yüzyılda kemiklerinin bulunduğu rivayet edilen havari Yakup'a adanmış yerel bir kültün merkezi olan Santiago de Compostela'ya eşi benzeri görülmemiş derecede yıkıcı bir baskın düzenledi. Şehrin vahşice yakılması ve tüm kilise çanlarının cami lambası olarak kullanılmak üzere Kurtuba'ya taşınması, Santiago'yu sonraki yüzyılda yerel bir önemden neredeyse mitolojik bir öneme taşımasına yardımcı oldu. Şehir, yarımadadaki Hristiyanlığın sembolü ve uluslararası boyutlarda efsanevi bir hac yeri haline geldi; bunların her ikisi de bugün büyük ölçüde geçerliliğini koruyor. Yakup'un kendisi de sonunda İsa'nın sıradan bir havarisinden, daha sonra "Yeniden Fetih" olarak adlandırılacak olanın koruyucu azizine dönüştürüldü ve adı *Matamoros* veya "Moor katili" lakabıyla yüceltildi. Bu nedenle, çok yüksek bir bedel ödenen çanlar ve tamamen dini ganimetlerin bu sebepsiz yere alınması gerçekleşti.

Bu durum, toprak genişlemesi veya savunmadan çok farklı bir mesele olarak doğru bir şekilde algılandı ve Büyük Camiye geri götürüldü.

El-Mansur'un, El-Hakam'ın genişlemesinden sadece birkaç yıl sonra kendisinin de genişleme yaptığını belirtmek gerekir. Bu son ve orantılı olarak ezici gelişmeler...

Genişletmeler, en azından kısmen, önemli ölçüde artan yeni nüfusu barındırmak için yapıldı.

El-Mansur'un Kurtuba'ya getirdiği Berberiler. Ancak bunlar elbette aynı şekilde gerçekleştirildi, böylece bu ilk halife olmayan kişi de...

Hüküm sürmek, Emevi halifelerinin özenle oluşturduğu simetrileri ve devamlılıkları bozacak bir iz bırakabilir.

Siyasi sürekliliğini de ciddi (ve kalıcı) bir şekilde bozuyordu. Ve o dönemin kayıp saraylarından belki de...

Hiçbiri, El-Mansur'un Medine el-Zehra'ya rakip olarak inşa ettiği saraydaki "Çiçekler Şehri" kadar dramatik bir rol oynamadı.

Şehrin karşı tarafında, Emevi saraylarından uzakta inşa edilen el-Mansur'un kendi Medine'si (İngilizce transliterasyonla) Neredeyse aynı isimde (ve hatta Arapçada farklılığa rağmen bir yankısı olan) bir isim hiç bulunamadı.

El-Mansur, öldüğünde hâlâ seferlerde olan dinç bir yaşlı adamdı. Kariyeri ve hayatı, 1002 yılında, çok daha büyük ve saygın Toledo ve Saragossa şehirlerinin yaklaşık ortasında yer alan Medinaceli adlı küçük bir şehirde sona erdi. Medinaceli de El-Mansur'un hayatının edebi niteliğinin bir parçasıdır: sonunda ünlü oldu ve bugün El-Mansur'un ölümünden yaklaşık kırk yıl sonra doğmuş, yarı efsanevi savaşçı Cid'in memleketi olarak hatırlanmaktadır. Son meşru halifelerin aksine, El-Mansur hırslı ve iyi hazırlanmış varisler olmadan ölmedi. İki oğlu, babalarının kendisi için yarattığı sıra dışı rolü - görünüşte halifenin kâhyası, ancak işlevsel olarak ülkenin sert elli yöneticisi - üstlenebileceklerine ve üstlenmeleri gerektiğine inanıyordu. Aslında El-Mansur, iki farklı Hristiyan prensesle evlenmişti; her ikisi de antlaşmalarının bir parçası olarak kızlarını ona teslim eden Hristiyan hükümdarların kızlarıydı. Biri, Teresa, Leon Krallığı'ndandı; diğeri ise İslamiyet'e geçtikten sonra Abda adını alan, Navarra prensi Sancho'nun kızıydı ve bu kız, El-Mansur'a son halefi olacak olan, anne tarafından dedesinin onuruna "Küçük Sancho" anlamına gelen Sanchuelo adını verdiği oğlunu doğurdu.

Sanchuelo, Berberileri son kaosa sürükleyen olaya neden oldu.

1009 yılında Madinat al-Zahra yolunda ordular ilerledi. Ağabeyi, al-Mansur'un ilk halefiydi ve altı yıl boyunca...

Yıllarca güçlü ve muzaffer bir ordunun başında yer alarak gerçek bir varis olduğuna dair her türlü işareti göstermişti, ta ki aniden ölene kadar.

Görünüşe göre doğal nedenlerden dolayı 1008'de vefat etti. Asıl Arapça adı (şaşırtıcı bir şekilde) Abdülrahman olan Sançuelo, onun yerine geçti.

Kardeşine sordu ama sonra sembolizmi belirli bir gerçekliğe uydurmaya çalışarak ölümcül, ancak kaçınılmaz bir hata yaptı: zorladı Sembolik halife, kökeni doğrudan Şam'a dayanan Emevi hanedanının kan varisi, gaspçının oğlunu bu şekilde atamak için kullanıldı.

Emevi halifeliğinin gerçek varisi. Bu olağanüstü bir provokasyondu ve deyim yerindeyse bardağı taşıran son damla oldu.

Deve sırtı. Kurtubalıların, anlaşıldığı üzere, hâlâ Emevi mirasına ve onun birçok onuruna derinden bağlı oldukları ortaya çıktı ve bu durum Kriz anında, ahlaki ve siyasi olarak üstün olanlardan çok daha fazla Emevi hanedanının onurunu savunmaya istekli olacaklardı.

Mirasçı olarak yoksullaşmış ve tüm miras haklarından feragat etmiş kişi.

Çeyrek asırdan fazla süren gayrimeşru yönetimlerin yarattığı birçok boşluğu dolduracak onurlu bir liderlik olmadan ve bir şehirde Kırsal kesim de, düşmanca tavırlarıyla bilinen Berberi akınlarının yarattığı, şiddetli ve uzun süredir devam eden iç çatışmalarla doluydu.

Eski Emevi düzeninde, birçok kişinin özlem duyduğu Emevi meşruiyetinin yeniden tesis edilmesi için gerçek bir şans yoktu. Bunun yerine, 1009 yılında, uzun zamandır birikmiş olan kaos o dünyaya yayıldı. Bir ordu Sanchuelo'yu avlayıp katletmeye giderken, Baba ve erkek kardeşin geleneği gereği savaşmak için kuzeye gitmiş olan diğerleri ise sadece kağıt üzerinde halife olan korkak hükümdarı bulmak için yola koyulmuştu.

Doğuştan gelen hakkından çoktan vazgeçmiş olan II. Hişam, Medine-i Zehra saraylarında saklanıyordu.

Bu durum tam bir dehşet haliydi. Onu bulamayan kalabalık benzeri birlikler, onun yerine saray yapılarına saldırdılar.

Emeviler için tamamen yok edilmek istenen bir durumdu. Hişam, tahtı bir dizi rakip kuzen ve diğer taht taliplerine bıraktı.

ve o

Ölümü, devam eden kaos sırasında birkaç yıl sonra duyurulana kadar tarihten silinip gitti.

1009'dan beri aralıksız devam ediyor.

Emevi hanedanı ve devleti, her açıdan, askerlerin Medine-i Zehra'nın güzelliklerini paramparça ettiği gece sona erdi. Sonraki birkaç on yıl boyunca, her zaman bir sonraki halife olacağını hayal eden, taht iddiasında bulunanlar ve karşı iddia sahipleri oldu; eski halifeliğin gölgesi teknik bir gerçeklik olduğu sürece bu böyle devam etti. Belki de en duygusal ve iyimserlerin kalbinde, eski düzenin yeniden kurulabileceğine, başka bir prensin çölden çıkıp inanılmaz bir zafer kazanabileceğine dair boş umutlar bile vardı. Ama bu gerçekleşmedi. Bu, Arap çölünü terk edip daha geniş dünyaya açılan ilk İslam hanedanının gerçek sonuydu. Emeviler, Şam'da bir kez, inanılmaz bir şekilde ve tüm olasılıklara rağmen yıkımdan kurtulmuş ve dokuz nesildir vatanları olan bu yerde imrenilecek bir ikinci hayat yaratmışlardı. Fakat şimdi, siyasi birliği ve kültürel ihtişamıyla eski Endülüs düzeni bir yıldız gibi patladı ve bazen Berberi Savaşları, bazen de daha basit ve dokunaklı bir şekilde

fitne, yani "sıkıntılar dönemi" olarak adlandırılan korkunç iç savaşlar yaşadı. Kurtuba'nın kendisi 1013'te Berberiler tarafından yağmalandı ve harap halde bırakıldı. Medine el-Zehra'dan ise sadece...

İğrenç kalıntılar günümüze kadar ulaşmış, ihtişamın geçiciliğinin sonsuza dek güçlü bir simgesi ve o dönemin yaşamının ve ölümünün bir ikonu.

İslam tarihinin eşsiz bir anıydı bu; halifeliğin Uzak Batı'da olduğu dönem.

Sürgünde Zafer Kazanmak

Argona Muharebe Alanı, Cordoba ve Granada Arasında, 1041

Aynı zamanda Granada kralı Badis'in büyük veziri olan ordu komutanı , ordunun başında sadece dört yıl geçirdikten sonra elde ettiği bir başka zafer için Tanrı'ya şükretti.

Taifasının, yani şehir devletinin, zaten muazzam bir başarısı vardı. Sadece iki yıl önce, 1039'da, Tanrı onu şu nimetle kutsamıştı: Granada'nın en inatçı rakibi Sevilla'ya karşı, düşman ordusunun Granadalıları gafil avlamasına rağmen, muhteşem bir zafer elde edildi.

Beklenenden çok daha büyük bir kuvvetle savaş alanındaydı. Bundan bir yıl önce, Alfuente'de, yeni atanmış bir subayken.

Vezir, ordunun yeni lideri, ilk savaşını Almeria kralına karşı vermişti; Almeria, o kibirli krala karşı...

Taifa, kıyı şeridinde, bir asır önce bizzat Abdülrahman III tarafından inşa edilmiş görkemli eski deniz kenarı kaleleriyle yer almaktadır.

Almeria hâlâ yeni yerleşmiş Granadalılar üzerinde egemenlik kurmaya çalışan zengin bir limandı, ama Tanrı o gün ona lütfetmişti: kral

Zuhair'in kendisi savaşta öldürülmüş, Zuhair'in güçlü veziri İbn Abbas ise esir alınmıştı. Komutanın emriyle Subayın liderliği sayesinde Granada her geçen gün daha da güçlendi. Ve 1041'deki o günde, üçüncü ve en kritik savaşı kazandı.

Bunların en önemlisi, kralın öz kuzeni Yadir'in hain isyanını bastırmaktı.

Böylece, önceki zaferlerinden sonra yaptığı gibi, vezir yine şiire, ilahilerine yöneldi; Tanrısına şükranlarını sunmak ve zaferin büyüklüğünü anlatmak için. Her zaman güzel yazmıştı – sonuçta vezir olmasının sebebi buydu – ama bu şiirler farklıydı. Yeni bir dilde yazmak bir maceraydı. Üçüncü zaferi övmek için yazdığı üçüncü şiir, hepsinden daha kolay akmıştı ve artık silahları, insanları ve Tanrı'yı öven o yeni kaslarını daha zahmetsizce çalıştırabiliyordu. Bu şarkının sonunda, savaşın tehlikelerini, ayrıntılarını ve "o yaz kralıma bir hediye veya haraç gibi getirilene kadar peşinden koştuğu" Yadir'in kovalamacasını anlattıktan sonra, vezir general, şair olarak sesini gerçekten bulduğunu biliyordu: Arkadaşım, benim için zor zamanlarda Kaya yükseldi, Bu nedenle bu övgüleri sunuyorum, Rabbime yazdığım şiir: Kalbimdeki Yadir korkusunu fark etti.

ve sildi.

Şarkım şifacıya söyleniyor: Düşmanlarımı acıyla perişan etti, benim acımı hafifletti.

Birisi itiraz etti:

Sen kimsin de saygı duruşunda bulunuyorsun?

"Ben," diye yanıtladım, "çağımın Davut'uyum!"

Halifeliğin sonu siyasi bir felaket ve birçokları için kişisel bir trajediydi. Ancak tıpkı başlangıcındaki kişisel olaylar gibi, sonu da öyle oldu.

ve siyasi

Emevi Hanedanlığı'nın trajedisi, aynı zamanda sürgünün erdemlerine bir övgüye de dönüştü. Çağının Davudu, cesurca Kendisini böyle adlandıran kişi, cesur bir çağda ilklerden biri olsa da, kilit oyunculardan sadece biriydi. Olağanüstü yenilikçi Kendisinin de bir parçası olduğu ve parçalanmanın hemen ardından gelen yılların ayırt edici özelliği olan kültürel yaşam.

Halifeliğin çöküşü büyük ölçüde, o karışıklık döneminde yaşanan fitne sonucu ortaya çıkan çeşitli sürgünlerden kaynaklanıyordu.

Hükümetin yerini, Cordoba'nın yerini alan şehir devletleri olan taifalar gibi, tamamen farklı sivil yapılar aldı.

Halifelik ilan edildi. Sonsuz siyasi çalkantılara ve onlarca bağımsız devlet arasındaki sürekli iç çekişmelere rağmen, Patlamanın ardından

parçalanmış güç merkezleri olarak ortaya çıkan siyasi yapılar, yani "parti krallıkları", kültürel yaşam.

Sadece dinç kalmakla kalmadı, aynı zamanda daha az kural içeren bir dünyaya bırakılmanın getirdiği özgürlük ve cesaretle yeni ve beklenmedik yönler de aldı.

Eski düzene kıyasla daha güvenli, daha az tahmin edilebilir ve sonsuz derecede daha çeşitli ve şaşırtıcı. Eski düzene karşı isyanlardan, Uzun vadede en dönüştürücü olanı, David'in kendi çağında bir parçası olduğu yerel dillerin yükselişi olmuştur.

Peki, o kimdi? Ve bu şair, önderlik ettiği askerlerin ataları tarafından Avrupa'ya, Endülüs'e getirilen, hızlı ve çevik Arap atlarından birine binmiş halde, savaş alanında ne yapıyordu? Adı Samuel'di—ana dili Arapça'da İsmail; Tanrı ile konuştuğu dil olan İbranice'de ise Şmuel. İbranice soyadı Halevi idi, ancak yüzlerce yıldır ailesinin dili olan Arapça'da İbn Nagrila olarak biliniyordu. Samuel, halifeliğin son yıllarında, 993 yılında doğdu; ve 1013 yılında, Medine el-Zehra'nın bir anıt sarayına dönüştürülmesinden sadece birkaç yıl sonra, İbn Nagrila'nın ailesi, diğer birçok aile gibi, giderek daha şiddetli ve tehlikeli hale gelen Kurtuba bölgesinden genel göçün bir parçasıydı.

İbn Nagrila'nın ailesi varlıklı ve tipik olarak iyi eğitimliydi; en yüksek mevkilere kadar uzanan Yahudi topluluğunun ayrılmaz bir parçasıydı.

Kurtuba'daki devlet yönetimi ve bilim dersleri. Onlar için, sayısız diğerleri gibi (sadece Yahudiler için değil, özellikle Müslümanlar için de).

(ve hatta Mozarablar, Hristiyanlar) mevcut olan bunalımlar dehşet vericiydi, iyi yaşamın görünürdeki sonu ve Bilinmeyen yerlerde, bilinmeyen ve tahmin edilemez bir varoluşun başlangıcı; hepsi de şüphesiz ki sevgiliden çok daha az medeni.

Güzel sokakları ve devasa kütüphaneleriyle Cordoba. Birçoğu için oradan ayrılmaktan başka seçenek yoktu ve İbn Nagrila'nın Bu ailelerden biri de buydu. Servetlerinin büyük olasılıkla baharat ticaretinden kaynaklandığı düşünüldüğünde, Malaga liman kentine yerleştiler.

Canlı ticaretin devam ettiği ve ticari hayatın yeniden kurulabileceği bir yerdi burası. Genç Samuel, dahi çocuk, bunu yaptı.

O sahil kentinde uzun süre kalmadılar, bunun yerine Darro nehri kıyısında yeni inşa edilmekte olan, neredeyse yepyeni bir şehre taşındılar.

Nehir. Burası, her zaman karla kaplı, adıyla müsemma Sierra Nevada, yani Karlı Dağlar'ın berrak manzarasına sahip bir yerdi.

Samuel ibn Nagrila'nın nasıl dönüştüğünü anlatan, bu kritik dönüşüme dair harika bir aziz biyografisi mevcuttur.

Malaga'nın varlıklı tüccarlarından Granada taifasının güçlü vezirine yükselen, son derece eğitimli ve hitabet yeteneği yüksek genç adam, Granada'nın yeni taifasının veziri için isimsiz bir kâtip olarak çalışıyor, zarif ve bilgili mektuplar yazıyordu.

Vezir, makamına yakışır şekilde, yetenekli kişiyi kendi malı gibi gösterdi—ta ki kral bu hileyi keşfedip yetenekli kişiyi geri getirene kadar.

Genç yazarı sarayına davet etti. İbn Nagrila orada yıldız oldu; bu kültürlü ve kozmopolit Cordobalı, sahip olduğu geniş yelpazeyle...

Arap şiir ve felsefesine dair engin bilgisi dilinin ucunda, kaleminin ucundaydı ve henüz taze olan bir dünyaya zarafet kattı.

taşra karakolu.

İbn Nagrila'nın yeni yurdundaki başarısı değişkenlik gösterdi. Tıpkı Hasdai ibn Şaprut'un ihtişamlı günlerinde olduğu gibi.

Halifelik döneminde, İslami bir hükümet ve sarayda ve Arap edebiyatında elde ettiği başarılar, yalnızca daha yüksek rütbelerle değil, aynı zamanda daha da yüksek rütbelerle ödüllendirildi.

Mahkeme içindeki pozisyonların yanı sıra liderlik pozisyonlarında da görev alabilirler.

Kendi dini topluluğu içinde. Otuz dört yaşına geldiğinde Samuel, bazen Arapçada Gharnatat al-Yahud, yani "Yahudilerin Granadası" olarak anılan Granada şehrinin saygıdeğer Yahudi cemaatinin başı olan nagid olarak atandı. Yahudiler bir süredir çoğunlukla nehir vadisine hakim tepede yerleşmişlerdi; nefes kesen bir yerdi burası, bir tarafı uçurum gibi yükselen, tepesinde hala eski bir kalenin bulunduğu korkutucu bir doğal kale. Bu kale, yapıldığı kendine özgü kırmızı kilden dolayı ayırt ediliyordu ve zaten Hisn al-Hamra, "Kırmızı Kale" veya al-Qala al-Hamra, "Kırmızı Şato" olarak biliniyordu. *Hamra*, *yani* "kırmızı" etiketi kalıcı oldu ve yer sonunda ve sonsuza dek Alhambra olarak bilinecekti.

Nagid (atamasından sonra en sık kullanılan adıyla), parlak kırmızı kilden oluşan o tepede kaleyi ve şehri neredeyse hemen yeniden inşa etmeye başladı; binaları kısmen tahkimat, kısmen de kültürel bir güç

gösterisiydi. Bu ücra köşede, Samuel'in estetik vizyonları, bir şehrin ve binalarının nasıl görünmesi gerektiğine dair düşünceleri, taşralı olmaktan çok uzaktı. Yerlileri utandıran yazıları kadar sofistike olan Cordobalı'nın kentsel zevkleri, açıkça halifeliğin eski başkentindeki gençliğinde şekillenmişti. Samuel'in oğlu Yusuf, nagid olarak varisiydi ve aynı zamanda babasının şiirlerinin editörüydü; şiirleri bir araya getirdi, sevgiyle kopyaladı ve onlara girişler yazdı. Ancak Yusuf, bu

divanlardan veya şiir antolojilerinden daha fazlasını yaptı: Uzun bir geleneği başlatan ayrıntılı bahçeleri ilk düzenleyenin o olduğuna inanılıyor.

Tepedeki sarayların yanındaki bahçelerden bahsediyorum. Kurtuba'dan gelen sürgünlerin kırmızı tepede kurduğu ilk bahçeler şunlardı: Abdülrahman'ın hurma ağacı gibi, yas tutulan bir vatanın yankıları ve yeniden inşa edilmiş anıları. Kadimlerin sürgün hatırası.

Ve Cordoba'nın asil bahçeleri, Granada gençken ve Cordoba kaybedilirken oraya nakledilmiş olup, o tepenin zirvesinde adeta bir hayalet gibi durmaktadır.

Bugüne kadar.

Granada'nın Yahudi veziri tarafından inşa edilen anma bahçeleri ve diğer saraylar, şimdi üzerlerine yığılan diğer binaların ve bahçelerin birçok katmanının altında derinden gömülü ve çoğunlukla görünmez durumda. Ancak çağının Davud'unun yazdığı temel şiirler, İbrani şiirinin Altın Çağı olarak bilinen önemli bir döneminin en görünür köşe taşı haline geldi ve bugün de öyle kalmaya devam ediyor. Daimi sürgündeki bu Kurtubalı, yeni İbrani şiirinin ilk şairi ve kurucu babasıydı. Kendine özgü Endülüs sesi, İbrani şiirinin tarihini çığır açan bir şekilde yeniden yazmakla kalmadı, aynı zamanda her türlü şiirsel deneyle dolu bir ortamın da parçası oldu. Samuel Nagid zaferlerinden dönerken, kafasında yeni şiirlerinin versiyonlarını

bestelerken, Avrupa'nın gelişmekte olan avangardının sağlam bir parçasıydı. Birbirinden farklı ama benzer her türlü hareket, kendi şiirsel dillerimizin haritasını yeniden çizmeye, her türden anadil için alanlar yaratmaya başlıyordu.

Yolun sonunda, şiirdeki bu devrim tüm Avrupa'yı etkileyecekti, ancak belirgin başlangıcı İber Yarımadası'nda olmuştu.

Yarımada bölgesinde gelişmeye başlamıştı ve on birinci yüzyılın ortalarında büyük ölçüde ilerlemiş durumdaydı. Yeni İbranice şiir, çeşitli yeni şiir türlerinden sadece biriydi.

Bu durum, Kurtuba'nın çöküşünü takip eden sürgünlerde kristalleşti. Düzenli ve sınırlayıcı birçok unsurun kaybıyla birlikte...

Eski Emevi düzeninin geleneklerinin yıkılmasıyla birlikte nüfusun, dolayısıyla dillerin, dinlerin ve yaşam tarzlarının tamamen yeniden düzenlenmesi söz konusu oldu.

Yarımadada. Kim bilir hangi şehir devletiyle sürekli savaş halinde olan halkların ve şehir devletlerinin karmaşasında, beklenmedik bir şey ortaya çıktı.

Komşular neredeyse her şehirde, her blokta belirdi. Tarzlarının baş döndürücü karışımı giderek daha da canlı hale geldi.

Bu yerin alametifarikası, kısa süre sonra uluslararası üne kavuşacak tarzı. Yeni karşılaşmalardan adeta kıvılcımlar saçılıyordu ve Beklenmedik bir araya gelmeler. Kurtuba'nın eski Hristiyanları kuzeye sürgüne gittiler ve orada dindaşlarının kendilerini orada bulduklarını gördüler.

Eski Müslüman komşularından çok daha tuhaf insanlardı ve çok rağbet gören İslami ustalar, güzel binalar inşa etmek için işe alındı.

Yeni Hristiyanlaşmış şehirlerdeki kiliseler de dahil olmak üzere, artık İbranice şarkılar belirgin Arap aksanlarıyla duyulabiliyordu. Sürekli olarak Taifalar arasındaki rekabet, şiire ve diğer tüm sanat dallarına da ilham kaynağı oldu; bu rekabet, en azından örtük olarak, tahtın varisi olma mücadelesiydi.

Kurtuba'ya. Taifa krallarından kaçının gerçekten de gerekli siyasi ve askeri güce sahip olabileceklerini hayal ettiğini kim bilebilir?

Yarımadayı yeniden birleştirmek için mi? Ama neredeyse herkes, Cordoba'nın yerini alarak o dünyanın kültürel merkezi olabileceklerini

hayal ediyordu ve Böylece saraylarını, surlarla çevrili şehirlerini filozoflarla, mimarlarla, müzisyenlerle, ama en çok da şairlerle doldurdular.

Bu durum, onların diğer Endülüs yıldızlarından daha parlak parlamalarını sağlayabilirdi. Ve eğer bu şairlerden biri aynı zamanda parlak bir asker olsaydı.

Stratejist ve mareşal, ne kadar iyi!

Samuel Nagid, İslam İspanyası'ndaki Araplaşmış Yahudiler arasında Arap şiirine benzer şekilde İbranice şiir yazan ilk kişi değildi.

Bu onların da mirasıydı; aşıklar, savaşlar ve diğer dünyevi şeylerin yanı sıra Tanrı ve maneviyattan da bahsediyordu.

Dünya. Bir asır önce, Hasdai ibn Shaprut'un da Kurtuba halifelik sarayında önemli bir rol oynadığı dönemde...

Doğu'dan Cordoba'ya göç eden Dunash ben Labrat adlı kişi, ileride yaşanacak radikal değişikliklerin temelini atmıştı. Dunash, Rakip Doğu halifeliği Abbasilerin başkenti Bağdat'tan geliyordu. Neredeyse kesin olarak yanında birçok eşya getirmişti.

Doğu'dan gelen Yahudilerin, tıpkı Doğu'dan gelen Müslümanlar gibi, Endülüs'e getirdikleri üstünlük kibri, yalnızca...

Batı başkentinde gördükleri karşısında gözleri açıldı. Dunash, Cordoba'da geçirdiği yıllar boyunca ilk olarak şunu öne sürmüştü: İbranice şiir, Arap şiiri gibi, Yahudilerin zaten yakından tanıdığı biçimsel teknikler kullanılarak yazılabilir.

Yahudilerin ayin dili olan İbranice, çok uzun zamandır, hatta hiç kimse bu kadar uzun süredir, gerçek anlamda canlı bir şiir dili olmamıştı.

Hatırlayabildiğim kadarıyla, bu sadece duanın diliydi.

Bir dinin ve bir ayinin dili. Dunash'ı, belki de orada yaşayanlardan daha çok etkileyen şey buydu, çünkü o bir din mensubuydu.

Bir yabancı olarak Kurtuba'nın Yahudi entelektüel sınıfının canlılığını dışarıdan gözlemlemek, aradaki zıtlığı ortaya koyuyordu.

İbranicenin dar sınırları ve Arapçanın geniş evreni. Dunash için, İbraniceyi geniş kapsamlı bir dil haline getirmenin yolu buydu.

Sinagog dışında konuşmasının amacı, onu Arap vezin kurallarına göre süslemekti ve bunu yaparak küçük bir devrim yarattı.

Kurtuba Yahudileri, hem kamusal yaşamda hem de entelektüel ve edebi uğraşlarında Arapça ile yapabildiklerinden o kadar memnundular ki,

İbranice'nin hevesli devrimcileri olmaya cesaret edemediler. Dunash'ın yeni moda şiirleri bir miktar ilgiyle karşılanmış olsa da, sosyal ve entelektüel açıdan müreffeh Yahudi topluluğu, halifelik sürdüğü sürece, geniş Arap Dili Evi içindeki başarılarıyla yetindi. Sadece sürgünde, taifalarda, o daha istikrarsız ve daha maceracı dünyada, Arapça'nın İbranice'ye meydan okuması nihayet ciddi olarak ele alındı.

Ancak bu zorluğun cevabı, Arapça konuşan Yahudiler için İbranice dizeleri, zaten ezbere bildikleri sayısız Arapça şiir kadar zarif ve incelikli bir ritim yapısına sahipmiş gibi göstermekten ibaret değildi. Meselenin özünde, şiirin ne *için* olduğuyla ilgili tüm temel sorular yatıyordu ve İbranice'deki devrim, Endülüs Yahudilerinin hoşgörü ve açıklığa duydukları derin takdire dayanıyordu.

Arap şiirinin evreninin bir parçası olarak, dindar bir Yahudi, en derin düzeyde, İslam öncesi bir kasideyi veya homoerotik bir şiiri utanmadan okuyabilir.

Şiir, çünkü dindar bir Müslüman bunu yapabilirdi; başka bir deyişle, o Yahudilerin eğitim gördüğü evrende dindarlık ve şiir bir aradaydı.

Birbirleriyle karıştırılmamaları gerekiyordu. Bu anlayıştan yola çıkarak, Arapçanın hem dini hem de seküler bir dil olarak kullanımından yola çıkılarak bu durum ortaya çıktı.

Şiirsel dil —gerçek bir şiirsel dilin çelişkileri barındırma ve besleme ihtiyacının temel bilincinden doğar.

Değerler—on birinci yüzyılda yeni bir İbrani şiiri doğdu. Samuel Nagid gibi adamlar gerekti ve Belki de sadece Endülüs'teki iç sürgün anında, Araplaşmanın tam anlamıyla gerçekleşmesinden eskisi kadar memnun değillerdi.

Cordoba'da, kendi dini dilleri için çelişkili değerler ilkesini tam ve tereddütsüz bir şekilde benimsemek.

Güçlü ve son derece özgüvenli bir adamın bu sevgi dolu ve devrimci kucaklamasıyla İbranice yeniden tanımlandı ve geliştirildi.

Son zamanlarda kullanım alanı dinsel ve teolojik alanlarla sınırlı kalmış olan bu dil, bu sınırları aşabilecek bir dil olma özelliğini taşıyordu.

Bin yıl sonra ilk kez İbranice, sinagogun sınırlarından çıkarılarak Endülüs Yahudi topluluğunun ana dili olan Arapça kadar çok yönlü hale getirildi. Neredeyse mucizevi bir şekilde, İbranice bir kez daha canlı,

dinamik bir şiirin, yani seküler bir şiirin dili olarak kullanıldı; çünkü halifeliğin Arap dünyasının bir parçası olmaktan memnun olan son derece başarılı Yahudiler kendilerini bambaşka bir dünyada buldular. Kurtuba halifeliğinden sürgünün getirdiği ayrımın diğer tarafında, kendi miraslarının uzun zamandır gizlenmiş yönlerini yeniden keşfettiler ve Tanrı'larının dilinin, uzun zamandır paylaştıkları ve paylaşmaya devam ettikleri Müslümanların dili gibi, salt duadan öteye geçecek kadar büyük olduğuna inanmaya başladılar. Belki de ironik bir şekilde, dindar Yahudilerin, dindar Müslümanların okumayı sevdiği sapkın Arap aşk şiirlerini sevmeyi öğrenmeleri sayesinde, on birinci yüzyılda, Şarkılar Şarkısı gibi bir İncil metnini, tüm erotik çağrışımlarıyla birlikte yeniden okumak ve hatta İbraniceyi bir zamanlar yücelten şeyin, sadece sinagogun dışında kalan değil, öğretileriyle de çelişebilecek şiirler yazmak için kullanılabiliyor olması olduğunu takdir etmek mümkün hale geldi. Samuel Nagid kendini yeni bir çağın Davudu ilan ettiğinde, ne söylediğini ve ne yaptığını tam olarak anlamıştı: bir ordunun (üstelik Müslüman bir ordunun) başında gidiyordu, taifasının kahramanıydı ve eve gidip tüm bunlar hakkında şiirler yazabiliyordu. Ayrıca, eski Davud'un diliyle, erotik aşk da dahil olmak üzere başka şeyler hakkında da yazdı.

Samuel'in oğlu ve ilk editörü Joseph, babasının şiir koleksiyonundaki şiirlerden bahsederken, "Ve her ne kadar [şiirlerinin] bazıları arzudan bahsetse de, tam bir inançla yazdı" diye gözlemde bulundu. Şüphesiz ki, bu tür şiirlere atıfta bulunuyordu: O yavru ceylan için sahip olduğum her şeyi verirdim.

bana ihanet eden— Ona olan sevgim kalbimde saklı.
Yükselen aya şöyle dedi: "Nasıl parladığımı görüyorsunuz."
"Ve görünmeye cesaret edebilirler mi?" Ve daire gökyüzüne kuruldu.
Tıpkı esmer bir kızın avucundaki inci gibi.

Koruyucu oğul Joseph'in, derlediği ve "Oğul Joseph" olarak adlandırılan koleksiyonun önsözünde kime hitap ettiğini bilmek imkansızdır.

Ben Tihillim ("Mezmurlardan Sonra" veya belki de daha anlamlı bir çeviriyle "Mezmurların Devamı"). Alegorik anlamlar konusunda ısrar ettiğinde Koleksiyondaki erotik şiirlerden yola çıkarak, ailesi ve sınıfındakilerden daha az kültürlü olan Granada Yahudilerine mi sesleniyor?

Yoksa o, kendisinden bin yıl önceki Yahudiler gibi, belki de gelecek nesil okuyuculara, gelecek nesillere mi sesleniyor?

İbranicenin canlı, şiirsel bir dil olabileceğini bir kez daha unutabiliriz ve David'in sayısız aşkını da bir kez daha unutabiliriz.

Onun birbirinden çok farklı şiir türleri neler? Acaba Endülüs'ten çok uzakta yaşayan, kendi zamanındaki diğer Yahudilere mi sesleniyor?

Arap şiirinin dışında mı? Bu tür aşk şarkılarını ilk kez İbranice olarak duyacaklardı. Samuel'in Şiirde, tıpkı kendisinden sonra gelenlerin yazmasını mümkün kıldığı şiirde olduğu gibi, aşk her yerde mevcuttur, çok yönlüdür ve bazen Takıntıları ve bağlılığının kaynağı bakımından rahatsız edici derecede belirsiz.

Nagid, önce orduların, sonra da şairlerin karizmatik bir lideriydi. Ancak onun başlattığı İbranice şiir devrimi...

Granada taifasının veziri hiç de yalnız değildi ve Nagid de on birinci yüzyılın taifa dünyasında tek başına bir kişi olmaktan çok uzaktı.

Yüzyıl. Gerçekten de, çağının Davudu, o dönemin modern şiirinin avangart akımının bir parçasıydı; tanınabilir bir üslupla yazılmış şiir.

Konuşulan dillerin, yani yerel dillerin farklı versiyonları. Onun dünyası, çeşitli türde çalkantılara ve isyanlara tanık olan bir dünyaydı.

Her türden savaş. Samuel'in şiirlerinde anlattığı türden savaşlar ardı ardına geliyordu ve her yerde...

Birbiriyle rekabet eden onlarca şehir arasında, yarımada. Sanki rakip taifalar arasındaki sürekli çatışmalarla eş zamanlı olarak, ve kuzeydeki Hristiyan şehirleri arasında ve onlara karşı, yerel diller (veya bir zamanlar şiirsel bir şekilde "ortak dil" olarak adlandırılan dil) Uzun zamandır edebiyat üzerinde, özellikle de şiir üzerinde yazılı geleneklerin kurduğu hegemonyaya karşı isyan etmeye başladılar.

İbranice, ana dili Arapça olan Endülüs halkının yerel aksanlarıyla söylenip okunarak neredeyse halk dili haline geldi. İbranice şarkı sözleri Arapça gibi geliyordu, Arapça ritimlerle söyleniyor ve Arapça aksanlarıyla telaffuz ediliyordu. Aynı zamanda, klasik Arapça artık şiir alanında yalnız

değildi. Yanında, İbranice'nin Arapçadan etkilenip yeniden şekillendiği gibi, Latince'nin konuşma biçimi olan Romanca'dan etkilenip yeniden şekillenen başka bir Arapça duyuluyordu. Kurtuba'nın eski Hristiyanlarının ve halifeliğin diğer birçok vatandaşının, Müslüman ve Yahudilerin ana dili olan Mozarabik, şarkılarda Arapça'nın yanında duyulmaya başlandı. Ve kuzeyde, Samuel Nagid'in muadillerinin diğer Müslüman şehirlerle değil, Hristiyan şehirlerle savaşmak zorunda kaldığı yerlerde, bir zamanlar Latince olanın diğer ana dilleri sokaklarda duyuluyordu ve kendileri de bu küçük yeni şiirsel diller ordusunun saflarına katılmak üzereydiler; her biri kendi yolunda, çağlarının geldiğini ilan ediyordu.

Aşk ve Şarkıları

Niebla, Sevilla'nın hemen batısında, Huelva yolunda, Ağustos 1064

Aşk, Tanrı seni onurlandırsın, ciddi bir hastalıktır; tedavisi, rahatsızlığın şiddetiyle orantılı olmalıdır. Lezzetli bir hastalık, hoş karşılanan bir rahatsızlıktır. Ondan kurtulanlar bağışık olmak istemez, ona yakalananlar ise iyileşmek istemez.

Doktorların tedavi edemediği bir hastalığım var.

Beni kaçınılmaz bir şekilde yıkımımın kuyusuna doğru çekiyor.

Kurban olmayı kabul etti, aşkı uğruna öldürüldü,

Tıpkı zehirle karıştırılmış şarabı bir çırpıda içen sarhoş gibi hevesli.

O gecelerim utanmazcaydı,

Ama ruhum onları her türlü tutkunun ötesinde sevdi.

—İbn Hazm, *Güvercinin Boyun Halkası adlı eserinden*

Nebla ölmek için korkunç bir yerdi. Uzaktan bakıldığında, Sevilla ile deniz arasında, Guadalquivir Nehri kıyısında, pembe duvarlı ve kuleli küçük bir ortaçağ şehri olarak resim kitaplarından fırlamış gibi güzel görünüyordu .

Ancak zihninde hâlâ Medine-i Zehra bahçelerinin ihtişamının doruk noktasını görebilen bir adam için, bir adam

memleketi metropol olan

Çocukluğunun geçtiği dönemde halifeliğin başkenti ve medeniyet dünyasının merkezi olan Kurtuba, engin kütüphaneleriyle ünlü şehir.

Bunu çok iyi biliyordu—böyle bir adam için Niebla, dünyanın ucuydu. 1064 yazında, o ıssız koyda,

Endülüs edebiyatının önde gelen yaşlı ustası İbn Hazm'ın yalnız ve acı dolu bir sürgünde öldüğünü biliyorum. O da aynı kuşaktandı.

Granada veziri Nagidli Samuel olarak bilinen bu iki adam, birbirlerinden sadece birkaç ay arayla doğmuş olmalarına rağmen birbirlerini tanıyorlardı ve aralarında bir ilişki vardı.

Hatta bir keresinde, genç erkeklerken, Cordoba'daki son yıllarının birinde, kamuoyu önünde tartışmışlardı. Yetişkin erkekler olarak ayrılmak zorunda kaldılar.

Sevgili vatanlarına döndüklerinde, sürgünde birbirinden tamamen farklı yeni hayatlar kurdular.

İbn Hazm'ın, umutsuz Emevi davasını savunmakla geçen bir ömrün ardından Nieble'da ölümünden on yıl önce, onun muadili,

Taifasının zengin ve çok saygın veziri ve Yahudi cemaatinin sevilen lideri Nagid ölmüştü.

İbn Hazm, yani İsmail ibn Nagrila, on birinci yüzyılın cesur yeni taifa dünyasına gitmek için Kurtuba'yı terk etmişti.

İbn Hazm, geleceğe dair hâlâ yeterince iyimser olup, cesur yeni şiirlerin önde gelen yenilikçilerinden biri olmaya devam ediyor.

Samuel'in tam zıttı olan Samuel, hayal kırıklıklarının acısını zevkle içti ve geçmişi asla geride bırakamadı. Ancak duygusal yönü güçlüydü.

İbn Hazm'ın Emevi dünyasının ihtişamının öylece kalmasına izin vermeme kararlılığından kaynaklanan enerji ve azim.

Ölme veya kapıdaki barbarlar tarafından tamamen aşağılanma korkusu, onu halifeliğin sahip olduğu en keskin zekâlı kişilerden biri haline getirdi.

Ürettiği eserler arasında, akla gelebilecek hemen her konuda yazdığı olağanüstü yazılar, onu Endülüs tarihinin seçkin bir entelektüeli olarak öne çıkarıyor.

Sonraki yazılarının büyük bir kısmı, gerçek ve hayali düşmanlarına yönelik acımasız kişisel saldırılarla lekelenmiş olsa da, bunlar arasında şunlar yer almaktadır:

Nagidli Samuel. Çeşitli insanlara ve davalara karşı yönelttiği polemiklerin çoğundaki acımasızlık, daha sonraki Müslümanların ona yaklaşmasına yol açtı.

Ona karşı ya temkinli davrandılar ya da hiç davranmadılar; ancak İbn Hazm'ı inceleyen yirminci yüzyıl İspanyol tarihçileri ve yazarları daha farklı bir yaklaşım sergiliyor gibi görünüyor.

Yüzündeki hüzünlü ifade beni etkiledi ve onu Don Kişotvari bir figür olarak hatırlıyorum. Her halükarda, olağanüstü bir entelektüeldi.

Hayatı, özlemini hiç kesmediği ve yasını tuttuğu halifeliğe yakışır bir övgü ve asil ama hüzünlü bir son nokta oldu.

Sanki kaybedilmiş bir sevgiliymiş gibi. Halifeliğin gerçekten yok olduğu söylenemezdi, çünkü onu tüm ihtişamıyla hatırlayacak kimse kalmamıştı.

İbn Hazm'ın Medine-i Zehra'nın yağmalanmasından elli beş yıl sonra vefatına kadar, bir zamanlar göz kamaştırıcı bir güzelliğe sahipti.

İbn Hazm, azmini ve kararlılığını dürüst bir şekilde kazanmıştı. Kendi babası da Emirîler için sadakatle çalışmıştı; el-Mansur ve onun ailesi de öyle.

Oğulları—halifeliğin çöküşüne başkanlık eden saray görevlileri. Genç ve kolay etkilenen adam henüz on beş yaşındayken,

Emirlerin son hükümdarı Sanchuelo tahttan indirildi ve öldürüldü; bu olaylar 1009'da Medine-i Zehra'nın yağmalanmasına yol açtı.

İbn Hazm'ın babası siyasi nedenlerle hapsedilerek öldü. Ancak haremde büyümüş olan İbn Hazm (ve bir insan bunu tahmin edebilirdi)

Düşünün ki, sonunda bu deneyim hakkında çok şey yazdı), belki de daha da yanlış yönlendirilmiş bir idealist, daha da Don Kişotvariydi.

Babasına göre daha ileri gitti: 1009'dan sonra, babasının hapishanede ölümünden sonra Emevi davasını benimsedi ve ölümünden sonra bile ona bağlı kaldı.

1013'te Cordoba'nın yıkıcı bir şekilde yağmalanmasının ardından, gençliğinin büyük bir bölümünü bir dizi tehlikeli işte geçirdi.

Bir tür yaşayabilir Emevi halifeliğini yeniden kurma çabaları. Bunlar siyasi entrikaların, sürgünlerin ve göçebeliğin yıllarıydı.

İbn Hazm, bizzat kendisinin de savaştığı muharebelerin yanı sıra, Samuel Nagid ile birlikte hayatını riske atacak fiziksel cesarete sahipti. İbn Hazm, Samuel Nagid ile aynı cesareti paylaşıyordu; hayatını riske atmaktan çekinmiyordu.

Siyasi inançları nedeniyle savaş alanında yargılandı. Bunlar aynı zamanda İbn Hazm'ın siyasi baskılar nedeniyle çektiği hapis yıllarıydı.

Şans ona karşı döndü ve bahis oynadığı at, daha önce defalarca olduğu gibi, başarısız oldu. Ve bunlar yıllar boyunca devam etti.

Kişisel bir felaket: İbn Hazm'ın hayatının aşkı, Kurtuba yağmalanırken öldü. Yıllar sonra, bu olayı şöyle anlatıyor:

onun

Bu genç kadının, bir köle kızın ölümünü bir türlü kabullenememesi, onun kederinin bir yankısını da ortaya koyuyor.

Cordoba'nın ölümü üzerine: "Onun kaybının acısını bugüne kadar dindiremedim... Hatırasını asla unutmadım."

İbn Hazm da çok kısa bir süre için vezirlik yapmıştı, ancak Granada'daki mevkidaşına göre çok daha mutsuz bir şekilde, çünkü son nominal Emevi halifesi Abdülrahman V'e hizmet etmişti. 1023 yılında, yedi hafta kadar sözde halifelik yapmış olan bu tamamen beceriksiz genç adamın devrilmesi ve öldürülmesinin ardından İbn Hazm bir kez daha hapse girdi. Ancak bu felaketten sonra durumun anlamsızlığını kabul etti ve siyasete aktif katılımını bıraktı. 1024 civarında tek başına yola çıktı, tam olarak gün batımına doğru değil, ama huysuz ve aksi bir gezgin ve gezgin bir alim olarak. İbn Hazm bir daha asla gerçek bir yuva bulamadı. Gençliğinde tanıdığı İslam'ın mücevher gibi kalbi kaybolmuştu ve yerine Niebla'dan daha büyük olmayan yüzlerce küçük kasaba yükselmişti; her taifa sadece kendi için, kendi davası ve kendi partisi için var oluyordu. İbn Hazm, kaybettiği diğer aşkı hakkında şöyle yazmıştı: "Ona olan aşkım, geçmişte olan her şeyi sildi ve sonrasında gelen her şeyi bana lanetledi."

Bununla birlikte, çocukluğunun görkemli dünyasından dayanılmaz derecede farklı bir dönemde ve kendi gözünde onu yetiştiren kültüre kıyasla dayanılmaz derecede aşağı olan yeni kültürün ortasında, üretken çok yönlü bilgin rüzgâra karşı yazdı. Sanki kütüphaneleri tek başına dolu tutmak için çaba sarf edercesine, yaklaşık dört yüz kitap yazdı ve bunlardan sadece birkaçı günümüze ulaştı. İbn Hazm, hukuktan felsefeye, karşılaştırmalı din üzerine ciltlerden "İlimlerin Bölünmesi Üzerine" başlıklı hermeneutik bir düşünceye kadar çok çeşitli konularda yazdı; ancak gelecek nesillerin hayal gücünü en çok yakalayan ve onu Endülüs yazarlarının en tanınmışı yapan eser, en temel ve etkileyici konu olan aşk üzerine yazdığı eser oldu.

Güvercinin Boyun Halkası adlı küçük kitabının ironik bir yanı var.

Genel olarak bilindiği üzere, İbn Hazm'ın çokça hor gördüğü dönemin yerel dil devrimlerinin ardından bu kadar ünlü hale gelmesi, büyük ölçüde bu devrimlerin bayrağı olan aşk şiirlerine borçludur. Görülmeye ve duyulmaya başlanan kültürel düzendeki temel değişiklikler, eski değerlerin bu uzlaşmaz savunucusu için kabul edilemezdi. Ancak yerel dil şiirlerinin zaferi, klasik Arap geleneğinde sonsuzca işlenmiş, hayal edilmiş ve hakkında yazılmış olan aşkın hatlarını ortaya koydu. İbn Hazm'ın aşk üzerine yazdığı küçük risale, tüm bu olgunun mükemmel bir açıklaması, bir tür el kitabı haline geldi ve kültürünün aşkla ilgili karmaşık kodlarına, getirdiği işkenceler ve coşkular hakkındaki karmaşık düşüncelerine kolay erişim sağladı. İbn Hazm'ın, diğer tüm eserlerinin -sayısız neo-Platonik risale ve hukuk üzerine tartışmacı metinlerinin- arasında, şöhretini ve servetini gelecek nesillerde bu gençlik dönemine ait romantik bir eser olan *Boyun Halkası ile kazandığını bilseydi*, hiç şüphesiz çok üzülürdü.

Aşkın kendisi, doğası ve sorunları, tuzakları ve ödülleri üzerine yapılan bu meditasyon, her biri otuz küçük bölümden oluşmaktadır.

Bunlardan bazıları belirli bir sorunu veya temayı ele alıyor: “İlk Bakışta Aşık Olanlar Üzerine”, “Gözlerin Verdiği İşaretler Üzerine”, “Üzerine”

"İhanet." Her konu önce düzyazı olarak ele alınıyor, ardından şiirsel bir örnekle açıklanıyor. Neredeyse ansiklopedik bir şekilde,

İbn Hazm, yetiştiği seçkin saray toplumunda anlaşıldığı şekliyle tutkulu aşkın hatlarını ortaya koymaktadır.

Aşk şiirlerinin engin külliyatında ele alınan ve detaylandırılan konular: aşkın alevlenme biçimleri, engelleri,

Sonlanma biçimlerinin farklı yolları ve belki de en önemlisi, her şeyi tüketen ve tüketen bir hastalık haline gelebilme biçimleri.

Sevgilisini uzaklaştırmak, onu uykusuz, iştahsız ve huzursuz bırakır; bunların toplamı eşsiz bir coşku yaratır ve aynı zamanda

Büyük şiirin ta kendisi. Bu karmaşık kavramların ve onları örnekleyen bazı şiirlerin özeti, bir eserdi.

güçlü

Hem kişisel hem de toplumsal nostalji ve anılar. Medine-i Zehra'nın yıkımından ve babasının ölümünden sonraki o çalkantılı ilk yıllarda -ve ardından çocukluk aşkının korkunç ölümüyle aynı zamana denk gelen Kurtuba'nın yağmalanmasında- yazılan *Boyun Halkası* , İbn Hazm'ın yok edildiğini gördüğü ve her geçen gün yok olma ihtimali daha da artan bir nezaket dünyasına bir övgü niteliğindeydi.

Tamamen yok olmak.

Fakat *Boyun Halkası'nın* kalıcı popülaritesi, tam olarak İbn Hazm'ın taifalar dünyasının bayağılaştırılmasından kaynaklanıyordu.

Bunu, bildiği ve sevdiği uygarlığın sonunun kesin işareti olarak gördü ve aşk hakkında son derece incelikli romantik düşünceler yaygınlaştı.

Erişilebilir hale gelmesi, bir zamanlar Medine-i Zehra gibi yerleri halkın gözünden saklayan duvarların içinden onları gün yüzüne çıkardı.

Aslında bunların hiçbiri halifeliğin yıkılmasıyla kaybolmadı, aksine birçok yöne savruldu ve şiirlerde yer buldu.

İbn Hazm'ın eserlerinin kalıcılığının bir parçası da, kendilerinin de aşktan bahsedebileceklerini iddia eden sayısız yerel dilde söylenen şarkılardı.

Kitabın başarısı, yazma ve düşünme biçiminin aşk hakkındaki bu kavramları bazen esrarengiz, neredeyse her zaman da açık bir şekilde önceden tahmin etmesinde yatmaktadır.

Bu durum çok geçmeden Avrupa duyarlılığına hakim olmaya başladı.

İbn Hazm'ın öldüğü Niebla, Sevilla vilayetinde, Columbus'un bir gün önce limana varacağı Palos limanına çok uzak olmayan bir konumdadır.

Gün doğdu ve yelken açtı. Öfkeli bir yaşlı adam olarak öldü, çevresindeki neredeyse herkesten uzaklaşmıştı ve son derece zehirleyici

saldırılar yazmıştı.

Çağdaşlarının onlarcası üzerinde de aynı etkiyi bıraktı. Ayrıca, sevdiği ve savunduğu kültürün de öldüğüne, bir harabeye dönüştüğüne inanarak öldü.

Tıpkı terk edilmiş Medine-i Zehra gibi. Ama kültür ölmemişti; sadece ikinci bir hayata başlıyordu, dönüşüme uğradığı bu yeni hayat.

Henüz kozalarından yeni çıkmış dillerdeki şekiller ve biçimler varlığını sürdürecek ve çoğalacaktı. Niebla'nın çok kuzeyinde,

Başka bir küçük kasabada, yükselen Pireneler'in çarpıcı manzarasına sahip hareketli bir pazar merkezinde, tanınabilir aşk şarkıları duyuluyor.

İbn Hazm'ın evreninin bir parçası—ama aynı zamanda bizimkini de kolayca tanıyabileceğimiz bir eser.

Kendi şarkıları zaten söylenmekteydi. Daha da uzaklara götürülmek üzereydiler.

Barbastro, Pireneler'in eteklerinde, Saragossa yolunda, Ağustos 1064

İbn Hazm'ın yarımadanın en güneyinde öldüğü aynı yazda, Breton kıyı şeridinden gelen maceracı Normanlardan oluşan bir ordu, komşu Akitanyalıların (Akitanya, Pireneler'in hemen kuzeyinde yer alan ve doğuya doğru Rhone'a kadar uzanan uzun süredir bağımsız bir düklüktü) hafif bir refakatçi birliğiyle birlikte kuzeyde belirdi. Pireneler'in biraz güneyine, Aragon denilen bölgeye doğru kasıtlı olarak ilerlemişlerdi. Yarımadanın geri kalanının çoğuyla birlikte, bu dağ geçitlerine ve ötesine uzanan topraklar, sürekli değişen, sürekli rekabet halindeki taifa krallıklarının bir mozaiğiydi. Kuzeyde, Müslüman taifaların savaşta yalnızca birbirleriyle karşı karşıya kaldığı güneyin aksine, mücadele edilmesi gereken taifa benzeri Hristiyan şehirler de vardı. Ayrıca, zaman zaman, yarımadanın başladığı, kadim zamanlardan beri trafiği yavaşlatan ama asla durdurmayan engebeli geçitlerin ötesinden gelen yabancılar da vardı.

1064 yazında ortaya çıkan birlikler, işlek bir yol kavşağındaki müreffeh ve gelişmiş bir ticaret merkezi olan Barbastro'yu kuşattı.

Bu durum, o bölgeye hakim olan büyük ve güçlü taifa Saragossa'ya yol açtı. Birlikler arasındaki Franklar hiç de bilinmeyen kişiler değildi.

Yakındaki bölgelerden, örneğin kuzeydoğudaki Katalonya bölgelerinden geliyorlardı; buralarda krallıklar genellikle Pireneler'in iki yakasına yayılmıştı.

Diğerleri ise karşı kıyıdaki şehirlerden geldi.

Dağlar, İber Yarımadası'ndaki sık seyahat eden tüccar toplulukları için de yabancı yerler değildi. Ancak tüm bunların yanı sıra,

Ve görünüşe göre başlarında Frank olmayan, ya da en azından Barbastralıların tanıdığı türden Frank olmayan başka askerler vardı.

Çok geçmeden, Barbastro vatandaşları, karmaşık siyasi ve askeri sahnedeki bu yeni oyuncuların kim olduklarını ve nasıl yaşamayı sevdiklerini yakından görme fırsatı buldular. Kuzeylilerin Barbastro kuşatması yaz boyunca sürdü, ancak Ağustos ayında, yaklaşık kırk gün sonra, şehir teslim oldu ve Hristiyan bayraklarını dalgalandıran askerlere kapılarını ardına kadar açtı. Çeşitli siyasi bakış açılarından yazan çok sayıda tarihçi, sonunda bu kuşatmayı ve ardından gelen işgali anlattı; olaylar, o dönemin tarih yazarlarının alışılmadık sayıda kişinin hayal gücünü ele geçirdi. Neredeyse hepsi, askerler arasındaki yabancıların, Frank topraklarının en kuzey bölgelerinden gelen birlik olan Normanların, daha önce hiç görmedikleri bu Endülüs şehrine girdiklerinde hemen yerli halkla bütünleştiklerini bildiriyor. Hızla ve kolaylıkla, daha önce bilinmeyen bu toprakların yaşam tarzlarını ve beklenmedik zevklerini benimsediler. Güzel kıyafetlere, temiz sokaklara, lezzetli yemeklere ve bu yakın ama harika derecede farklı yerdeki hemen hemen her şeye, kadınların birçoğu da dahil olmak üzere, aşık oldular. Barbastro halkı, İngiltere ve Sicilya gibi birbirinden çok uzak topraklardaki vatandaşların Normanlar hakkında öğreneceği şeyi çabucak öğrendi: gittikleri her yere ne kadar çabuk yerleştiklerini ve bunu ne kadar kolaylıkla yaptıklarını.

Hristiyan Normanlar, kendilerinden önceki Müslüman Araplar gibi, dünyanın başlangıçta kendilerine ayrılan küçücük köşesini kutsal kabul ediyorlardı.

Onları sadece bir başlangıç noktası olarak gördüler. 1064'te, o muzaffer Norman ordusu Barbastro'ya girdiğinde, aynı zamanda onlar da...

Bu durum, onları Avrupa'nın neredeyse her köşesine götürecek olan hızlı yayılma sürecine girmelerine yol açtı. Genişlemeleri sonucunda

Bulduklarının büyük bir kısmını kendi suretlerinde yeniden şekillendirdiler.

İngilizce konuşulan kültürümüzde, "Norman Fethi" olarak adlandırdığımız olayın genel etkilerini anlıyoruz. 1066'da, sadece iki yıl sonra...

Kuvvetleri küçük Barbastro'da kendilerine yer edindikten sonra, çok daha büyük Norman kuvvetleri Manş Denizi'ni geçerek oraya yerleşti ve

Kendi kıyılarından yirmi iki mil uzakta bulunan adada kendilerini oldukça rahat ve yerleşik bir şekilde buldular. Anlıyoruz ki,

En azından bazı genel yönlerden, Norman kültürünün bu ada krallığını uzun süre nasıl etkilediği,

Ve özellikle de fatihlerin dilinin o dönemin İngilizcesini o kadar temelden değiştirdiğini anlıyoruz ki, bizim

İngilizcemiz hâlâ Normanların konuştuğu, yıpranmış Latinceden Fransızcaya dönüşmüş dilin belirgin izlerini taşıyor.

Ancak diğer durumlarda, ve en çarpıcı olanı Normanların Avrupa'daki İslam merkezleriyle karşı karşıya gelip toprakları ele geçirdiği durumlarda, durum farklıydı.

Onlardan gelen kontrol nedeniyle, kültürel uyumun etkileri tam tersine, fethedilenlerin fatihler üzerindeki etkileri oldu. Durum böyleydi

Eski Endülüs'ün bu küçük köşesinde, Normanlar, cezbedici yerel kültüre sahip yerlerin siyasi kontrolünü ele geçirdiğinde,

Çoğu kendilerini hızla baştan yarattı. Barbastro hakkında yazan tarihçilerin anlattığı en çarpıcı hikayelerden biri de bu.

Bu, Barbastro'da yaşayan ve şehri terk etmek zorunda kalan Müslüman bir vatandaşın yakın arkadaşı olan Yahudi bir tüccarın hikayesiydi.

Teslim olma zamanı. Müslüman, arkadaşından Normanların kontrolündeki kasabaya girmesini istedi; Normanlar ise orada kalmışlardı.

Akitanyalılar ganimetleriyle birlikte ayrılmışlardı; Hristiyanların esiri olan kızını kurtarmak için fidye ödemeleri gerekiyordu. Hiç şüphesiz dramatize edilmiş bir hikaye.

Genç Müslüman kadını kurtarmaya çalışan kişi, arkadaşının eski evinde bulduğu manzara karşısında ağzı açık kalmıştı.

Barbastro. Mülkü ele geçiren Hristiyan, onunla birlikte gelen her şeyi de devralmış ve her şeyin üzerinde oturuyordu.

Tamamen sivil kıyafetler içinde, yöresel yemeklerin tadını çıkararak, ev halkıyla kırık dökük Arapça sohbet eden bir adam.

Arkadaşının kızı da dahil olmak üzere diğerleri geride kaldı; görünüşe göre kızı karısı olarak almıştı. Akşam yemeğinden sonra, onlar

Hepsi, yerel halkın sevdiği eğlence olan, *qiyan adı verilen şarkıcı kızların seslendirdiği şarkıları dinledi.*

Bu anekdotun biraz fazla iyi kurgulanmış olduğundan şüphelensek bile, daha geniş tarihsel tablo temel noktalarını doğruluyor. Süngerimsi ve son derece hareketli Normanlar, on birinci yüzyılın sonlarında Latin Hristiyan dünyasının İslam Avrupa'sıyla tanışmasında, biraz da istemeden de olsa, çok önemli bir rol oynadılar. Gittiler, gördüler, fethettiler ve bu süreçte öğrendiler, benimsediler ve gittikleri her yere yaydılar. Sicilya'dan daha çarpıcı bir örnek yok. 1072'de, Robert ve Roger Guiscard adlı iki kardeşin önderliğinde otuz dört yıllık bir çabanın ardından, İslam Sicilya'sının başkenti Palermo düştü ve Norman Sicilya Krallığı'nın merkezi oldu. Sicilya her zaman halkların kavşağı, hem Latinlerin hem de Yunanların hayatta kaldığı ve bir arada yaşadığı bir yerdi. Sekizinci yüzyıldan itibaren ada, onları İber Yarımadası'na götüren genişleme dalgasının bir parçası olarak Kuzey Afrikalı Müslümanlar tarafından kolonize edilmişti.

Ancak İslam Sicilya'sının siyasi ve kültürel statüsü, bu olağanüstü merkez düşene kadar her zaman Kurtuba'nınkine bağlıydı. Bundan kısa bir süre sonra, 1038'de, halifeliğin resmi olarak sona ermesinden sadece yedi yıl sonra, Normanlar bölgeye girmeye başladılar; ancak Müslüman Sicilya, Normanlar için küçük Barbastro'dan, hatta çok arzuladıkları diğer ada olan Sakson İngiltere'den bile çok daha zorlu bir hedef olacaktı. Guiscardlar 1072'de Akdeniz'deki adalarının siyasi kontrolünü tamamen ele geçirdiklerinde, akrabaları İngiltere'yi altı yıldır yönetiyordu. Barbastro anekdotunun çok daha büyük bir tekrarı gibi, sonraki bir buçuk yüzyıl boyunca Sicilya'nın Norman yöneticileri o kadar Araplaştılar ve Arap kültürünün önde gelen hamileri olarak o kadar öne çıktılar ki, Sicilya'daki siyasi kontrol Sicilyalı Müslümanlardan Norman Hristiyanlara geçtikten *sonra* , Endülüs benzeri bir kültürün merkezi olarak altın yıllarını yaşadı. Müslümanlar "türbanlı krallar"ı tanımlarlar.

sonunda Norman olarak adlandırılan

Adalarının yöneticileri olan Guiscard kardeşlerin torunlarına ithafen Arapça yazılmış önemli kitaplar sunulmuştur.

Orta Çağ'ın en önemli coğrafya eseri.

Arap kültürüne duyulan bu sevgi, geçici bir heves veya anlık bir kültürel moda değildi. Sicilya'nın Normanlar tarafından fethinden neredeyse iki yüz yıl sonra, annesi tarafından Normanlardan gelen yarı Alman hükümdarı, Kuzey Afrika'daki Müslüman filozoflarla Arapça mektuplar yazmış ve onlarla çeşitli entelektüel sorunlar üzerine yazışmalar sürdürmüştür. Normanların ilk olarak 11. yüzyılın ortalarında kanatlarını genişçe açmasıyla başlayan Araplaşmış Norman Sicilyalıların soyunun sonuncusu olan II. Frederick, istisnai bir insandı ve daha kendi yaşamında bile "Dünyanın

Harikası " olarak biliniyordu. Ancak o aynı zamanda, siyaset (ki bu da) ile ilgili karmaşık Norman tutumlarının bir ürünüydü.

(çoğu zaman din anlamına da geliyordu) ve kültür arasındaki fark, Yahudi tüccarın o gün çarpıcı bir şekilde ortaya çıktığını gördüğü bir durumdu.

1064'te arkadaşının evine girdiğinde, Norman'ın orada söylenen aşk şarkılarını dinlerken büyülenmiş ve duygulanmış olduğunu gördü.

Barbastro'nun genç kadınları.

Barbastro'nun ele geçirilmesinde yer alan Hristiyanların hepsi orada kalmadı. Önemli bir bölümünü oluşturan Akitanyalılar da orada kaldı.

Fetihçi güçler neredeyse anında geri çekildiler, belki de daha yakın komşular oldukları ve olanlara çok şaşırmadıkları için.

Orada gördükleri yüzünden ya da belki de baskının uzun vadeli sonuçlarından ziyade anlık maddi sonuçlarından daha memnun oldukları

için.

Taşınmanın getirdiği sorumluluklar. Ancak sebepleri ne olursa olsun, hem Hristiyan hem de Müslüman tarihçiler, William ile birlikte şunu kaydetmişlerdir:

Aquitaine'li VIII. Kral önderliğinde, her türlü ganimetle dolu olarak kendi saraylarına döndüler ve neredeyse her şeyi ele geçirmişlerdi.

Taşıyabildikleri her şey. Normanların kendi yeni evlerinde keyifle kullandıkları ve benimsedikleri şeyler,

Akitanyalılar, yanlarında götürmeyi tercih ettiler. Pireneler üzerinden geri taşınan büyük ganimet, çok sayıda eşyaydı.

Qiyan'dan: Daha önceki anekdotta bahsedilen, Norman kökenli olup yerli halka katılanlar için şarkı söyleyen kadınlar gibi, geçimini şarkı söyleyerek sağlayan genç kadınlar.

Endülüs saraylarında çok değer verilen çekici eğlencecilerdi. Kaç kadının kaçırıldığına dair kaynaklar oldukça farklılık göstermektedir.

Barbastro savaşı ganimeti olarak 500, 1500, 5000 kişi ele geçirildi, ancak hepsi de büyük bir kısmının Aquitainlilerle birlikte geri döndüğü konusunda hemfikir.

O seferde ve şüphesiz diğerlerinde de, Endülüs şarkıcıları, geri getirilen ganimetler arasında en büyük hazineydi.

Pirene Dağları'nın hemen öbür tarafında, doğuda Akdeniz kıyısından güneye uzanan, yeni ve iddialı Hristiyan sarayları.

Batıda Biskay Körfezi.

Hâlâ İslam toprakları olan bu bölgelerin kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer alan aristokrat saraylar, belirsiz bir şekilde (ve sıklıkla) adlandırdığımız topraklar...

(Yanlış bir şekilde) Provence olarak adlandırılan bölge, o sıralar pek çok iyiliğe yönelik önemli bir iştah geliştirmeye başlamıştı.

Yaşam: ipekler, ince işçilikle yapılmış müzik aletleri, fildişi mücevher kutuları. Bu şeyler güneydeki komşularından geliyordu.

Tam olarak yeni komşular değiller ama bir bakıma yeni keşfedilmiş komşular. Kültürel, maddi ve dilsel yakınlıkların sayısı ve türü.

ve dini ideoloji ve siyasi ideolojinin saydam ve sürekli değişen ayrılıklarının her iki tarafındaki şehirler arasındaki bağımlılıklar.

Sonraki birkaç yüzyıl boyunca sadakat önemli ölçüde arttı. En önemlisi, dilsel ayrılık gibi bir durum söz konusu değildi.

Bugün gözlemlediğimiz gibi. O bölgelerde Latince'nin konuşulma biçimi - bir düzine farklı sokak ağzında, hiç

Onlardan birçoğu henüz bağımsız kimliklere ve isimlere sahipti; Barselona gibi yerlerde benzerlikler farklılıklardan daha fazlaydı.

ve Montpellier ve Toulouse. Diller, Akdeniz boyunca hilal şeklinde bir kara şeridinde birbirine karışıyordu;

Dağlar denize doğru nazikçe eğimli bir şekilde iner. Bu toprak parçası modern ulusal bölünmeleri görmezden gelmiş ve...

dağ sırası, orta nokta yerine

Bu bölünme sonucunda bölgeye sevinçle Languedoc adı verildi; bu isim, bölgenin dilinden , yani "evet" anlamında *"oc* " diyen dilden (İtalyan yarımadasındaki *"si* " ve kuzey Fransa bölgelerindeki *"oil* " kelimelerinin aksine) alınmıştı.

Barbastro'daki kültürel alışveriş, komşuların, bir tarafta Endülüs ve diğer tarafta Pireneler'in ötesinde Latin Hristiyan dünyasının, birbirlerini nadiren ve çok az etkiyle gördükleri uzun dönemin sonunun başlangıcını oldukça çarpıcı bir şekilde işaret ediyor. Yeni komşuluk bazen nispeten dostane dürtülerden kaynaklanıyordu, ancak çok daha sık ideolojik düşmanlıktan veya askeri saldırganlıktan doğuyordu. Bunun pek bir önemi yoktu. Barbastro'nun kuşatılması ve fethinde veya Sicilya'nın çok daha kapsamlı ve gösterişli örneğinde olduğu gibi, dokunaklı bir aşk şarkısının bir şehri ele geçirmeye gelen adamları büyülediği ortaya çıkabilir. Barbastro, on birinci yüzyılın ortalarında, komşular arasındaki duvarların yıkılmaya başlandığı ve birdenbire birinin diğerinin avlusuna ve ötesine bakabildiği genişleyen yeni dönemin unutulmaz bir işaretidir. Kapılar, sarayları birbirine bağlayan sayısız kraliyet ve aristokrat evliliğinden, Santiago de Compostela'ya giden ve gelen hac yollarındaki artan trafiğe ve manastır merkezi Cluny'nin dağların her iki tarafındaki düzinelerce bağlantılı dini kurum üzerindeki hakimiyetinin yayılmasına kadar akla gelebilecek her türlü temasla ardına kadar açılmıştı. Barbastro'nun ele geçirilmesinde yer alan hem Akitanyalılar hem de Normanlar, komşuların avlusundan gelen seslerin bazen olağanüstü güzel olduğunu öğrendiler. Şarkı söyleme sanatı, özellikle de aşk şarkıları söyleme sanatı, Endülüsler arasında büyük bir modaydı. Ve Barbastro'dan

sonra, bu şarkılar Pirenelerin her iki tarafındaki qiyanlar tarafından söyleniyordu; ana dili büyük olasılıkla Mozarabik olan ve

oc dilinin kendi Roman dillerine çok yakın bir dil olduğu qiyanlar tarafından.

İlginçtir ki, şiirleri modern bir Avrupa dilinde "ilk" olarak kaydedilip kutsallaştırılan kişi, ...'nın oğluydu.

Aynı VIII. William, Barbastro'da Aquitainyalılara önderlik eden, Provence'a insan hazinesiyle dönen adam.

Şarkıcılardan oluşan küçük bir ordu gibiydiler. Genç ve geleceğin ozanı IX. William, Aquitain saraylarında büyüdü ve orada...

Bu kadınların şarkı söylemesi, aristokrasinin kültürel ve maddi refahının bir parçasıydı. Genç William, birçok kişiyle birlikte...

İlk kuşak troubadourların diğerleri ise kendilerini mekânsal olarak uzak görmeyen şehirlerde ve saraylarda büyüdüler.

Pirene Dağları'nın güney tarafındaki birçok saray ve şehrin dili veya kültürü, tıpkı

Barbastro, siyasi olarak Müslümanlar veya Hristiyanlar tarafından kontrol edilip edilmemelerine bakılmaksızın, Arap kültürel yörüngesinin bir parçasıydı.

Tüccarlar, şarkıcılar ve askerlerden oluşan ordular, her gün iyi bir şekilde erzaklanmış olarak dağları iki yönde de geçiyorlardı.

Hem Roman dilleri hem de Arap dilleri biçimlerini içeren bir dildi. Hem çocukluğunda hem de yetişkinliğinde, eşlerinden birkaçı şu ülkelerden olan

William,

Pirene Dağları'nın güneyindeki şehirlerde yaşayanlar, Latin dünyasında komşularının sesini duyabilen ayrıcalıklı Hristiyan sınıfından biriydi.

Şarkı söyleme. Ayrıca, Latin dilinin katı kurallarına şiddetle karşı çıkan avangard kuşağa da mensuptu.

Artık ana dillerini konuşmuyorlardı ve o dönemin yeni lehçelerinde aşk şarkıları ve diğer türden şarkılar yazmaya başladılar. Bunlar

Bildiğimiz modern ulusal diller (Fransızca, İspanyolca, Portekizce, İtalyanca) değil, başka dillerdi: Mozarapça, Provança, Sicilyaca.

Roman ailesinin ilk neslini oluşturan Galiçyalılar arasında, onlardan daha iyi bir simge asla olamazdı.

William'ın Oc.'daki şarkı dilinden ziyade, modern Avrupa duyarlılığının icadı olan devrim.

*

Bardağı bize uzatın! İçinde tüm acı unutulur.

Şenlikler başlasın! Aşk bağları koptu.

Sevgiyi dininiz, kanununuz yapın.

Dostum! Yaşadığın sürece.

Kulağınızı çevirin

Suçlayanın ikna gücü.

Göreviniz belirlenmiştir, şarap

Sizi bekliyor, acele edin!

İçki arkadaşımız tövbe etti. Şarkı söyle, ilahi oku,

Ona bir kadeh şarap gösterin! Belki de dinden döner!

Şarkı söylemek, atalarına duydukları geleneksel ve gereken saygıyla, İslam öncesi dönemin çok saygı duyulan şiir kültünü önemli bir adım öteye taşıdıklarına inanan Endülüsler tarafından yaygın ve şiddetli bir şekilde geliştirilen bir sanattı. İslam öncesi dönemin sevilen kasidelerinden veya

Doğu'da son birkaç yüzyıldır neredeyse mükemmelliğe ulaştırılan klasik şiirlerden oldukça farklı olan "halka şarkıları" adı verilen bir tür şarkı sözü icat etmişlerdi. İbn Hazm'ın aşk şiirleri kitabının mükemmel bir şekilde yakaladığı eski zamanlarda, rafine saray şairleri, müzik eşliğinde bile olsa, kendi şarkı sözlerini oldukça resmi bir şekilde okurlardı. Ancak halifeliğin yıkılmasından bu yana, Barbastro'dan önceki yaklaşık elli yılda çok moda haline gelen bu yeni nesil halka şarkıları, sadece dinlenip hayranlıkla izlenmek yerine, tamamen keyif alınmak, birlikte söylenmek, hatta dans edilmek için tasarlanmıştı. Popülerliklerinin en temelinde, en devrimci hareketleri yatıyordu: Endülüs halkının ana dillerini, daha önce hiç aynı sahneyi paylaşmamış olan klasik Arap şiiriyle aynı sahneye taşıdılar.

Bu şarkılar, grubun bilinçli ayırt edici özelliği olan karmaşık ve melez kimliği açıkça yansıtıyordu.

I. Abdülrahman döneminden kalma Endülüsler. Halka şarkısı (Arapçada "kuşak", "çember" veya "kemer" kelimesinden türetilen *muwashshaha olarak adlandırılır),* ortaya çıkmış olan klasik Arap şiirinin tüm kurallarını yıktı.

Çöl bitkileri Bağdat'ta ve Arapça konuşan halklar arasında her yerde sevgiyle ve özenle yetiştirilmiştir.

Eski dünyanın şiirinde, ister beş ister beş yüz olsun, tüm dizeleri birbirine bağlayan tek bir kafiye vardı; yüzük şarkısı da tam olarak bunu yapıyordu.

Aksi takdirde. Adından da anlaşılacağı gibi, bu tür şarkılar kafiyeyi çevreleyici bir unsur haline getirerek, bazen aynı olan kafiye kalıplarını tekrarlıyordu.

Baş döndürücü bir karmaşıklık, hem iç kafiyeler hem de bir kıtayı diğerine bağlayan kafiyeler içeriyor.

Şiir kıtaları başlı başına yeni bir şeydi, aynı zamanda o dönemin yerel dillerine karşı bir isyanın parçasıydı. Saray usulü sunum

Geleneksel Arap şarkı sözlerinin kıtalara, şarkıdaki bir düşünce ile bir sonraki düşünce arasında ara vermeye ihtiyacı yoktu. Tam tersine,

Özgün estetiği, kusursuzluğu, dış görünüşü içsel olan tek ve sürekli bir lirik ifade çizgisini gerektiriyordu.

Bir kısmı tek bir kafiye sesiyle, bir kısmı da belirgin düzenli araların yokluğuyla öne çıkıyordu. Bu yeni şarkı formu farklıydı:

Bu, sokaklardan gelen bir dans müziğiydi. Şarkı, daha sonra en çok kullanılan motiflerle "çevrelenen" kıtalara bölünmüştü.

En şaşırtıcı yanı ise, tıpkı modern şarkılarımızda olduğu gibi, her kıtanın ardından tekrarlanacak basit bir nakarat olması.

Bu birkaç basit satır, son derece küstahça klasik dışı oldukları için tüm geleneği alt üst etti. Ana kıtalar

Şarkının sözleri hala klasik Arapça idi, ancak artık küçük nakaratın ritmine ve kafiyesine göre söyleniyordu. Ama ses...

Nakaratın sesi bir kadına aitti ve kadın yerel dilde şarkı söylüyordu. Bunun ötesinde, içerik açısından, nakarat neredeyse aynıydı.

Klasik vokal, her zamanki gibi aşktan bahsederken, bu durum şarkının geri kalanının beklentilerini ve niyetlerini her zaman alt üst eder.

Süslü metaforlar ve göndermelere, halk dilinden bir ses kısa ve öz bir şekilde "sus ve beni öp" diye karşılık veriyor. Bu yeni şarkılarda,

Ana diller, klasik şairleri ve onların incelikli dillerini kelimenin tam anlamıyla altüst eder: mutfak Arapçasında veya başka dillerde.

o yıpranmış

Mozarabların konuştuğu ve Langue d'oc ile akraba olan Latince'den türetilen bu son satırlar, Endülüs bildirisinin anahtarıydı.

Kültürel üstünlük ve özgünlük açısından, Büyük Cami'deki at nalı kemerlerinden hiç de aşağı kalmayan bir öneme sahip.

Büyük Cami'de görülen muhteşem senteze ve tuğla ile taşın, eski ve yeni kısımların, Roma kalıntılarının ve yeni yapıların kafiyeli değişimine çok benzeyen halka şarkıları, dizelerinde bir yandan tartışan, bir yandan da Kurtuba'nın Hristiyan kadınlarının ana dili olan Mozarabic dilinde birkaç dize söyleyen kadınlarla aşk yaşayan, yüksek sesli Emevi sesidir. Daha sonraki halka şarkılarında, söylendikleri zaman ve yerlerin yerel dillerinde, yerel Arapça da dahil olmak üzere, başka yerel dillerde nakaratlar yer alırdı; ayırt edici özellik, yerellik ve şarkının geri kalanının resmi diliyle olan kalıcı zıtlığıydı. Bu, İbn Hazm'ın dünyasının –son derece incelikli şiir geleneğine sahip sarayların rafine evreni– ve bu sarayların hemen dışındaki dünyanın –gitar, davul ve tef gibi Avrupa müzik sahnesinde kısa sürede standart haline gelecek bir dizi enstrümanın coşkulu ritimleriyle performans sergileyen popüler kadın şarkıcıların dünyasının– ustaca ve ilham verici

birleşimiydi. Sanki o da yeni bir enstrümanmış gibi, klasik dillere panzehir ve rakip olan yerel dil, saraylara getirildi.

Endülüs'teki popüler şarkı geleneği, her yerde olduğu gibi, tarihin kesin olarak izleyebileceğinden çok daha eski zamanlara dayanmaktadır.

Arapça etkili Roman şarkılarının yanı sıra, yerel Arapça ve hatta kısmen Latin alfabesiyle yazılmış şarkıların da söylendiğine dair bolca kanıt bulunmaktadır.

Uzun bir süre boyunca Kurtuba sokaklarında ve eski halifeliğin diğer bölgelerinde, en azından Mozarab dönemine kadar uzanan bir geçmişe sahiplerdi.

Dokuzuncu yüzyılın ortalarında, dil savaşlarının zaten doruk noktasında olduğu bir dönemde şehitler. Ancak İbranice'nin yeniden şekillenmesinde olduğu gibi

Aşk şarkıları söyleyebilecek bir dile dönüştürülmesi, ancak kültürel kesinliklerin çöküşünden sonra gerçekleşti.

Emevi halifeliği ve taifaların karakteristik özelliği olan canlandırıcı kültürel karışımlar, bu yeni şarkı türünün sergilediği özelliklerdir.

Endülüs melezliği yaygınlaştı ve saray şairlerini bile bu aksanlarla şarkı söylemeye teşvik edecek kadar moda oldu—ya da

Kiyan'ın şarkı söyleyebilmesi için yazmak.

Arapların kültürel yorumları ve tarihleri, bu akımın, özellikle aşk şarkıları olmak üzere, Endülüs'e özgü bu şarkı söyleme tarzının etkisini kaydetmektedir. Samuel Nagid'in izinden giden yeni nesil İbrani şairleri de bu forma aşık olmuş ve bu, yeni İbrani şiirinin repertuarının ayırt edici bir parçası haline gelmiştir. Öyle güçlüydü ki, Endülüs'e özgü bir aşk şarkıları estetiği olduğu düşüncesiyle birlikte, bu akımın izleri günümüze kadar ulaşmıştır; bu düşünce, Endülüs'ün ne olduğunu pek bilmeyen yerlerde ve insanlar arasında, Arapça konuşulan dünyanın her yerinde yaşamaya devam etmektedir.

Endülüs'ün lirik şarkı geleneğindeki bu miras, kısmen sembolik bir biçimde, basit bir aşk şarkısı aracılığıyla, Emevi döneminden beri İslam kültürünü oluşturan farklı unsurları birleştirme sorununa açık ve dokunaklı bir şekilde değinme yeteneğiyle güçlüydü. Bu tür şarkıların biçimi ve dili, dramanın kilit oyuncularını aynı anda şarkı söylemeye çıkarır: Bir zamanlar Mekke'nin merkezinde, Kâbe'nin önünde şiirlerin nasıl okunduğunu

hatırlayabilen saygıdeğer atalar şairleri; ve Arap yarımadasını terk edip dünyaya yayılırken karşılaştıkları çok çeşitli halklar arasından flört ettikleri ve evlendikleri kadınlar. Endülüs halkının kendilerinden çok daha uzun süre ayakta kalacak bir yapı olarak, halka şarkısı, Büyük Cami'de son derece etkileyici bir şekilde görülebilen birliğin bir övgüsüydü: birbirine aşık, ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı, ancak dilleri özerk olan, her biri İslam Evi'nin ve daha da geniş Arap Evi'nin içinde kendi yerini bulan iki zıt unsurun karşılıklı gidip gelmesi.

Tepenin Zirvesindeki Kilise

Toledo, 1085

Sarp kayalıklarla çevrili bir dağ kalesinin en yüksek tepesinin zirvesinde, son derece sessiz bir şekilde yer almaktadır . Az ziyaret edilen bu yer, şu anda Vizigot Kültürü Müzesi olarak hizmet vermektedir, ancak eskiden kilise olarak inşa edilmiştir.

1085'teki Hristiyanların Toledo'yu yeniden fethi olarak adlandırılan olayın ardından San Roman'da. Toledo, eski Vizigotların şehriydi.

Başkent olan bu bölgede, asıl yerleşim yerinin neredeyse kesin olarak bir Vizigot kilisesine ev sahipliği yaptığı düşünülüyor. Şehirde geçirdikleri 250 yılı aşkın süre boyunca, Müslümanlar bu en yüksek noktayı daha önce hiç cami olarak kullanmamışlardı, ancak Kastilyalılar Toledo'daki Müslüman taifasının kontrolünü ele geçirdiğinde, Çalkantılı on birinci yüzyılın sonlarına doğru, onun bariz sembolik önemini fark ettiler. Yüzyılın bir döneminde Eski ve saygıdeğer şehri ele geçirip Kastilya krallığının yeni başkenti yaptıktan sonra, Hristiyan fatihler karar verdiler.

Zaten efsaneleşmiş oldukları yere yepyeni, anıt niteliğinde bir kilise inşa etmek.

Vizigot ataları, daha önce taptıkları bu tapınaktan tüm yarımadanın eski topraklarını gözlemleyip incelemişlerdi.

Onları sekizinci yüzyılda Emevilere kaptırdılar.

Dindar ibadet edenlerin yeni kiliselerine girdiklerinde ilk gördükleri şey, Emeviler dönemine ait canlı bir görsel hatıraydı. Duvar...

Girişe hakim olan unsur, kırmızı ve beyaz kemer taşlarının dönüşümlü olarak kullanıldığı bir dizi at nalı kemeridir; bu da onun belirgin yankılarını oluşturmaktadır.

Büyük Cami'nin kemerleri; bu kemerlerin etrafı Latince yazıtlarla çerçevelenmişken, iç kısımdaki kıvrımlı yapı At nallarının üzerinde muhtemelen azizleri tasvir eden Bizans tarzı figürler resmedilmiştir. Son olarak ve en çarpıcı şekilde, kemerlerin üzerinde bir heykel yer almaktadır.

Birbirinden güzel ve zarif iç pencereler, üzerlerinde Arapça yazılarla süslenmişti ve bu manzara gerçekten büyüleyiciydi.

Bu, Latince yazıtı sanatsal bir bağlam içine yerleştirir. Yazının karmaşık kullanımları, son derece ima dolu bir görsel biçimdir.

Süslemeler (at nalı kemerlerinin üzerindeki kırmızı-beyaz kemer taşları gibi) bunların, mimarinin ayırt edici dekoratif imzaları olduğu açıkça görülüyordu.

Ortaçağ Hristiyanlığının aksine, ikonlardan uzak duran bir din.

*

Ama bu Müslüman yankıları, Hristiyanlığın zaferinin açık bir göstergesi olan bu kilisede ne arıyorlar?

İslam yönetimine karşı mı? On ikinci yüzyıl Hristiyanlarının Tanrısı hakkındaki cüretkar öneriye yapılan küçük taviz bu mu?

Toledo aynı zamanda Müslümanların da tanrısıydı; bu, bu kutsal mekanı ilk bakışta gören birinin kolayca edinebileceği bir izlenimdi.

Arapça yazının kendisinin deşifre edilemez hale getirildiği görülüyor. Daha yakından incelendiğinde, sadece okunması zor bir yazı değil.

Arap alfabesi, ama sahte bir Arapça, öteki Tanrı'nın dilinin sembolik bir çağrışımı. Peki neden bu kilisenin içinde ki (Diğerlerinden farklı olarak) asla bir cami değildi, bunu açıkça görüyoruz.

Camilerin, özellikle de İslam dünyasının manevi merkezi olan Büyük Cami'nin karakteristik özelliklerinin taklit edilmesi.

Emevi halifeliği? Fatihler neden kendi miraslarını ve kültürlerini Emevi halifeliğinin en belirgin özellikleriyle iç içe geçirdiler?

Fethedilenlerin mirası ve kültürü mü? Kareleştirilmiş kemerler farklı bir şapelde veya farklı bir bölümünde bulunmuyor.

Kilise; at nalı kemerlerini çevrelerler, Latince yazılar "Arapça" yazılarla dönüşümlü olarak yer alır, ikisi görsel olarak birbirine bağımlıdır.

birbirine göre.

Bu kutsal mekânda, güya Müslümanlara karşı amansız bir dini savaş içinde olan 12. yüzyıl Hristiyanları, düşmanın kültürüne açık bir saygı gösterdiler ve onları olağanüstü yakınlıklarının vizyonlarıyla çevreleyen bir dua alanı yarattılar. Bu, Emevilerin yerini almayı, daha doğrusu Emevilerin çekişen çocukları olan 11. yüzyılın onlarca kavgacı taifasının üstesinden gelmeyi açıkça arzulayan kaba saba Kastilyalılar için ve onlar tarafından inşa edilmiş bir kiliseydi. Neden Hristiyan ibadet yerlerinin o diğer Tanrı'nın ibadet dilini bu kadar etkileyici bir şekilde konuşmasını istediler? Önce krallığın, sonra da yükselen Hristiyan imparatorluğunun başkenti yaptıkları bu Toledo nasıl bir şehirdi?

Toledo, başından beri doğal bir başkent şehriydi. Roma sonrası dönemde, doğal olarak surlarla çevrili bu kayalık kale, Tagus Nehri'ni çevreleyen ve zaten önemli bir şehir merkezi olan bu bölge, ilk bağımsız Vizigot krallığının kalbi haline geldi.

Vizigotların 589'da Katolik Kilisesi ile resmen birleşmesinden sonra, Vizigotlar başlangıçta İber Yarımadası'na girmişlerdi.

Altıncı yüzyılda Ariyanlar olarak bilinen ve Mesih'in tam ilahlığını kabul etmeyen, kınanmış bir Hristiyanlık versiyonu, Mesih'i farklı bir şekilde görüyordu.

Oğul İsa'nın Baba'ya tabi olmasıyla birlikte, Toledo'nun kendisi de laik bir merkezden dini bir merkeze, makama dönüştü.

Toledo'nun "konseyleri" olarak adlandırılan toplantılardan. İber Yarımadası piskoposlarının konseyleri.

Vizigot krallığının kaotik son yıllarında giderek daha güçlü hale geldiler, ancak 711'den sonra ve özellikle de sonrasında 756 yılında, Kilisenin ne söylediği ve nerede oturduğu eskisi kadar önem kazanmadı. Emevi dünyasının yeni düzeninde Toledo'nun önemi azaldı.

Siyasi bir başkent olarak varlığını sürdürse de, asla unutulmadı. Eski ihtişamının ve merkezi öneminin bir kısmı asla kaybolmadı.

Ve Toledo, en parlak döneminde Endülüs'ün önde gelen şehirlerinden biri olarak varlığını sürdürdü. Halifeliğin dağılmasından hemen sonra On birinci yüzyılın başlarında, yarımada taifalar arasındaki kültürel ve siyasi rekabet dönemine girdi.

Toledo çok geçmeden bağımsız şehir devletleri arasında en parlak ve güçlü olanlarından biri olarak ortaya çıktı.

Toledo taifası başından beri hırslı ve gururluydu ve hükümeti ile liderleri lüks saray hayatları ve uzaklara uzanan askeri emelleriyle meşhurdu. 1043 yılında, Granada orduları hala Yahudi vezir Samuel Nagid tarafından diğer taifalara karşı savaşlara götürülürken, rakip Toledo'nun liderliği karizmatik ve kültürlü bir adam olan el-Mamun'a geçti. Şehri dönemin entelektüel ve sanatsal aydınlarıyla doldurduğu uzun saltanatı, Toledo'nun zaten parlak olan kültürel yaşamını ve itibarını daha da cilaladı ve el-Mamun, Toledo'yu yarımadanın İslami liderliğine bir tür halefiyet yoluna sokuyor gibi görünüyordu. Bu konuda Toledo'nun en güçlü rakibi, ilki Muhammed ibn Abbad'dan sonra Abbadi olarak adlandırılan bir dizi kültürlü güçlü adam tarafından yönetilen büyük Sevilla taifasıydı. El-Mamun'un Toledo'sunda olduğu gibi, Abbadilerin askeri ve kültürel hırsları kasıtlı olarak iç içe geçmişti ve Sevilla, Endülüs'te şiirin yeni sığınağı haline geldi. Abbadilerin desteklediği şairler akademisi, şiir tarihinde her türlü önemli rolü oynadı, yarımada içinden ve dışından şairleri (en unutulmaz Sicilyalı şair İbn Hamdis de dahil olmak üzere) kendine çekti ve bize dönemin şiirinin önemli bir *divanını* veya antolojisini bıraktı. Abbadi askeri yöneticilerinin soyunun sonuncusu ise...

Endülüs edebiyatının en iyileri arasında gösterilen şairlerden biri olan el-Mutamid.

Müslümanların elindeki tüm şehirler arasındaki amansız savaşlar ve özellikle El-Mamun'un Toledo'su ile Abbadid Sevilla'sı arasındaki şiddetli rekabet, siyasi hayatı on yıllarca şekillendirdi. Diğer taifalar, yanı sıra kuzeydeki giderek önem kazanan Hristiyanların elindeki şehirler ve küçük krallıklar, merkezi Kurtuba otoritesinin çöküşünün ardından uzun süre devam eden, sürekli değişen ve çoğu zaman tahmin edilemez ittifaklara dahil oldular. Herkes Kurtuba'nın bir zamanlar sahip olduğu şeyin bir

versiyonunu istiyor gibiydi ve maceracılar ve hırslı kişiler, her türden şehir arasındaki çoğu zaman satranç tahtası gibi karmaşık rekabet ve savaşlara her yerde dahil olmuşlardı. İttifaklar ve rekabetler her gün dini sınırları aşıyordu: Müslüman müttefiklerinin Hristiyan rakiplerini yenmelerine yardım ettiği Hristiyan şehirler, Hristiyan müttefiklerinin diğer Müslüman şehirleri ele geçirmelerine yardım ettiği Müslüman taifalar kadar yaygın hale geldi.

Parlak zekâlı el-Mamun, Toledo'yu bir dizi önemli askeri zafere götürdü. Stratejik açıdan hayati öneme sahip Valencia şehrini ele geçirdi ve kısa ama keyifli bir süre için en çok arzulanan ödül olan Kurtuba'yı elinde tuttu. Eski başkent, Guadalquivir kıyısındaki yarı hayalet bir yerden çok daha fazlasıydı, ancak büyük bir kısmı Berberi savaşları sırasında yaşanan acımasız yıkımlardan dolayı hala harabe halindeydi. Endülüs'ün küllerinden doğacak herhangi bir anka kuşunun yeni başkenti olmak için en çok çabalayan iki taifa olan Toledo ve Sevilla, Kurtuba'nın eski ve meşru başkentin güçlü hatıralarının deposu olduğunu anlamıştı. Ancak el-Mamun'un Kurtuba'yı ele geçirmesiyle elde ettiği sembolik ve bu nedenle özellikle tatlı zafer, bu dönemin diğer askeri zaferleri ve ittifakları gibi kısa ömürlü oldu. Kurtuba çok geçmeden el-Mamun'un acımasız rakipleri olan Sevilla Abbadilerinin yörüngesine geri döndü.

On birinci yüzyıla gelindiğinde, sanki...

Müslümanlar arasındaki kardeş kavgaları asla sona ermeyecekti. Ancak belki de bu pek önemli görünmüyordu, çünkü maddi ve kültürel açıdan durum böyle değildi.

Siyasi ve askeri kaos hüküm sürerken, hemen hemen her şehirdeki sarayların zenginliği daha da göze çarptı. Ancak gerçekte Bu küçük merkezler sonsuza dek varlığını sürdüremezdi ve taifaların büyük kültürel zaferleri de sonuçta kalıcı olamazdı.

Siyasi istikrarsızlık ve sürekliliğin eksikliğinden kaynaklanacak ağır bedeli önlemek için. En yüksek tepenin zirvesinde Toledo'da, İslam sanatlarına olan sevgisiyle öne çıkan, zafer kazanmış Hristiyan kilisesinde, hem estetik zaferleri hem de kültürel başarıları görebiliriz.

Endülüs taifalarının ve bunun için ödenen siyasi bedel olan iktidar kaybının öyküsü.

Toledo'daki o kiliseye giden yol nereden başlıyor? Çeşitli anlar arasından, San Roman'a giden yolu oluşturan olaylarla dolu bir anlık görüntü olarak 1065-66 yılları arasındaki iki yıllık dönemi seçebiliriz. Nisan 1065'te, bir yıl önce Normanların eline geçen Barbastro, neredeyse kesin olarak Kastilya ve Leon birleşik krallıklarının güçlü hükümdarı I. Ferdinand'ın askeri yardımıyla Saragossa taifa kralı tarafından geri alındı. Bu Hristiyan hükümdar, kuzey taifalarının birçoğunu Müslüman vasalları ve müttefikleri olarak görürken, Normandiya ve Akitanya'dan gelen Hristiyanları düşman işgalciler olarak görüyordu.

1066 yılında Granada'da şiddetli Yahudi karşıtı ayaklanmalar patlak verdi. Kurbanlar arasında şehrin çok sevilen babasının oğlu Yusuf da vardı.

vezir; babasının çağın yeni İbranicesiyle yazdığı, dünyayı sarsan şiirlerinin editörü Yusuf; bahçeleri düzenleyen Yusuf.

Eski Kızıl Kale'nin yanında, surlarla çevrili tepenin zirvesinde. Her zaman olduğu gibi, çelişkili anlatımlar ve yorumlar mevcut.

Bu nispeten izole edilmiş Müslüman ayaklanmasının, daha önce sıcak bir şekilde desteklenen Yahudi topluluğuna karşı ortaya çıkmasının nedenlerinden biri de taifalardı.

Hristiyanlarla olan bu tür yakınlıklarıyla meşhurdular.

ve hem Yusuf'un hem de Ferdinand'ın temsil ettiği Yahudiler; ilki babasının güçlü ve saygın varisi olarak, ikincisi ise...

Normanlardan Barbastro'nun geri alınmasını sağlayan yakın ve güvenilir bir müttefik olarak, tüm bunlar ona normal görünüyordu.

Emevilerin dhimma yorumunun mirasçıları olan ve artık kültürel koşullar altında yaşayan Endülüsler, Müslümanlar, halifelik dönemine kıyasla Hristiyan ve Yahudi topluluklarından çok daha az tecrit ediliyordu. Ancak Endülüs'ün yüzyıllardır Yahudiler ve Hristiyanlarla kurduğu siyasi ve kültürel uzlaşma, gevşek bir tutum olarak yorumlandı.

hatta Kuzey Afrika'daki daha saf Berberi Müslümanların İslam hukukuna ilişkin heterodoks görüşleri bile, daha önce büyük yıkımlara yol açmıştı.

Halifeliğin son günlerinde, Cebelitarık Boğazı'nın hemen ötesinde olup bitenlerden her zaman haberdar gibi görünen kişilerdi.

Birkaç yıl geçmeden—bizi Toledo'daki o kiliseye götüren aynı yolda—bu neredeyse uzlaşmaz farklılıklar ortaya çıkacak.

çok büyük bir önem kazanacaktı.

Ancak bundan önce, 1065 ile 1066 yılları arasında, yarımada genelindeki siyasi sahne en çok şu olayla sarsılmıştı: Kuzeybatıdaki en çekişmeli iki Hristiyan krallığını birleştirmeyi başaran I. Ferdinand, Aralık ayında öldü.

1065 yılında, yeni yılın başında, vasiyetinin şartları ve bunun sonucunda ortaya çıkan kardeş katli nedeniyle krallığı bir kez daha bölündü.

Üç oğlu arasında anlaşmazlıklar yaşandı. Ferdinand krallığını bölerek en büyük oğlu Sancho'ya Kastilya'nın kendisini miras bıraktı; Görünüşe göre babasının gözdesi olan Alfonso, oldukça daha zengin bir ödül olan Leon krallığını aldı; ve en küçük oğlu Garcia, En ücra ve en yoksul köşe olan Galiçya'ya tahsis edilmişti. Bu neredeyse Shakespearevari zincirde bir başka önemli oyuncu daha vardı.

1066'da başlayan ve 1085'te Toledo'ya kadar devam eden kardeşler arasındaki kavgalardan biri de Rodrigo Diaz adlı bir adamdı.

Sancho kardeşlerin en büyüğü olan Sancho'nun hizmetindeki en önde gelen savaşçılardan ve saray mensuplarından biri olan Rodrigo Diaz, Cid olarak tarihe damgasını vuracakken, Ferdinand'ın ise...

Kastilya krallığı için rakip olan oğullar, bu dönem uzmanları dışında herkes için belirsiz tarihi figürler olarak kalmıştır.

Kardeşler, komşu Müslüman taifalarına çok benziyorlardı: Bazen müttefik, bazen düşman, diğer Müslümanlarla ve diğer Hristiyan şehirlerle birlikte ve onlara karşı savaşıyorlardı; bazen birbirleriyle kavga ediyor, bazen de birbirlerine karşı ittifak kuruyorlardı. Babalarının ölümünden kısa bir süre sonra, en büyük kardeş Sancho ve gözdesi Alfonso, küçük kardeşleri Garcia'yı Galiçya'daki payından mahrum etmek için kısa bir süreliğine ittifak kurdular. Ancak bu başarıldıktan sonra, Sancho Alfonso'ya karşı döndü ve 1071'de onu savaşta kesin bir şekilde yenerek esir aldı. Yenilen Alfonso, gizemli koşullar altında kısa süre sonra serbest bırakıldı ve kendisinden önce Garcia gibi sürgüne gitti. Garcia, komşu Hristiyan saraylarından hiçbirine değil, şiir düşkünü Abbadid taifası Sevilla'ya

sığınmıştı. Alfonso ise rakip taifa olan, göz kamaştırıcı Toledo'ya gitti ve burada, şehri sık sık koruyan Ferdinand'ın oğlu olarak sıcak bir şekilde karşılandı. Hareketli ve müreffeh Toledo'da genç Alfonso yaralarını sardı ve şüphesiz kardeşlerine karşı bir sonraki hamlesini planladı. Aniden, ertesi yıl olaylar dramatik bir şekilde değişti: Sancho, Salamanca'nın kuzeyinde, Duero Nehri kıyısında yer alan Zamora adlı bir şehirde çıkan bir isyanı bastırırken öldürüldü.

Elbette, Alfonso'nun, el-Mamun'un sürgündeki rahat ortamından ayaklanmayı ve cinayeti bizzat kendisinin planladığı varsayılıyordu.

Alfonso'nun Zamora'daki ayaklanmadaki sözde müttefiki (cinayete yol açan tuzak) prenses Urraca'ydı, yani Alfonso'nun kız kardeşi.

Bölünmüş ailede. Zamora savaşının diğer ünlü katılımcısı ise, kaderi belli olan Sancho'nun oğlu Rodrigo Diaz'dı.

Baş askeri lider, büyük bir cesaretle görevini yerine getirdi. Rodrigo daha sonra kraliyet cenaze töreni için Kastilya'ya döndü.

Uzun zamandır hamisi olan ve zaten seçkin olan kariyerini mümkün kılan kral. Ancak bir noktada Kısa bir süre sonra, kardeşinin zamansız ölümünün başlıca mirasçısı olan yeni Kastilya kralı VI. Alfonso'nun hizmetine girdi. Yeni kral ile eski kralın sadık vasalı arasındaki ilişki başından beri oldukça gergindi; bu gerilimlerden ve takip eden yıllardaki düzinelerce diğer fırtınalı siyasi olaydan, takipçilerinin "Cid" diye adlandırdığı Rodrigo'nun adını taşıyan İspanya'nın büyük destansı şiirinin ham maddeleri bulundu. Askerlerinin Arapça ve Arapçalaştırılmış dilinde bu onursal unvan olan *al-sayyid*, "başkan", "efendi" gibi bir anlama geliyordu.

Ferdinand I'in en büyük oğlu Leonlu Sancho, bu yakından iç içe geçmiş olaylarda haksız yere ölen tek önemli oyuncu değildi.

Hikayeler. Toledo ve Zamora'daki dramdan sadece birkaç yıl sonra, 1075'te, Alfonso iktidarını sağlamlaştırmaya yeni başlamışken...

Kastilya ve Leon topraklarında yaşayan, kısa bir süre önce Alfonso'yu kendi kardeşinden korumuş olan Toledo'nun büyük el-Mamun'u; Aynı zamanda ihanete ve siyasi suikasta da kurban gitti. El-Mamun, Toledo'yu otuz üç yıl yönetmiş ve şehri bir şehir haline getirmişti.

Yarımadanın kültürel vitrini. Suikasta uğradığı sırada, yakın zamanda askeri görevi başarıyla tamamlamıştı.

Bu durum aynı zamanda Toledo'yu taifalar arasında siyasi olarak öne çıkarmış ve belki de onları birleştirmişti ki bu da kesinlikle el-Mamun'un amacıydı: Ömür boyu süren çabaların ardından, el-Mamun, ezeli rakipleri Sevilla'dan çok istediği Kurtuba şehrini almıştı. Ancak bunun altında yatan gerçekler...

Kralların öldürülmesindeki yüzeysel benzerlik—Hristiyan Leon kralı ve Müslüman Toledo kralı—iki durum da aynı olabilir.

Daha farklı sonuçlar doğurmamış olabilirdi. Oysa Sancho'nun ölümü, kendisinin ve kardeşlerinin hüküm sürdüğü çeşitli krallıkların dağılmasına yol açtı.

Kardeş kavgaları ve iç savaşlardan kaynaklanan çekişmeler, Alfonso'nun uzun, müreffeh ve birleştirici saltanatına kadar uzanmıştı; Toledo'yu güçlü ve verimli bir şekilde istikrar ve genişleme konumuna getiren el-Mamun, bir dizi gelişmeye yol açtı.

Felaket derecede zayıf ve rekabetçi haleflerin ortaya çıkması ve Toledo'da kanlı bir iç karışıklık dönemi yaşanması olasılığı.

Endülüs'ü birleştirecek tek bir taifanın ortaya çıkabileceği düşüncesi kayboldu.

El-Mamun'un yerini almaya çalışan zayıf ve zor durumdaki kahramanlar arasında, El-Kadir adında bir torunu da vardı. İhtiyaç anı geldiğinde, El-Kadir, Toledo-Kastilya koruma döngüsünün belki de kaçınılmaz bir sonraki adımını attı ve o zamana kadar birleşmiş Kastilya ve Leon krallıklarının kralı olan Alfonso'dan yardım istedi. Alfonso'nun babası I. Ferdinand, yıllarca Toledo'dan şehrin Müslüman rakiplerine karşı koruma karşılığında haraç almıştı ve daha sonra bu ilişki tersine döndü. El-Mamun'un büyük başarısı ve bağımsızlığı sırasında, özellikle de 1060'ların sonlarında Ferdinand'ın ölümünden kısa bir süre sonra, Alfonso kardeşi Sancho'dan sığınmak zorunda kaldığında, sığınağı Toledo'da bulmuştu. 1075'e gelindiğinde, çark bir kez daha dönmüştü ve El-Kadir'e istediği yardımı, yüksek bir bedel karşılığında sağlayabilecek konumda olan kişi Alfonso olmuştu. Diğer taifaların, özellikle de baş rakibi Sevilla'nın göz koyduğu, zor durumdaki Toledo, böylece El-Kadir'in isteği üzerine Alfonso'nun koruması altına girdi ve sonraki on yıl boyunca orada kaldı.

Bu, Alfonso'nun topraklarını genişletmeye ve mülklerini sağlamlaştırmaya devam ettiği olaylarla dolu bir on yıldı.

Rodrigo Diaz'ın bir savaşçı olarak ününü pekiştirdiği ve "Cid" onursal unvanını kazandığı yıllar da bu dönemlerdi. Siyasi durum ise...

Taifaların yapısı her zamanki gibi karmaşık ve hayaliydi, her türlü ittifak ve düşmanlıkla doluydu. Cid'in kendisi ise...

Hem Sevilla kralı hem de Granada kralı güçlü Müslüman hükümdarlar olmak üzere, onların aleyhine yapılan büyük çatışmalara katıldı.

Her birinin ordusunda güçlü Hristiyan birlikleri vardı. Arapça isimli bu Hristiyan savaşçı önderlik etmeye başladığında...

Müslümanlar arasındaki çatışmalara askerlerin katılmasıyla, yarımadadaki vatandaşların çok azı çeşitli çatışmalardan habersiz yaşadı.

Çevrelerindeki diller ve inançlar konusunda da herhangi bir farklılıkları yoktu. Düşmanın kendilerinden biri olduğunu varsaymak için de mutlaka bir sebepleri yoktu. Ayrıca düşmanın kendilerinden farklı biri olduğunu varsaymak için de mutlaka bir sebepleri yoktu.

farklı bir inanca mensuptu veya farklı bir dil konuşuyordu, çünkü bu durum daha önce yaşanmamıştı.

Bu durum yakın geçmişte hiç yaşanmamıştı; özellikle de Hristiyan kral Alfonso'nun Müslümanların koruyucusu olarak görev yaptığı on yıl boyunca.

Toledo.

Toledo için en vahim olanı ise, bu on yıl boyunca Toledo içindeki çeşitli grupların birbirleriyle çekişmeye devam etmesi, diğer taifalardan rakiplerle onlarca hain ittifak kurulması ancak net bir çözüme ulaşamamasıydı. Alfonso'nun pahalı yardımını arayan El-Kadir, her geçen yıl giderek güçlenen koruyucusunun daha zayıf bir kuklası haline geliyordu. 1084'te kukla, kendisine karşı olan grupların son derece şiddetli hale geldiği Toledo içinde kendi başına ayakta kalamayacağına karar verdi ve şehirden çıkıp Valensiya'ya sürgüne gitmesi karşılığında Toledo'nun doğrudan kontrolünü Alfonso'ya teklif etti. Bu, Alfonso'nun reddetmek için hiçbir nedeni olmayan ve her halükarda çok az zorluk ve sınırlı askeri harcama gerektiren bir teklifti.

Toledo bir süre kuşatma altında kalmak zorundaydı, çünkü El-Kadir'in Toledo'daki düşmanlarının bu iktidar değişiminden elde edecekleri hiçbir şey yoktu. Ancak kuşatma uzun sürmedi ve 1085 baharında, tek bir damla

kan dökülmeden, Kastilya ve Leon Kralı VI. Alfonso, zaten tanıdığı ve sevdiği, El-Mamun'un otuz yıldan fazla bir süredir Kurtuba'nın halefi olması için hazırladığı saygıdeğer Toledo şehrine girdi. Her açıdan tam olarak öyle oldu, ancak Alfonso ve haleflerinin Müslüman değil, Hristiyan olması gibi dikkat çekici bir farklılıkla. Yine de, bir yüzyıl veya daha fazla bir süre sonra, Kurtuba'ya sevgi dolu bir saygı duruşu niteliğindeki at nalı kemerleriyle San Roman Kilisesi'ni inşa edecek ve Kurtuba'nın mirasının diğer yönlerini canlı ve iyi tutacak olan Hristiyanlardı.

Alfonso VI'nın adım attığı ve kısa sürede krallığının yeni başkenti haline getirdiği Toledo, zaten canlı ve hareketli bir yerdi.

Kendi kültürel üstünlüğüne dair güçlü bir duygu. Her ikisinden de çok azı.

Toledo'nun medeni dünyanın merkezi olduğu inancının ruhu veya ayrıntıları, devir işlemi sırasında kayboldu.

Alfonso'yu el-Mamun'un layık bir halefi yapan güç buydu. Ancak Alfonso'nun müthiş liderliği tam da bu yüzden aşikardı.

Herkese yönelik olarak ve Toledo'nun, Hristiyan başkenti olarak, yarımadayı hızla yeniden birleştirme tehlikesi açıkça ortada olduğundan, Yaklaşık yüz yıllık siyasi kaosun ardından, geriye kalan Müslüman taifalar arasında neredeyse panik hali baş gösterdi.

Alfonso genişleme hamlelerine neredeyse hemen başladı ve bir yıldan kısa bir süre içinde, kendisine Toledo'yu teslim eden zavallı el-Kadir'i Valencia'da kuklası haline getirdi; eski vasalı Rodrigo Diaz'ın muhtemelen muhalif Müslüman ordusunun başında olduğu Saragossa'yı kuşattı; ve hırslı el-Mamun'un bile cesaret edemediği şeyi yaptı: tek gerçek rakibi Sevilla'nın kendisine boyun eğmesini talep etti. Alfonso'nun, açıkça büyük bir zevk geliştirdiği bu iddialı birleşmeyi başarabileceği oldukça mümkün görünüyordu. Ancak, hesaba katmadığı bir güç ortaya çıktığında olağanüstü boyutlarda bir aksaklıkla karşılaştı. Bu, Alfonso'yu olduğu yerde durdurmakla kalmadı, aynı zamanda yarımadanın eski İslami geleneklerinin karakterini de temelden değiştirdi.

Ekim 1086'da Alfonso'nun orduları, kuzeyden gelen işgalci ordularla karşılaşmak üzere güneye doğru ilerlemek için Saragossa kuşatmasını terk etti.

Afrika. İslam'ı özellikle köktenci bir şekilde yorumlayan güçlü bir Berberi hanedanı olan Almoravidler oraya varmıştı.

Yarımadada, Müslüman kardeşlerine yardım etmek için. Taifa benzeri Hristiyan krallıklarını oyuncu olarak kabul etmek ayrı bir şeydi.

Birbirinden kopmuş Endülüs'ün kaotik ortamında yaşananlar bir sorun teşkil ederken, geriye kalan büyük Müslüman taifaların tehdit altında olduğunu görmesi bambaşka bir durumdu.

Belki de yakın zamanda, güçlü Alfonso tarafından eski Müslüman krallıklarının birleştirilmesi gerçekleşecekti. Endülüsler büyük bir endişeyle bu duruma hazırlanıyorlardı.

Kuzey Afrika'daki dindaşlarından askeri yardım göndermelerini istemişlerdi. Ve böylece Badajoz'dan çok uzak olmayan bir savaş alanında, bir şehir

Akdeniz kıyısının yaklaşık 115 mil kuzeyinde ve günümüz Portekiz sınırında, Almoravid ordusu kesin bir yenilgiye uğradı.

Alfonso, bir gecede bölgesel ve siyasi emellerine son verdi.

Endülüs Müslümanları, eski taifalar, bir an için rahatladılar ve çekişmelerine geri döndüler, ancak bu çok uzun sürmedi. Almoravidler, Endülüsleri yakından inceledikten sonra, onların bariz askeri beceriksizlikleri ve kaotik siyasetleri karşısında küçümsemeyle doldular. Aynı zamanda, Alfonso'yu da etkileyen, hâlâ hissedilen Endülüs'ün cazibesine kapılmış ve açgözlü bir arzuyla dolmuş görünüyorlardı. Alfonso'yu yenip boğazın ötesindeki topraklarına döndükten birkaç yıl sonra, Almoravidler, Endülüs'ü bir eyalet, Afrika'daki Senegal Nehri kıyılarında başlayan bir imparatorluğun tacının mücevheri haline getirme niyetiyle geri döndüler. O zamana kadar Endülüsler, Atlas Dağları'nın ötesinden gelen, Endülüs standartlarına göre barbar olan kaba Berberilerden yeterince tat almışlardı. Taifa krallarının çoğu, Alfonso'nun, o inatçı, ahlaki olarak kendini beğenmiş ve kültürel olarak geri kalmış Müslümanlardan daha uyumlu bir hükümdar olacağı sonucuna varmıştı ve Sevilla'nın şair kralı El-Mutamid ve diğerleri, başlangıçta kendilerini ondan korumak için getirdikleri Müslümanlara karşı koymak için Alfonso'dan yardım istemeye başladılar. Ama artık çok geçti. Birkaç yıl içinde, El-Muravidler, Endülüs'ün

parçalanmış kalıntılarını, geriye kalan taifaları, mutsuz kolonileri haline getirirken, aynı zamanda yarımadadaki Müslüman geleneklerinde radikal bir reform girişiminde bulundular.

Ancak Toledo, Alfonso'nun elinde kalmış ve onun başkenti ve evi olmuştu; haleflerinin de öyle.

Gelecek nesiller daha önce hiç olmadığı kadar gelişti. Bu, en azından kısmen, Alfonso'nun dizginlenmesinin paradoksal bir sonucuydu.

Alfonso, engin hırslarından ve Almoravidlerin sertliğinden ve hoşgörüsüzlüğünden etkilenmişti. Toledo'da ilk olarak şehir henüz bir devlet değilken yaşamış olan Alfonso, Taifalar dünyasında yaşamış ve üç dinin karmakarışık bir şekilde iç içe geçtiği bir ortamda bulunmuş olan kişi.

Ve onların karışık dilleri ve kültürleri, Toledo'yu, eski taifaların birçoğu değişse bile, onun tanıdığı ve sevdiği türden açık bir şehir olarak korudu.

Yahudilere ve Hristiyanlara kapalı veya düşmanca bir hale geldi. 1085-86'daki önemli olaylardan sonra Toledo en önemli şehir oldu.

Araplaşmış Yahudiler ve Hristiyanlar için önemli bir şehirdi. Araplaşmış ve daha yakın zamanlarda yeniden İbranileşmiş Yahudiler kültürel olarak Kurtubalı Hasdai ibn Şaprut'un ve Granadalı Samuel Nagid'in varisleri ve onlarla birlikte gelen Hristiyanlar Arapça eski usul Katolik ayinini uygulayan bu kişiler, Kurtuba'daki Mozarabların soyundan geliyordu.

Toledo'nun dar ve kıvrımlı sokakları, zaten zarif binalar ve zengin İslami kültürün diğer göstergeleriyle çevrilidir.

El-Mamun'un taifasının mirası, artık Emevi Kurtuba'sını bu kadar özel kılan türden giderek daha büyük topluluklarla dolmaya başladı.

Kültürel açıdan karmaşık. 1088'de, Müslüman taifalar Almoravid İmparatorluğu'na ilhak edilirken, Alfonso Toledo'nun yönetimini denetledi.

Daha geniş Hristiyan dünyasında yükselişini sağlayarak, yeni başkentinin Kilisenin ana merkezi ilan edilmesini güvence altına aldı.

İber Yarımadası. Toledo, neredeyse bir gecede, sınırlarının ötesinden çok az Hristiyanın yaşadığı Müslüman bir taifadan Müslüman bir şehre dönüştü.

Kilise hiyerarşisinde çok az kişinin ziyaret etmemek için bir nedeni olacağı bir başpiskoposluk merkezi; öte yandan, kilise hiyerarşisindekilerin çok azı bu ziyareti görmezden gelemezdi.

Kilise daha hareketli hale geldikçe ve Latin Hristiyan dünyasının geri kalanıyla daha yakın temas kurdukça, Toledo da bu ziyaretin bir parçası oldu.

Eski Dünya'nın hazinelerine açılan kapı buydu. Ve böylece, bir zamanlar Kurtuba şehitlerini yetiştiren eski Mozarab topluluğu da yeniden hayata döndü.

Belki de kendi şaşkınlığına rağmen, artık birlikte yaşadığı Latin Hristiyan topluluğuyla önemli ölçüde anlaşmazlık içinde buldu kendini.

Eski Vizigot başkenti. Mozarablar, bazıları Toledo yerlisi, diğerleri ise Endülüs'ün diğer şehirlerinden göçmenlerdi.

Kendilerini Hristiyanlığın eski muhafızları olarak görüyorlardı. Ve onlar için, şimdi bu alana girmeye başlayan yeni Hristiyanlar...

Şehir, özellikle de uzak ve yabancı Cluny'yi temsil edenler, kendi gelenekleri için bir tehdit oluşturuyordu; bu gelenekler ise çok eski zamanlara dayanıyordu.

Vizigotlar dönemine kadar. Başlangıçtan itibaren en güçlü kilise makamlarını işgal eden yeni Hristiyanlar, Mozarabların gözünde, yeni moda fikirlerle bozulmuş bir ayin düzenine sahip bir topluluktular; oysa kendi ayin düzenleri...

Arapça ambalajında bozulmadan korunmuş ve bu nedenle sekizinci yüzyıldan beri değişmeden kalmış olan bu ritüel, açık ara daha gelenekseldi.

Ancak Toledo, (en azından uzun bir süre için) önceki üç yüz yıl boyunca şehri şekillendiren İslami kültürün bir müzesinden başka bir şey olmaya mahkum değildi. Latin Hristiyan ziyaretçilerin Toledo'da keşfettiği zengin Arap-İslam mirası, sadece orada kalan Müslümanlar (çoğu kalmıştı ve Alfonso şehrin camisini ibadete açık bırakmıştı) tarafından değil, aynı zamanda oraya göç eden Yahudiler ve Hristiyanlar tarafından da sürdürüldü - sadece fosilleşmiş değil, yaşayan bir şey olarak korundu. Cömert ve çoğu zaman ahlaksız Emevi vizyonu, Müslüman olmayanlar arasında yaşayan bir miras bıraktı ve Alfonso'nun kendisinin sadece Arapça yazdığı muhtemeldir. İslam çevrelerinden sürgünde olan bu topluluklar tarafından kullanılan ve geliştirilen çeşitli sanatsal stiller, şimdi Mudejar olarak adlandırılıyor ve Hristiyanlar ve Yahudiler tarafından anlaşılan, yeniden yorumlanan ve kutlanan bir İslami stil olarak gevşek bir şekilde tanımlanıyor. Bu, nesiller boyunca ve sinagoglar ve kiliseler de dahil olmak üzere neredeyse her amaç

için Toledo'nun imzası haline geldi. En yüksek tepesinin zirvesindeki kilise, Alfonso'nun Toledo'yu ilk kez Hristiyan bir şehir haline getirmesinden en az yüz, belki de iki yüz yıl sonra inşa edilmiş olup, Kurtuba Ulu Camii'nin estetiği ve gelenekleriyle ittifak kurduğunu ilan eden canlı bir geleneğin parçasıydı. Ve bu üslup ve bu gelenekler artık Latin Hristiyan dünyasına görünür hale gelmişti.

Alfonso'nun hayatının en büyük aşkı, rivayete göre eski rakibi Sevilla'lı el-Mutamid'in dul gelini olan Müslüman cariye Zaida idi. Ondan, genç yaşta savaşta öldürülen tek oğlu ve sonunda Portekiz kraliçesi olan Teresa adında bir kızı oldu. Ancak Alfonso'nun siyasi açıdan avantajlı bir dizi evliliği de vardı ve Pireneler'in kuzeyinden gelen birçok prensesle yaptığı ittifaklar sayesinde şehrin hızla uluslararasılaşmasına katkıda bulundu. Bunlardan ilki olan Agnes, Barbastro'nun Normanlar tarafından ele geçirilmesinde yer alan Aquitaine Dükü VIII. William'ın kızı ve dolayısıyla Provençal troubadourların ilki olan IX. William'ın kız kardeşiydi. Alfonso'nun ikinci karısı ise Cluny başrahibinin yeğeni olan Burgonyalı Constance idi. Bu dönemde Cluny, hızla büyüyen Hristiyan manastır evlerinin en güçlüsü haline geliyordu ve Alfonso'nun çeşitli kutsamalarıyla Toledo ve çevresini etki alanına kattı. Bu sadece başlangıçtı. Toledo, Latin Hristiyan dünyasında önem kazandıkça ve giderek daha fazla kuzeyliyi ağırladıkça, kapıları daha da açıldı; bu kuzeylilerin çoğu, aralarında Kilise babalarının da bulunduğu kişiler, Normanlar ve Akitanyalıların Barbastro'ya vardıklarında olduğu gibi şaşkın ve minnettardı.

1085'ten sonraki uzun dönemde ve Alfonso VI'nın soyundan gelen Alfonsolar ve diğerlerinin yönetimi altında Toledo, ışıl ışıl bir şehir haline geldi.

Avrupa'nın entelektüel başkenti, Arapçanın kültür ve öğrenim dili olarak kaldığı Hristiyan bir şehir. Burası bir şehirdi.

Geniş Arapça kitap kütüphanelerine sahip olan bu kütüphaneler, çok daha önce, görkemli Emevi yıllarında kurulmaya başlanmış ve daha sonra

da genişletilmiştir.

Bu dönem, Kurtuba'yı Toledo'da yeniden kurmayı hedefleyen hırslı el-Mamun'un yıllarıdır. Bu koleksiyonlara Kastilyalılar tarafından eklemeler yapılmıştır.

Hristiyan hükümdarlar ve her türden din adamı. Bunlar arasında, 1125'ten 1151'e kadar Toledo başpiskoposu olan Raymond, bu kurumları kurdu.

Bu kütüphanelerin etrafında ortaya çıkanlar

Yarı resmi adı "Çevirmenler Okulu" idi ve bu isim kalıcı oldu. Toledo aracılığıyla Avrupa'nın geri kalanı -Latin Hristiyan dünyası- nihayet bu okulu tanıdı.

Abbasi döneminde Yunancadan Arapçaya çevrilmiş geniş felsefi ve bilimsel kaynaklara tam erişimleri vardı.

Önceki birkaç yüzyıl boyunca Bağdat'ın başkentiydi. Müslüman bir şehir yerine Hristiyan bir şehrin bu rolü üstlenmiş olması.

Bu rol bize beklenmedik, hatta ironik bile gelebilir. Ama dua eden Hristiyanlar için ne kadar şaşırtıcı olmuş olabilir ki?

Şehrin en yüksek noktasındaki o kilisede, Kurtuba camisinin kemerlerini anımsatan at nalı şeklindeki kemerlerin altında ve Latince yazıların bulunduğu yerde...

Duvarları Arapça yazılar süslüyor mu?

Londra'da yaşayan bir Endülüslü

Huesca, 1106

> Ben *Huesca piskoposluk bölgesinde, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz edildim… Vaftiz babam, beni vaftiz havuzundan alan İspanya'nın şanlı İmparatoru Alfonso idi.*
>
> —Petrus Alfonsi, *Yahudilere Karşı Diyalog*

1106 yılında, Aragon Krallığı'nda, Barbastro'nun yaklaşık 45 kilometre batısında bulunan Huesca şehrinde, kırklı yaşlarında bir Yahudi vaftiz edildi. Yeni Latin Hristiyan adını, ***o*** gün kutlanan Aziz Petrus'un yortu gününden ve yerel hamisi Aragonlu I. Alfonso'dan aldı. "Savaşçı" anlamına gelen *el Batallador* lakaplı Alfonso'nun büyük imparatorluk hırsları vardı ve sonunda Pireneler'de krallığını sağlamlaştırarak son derece başarılı bir kariyere imza attı.

Petrus Alfonsi, yıllar sonra onu "İspanya'nın şanlı imparatoru" olarak adlandırırken oldukça abartmıştı.

Alfonso, arzuladığı Kastilya ve Leon Kralı I. Alfonso'nun, yani Toledo fatihinin tahtına bir türlü tam olarak ulaşamadı.

1109 yılında erkek vâris bırakmadan ölen Aragonlu Alfonso, Kastilyalı Alfonso'nun kızı Urraca ile evlendi ancak daha sonra boşandı.

ve varis. Evlilik yoluyla Kastilya'yı ele geçiremeyince, Aragonlu Alfonso Ardından savaş alanlarına çıktı ve uzun saltanatının büyük bir bölümünü Kastilya ve Leon ile sürekli savaşlar içinde geçirdi.

Ordularının başında, tahmin edilebileceği üzere, eski karısı vardı.

Alfonso, 1106 yılında, din değiştiren bir kişinin vaftizinde merkezi ve kamuoyuna açık bir rol üstlendiğinde, tüm bu çabalar henüz önündeydi.

Pireneler'in eteklerinde yer alan hareketli Huesca şehrinde bir Yahudi. Aragon'daki diğer birçok şehir gibi Huesca da Şehir, bundan sadece on yıl öncesine kadar Müslümanların elindeydi. Alfonso'dan önce şehri yöneten kardeşi Pedro, Huesca'yı ele geçirmişti.

1096 yılında, Yukarı Sınır taifaları her yönden kuşatılmışken, güneyde Almoravidler ve Hristiyan krallıkları Her yönde görülebiliyordu. Aragon'un başkenti statüsüne yükseltilmişti ve Petrus'un vaftiz edildiği dönemde de öyleydi.

Tören—Huesca bu tür bir öneme yalnızca geçici olarak sahipti, ta ki 1118'de Alfonso güneye doğru genişlemesini taçlandırana kadar.

Kültürel ve siyasi açıdan olağanüstü öneme sahip bir taifa olan büyük Saragossa şehrini ele geçirerek.

*

Petrus Alfonsi, vaftizinden on yıldan fazla bir süre sonra gerçekleşen bu önemli olaylardan neredeyse hiçbir şey bilmiyordu.

Tıpkı Huesca'nın kalbindeki halka açık vaftiz töreninde atalarının dinini ve doğum adı olan Musa'yı geride bırakması gibi.

(Petrus bu nedenle bazen Musa Sefardi veya "İspanyol Musa" olarak da anılır), yeni Hristiyanlaştırdığı vatanından ayrıldı.

Din değiştirmesinden kısa bir süre sonra. Göçünün nedenleri ve o dönemdeki nerede olduğu hakkında çok az şey biliniyor.

Yurt dışında geçirdiği yıllar boyunca (bildiklerimizin çoğunu kendi yazılarından ediniyoruz) ününü ve belki de başarısını elde ettiğine inanılıyor.

Şans eseri, sürgün için ilk seçtiği ülke olan İngiltere'de bilge bir adam olarak tanınıyordu. Muhtemelen maiyeti arasında yer alıyordu.

1100 yılında İngiliz tahtına çıkan Fatih William'ın oğlu I. Henry'ye hizmet eden hekimler. Bu tamamen farklı bir durumdu.

Petrus gibi bir adam için muhtemel rol buydu, çünkü o dönemde eğitimli bir "hekimin" doğa felsefesine de hakim olması bekleniyordu.

11. yüzyılın sonlarında İspanya'da orta düzeyde eğitim almış bir Yahudi için bile nispeten yaygın olan bir öğrenim alanıydı.

Çocukluk yıllarına dair ayrıntılar belirsizdir; İslam İspanyası'nda, muhtemelen güneyinde bir yerde doğmuş ve büyümüş olabilir.

O, son yılların kaosunda pek çok kişi gibi, hâlâ Müslüman ve bağımsız olan kuzey şehirlerine göç etmeden önce...

Taifaların bir parçasıydı. Huesca'ya yerleşmeden önceki kesin yolculukları ne olursa olsun, dini eğitiminin ötesinde bir şeyler edinmeyi başarmıştı.

İbranice eğitimi, bilim, felsefe ve retorik alanlarında geleneksel Arapça eğitimi.

Petrus'un vatanını neden terk ettiği bilinmese de, Pireneler'in en kuzeyinde, Norman İngiltere'sinde ve Daha sonra kıtaya, muhtemelen Normandiya'ya döndüğünde, ünlü bir bilge olduğu ortaya çıktı. Bu yeni nesil Hristiyan, yeni bilgilerle donanmış bir şekilde...

Latinceden yapılmış bu isim, Endülüs'ün eğitimli Yahudi-Müslüman çevrelerinde alışılmış bir öğrenim seviyesine sahipti.

12. yüzyılın başlarında Avrupa'nın uzak kuzey bölgelerinde bu durum şaşırtıcıydı. Bu, bilgi birikimini temsil ediyordu.

Unutulmuş bir geçmişi, derinlere gömülmüş bilgelikleri çağrıştırırken, aynı zamanda inanılması güç bir geleceği de ima ediyordu.

Petrus, o dönemde henüz yeni yeni kavranmaya ve rağbet görmeye başlayan yüksek teknoloji konularında geniş kitleler tarafından okunan bir yazar haline geldi.

Arapça bilen dünya: astronomik tablolar, astroloji, takvim hesaplamaları, usturlaplar. Zihni ilk etapta bunlardan çok uzaktı.

Ancak bu konularda sınıfına giremedi ve bilimsel çalışmaları sonunda yeni nesil bilim insanları tarafından geride bırakıldı.

ve filozoflar—yarımadadan diğer göçmenler, ama özellikle de Toledo gibi yerlere okumaya giden kuzeyliler.

Petrus, İngiltere'ye ilk geldiğinde hâlâ nadir bulunan bir şahsiyetti: Farklı ve ilgi çekici derecede daha gelişmiş bir evreni ortaya koyan konularda konuşabiliyordu ve bu nedenle İngiltere'de çeşitli bilimsel alanlarda en erken uzman oldu. Daha sonraki çeviriler ve bilimsel yazılarının onlarca alıntısı, Huesca'da (Toledo veya Saragossa'da ise hiç

sayılmaz) ilkel bir okul öğretmeninin seviyesinde kalacak olan Petrus'u özellikle astronomi alanında saygın bir otorite haline getirdi. Astronomi, Orta Çağ'da bir baş bilim dalıydı ve Petrus'un en belirgin katkısı, uzmanlığın Batlamyus'un kozmografisinin Arapça çevirisine ve geliştirmelerine dayanan uzun bir geleneğe bağlı olduğu takvim hesaplamaları gibi kritik bir konuda oldu. İngiliz çevirmen-bilim insanlarının ilk kuşağının referanslarında ve ithaf yazılarında, hatta yaklaşık iki yüz yıl sonra Chaucer'ın kendisinde bile, Petrus Alfonsi (veya Chaucer'ın ona verdiği adla "Piers Alphonse") bilimsel bir öncü ve hayırsever olarak öne çıkar: Arapça konuşulan Akdeniz'den yeni bir entelektüel evrenin haberini getirmiş ve iştahı kabarttıktan sonra, onu tatmin etmenin yolunu göstermiştir. Aslında, İngiltere'nin ilk Arapça profesörü olmuştu; bu da dilin teknik yönlerinin öğretmeni anlamına gelmiyordu. Aksine, Petrus, geride bıraktığı yerlerde tanıdığı estetik ve entelektüel kültürün ilk yerli öğretmenlerinden biriydi; yeni evinde hayal bile edilemeyecek kadar çok kitapla dolu kütüphanelerin ülkesiydi orası.

Petrus şöhretini bir bilim insanı-filozof olarak ya da bu saygın disiplinlerdeki bir akademisyen olarak kazanmadı.

Sonraki yıllarda, en çok okunan yazarlardan biri haline geldi.

ve Latin Hristiyan Avrupa'daki yazarları çevirdi. Daha doğrusu, *Rahip Öyküleri adlı küçük bir kitapla popüler bir yazar olarak tanınıyordu. **

Petrus'un adı geniş çapta tanınır hale geldi. Bu çok satan kitapta, Araplaşmış Yahudi kökenli Hristiyan yazar, nesiller boyunca hayal gücüne dayalı kurgunun temel taşlarından biri haline gelen bir yazı biçimini tanıttı ve popülerleştirdi. Petrus, daha sonra ortaya koyduğu çerçeve öyküyü temel bir biçimde ele alıp geliştiren birçok parlak yazar tarafından tanındı. Bunların arasında, özellikle aynı türe ait *Canterbury Öyküleri'ni* yazan Chaucer ve sadece bu tür içinde yer almakla kalmayıp Petrus'un öykülerinden bazılarını kendi İtalyan başyapıtlarına dönüştüren *Decameron'u* yazan Boccaccio yer almaktadır.

Petrus'un hayatının son dönemini İngiltere ve Fransa'da bir göçmen olarak geçirdiği sırada yazdığı küçük Latince kitap, geniş Arapça konuşulan

dünyada yaygın olarak popüler olan bir edebiyat biçiminin bir versiyonu, kültürel bir çevirisiydi. Petrus'un Arap dünyasından Latince dünyasına ve oradan da modern Avrupa'nın edebi dilleri haline gelen tüm yerel dillere taşıdığı şey, sadece bireysel öyküler değil, aynı zamanda belirli bir öykü anlatma biçimine duyulan bir zevkti. Cesurca " *Rahip Öyküleri"* adını taşıyan sözde bilimsel kitap, Petrus'un Endülüs'teki en az seçkin çantalarından çıktı: son derece popüler ve o zamana kadar çoğunlukla Petrus'un sözlü geleneği yazılı geleneğin başlangıcına dönüştürdüğü yöntem. Bu şekilde cahillere ulaşmak ve onları eğitmek—bu Dinleyicilerin "hikayenin ahlaki dersi" olarak adlandırdığımız şey üzerinde dikkatlice düşünmelerini sağlaması beklenen öyküler, aslında çok daha farklıydı.

Petrus'un yanında getirdiği günlük kıyafetler, takvimlerin karmaşık hesaplamaları gibi süslü püslü kıyafetlerden çok farklıydı.

Petrus bunu yanına alarak vatanını terk etmişti.

Yazılı olmayan ve oldukça halk diline özgü olan bu biçim, bilimsel materyaller gibi resmi eğitiminin bir parçası değildi, aksine Bu, onun entelektüel yapısının tesadüfi bir parçası, konuştuğu dillerin ta kendisinin bir parçasıydı. Bilgelik yıllarında bir noktada...

Kuzeydeki mahkemelerde, karmaşık dönüşümünün bir parçası olarak ve kendisine yüklenen misyonun bir parçası olarak karar vermiş olmalıydı.

Onun bu ücra yerlerde, bilge bir adam olarak kabul edildiği yerde, ona dair bu özel hikaye anlatma biçimini yansıtmak gerekiyordu.

Ve bu tür hikayeleri, kendisi gibi Latin ve Hristiyan unsurları da içeren bir şeye dönüştürebilirler.

Kitap, belki de hikaye anlatıcıları ve vaaz verenler için bir teşvik, birinci sınıf bir hikaye anlatıcısının veya vaizin doldurup tamamlayabileceği bir dizi temel hikaye çizgisi olarak tasarlanmış, bir öneriden öteye geçmiyor. Boccaccio gibi bir yazar bunları kullandığında, orijinal olay örgülerinin kendi başımıza okuyabileceğimiz tam teşekküllü hikayelere dönüştüğünü açıkça görebiliriz.

Rahip Hikayeleri, tohum dolu bir kapsül gibi olan ince bir el kitabıdır ve Petrus'ta oldukça embriyonik olan birçok hikaye (bazıları, özellikle meseller olmak üzere, İncil hikayeleri de dahil olmak üzere, başka biçimlerde bildiğimiz hikayelerin iskelet versiyonlarıdır) sonraki birkaç yüz yıl

boyunca Avrupa'daki hikaye derlemelerinde izlenebilir. Ancak tüm bu temel olay örgülerinden daha önemlisi,

Rahip Hikayeleri'nin modern anlatı için sağladığı bilinçli modeldir. Hikayelerini esir bir dinleyici kitlesine anlatan hikaye anlatıcısı, bir modele olanak tanır.

Anlatıcının sonsuz çeşitlilikte hikâyeye başlaması için sonsuz çeşitlilikte olası bahaneler. Bunların hepsi şu şekilde olabilir: Türleri: öyküler, örnekler, fabllar, hatta özdeyişler.

Petrus'un kurgulanmış öykü versiyonu edebiyat tarihinde ilk değildi, aksine. Ancak o, bu konuda haklıydı.

Hikaye anlatımını doğru zamanda doğru yere getirdi ve bu biçimde çağının en çok satan kitaplarından birini yazdı. Başlangıçta Yeni Avrupa dillerinin kendilerini ve yeni geleneklerini icat ettiği on ikinci yüzyılda, Petrus doğru bir noktaya değinmişti.

şüphesiz büyük ölçüde

Tesadüfen. Hikaye anlatıcısının hikaye anlatması, bu durumda bilge kişinin genç çırağına hikayeler anlatması, hayal gücüne dayalı düzyazı için esnek ve yaygın bir kavram olarak kabul gördü ve bunun iyi nedenleri var; bunların hepsi *Rahip Hikayeleri'nde sergileniyor.* Bu hikayelerde, herkes her zaman, her koşulda, hatta başkasının hikayesinin içinde bile bir hikaye anlatabilir; ve bunlar son derece zengin bir şekilde anlatılıyor.

Edebi açıdan, kaçınılmaz olarak yapma ve anlatma sanatına, koşullarına ve amaçlarına dair açık bir yansıma haline gelirler.

Hikayeler. Buradaki temel fikir her zaman tüm sürecin en zor ve yine de en gerekli kısmı olan sanatla ilgilidir.

Yorumlama, elbette ki öğretme ve öğrenme sanatlarının özünde yer alır. Petrus'un bu gerçeğine rağmen Aslında sadece otuz dört kadar nispeten kısa öykü yazdı; bunlar (birkaç astronomik çeviri gibi) şunlardır: (metinler) çok büyük bir buzdağının sadece görünen kısmıydı. Ortaya çıkardığı şey, neredeyse sınırsız bir öykü denizinin varlığıydı ve Karşı kıyıya nasıl gidileceğini gösteren harita.

Petrus'un *Rahip Öyküleri'nde,* Latince bilen seçkin çevre, Endülüs'te neredeyse herkese açık olan bir ziyafetin gerçek tadına ilk kez gerçek

anlamda tanık oldu.

Bu durum günlük hayatta da geçerliydi ve Endülüs'ü İslam imparatorluğunun geri kalanına bağlıyordu. En mütevazı Endülüs Hristiyanı bile, çünkü Konuşulan Arapçayı anlayabiliyordu, ya da komşusu anlayabildiği ve Aragon lehçesiyle hikâyeler anlattığı için anlayabiliyordu.

Bir zamanlar Yunanca veya Farsça anlatılan ve şimdi Arapça olarak yeniden anlatılan öyküleri ve bin bir farklı varyasyonu dinlemek, İmparatorluğun bir ucundan diğer ucuna, bizzat usta hikaye anlatıcısı Şehrazade'nin kaleminden. Petrus'un kitabının başardığı şey buydu.

Bu, bir dilden diğerine olduğu kadar, sözlü bir biçimden yazılı bir biçime yapılan bir çeviriydi: halk dilinden, ve gerçekten de Bazı ölçütlere göre bayağı olan Arap geleneğinden, bilgi görünümüyle süslenmiş yazılı bir Latin biçimine uzanan bu karmaşık gelenekler içinde, İncil'deki kıssaların yeniden anlatımlarından aşırı müstehcen öykülere kadar uzanan çeşitli hikâyeler, hikâye anlatıcıları tarafından anlatılır.

Tamamen kontrol onlardaydı ve sahnenin merkezindeydiler. Bize bir kadının hikaye anlatması kadar birbirinden farklı görünen rollerdi bunlar.

Bir yandan hayatını kurtarmak, diğer yandan bir filozofun öğrencileriyle konuşması, yakından ilişkili ve hatta birbirinin yerine geçebilir kavramlardır.

Petrus'un kitabı, bilgisi az olanları aydınlatmaya çalışan öğretmenlerle dolu: filozof Enoch (Arapçada İdris olarak adlandırılır) Oğluna bir dizi kısa özdeyiş aktarır; Sokrates takipçilerine hitap eder; düzinelerce isimsiz filozof ve daha niceleri...

Anonim öğretmenler, sadece "bir Arap" olarak adlandırdıkları kişiler aracılığıyla çeşitli öğrencilerini (bazen bir oğul, bazen de "öğrenci") az bilgiyle sunarlar.

Felsefi bilmeceler ve sayısız öykü.

Burada, Şehrazat gibi bir hikaye anlatıcısı ile bir bilgin veya öğretmen arasında, "eğlence" (Şehrazat koleksiyonunun İngilizce versiyonlarından birinin başlığı olan *Bin Bir Gece Masalları'nın da ima ettiği gibi)* ile "eğitim" veya "ahlak" arasında keskin bir ayrım yoktur. Ahlaki ve ahlaksızın, estetik ve felsefinin karmaşık karışımı nedeniyle, bu öykülerde yalnızca birkaç açık ahlaki ders vardır: Bu öykülerde, tıpkı yansıttıkları hayatın kendisinde olduğu gibi, kolay cevaplar veya kesin gerçekler yoktur

ve Tanrı her şeye kadir olsa da, bazen anlaşılmaz yollarla hareket eder. Bazıları,

Rahip Öyküleri'nin en gizemli -şüphesiz en ironik- yönünün, çok satan kitabın içinde değil, yazarlığında yattığını gözlemleyebilir: Hristiyanlığa yeni dönmüş bir Yahudi.

Ahlak öğretmeni rolünü üstlenmeli ve bu rolünü popülerleşmiş felsefi ve anlatı geleneği aracılığıyla sergilemelidir.

İslam-Arap medeniyetinin önde gelen isimlerinden biriydi. Öğrencileri, gelecek yüzlerce yıl boyunca hevesli ve sayıca çok oldular.

Rahip Öyküleri, Petrus'un tek çok satan eseri değildi, hatta ilk eseri de değildi. Daha önce yazdığı *Yahudilere Karşı Diyalog adlı* eseri, Petrus'un beklenmedik bir şekilde anavatanından göç etmesiyle neredeyse kesinlikle bağlantılıydı. Olası bir açıklama şudur ki Teori şu ki o

Yeni Hristiyan bir topluluk içinde, hem Yahudilerin hem de Müslümanların hâlâ yaşadığı ve dinlerinin korunmasını bekledikleri bir ortamda, oldukça kamuoyuna açık bir vaftiz töreni niteliğinde olan bu eser, toplumun onaylamamasıyla ve belki de daha kötüsüyle karşılaştı. Her ne olursa olsun, *Diyalog,* çerçeve öykü derlemesine çok benzeyen bir şekilde, sadece popüler olmakla kalmadı, aynı zamanda belirli konular hakkında yazmanın bir yolu olarak diyalog biçiminin popülerleşmesinde de etkili oldu. Petrus, geleneksel ama istisnai olmayan eğitimiyle hiçbir şey icat etmedi ve aslında iyi bildiği gelenekler içinde, bu durumda İslam geleneğinde en azından Abbasi halifesi Harun el-Raşid'e kadar uzanan dini tartışma alanında çalıştı. Ancak yine de doğru zamanda doğru yerdeydi. İngiltere ve Fransa'da egzotik ve ünlü bir profesör ve yazar olarak yaşamı boyunca ve *Yahudilere Karşı Diyalog'unun yaygın olarak okunmasından yıllar sonra,* diyalog biçimi, Orta Çağ Avrupa'sının rekabet eden dinlerinin durumlarını ortaya koymak için neredeyse standart bir biçim haline geldi. Bu diyalogların en ünlülerinden ikisi, Petrus'un *diyalogundan neredeyse kesinlikle habersiz olarak, birkaç yıl içinde yazılmıştır:* Peter Abelard'ın *Bir Filozofun Bir Hristiyan ve Bir Yahudi ile Diyaloğu* ve Judah Halevi'nin

Hazarlar Kitabı. Bu tür bir biçime duyulan ihtiyaç, büyük ölçüde Endülüs evrenine açılan kapılar ardına kadar açıldıkça katlanarak artıyordu.

Açıkça ortaya koydukları bu dinler, karmaşık ilişkiler içinde yer alıyordu. Felsefe, bu ilişkilerin çoğunda rekabet eden dinlerden biriydi.

diyaloglar. Aristoteles geleneğinden gelen daha felsefi metinler giderek daha fazla insanın eline geçti ve bu Bu durum, Petrus'un kitaplarının yaygınlaşmaya başlamasından hemen sonra, on ikinci yüzyılın sonlarında büyük bir hızla gerçekleşmeye başladı.

Felsefenin, Gerçek İnanca olan inanç için en az diğer herhangi bir alan kadar büyük bir tehdit oluşturduğu daha iyi anlaşıldı.

İnançlar.

Rahip Öyküleri , diğer şeylerin yanı sıra, mutlak doğruların zorluğunu doğrudan ve dolaylı olarak öğrettiği için okuması keyifli bir eser olmaya devam ederken, *Yahudilere Karşı Diyalog* ise...

Petrus'un geride bıraktığı toplulukların her ikisine de yönelik saldırgan, uzlaşmaz ve çoğu zaman hakaret dolu teolojik polemik.

Bu kitap, sadece Musa (eski dini temsil eden) ve Petrus arasında geçen bir diyalog şeklinde kurgulanmış, Yahudiliğe yönelik bir saldırıdan ibaret değil.

(Yeni olanı temsil eden) bu, okuma yazma bilen medeni insanların oluşturduğu o topluluğun tamamının toptan ve acı dolu bir şekilde terk edilmesidir.

Arapça ve astronomik çizelgelerini yazmak, Müslümanlar ve Yahudiler için de geçerliydi. Uzun ve çoğu zaman zehirleyici bir eleştiri haline geldi.

Daha sonraki Yahudi karşıtı ve Müslüman karşıtı söylemlerin önemli bir kaynağıydı. Ancak aynı zamanda, paradoksal olarak, ayrıntılı bir içerik de barındırıyordu.

Yahudilik ve İslam dinlerinin her ikisini de oldukça iyi tanıyan bir adam tarafından yazılmış, büyük ölçüde doğru bir açıklama.

Evet. İçeriden biri olarak, hem İbraniceye hem de Arapçaya hakim olan Petrus, hahamlık literatürünün ve yöntemlerinin kullanımını getirdi.

yıpranmak.

Petrus'un öyküsü—ya da daha doğrusu, kitaplarında anlatılan öyküler, çünkü kitapları hakkında çok şey biliyoruz ama gerçek hayatı hakkında çok

az şey biliyoruz—on ikinci yüzyılın başlarında daha yakın temas kurmaya başlayan Endülüs kültürleri ile Latin Avrupa kültürleri arasında var olan paradoksal algıların minyatür bir örneğini sunmaktadır. Petrus bir Endülüslüydü, ancak Hristiyanlığa dönmüş ve geniş çapta okunan Yahudi karşıtı ve Müslüman karşıtı bir polemik yazarı olarak, çatışmanın özünü somutlaştırıyordu. Yüzeyde, bu kardeş dinlere karşı beklenen Hristiyan küçümsemesi vardır. Ancak bu yüzeysel söylemin çok altında, Gerçek İnanç'tan olmayan bu diğer halkların maddi ve entelektüel kültürlerinin üstünlüğüne dair güçlü bir algı vardır. Petrus'un kendisi bu paradoksu ve çağı şekillendiren diğer birçok karmaşıklığı somutlaştırıyordu. 1106'da Huesca'da gösterişli bir şekilde Hristiyanlığa geçmesi ve vaftiz töreninde bizzat Aragon Kralı I. Alfonso'nun onu vaftiz havuzuna götürmesi, onun *Yahudilere Karşı Diyalog'da* tutkulu ve intikamcı öz savunmasına ve belki de vatanından ayrılmasına yol açmış gibi görünüyor. Ancak daha sonra, uzak Hristiyan ve Latin kuzeyine vardığında, Petrus kendini tam tersi bir durumda buldu: Endülüs'lü ve Arap bilimleri ve edebiyatı eğitimi almış bir Yahudi olarak geçmişi, onu bu bölgede adeta bir bilgi ve bilgelik kaynağı haline getirmişti. Bu açıdan bakıldığında, *Rahip Öyküleri* de, çok farklı bir türde olsa da, bir nevi yeni başlayanlar için bir tanıtım kitabı niteliğindedir.

Diğer yönlerden pek aydınlanmamış olan Gerçek İnanç mensuplarını, felsefi ve edebi inceliklerle dolu bir dünyaya davet etmek.

Petrus böylece hem Yahudiliğe hem de İslam'a karşı Hristiyan Latin polemiğinin standardını belirledi ve aynı zamanda Hristiyan Avrupa'yı o zamana kadar yalnızca Endülüs halkının sahip olduğu bir dizi kültürel ve entelektüel avantajla başarıyla tanıştırdı. Astronomi çalışmalarının ötesinde, küçük Latin öykü kitabı, insanlara İslam uygarlığının zirve noktasında ruh genişliği ve asimilasyonun en büyük başarılarından biri olan kapsamlı bir çerçeve öykü geleneğinin halk bilgeliğinden bir tat verdi. Petrus ve yeni dinleyicileri için Hristiyanlık Gerçeğe sahip olabilir, ancak Yahudiler ve Araplar Bilgeliğe sahipti: eğitim, felsefe, kültür ve çerçeve öyküler.

Diyalog bile, Yahudilerin ve Müslümanların Hristiyan siyasi yapıları ve toplulukları içinde doğal ve hayati roller oynadığı bir dünyaya kapılar açtı.

Efsanevi Cluny başrahibi ve hayatı boyunca büyük rakibi Clairvauxlu Bernard'ın militarist zihniyetini çürütmekle meşgul olan entelektüel Peter the Venerable,

Diyalog'u okudu ve kendi yazılarında kullandığı Talmud alıntılarını ondan aldı. Onun bu büyük kararında ne gibi bir rol oynadığını kim bilebilir?

Toledo'ya bizzat kendisi bir gezi düzenlemek için.

Yelken açıp uzaklaşmak, at sırtında uzaklaşmak

İskenderiye, 1140

Kaygılı ya da huzurlu, ruhum Senindir.
Boyun eğerek ve minnettar bir şekilde.

Seninle dolu olarak dolaşıyorum, geziyorum, sevinçle doluyum.
Ve tüm yolculuklarımda Sana şükrediyorum.

Ve bu gemi şahin kanatlarını açtığında
ve beni alıp götürüyor;
ve aşağıda, derinlik çığlık attığında,
ulumalar, bağırsaklarım gibi fırtınalar ,
Derin denizi kaynar suyla doldurur, denizi sulu bir yemeğe dönüştürür;
Hristiyan gemileri Berberi denizine girdiğinde,
ve korsanlar tuzaklarını kurmak için aşağı inerler,
Okyanus canavarları gemiye çarptığında,
Ejderhalar da bir öğün yemeği dört gözle bekliyorlar.
Doğum sancısı çeken bir kadın gibi korkudan çığlık attığınızda,

İlk doğumunda, ilk kez dışarı çıktığında,

Çığlık atacak gücü kalmayana kadar çığlık attığında…

—Judah Halevi, “Deniz Şiirleri” adlı eserinden

Juda Endülüs Yahudi topluluğunun saygıdeğer direği ve çağının en ünlü şairi

Halevi, şiir çağının en ünlü ismiydi.

Ve birçok büyük şair, 1140 yılında Mısır'ın antik liman kenti İskenderiye'ye geldi. Sefarad'dan yola çıkmıştı.

Atalarının topraklarından sürgüne gitmeyi seçmişti. Yıllardır bunu yapacağını söylüyordu, ama kim inanabilirdi ki?

Gerçekten de bavullarını toplayıp o çok sevdiği yeri terk edecek miydi? Ama sonunda yaptı. Zaten altmış dört yaşındaydı ve

Yıllarca bu gönüllü sürgüne hazırlanmış, uzun ve zorlu deniz yolculuğuna hazırlanmak için şiirler yazmıştı.

Uzak Batı'dan Doğu'ya yolculuğun nasıl olabileceğini, sanki en kötü senaryoyu hayal ederek, okyanus canavarlarının kıyıya çarpmasını düşünerek...

Gemi ve yemek arayan ejderhalar, yemek gerçekten geldiğinde daha kolay olacaktı. Gitmek acı verici bir seçimdi ve

Yaşlı bir adam için yolculuğun zorlu olması kaçınılmazdı, bu yüzden yıllarca ertelemesinin nedenini anlamak kolaydı.

ve belki de sonsuza dek.

Ama hayır, sonsuza dek değil, İskenderiye'deki görünüşü bunun kanıtıydı. Büyük rakibi, şair ve filozof Musa ibn Ezra'nın öldüğü ve Yahuda'nın kendi büyük eseri, felsefe karşıtı başyapıtı

Hazarlar Kitabı'nın tamamlanıp okunmaya başlandığı yıl İspanya'yı (Endülüs, Sefarad) terk etmişti. Halevi, şiirler yazdığı sevgili Kudüs'üne doğru yola çıkmıştı.

Yıllardır, çok da uzun zaman önce olmayan bir dönemde, 1099'da, Haçlı Hristiyanların eline geçen bir şehir. O zamanlar Kudüs'tü.

O an, bir Yahudi için son derece misafirperver olmayan bir yerdi ve bu nedenle, diğer nedenlerin yanı sıra, arkadaşları ve komşuları ondan uzak duruyordu.

Halevi'nin kararına hem şaşırdılar hem de üzüldüler. Elbette kendi bakış açılarından haklıydılar, yine de neredeyse başarmıştı.

Onu Akdeniz üzerinden taşıyan gemi ne ejderhalar tarafından yendi ne de derinlikler tarafından yutuldu; aksine, gemi ona ulaştı.

İskenderiye'ye kadar.

İskenderiye'de ve yakınındaki Kahire'de Halevi, adeta bir kral gibi karşılandı. En büyük Endülüs şairleri arasında en büyüğü olarak ün kazandı.

Bu müreffeh Yahudi topluluğunda ondan önce gelenler vardı. Bu yüzden yorucu yolculuğun ardından biraz dinlenmek için burada kalmaya karar verdi.

Devam ediyordu. Ancak yeniden yola çıkmak zordu ve onu karşılayan Mısır topluluğu bunu anlamıyor gibiydi.

Aralarındaki ünlü ismin kendisini meşhur eden hipnotik şiirden vazgeçtiğini, bu yolculuğun amacının bu olduğunu kabul etmek olduğunu

Günlük aşklar hakkında yazdığı son derece popüler şarkılarıyla geçen bir hayatı geride bırakarak emekli oldu. Mısırlılar ondan kendileri için şarkı söylemesini rica ettiler.

Onların arasında bir Endülüs'lü olmak için, Yahuda Halevi bir süre kaldı ve o eşsiz ortamda bir kez daha güzel şarkılarını söyledi.

Endülüs ritimleri ve vurguları.

Çok mu uzun kaldı? Gerçekten ne olduğunu kimse bilmiyor. Çoğu anlatım, sonunda şarkılarını sevenlerin arasında kurduğu yeni rahat hayatından kendini koparıp, girilmesi imkansız olmasa da misafirperver olmayan bir yere doğru yola çıktığını söylüyor. Bazı hikayeler, Filistin'de karaya hiç ayak basamadığını, karaya çıkmadan önce denizde öldüğünü söylüyor. Diğerleri ise, atalarının yurdunun tam zıt ucunda, Akdeniz'in en doğu kıyılarına ulaştığını, ancak iç kesimlere çok fazla ilerleyemediğini söylüyor. Hikayenin en dramatik versiyonlarında ise, yabancı Hristiyan askerlerinin kaosunun ortasında Kudüs'e kadar ulaştığı, ancak şehrin

kapılarında ezilerek öldüğü anlatılıyor. Zavallı Halevi'nin Kudüs'e ulaştığına dair hiçbir versiyon yok, bu yüzden sonunda vatanından sürgünde, diğer tüm şairlerden daha çok arzu nesnesi haline getirdiği Siyon'a asla ulaşamadan öldü.

✣

Kalbim doğuda, ben ise batıdayım.
Batıya, gidebildiği en batıya kadar!
Yemeğimin tadını nasıl çıkarabilirim?
Bana nasıl bir lezzet sunabilir?
Yeminlerimi nasıl yerine getirebilirim?
ya da yapmaya yemin ettiğim şeyleri yapacağım,
Siyon Hristiyanların elindeyken
Ve ben *Arap topraklarında mahsur mu kaldım?*
Rahatlıkla geride bırakabilirdim.
İşte İspanya ve tüm lüksleri! —
Ayrılmak, o manzarayı görmek kadar kolay.
Tapınak kalıntılarının benim için anlamı ne olurdu ?

Halevi, 19. yüzyılda tarihçi ve editörleri olan Alman Yahudilerinin "Altın Çağ" olarak adlandırdığı dönemin büyük Endülüs şairlerinin sonuncusuydu. Bu kişiler, 11. ve 12. yüzyılların kentli, felsefi olarak olgun ve sosyal açıdan başarılı Yahudilerinde, 19. yüzyıl Avrupa Yahudilerinin olmasını istedikleri şeyin etkileyici bir yansımasını görmüşlerdi. Endülüs'ten çok uzakta sona eren –sembolik olarak Kudüs kapılarında ayaklar altına alınan– altın Endülüs soyu, çağının kendini Davut ilan eden Samuel Nagid ile başlamıştı; İbranice yazıyı yeniden canlı bir şey haline getiren de bu soydu, böylece Halevi'nin Kudüs'e olan aşk şarkıları, bu Endülüs şairleri ortaya çıkmadan

önce Yahudilerin sadece ilahi olarak söyleyebildiği fosilleşmiş ayinsel İbranice'nin bir parçası değildi.

Altın Çağın parlaklığı, İbrani dilinin tapınaklara hapsedilmiş, hayatın kendisinden asla bahsetmeyen derin sürgününden kurtuluşundan kaynaklanıyordu. Halevi'nin Endülüs'ten ayrılmasından sadece beş yıl önce Kurtuba'da doğan Maimonides, *Dua Kanunları adlı eserinde bu sürgün sonrası, Endülüs öncesi durumu şöyle anlatmıştır:* "Onlardan herhangi biri İbranice dua ettiğinde, ihtiyaçlarını yeterince ifade edemiyor veya Tanrı'yı övemiyor,

İbraniceyi diğer dillerle karıştırmak." Yahudilerin başka diller konuşması gerektiği değil, konuştukları İbranicenin başka dillerle karıştırılması gerektiğiydi. Buradaki amaç Yahudilerin başka diller konuşması değil, konuştukları İbranicenin başka dillerle karıştırılmasıydı.

Artık gerçek aşkın, karmaşık duyguların, görünüşte birbirine zıt fikir ve hislerin dili değil: annelik, erotizm, maneviyat,

Maddi, aşkın. Endülüs'lü olan Maimonides, Tanrı'nın bir dilde konuşulmaya ihtiyaç duyduğuna ve bunu istediğine inanıyordu.

Olası tüm duygular yelpazesiyle doluydu. Bu tavır, daha sonra İngilizcenin aşkta kendi sesini bulmasını sağladı.

soneler

Shakespeare'in eserlerinde ve Kral James İncili'ndeki dualarda da bu durum geçerlidir. Dualar daha tatmin edici, belki de daha doğru bir anlam taşır.

Çünkü aşk şarkılarının dilinde.

İbranice'nin kurtuluşu, Arap retoriğinin ustaları olan Endülüs Yahudileri, yani Arap grameri, retoriği ve üslubunun Müslüman komşuları ve ortakları kadar başarılı ve özverili bir parçası olan yazarların elleriyle gerçekleşmişti. Halevi'nin Kudüs'ü bulmak için son yolculuğuna çıkmasından bir yüzyıl önce, Samuel Nagid, ana dili Arapça'nın yapabildiği ve yaptığı tüm sihirli numaraları İbranice'ye de uygulamıştı. Arapça mektup ve mahkeme belgeleri yazma becerisi diğer herkesten üstün olduğu için vezir yapılmıştı. Daha sonra yeni İbranice üslubunda şiirler yazmaya başladı; bunlar arasında taifasının ordularını zafere götürme zaferlerini anlatan dizeler de vardı. Samuel'in Arapça aksanları ve vezniyle –Arapça konuşan Endülüs Yahudileri için onu canlı kılan temel özellikler– İbranice şiiri, kendisinden

önceki yüzyıllarda atalarının dilini canlandırmak, onu yaşayan bir dil olarak yeniden icat etmek için başkalarının attığı tüm küçük adımları haklı çıkardı ve tamamen aştı. Halevi'den, Endülüsleri Yahudi tarihinin asil kahramanları haline getiren 19. yüzyıl Almanlarına kadar herkes, İbranicenin, önce birkaç yüzyıllık Emevi döneminde, ardından taifalarda Endülüs Yahudilerinin olağanüstü seküler başarıları sayesinde sürgünden kurtarıldığını biliyordu. Arapçanın Tanrı'ya ve Sevgili'ye aynı dilde kolayca şarkı söylemesini sağlayan ilkeleri özümsemiş, ustalaşmış ve sevmiş oldukları için, İbraniceyi yeniden canlandırarak, Davut'un ve Süleyman'ın şarkılarındaki İbranice gibi şarkı söylemesini sağlamışlardı. Bu büyük bir zaferdi ve Judah Halevi tartışmasız en büyük savunucusuydu.

Yine de her şeyi bırakmayı, bu şiiri mümkün kılan kültürü terk etmeyi seçti. Sadece kendisi için değil;

Aynı zamanda kendi kültürünü, yozlaşmış olarak gördüğü bir kültürü kınadı ve bizzat kendisinin beğendiği şiire karşı tezler yazdı.

vardı

Bir zamanlar muhteşem bir şekilde bestelenmiş ve icra edilmişti. Halevi'nin taraf değiştirmesi, Yahudilerin büyük çoğunluğu arasında huzursuzluğa ve rahatsızlığa neden oldu.

On ikinci yüzyılın entelektüelleri ve edebiyatçıları, çoğunluğu kendileri gibi medeni insanların ve

Kuzeydeki yıkanmamış Hristiyan ve Yahudi komşularının çoğunun aksine, onlar okuma gibi şeyleri doğal olarak yapabiliyorlardı.

Arapça felsefe yaparlar ve Arapça, daha yakın zamanlarda ise Yahudi iseler İbranice de çok sayıda şiir okurlar. Çoğunlukla

Azizlerin hayat hikayelerine göre, bu büyük kültürün soyundan gelen Yahuda Halevi, yaklaşık elli yaşındayken, 1125 civarında,

Bunun tamamen saçmalık ve Yahudiliğe aykırı olduğunu ve hem ruhen hem de mümkünse fiilen terk edilmesi gerektiğini ilan etti.

Bunu fiziksel olarak yapmayı amaçlıyordu. İnsanlar şaşırdı ve bazıları da gücenmişti.

Almoravid yönetimi birçok Yahudi için hayatı zorlaştırıyordu ve birçoğu bir zamanlar vahşiler diyarı olarak kabul edilen kuzeye göç etmek zorunda kalmıştı; ancak aynı zamanda, aralarında Kastilya başkenti Toledo'nun da bulunduğu bazı Hristiyan şehirleri, Yahudi yaşamının gelişen merkezleri

haline geliyordu. Her halükarda, nefret edilen yabancı Müslümanların zulmüyle birlikte modern hayatın iniş çıkışları ile, Endülüs Yahudilerini sürgün sonrası dönemde Yahudi evreninin tam merkezi haline getiren eski ve verimli gelenekler arasında büyük bir fark vardı. Ancak Halevi'nin saldırdığı şey, zor siyasi an değil, Yahudilerin kültürünün temelleriydi; Halevi'nin kendisinin de büyük bir güzellikle geliştirdiği Arapçalaştırılmış İbranice şiir sevgisi ve Halevi'nin küçümseyerek "Yunan dini" olarak adlandırmaya başladığı felsefe çalışmalarıydı. Halevi, tüm Gerçek İnançlı insanların, kendisinin de yapacağı gibi, Endülüs'le ilgili her şeyden, Endülüs'ün kendisinden kendilerini sürgün etmeleri gerektiğini söylüyordu. Bu, çağdaşlarının çoğu için gerçekten korkunç bir sürgün tehdidi anlamına geliyordu.

[Yazmadaki gecikmenin sebebi], kaderin beni ömrümün sonlarında uzak bir diyara attığı uzun ve zorlu sürgündür. Hapishanede, daha doğrusu bir mezarda hapsolmuş durumdayım. Aydın, ekmeği kadar vatanına da ihtiyaç duyar. Arapların Kuran'ında şöyle yazılmıştır: "Eğer size, 'Kendinizi öldürün veya yurtlarınızı terk edin' diye emretseydik, ancak az bir kısmı itaat ederdi." Böylece Kuran, intihar edenle evini terk edeni aynı kefeye koymaktadır.

—Musa ibn Ezra, 1090 yılından sonra Granada'dan Hristiyan kuzeyine sürgüne gönderilmesi üzerine.

Halevi, başından beri bir nevi sürgündü. Medeni olmayı İslam yörüngesinin bir parçası olmak olarak tanımlayanların hor gördüğü ıssız kuzey bölgelerinin yerlisiydi. Halevi, 1075 yılında Pireneler'deki dağlık Navarra bölgesinde, Tudela şehrinde doğdu. Tudela, 1075 yılında hala Müslümanların kontrolü altındaydı, ancak sınır bölgesi gibiydi ve özellikle birkaç yıl önce kardeşinin zamansız ölümünden sonra Alfonso VI tarafından yeniden birleştirilen Kastilya ve Leon gibi dönemin önemli Hristiyan

krallıklarından büyük ölçüde etkilenmişti. Nitekim, Halevi'nin ve Granadalı İbn Ezra'nın yaşamları, yarımadanın siyasi manzarasının karmaşık ve iç içe geçmiş rekabetlerle yeniden şekillendiği taifaların son on yıllarına neredeyse tam olarak denk geliyordu.

Halevi, muhtemelen on beş yaşlarındayken Tudela'dan ayrılıp güneye, yakın zamanda değişime uğramış olan Toledo'ya göç etti.

Toledo, Alfonso VI'nın Kastilya krallığının Hristiyan başkenti haline geldi ve onun ana üssü olarak hizmet verdi.

Halevi hayatının geri kalanının büyük bir bölümünü bir şehirden diğerine, kuzeyden güneye, Hristiyan'dan Hristiyan'a seyahat ederek geçirdi.

Müslümandı. Siyasi çalkantıların yaşandığı bir dönemde şaşırtıcı derecede göçebe bir hayat sürdü, ancak hayatı aynı zamanda sembolik nitelikteydi.

Bir gün Müslüman taifaları olabilecek birçok şehirdeki Yahudi topluluklarının devam eden refahı hakkında,

Sonraki kale Almoravidlerin elindeydi, bir diğeri ise Rodrigo Diaz gibi Hristiyan bir özgür iradeli tarafından kuşatılıp ele geçirildi, ancak sonunda düştü.

Kastilya krallığına. Halevi'nin doğumundan, özellikle de Tudela'dan göç ettiği zamandan itibaren...

Yetişkinliğinin başlangıcında, yaklaşık 1090 yılında, Almoravidler taifalar üzerindeki hakimiyetlerini pekiştirmeye çalışıyorlardı, ancak

Eski Endülüs Müslüman rejimlerinden şiddetli bir direnişle karşılaşıyorlardı. Bu yıllarda Rodrigo Diaz, yani Cid de seçim kampanyası yürütüyordu.

Yarımadanın doğu kesimi boyunca hem Alfonso'ya hem de Almoravidlere karşı.

Bu çalkantılı siyasi ortamın fonunda, Endülüs'ün hiç de izole olmayan Yahudi topluluğu Sefarad'da, bir neslin büyük entelektüel ve sanatsal dramı yaşandı. Aslında bu, Halevi ve İbn Ezra'nın neslinin birçok yönden doruk noktası olduğu Altın Çağ'ın büyük dramıydı. Judah Halevi'nin kariyerinin en başında, henüz ünü veya önemli bağlantıları olmayan, gelecek vaat eden genç bir adamken, Endülüs Yahudi üst tabakasına kabul edilmişti; bu tabaka, eski ve "iyi" ailelerin birçoğunun Kurtuba'dan göç edip taifalara

yerleşmesiyle birçok farklı şehre yayılmıştı. Granada'nın büyük yaşlı adamı Musa ibn Ezra, Halevi'nin ilk ortaya çıkışında, adeta hiç beklenmedik bir yerden gelmiş gibi görünmesini sağlayan kişiydi. İbn Ezra, Halevi'yi, küçümseyerek "taşralıların ve cahillerin diyarı" diye tanımlamıştı; bununla kastettiği, aralarında yaşayan, Araplaşmamış ve medeniyetsiz Hristiyanlar ve Yahudilerdi.

İbn Ezra'nın aksine, Yahuda Halevi, doğrudan Endülüs'le akrabalık iddiasında bulunan önde gelen ve yarı soylu Endülüs ailelerinden birinden gelmiyordu.

Kudüs'ün en iyi ailelerinden geliyor. Ama

Aristokrat İbn Ezra da liyakate çok önem verirdi ve dehanın ne kadar beklenmedik olursa olsun onu tanırdı.

Ortaya çıktığı bölgede. O zamanlar İbn Ezra, İbrani şiirinin yaşayan ustası ve en seçkin filozofuydu.

Topluluğun bir parçası olarak, hırslı ve yetenekli genç Halevi'yi Tudela'dan geldiği Toledo'dan ayrılmaya davet etti.

ve Granada'da ona katıldı. 1066'daki Yahudi karşıtı ayaklanmalara rağmen (bu ayaklanmalarda Samuel'in oğlu, yakın dostu Yusuf Nagid ölmüştü),

İbn Ezra'nın akrabası olan Granada, hâlâ gelişen bir Yahudi entelektüeller, şairler ve filozoflar topluluğuna ev sahipliği yapıyordu.

Aynı zamanda kamuoyunda tanınan kişilerdi ve yıllarca aralıklı olarak bu durumlarını koruyacaklardı, siyasi çalkantılara neredeyse kayıtsız kalacaklardı.

Zamanla. Bunların en yıkıcı olanı, genç Halevi'nin kültür sahnesine çıktığı sıralarda, 1090 yılında yaşandı.

Almoravidlerin zaferleri ve ilerleyişleri onları Granada'nın kapısına kadar getirdi ve ardından, onların peşinden, Alfonso'nun orduları geldi.

Kastilya'dan ve onun geçici müttefiki Rodrigo Diaz'dan.

Almoravidler zafer kazandı ve Granada'nın son taifa kralını (ilk kralı Samuel'i veziri yapmıştı) tahttan indirdiler. Gerçekten de, Müslüman kardeşlerini kendi istekleri dışında boyunduruk altına alan, kendini haklı gören Almoravidlerin ideolojik konumu, çoğu zaman Endülüs halkının Yahudiler ve Hristiyanlarla olan uygunsuz ilişkilerine dayanıyordu. Bu ilişkiler, şehrin seçkin, gelişen ve tamamen bütünleşmiş Yahudi topluluğu

ve Hristiyan Alfonso'nun ordularının orada kısmen, ya da en azından kalan birkaç Müslüman taifanın isteğiyle ya da onların rızasıyla bulunması gerçeğiyle açıkça gösteriliyordu. Endülüs Müslümanlarının çoğu gibi, Endülüs Hristiyanlarının püriten Almoravidlerden daha az kötü olabileceği sonucuna isteksizce varan Granada Yahudilerinin büyük bir kısmı, İbn Ezra da dahil olmak üzere, en azından bir süreliğine, sevdikleri memleketlerini terk etti.

İbn Ezra gibi son derece medeni bir adam, o zamana kadar kuzey hakkında sadece duyduklarına sahipti ama Halevi'nin aksine, kuzeyi hiç yerinde görmemişti.

Orada bulunmuş ve her zaman kendi dönemi olarak adlandırdığı Hristiyan bölgelerinde bulduğu kültürel koşullardan dehşete düşmüştü.

Korkunç ve kesinlikle beklenmedik bir sürgün. Yıllarca, sürgün edildiğini hissettiği kültürel çoraklık hakkında acımasızca yazılar yazdı:

"Onların arasında, bunca vahşi hayvan arasında yalnız bir insan gibiyim, maymunlar ve papağanlar arasında bir aslan gibiyim... Çöl kurtlarının arasında yaşıyorum."

Böyle bir adamın, Judah Halevi'nin gönüllülük esasına dayalı bir müjde vaazına neden pek tahammül gösteremediğini anlamak oldukça kolaydır.

Bu medeni kültürden vazgeçme.

Halevi, 1125'ten sonraki yıllarda en ünlü ve en çok okunan düzyazı eserini yazdı ve bu eser, Endülüs kültüründen vazgeçişinin başlıca manifestosudur. Diğer yazıları, anavatan kültüründen uzaklaşmasının on beş yıllık bir dönemini ayrıntılı olarak belgelendirir, ancak çoğu şiirsel ölçü üzerine oldukça teknik çalışmalardır. Ve yazdığı yeni şiirlerin bazılarında, Araplaştırılmış Endülüs vurgu ve ölçü kalıplarını reddederken, Halevi, yeni İbranice şiirde kullanılan dilin, Araplaştırılmış haliyle, İbranice'nin bir bozulması olduğunu ısrarla savundu. Ancak bu konudaki en önemli eserini diyalog biçiminde yazdı; Arapça olarak kaleme alınan bu eserin iki başlığı vardı: biri *Hazarlar Kitabı*, diğeri ise *Çürütme ve Kanıt Kitabı: Alçaltılmış İnanç Üzerine* .

*

Hazarlar, Karadeniz'e kıyısı olan bölgelerde yaşadığı varsayılan, belki de efsanevi bir halktı; Halevi, Hasdai ibn Şaprut'un, onuncu yüzyılın ortalarında halife Abdülrahman III'ün dışişleri bakanı olduğu dönemde krallarıyla yaptığı rivayet edilen mektup alışverişi hikayesinden yola çıkıyor. Halevi'nin kitabı, Petrus Alfonsi'nin Yahudiliğe yönelik yaklaşık aynı dönemde yazdığı " *Yahudilere Karşı Diyalog" adlı eseri gibi, dinlerin doğrudan karşı karşıya gelmesine izin veren eski ve gelişen bir geleneğin parçasıdır.* Halevi'nin "aşağılanmış" inancı savunması,

Hasdai ile Yahudiliği kabul ettiği varsayılan Hazar kralı arasında geçen hayali bir diyalog.

Kendisi ve ülkesi için.

Halevi , *Hazarlar Kitabı'nda* , Hazar kralının nasıl çağırdığına dair eski Hasdai mektupları öyküsünden yola çıkar.

Önünde farklı inançların temsilcileri, her biri kendi görüşünü savunmak üzere toplandı; böylece kral doğru olanı seçebilsin.

Bunlar arasında kendi halkı için olanlar da vardı. Hasdai'nin onuncu yüzyıl ortalarındaki öykü versiyonu, Yahudi topluluğunun içinde bulunduğu dünya görüşünü yansıtıyordu.

Kendisini İslam ve Hristiyanlıkla tanımladı ve karşılaştırdı; bu ilk diyalogun tamamı bir Hristiyan ve bir Müslüman arasında geçti.

Kralın kalbini, ruhunu ve saygısını kazanmak için Yahudilerle rekabet ediyorlardı. Ancak bu, dönüşümlerin henüz başlangıç aşamasındaydı.

Hasdai'nin zamanı ile şu an arasında geçen yaklaşık iki yüz yıl içinde kültürü yeniden şekillendiren (ve Altın Çağı yaratan) zaferler.

Daha sonra Halevi, kralın konuşmasının tamamen farklı bir versiyonunu yazdı. Halevi'nin anlatımında, Yahudinin rakipleri...

Kralın ilgisi artık ne İslam'da ne de Hristiyanlıktaydı; bu dinlerin temsilcileri sahneye çıkarılıyordu.

Başlangıçta görünürler ama kısa bir süre sonra ortadan kaybolurlar. Hahamın gerçek düşmanı ise, aslında, şu argümanı öne süren bir filozoftur:

Hazar kralının huzurunda açtığı davada, kral en başından beri hahamın tarafında yer alıyor ve onun argümanlarını çoğu zaman coşkuyla destekliyor.

Bazı incelikli okuyucular, filozofun belki de Halevi'nin eski hocası İbn Ezra'nın kendisinin hiç de hoş olmayan bir karikatürü olduğunu savundu.

Gerçek hayatta Endülüs kültürünün ve Yahudilerin felsefeye olan coşkusunun yılmaz bir savunucusu olarak kalan hamisi
ve Arapçalaştırılmış şiir.

Petrus Alfonsi'nin *Diyalog'u,* yazarın kendi benliğinin iki versiyonu, yani din değiştirmeden önceki ve sonraki halleri arasındaki bir tartışma olduğu gibi, Halevi'nin *Hazarlar Kitabı da* Yahudi olarak yaşamanın farklı yolları hakkındadır ve yazar bu farklı yaşam biçimlerini haham ve filozofun temsil ettiğini varsayar. Kitabın temel sorusu ise şudur:

İnanç ve akıl aynı anda var olabilir ya da özünde çelişkilidir; indirgemeci bir ifadeyle söylemek gerekirse, kısa sürede tek bir varlık olarak ortaya çıkacaktır.

büyük tartışmalardan

Bu dönem, bu üç tek tanrılı geleneğin birçok büyük düşünürünü meşgul edecekti. Nitekim, yakınlardaki Cordoba'da,

12. yüzyılda bu çetrefilli mesele üzerine en parlak ve incelikli iki yazar, şu anda tıpkı onlar gibi eğitim görüyordu.

Halevi öyleydi. 1140 yılında, daha sonra çoğunlukla Latince adı Averroes ile tanınacak ve büyük eserin yazarı olarak bilinecek olan İbn Rüşd.

Aristoteles üzerine yorumlar yazan Musa ibn Maymun zaten on beş yaşındaydı ve Maimonides adıyla "ikinci Musa" olarak saygı görecekti.

Beş yaşındaydı. İkisi de Halevi'nin güçlü felsefi görüşlere yönelik geleneksel dindarca reddine pek itibar etmezdi.

Yahudilerin Müslümanlarla birlikte katıldığı bir gelenekti bu; Halevi'nin "sonu belli olan gösterişli Yunan bilgeliği" olarak nitelendirdiği şey.

Bu bir akılsızlıktır, aydınlatır gibi görünür ama ardında yıkım bırakır.

Halevi'nin dönüşü, Petrus Alfonsi'nin dönüşü gibi basitleştirilmiş veya tek boyutlu değildi; örneğin, felsefeden dine, rasyonalizmden inanca, inançsızdan inanana bir dönüş değildi. Bunun yerine Halevi, -ve bu, kendi topluluğunun açıklanamaz bulduğu şeydi- felsefe ve dinin uyumlu olabileceği önermesini reddediyordu. Yüzlerce yıldır Endülüs Yahudi kültürünün temel taşı, bu şekilde gelişmesini sağlayan şey, gerçek Yahudi kültürünün ve Yahudiliğe olan derin inancın, hem Greko-İslam felsefesi hem de utanmazca Araplaştırılmış yeni İbranice şiirle açıkça temsil edilen,

yetiştirdikleri seküler faaliyetler bütünüyle yıkıcı bir şekilde çelişmediği önermesiydi. Bu topluluk, seküler ve kültürel başarısını Yahudiliğini reddederek, gizleyerek veya herhangi bir şekilde küçülterek elde ettiğini düşünmüyordu. Tam tersine, Halevi'ye karşı çıkanlar, Endülüs Yahudilerinin radikal kültürel asimilasyon derecesinin, onları bin yıldır hiçbir Yahudi topluluğunun ulaşamadığı kadar tam anlamıyla İbraniceleşmelerine ve böylece Yahudi miraslarıyla çok daha derin bir bağ kurmalarına olanak sağladığını savundular. Elbette *Hazar Kitabı'nda* hiç kimse bu argümanı doğrudan dile getirmez, ancak Halevi'nin olağanüstü eseri bu durumu en parlak şekilde ortaya koymaktadır.

Yaklaşık sekiz yüz şiirden oluşan külliyatının içinde, Kudüs ve Siyon'a yazdığı muhteşem aşk şarkıları da yer almaktadır; bu şarkılar doğrudan bu şehirlerden gelmektedir.

Aynı şiirsel geleneklerden ve karmaşık Arap kültüründen şimdi reddettiği şeyleri ortaya çıkardı.

Gözleri, acıyla dolu bir şekilde,

Başını çevirip tekrar onlara baktı.

Kapıların açık olduğunu ve geçitlerin kilitlerinin olmadığını gördü.

Verandalar, pelerin veya örtü olmadan boştu.

Şahinler ve tüy dökmüş atmacalar olmadan.

İşte böylece, Halevi'nin *Hazarlar Kitabı'na çok benzeyen ve* bugün ulusal bir geleneğin coşkulu başlangıcı, belirli bir türün sembolü veya toplanma çağrısı olarak okunan ve kullanılan bir eser olan *Cid'in Şarkısı başlıyor.* kültürel saflığın. Bu dokunaklı açılış sahnesinde— hikayenin ancak bir süre sonrasında başlayan, tek ve tahrip olmuş el yazmasından.

Hikaye—Rodrigo Diaz, yetenekli bir savaşçı olarak hizmet ettiği hükümdar Alfonso VI'nın sarayından acı dolu bir sürgüne gitmek üzere.

Lider, Alfonso'nun kardeşinin öldürülmesinden beri çalışıyordu. İki güçlü iradeli ve hırslı adamın ilişkisi fırtınalıydı.

Siyasi açıdan çalkantılı bir dönemin merkezinde, 1085'te Toledo'nun ele geçirilmesi ve Almoravidlerin istilası yer alıyordu.

Bunun ardından Cid sürekli olarak bir tür ihanetle suçlandı ve neredeyse sürekli olarak saraydan uzaklaştırıldı—sadece

Kral aklını başına toplayıp tekrar ihtiyacının farkına vardığında Alfonso tarafından affedilip geri çağrılmak.

Açıkça görüldüğü üzere, son derece yetenekli bir askeri lider.

Şiirin bu açılış sahnesinde tasvir edilen tarihi olay, neredeyse kesin olarak Rodrigo Diaz'ın Alfonso'dan sürgün edilmesidir.

Yaklaşık 1091 yılında mahkeme kuruldu. Alfonso ve Cid, geçici olarak barışmış ve Almoravidlere karşı bir saldırı düzenlemeyi düşünüyorlardı.

1090'da Granada'yı ele geçirenler, ancak bunun nedenleri bilinmiyor.

Anlaşılmaz bir şekilde geri döndüler ve Toledo'ya dönüşlerinde yine araları bozuldu. Rodrigo bir kez daha kralın çıkarlarına karşı çalışmakla suçlandı ve Alfonso Toledo'ya dönerken o da bir kez daha Kastilya sarayından sürgüne gönderildi. Şiir bunu sadık kahraman Rodrigo'nun son derece hak edilmemiş sürgünü olarak tasvir eder ve şiirin en güzel ve en bilinen dizelerinden biri bu sahneden hemen sonra gelir; Cid'in sürgünde ilk gittiği şehir olan Burgos'un iyi vatandaşları, *"Dios, que buen vasallo, si oviesse buen señore"* ("Tanrım, efendisi layık olsaydı ne güzel bir vasal olurdu") diye haykırırlar.

O zamanlar sadakatlerin hiç de karışık olmadığı çalkantılı zamanlardı ve tarih bundan çok farklı bir hikaye anlatıyor.

“Sadık vasal”ın bir örneği olan Rodrigo’nun Alfonso ve Kastilya krallığıyla ilişkisi fırtınalı ve büyük ölçüde düşmancaydı.

Ve tıpkı Alfonso'nun kendisi gibi, bu durum nadiren saf ideolojik veya dini güdülerle yönlendiriliyordu. Ne Rodrigo ne de kralı

Müslümanlarla diğer Müslümanlara karşı, hatta Hristiyan kardeşlerine karşı bile ittifak kurmaktan asla çekinmedi.

Cid'in tarihine dair en şematik anlatım oldukça açıklayıcıdır. 1081'den 1086'ya kadar, Alfonso'nun iktidarını sağlamlaştırdığı yıllar boyunca...

Öldürülen kardeşinin krallık bölgesindeki payını alıp Toledo'yu ele geçiren Cid, Saragossa'daki Müslüman taifasının askeri komutanıydı.

Kastilyalıların Almoravidler karşısında aldığı korkunç yenilgiden sonra, çaresiz kalan Alfonso onu kendi güçlerine yeniden katılmaya ikna etti.

1086'da ittifak kuruldu, ancak sonraki birkaç yıl boyunca ittifak düzensiz olmaktan öteye gidemedi ve 1091'de, başarısız seferin ardından

Granada'da, aradaki kopukluk kalıcı hale geldi. Sonraki birkaç yıl boyunca Rodrigo, Müslüman mirasçısıyla birlikte Saragossa'da kaldı.

ve Kastilya topraklarına doğrudan saldırılar düzenledi. 1094 yılına gelindiğinde, Cid Hanedanı, bu saldırılar sayesinde yeterli zenginliğe ve askeri güce kavuşmuştu.

Alfonso'nun topraklarına karşı yapılanlar gibi seferberlikler, Valensiya'ya başarılı bir saldırı düzenlemek için yapıldı; bu olay şiirde bir bakıma tasvir edilmiştir.

Farklı şartlar altında, sadık Cid şehri kralı Alfonso adına ele geçirdi. Kendini o güzel şehrin kralı ilan eden Cid tarafından

Denizde, Rodrigo her türlü saldırıya karşı kendini savunmak zorundaydı.

Ancak özellikle Müslüman taifa krallarını iktidardan uzaklaştırma işini neredeyse tamamlamış olan ve sürekli olarak ilerleyen Almoravidler'den de tehdit altındaydılar.

Ve kesinlikle yarımadanın doğu kıyısındaki önemli bir limanı elinde tutan dinden dönmüş bir Hristiyan'a müsamaha göstermeyeceklerdi. Yine de

Büyük savaşçı onlara hiç yenilmedi, ancak Valencia 1102'de yenildi. Rodrigo, görünüşe göre yatağında ve doğal nedenlerle öldü.

1099 yılında, ilk Latin Haçlıların Kudüs'ü ele geçirdiği yıl, yeni bir ideolojik çağın örnekleri olan dar bir bakış açısının nedenleri ortaya çıktı.

Siyasi kültür, Arapça konuşan Cid'in anlayabileceği her şeyden çok uzaktı.

Kid'in kahramanlıklarını öven ve günümüze yalnızca tek bir tahrip edilmiş el yazmasında ulaşan anonim Kastilya şiiri, güçlü bir sözlü geleneğin parçasıydı; uzun bir süre boyunca ve birçok farklı mekânda icra edilen destansı bir şiir, günümüze kadar ulaşan el yazması versiyonuna dönüştürülmeden önce bu geleneği sürdürmüştür. Popülerlik dönemi , *anonim eski Fransız destanı Roland Şarkısı'nın* popülerlik döneminden çok

uzak değildir ve her iki şiir de, elimizdeki biçimleriyle, ilk olarak 1095'te Fransa'nın Clermont kentinde Papa II. Urban tarafından ilan edilen ve hemen ardından 1099'da Kudüs'ün kanlı bir şekilde ele geçirilmesiyle devam eden Haçlı Seferleri ideolojisinin kültürel ürünleridir. Her iki şiir de, birinin Haçlı Seferleri, diğerinin ise Kastilya'nın yükselişi gibi çalkantılı çağdaş konular hakkındaki kamuoyu tutumlarını şekillendirmede rol oynamıştır ve görünüşe göre, bir sonraki yüzyılın ortalarında, yaklaşık 1140'ta, Yahuda Halevi Kudüs'e doğru yola çıktığında (*Roland* biraz önce, *Cid* biraz sonra), bir biçimde popüler dolaşımda olmuşlardır. İkisi arasındaki en belirgin fark, Roland şiirinin üçten fazla tarihsel olayı kullanmasına karşılık,

Öyküsünün temelini oluşturan, yüzyıllar öncesine dayanan bir olay var: Şarlman'ın sekizinci yüzyılda Saragossa'yı Abdültecilerden alma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması.

El-Rahman, Şam'dan yarımadaya yeni gelmişti; Cid şiirinde bulduğumuz tarihi olaylar neredeyse çağdaş gibi görünüyor.

Buna kıyasla, Roland şiirinde Müslüman düşmanla yapılan savaş, mitolojik ve hatta fantastik bir şekilde ele alınmıştır.

kısmen moda olarak

Tarihsel mesafenin bir sonucu; ancak Cid şiirinin tarihsel materyallerini dönüştürmesi çok daha az belirgin. Ve oysa

19. ve 20. yüzyıl Fransızlarının çok azı, Mağribilerin üç başlı tanrılarının imgelerini bir şey olarak algılamış olabilir.

Tarihsel gerçeklere benzer şekilde, diğer şiirde Cid'in Kastilya kralı Alfonso'nun sadık vasalı olarak tasvir edilmesi ve

Araplara karşı savaşlarda kendini adamış bir lider olarak tanımlanan kişi, genellikle tam olarak böyle kabul edilir.

Fakat Halevi'nin hayat hikayesi ve temsil ettiği söylenen kültürde olduğu gibi, bu proto-milliyetçi hikayeler de sadece alışılmış bir şüpheyle değil, aynı zamanda büyük bir ironiyle ele alınmalıdır. Cid, iyi ya da kötü anlamda, tam olarak layık olmayan bir hükümdara sadık bir vasaldan çok daha karmaşıktı ve o anın baş döndürücü derecede karmaşık siyasi koşulları, basit sadakatlerin (iyi ya da kötü anlamda) nadiren bulunabileceği bir durumdu. Sadece Cid değil, Kastilya hükümdarının kendisi de zaman zaman Endülüs Müslümanlarının düşmanı, zaman zaman da vazgeçilmez müttefikiydi. Ve Halevi'nin hikayesi (ki bu hikaye asla Kastilya destanıyla

aynı nefeste ve nadiren aynı dilde anlatılmaz), Cid'in hikayesiyle birçok yönden, belki de kelimenin tam anlamıyla, iç içe geçmiştir; çünkü hem büyük gezginler olan Yahuda Halevi hem de Rodrigo Diaz, aynı yollardan aynı zamanda birçok kez geçmiştir. Yolları nerede kesişmiş olabilir? Belki de 1089 civarında Toledo'da, Tudela'dan gelen genç Yahudi'nin oraya yeni vardığı ve Rodrigo'nun da, en azından bir süreliğine, Alfonso'nun nadir gözdesi olduğu anlardan birinde şehirde bulunduğu sırada. Ya da belki de birkaç yıl sonra, ikisinin de ömür boyu üzerinde yaşadığı tozlu yollarda, belki de Granada'ya giden o yollarda, Judah, İbn Ezra'nın davetiyle, önünde yeni İbrani tarzının en büyük şarkıcısı olarak yıldızlığıyla yola koyulurken; Cid ise, Alfonso'nun yanında son kez, önünde sürgün ve hemen ilerideki savaşlarda, şanlı anıyla yola koyulurken.

Başrahip ve Kur'an

Cluny, 1142

Öyleyse, kardeşim, daha doğrusu efendim, kız kardeşinize, ya da daha doğrusu hizmetkarınıza verdiğiniz sözü yerine getirin. Ayrıca, efendimiz adına, mezarına asılmak üzere, mühürlü açık bir belgeyi de bana gönderin. Tanrı aşkına, Astrolabımızı da unutmayın ki, onun için Paris piskoposundan veya başka bir piskoposluktan bir papazlık görevi elde edebilesiniz.

—Heloise'den Cluny başrahibi Saygıdeğer Peter'e

1142'de Cluny'yi Latin Hristiyan dünyasının epik merkezi olarak hayal etmek affedilebilir ***bir*** şey olurdu. Burada, Hristiyanlığın en büyük ve yeni tamamlanmış kilisesi, yüzlerce dini kurum ve manastırdan oluşan geniş bir imparatorluğun merkezi bulunuyordu. Başında, yirmi yıldır Cluny'nin başrahibi ve gerçekten de saygı duyulan prensi olan heybetli Aziz Peter vardı. Peter'ın kendisi de olağanüstü bir prestije sahip bir konumun varisiydi, çünkü Cluny, 910 civarında, dindar ozan IX. William'ın dindar atası olan Aquitaine'li ilk William tarafından kurulmuştu. Bu iki yüzyıl içinde Cluny, eşi benzeri olmayan bir zenginlik ve prestij kazanmış ve çağın manastır reform hareketinin tartışmasız kalbi ve ruhu olarak kendini sağlamlaştırmıştı. Yıllar geçtikçe, Cluny'nin asıl misyonu olan kilise reformu, fazlasıyla başarılmıştı.

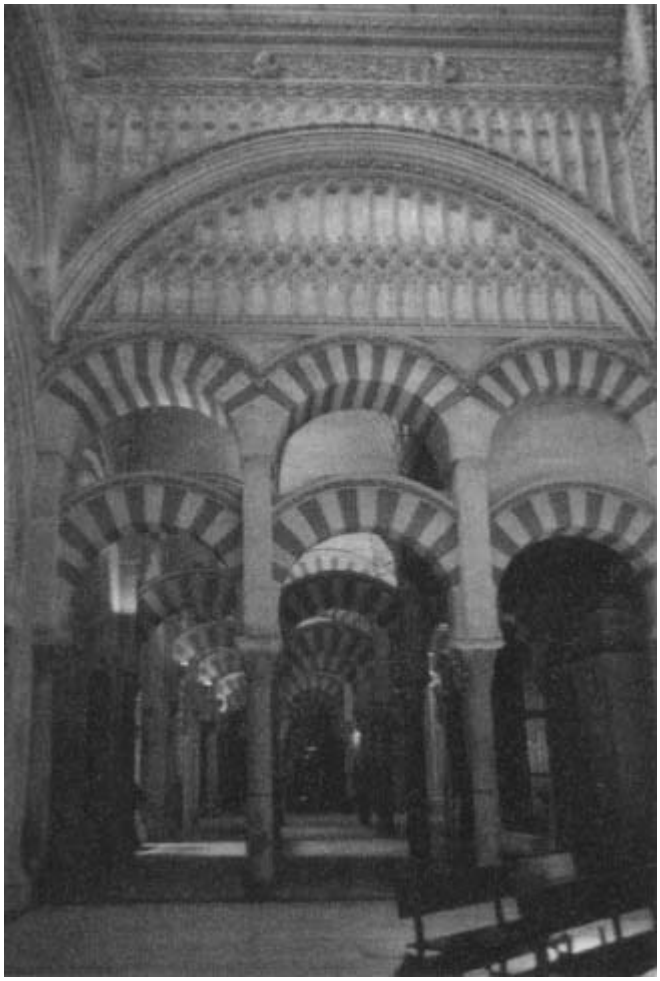
Ve din adamları, Benediktin rahiplerini küçük düşüren türden el emeği işleriyle uğraşmayı çoktan bırakmışlardı.

Sadece yüceltilmiş köylülerden çok daha fazlasıydılar. Aksine, Cluny evleri giderek öğrenim ve araştırmanın birçok yoluna girmişti.

ve bazen zorlu durumlara yol açtılar.

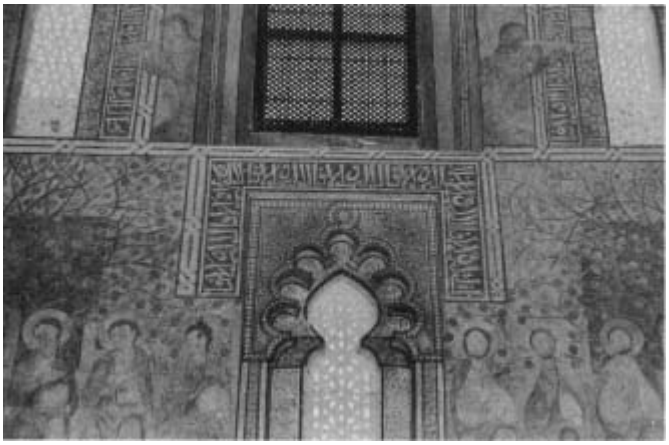

Karolenj Astrolabı, onuncu veya on birinci yüzyıl, Latince yazıtlı en eski astrolab. (Fotoğraf: IMA / Ph. MAILLARD)

Kurtuba Ulu Camii, sekizinci ila onuncu yüzyıl. (Abigail Krasner)

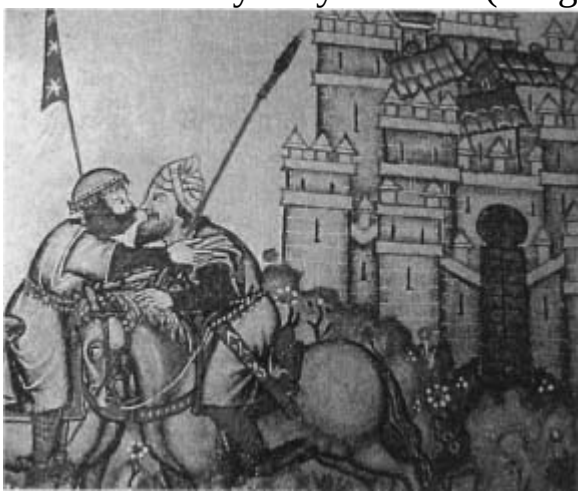

Toledo'lu Kastilyalılar tarafından 12. yüzyılda inşa edilen San Roman Kilisesi (HD Miller)

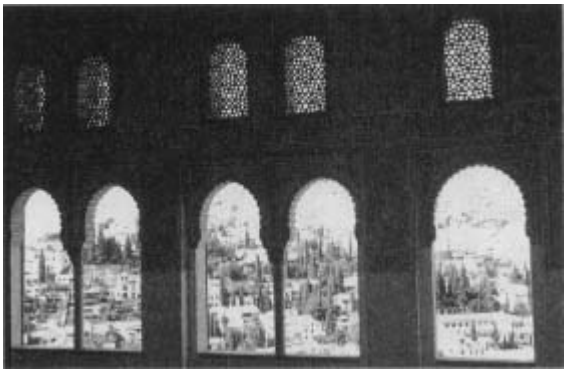

Ferdinand III'ün (Aziz Ferdinand) Türbesi, Sevilla, 1252, Arapça, Latince, İbranice ve Kastilyaca yazıtlarla. (Abigail Krasner)

13. yüzyılın ikinci yarısına ait, Alfonso X'in Toledo okulundan minyatürler. Üstte: Selamlaşırken kucaklaşan Müslüman ve Hristiyan şövalyeler. Altta: Müzisyenler.

Granada'daki Nasridler tarafından yaklaşık 1250 ile 1360 yılları arasında inşa edilen Elhamra Sarayı. (Abigail Krasner)

Sevilla'daki Zalim Petro'nun Sarayı (Alcazar), yaklaşık 1364. (Abigail Krasner)

Samuel Halevi Abulafia Sinagogu (daha sonra Transito Kilisesi olarak bilindi), yaklaşık 1360. (Abigail Krasner)

Kızıldeniz'in yarılmasını tasvir eden bu resim, Hristiyan İspanya'da üretilen ve günümüzde Saraybosna Haggadah'ı olarak bilinen, 14. yüzyıl ortalarından kalma bir Haggadah'dan alınmıştır.

1140 yılında, Saygıdeğer Peter, hem baş rakibi olan genç ve yeni yetme krallığın başı Clairvauxlu Bernard'ı hem de Sağcı militan Sisteryenler ve bizzat Papa. Petrus, o dönemin asi çocuğu Petrus'u himayesi altına almıştı.

Abelard.

*

Abelard, kendi değerlendirmesine göre çağının en ünlü adamıydı ve şüphesiz ki tartışmalı bir ünlüydü.

Herkesin değerlendirmesine göre. Üstelik, bundan sadece birkaç on yıl önce, Paris okullarının en tanınmış öğretmeniydi.

Kuzey Avrupa'nın son derece önemli entelektüel merkezinin, henüz tam olarak resmiyet kazanmamış olsa da yakında kazanacağı bebeklik yılları.

Paris Üniversitesi olsun. Abelard'ın hem içeriği hem de yöntemleriyle karizmatik öğretimi, şekillenmesinde çok önemliydi.

Üniversite mensubu olarak değil, din adamı sınıfının bir üyesi olarak (ve Latin Hristiyan dünyasının tüm okullarında ve üniversitelerindeki tüm öğretmenler gibi).

(Gelecek nesillerin çoğunda din adamı olan) Abelard, kavgacı tarzı nedeniyle sık sık bir tür belaya bulaşıyordu.

Ayrıca felsefenin bazı yönlerine ve zor bulduğu bir felsefi üsluba olan giderek artan tutkulu bağlılığıyla da öne çıkıyordu.

Pek çok Ortodoks din adamının kabullenmesi zor.

Paris'teki öğretmenlik yılları çoktan geride kalmış olan, altmış bir yaşında, bitkin bir adam olan Abelard, hâlâ agresif bir şekilde taciz ediliyordu.

Bu nedenle, daha sade olanların başı olan dürüst Bernard adına...

Sistersiyenler. Abelard sonunda Roma'da sapkınlık suçlamasıyla yargılandı ve 1140'ta bizzat papa tarafından mahkum edildi.

Bernard'a Abelard'ı tutuklama izni verildi, ancak Abelard Cluny'nin kapısına gelip sığınma talebinde bulunduğunda, Başrahip bizzat bunu onayladı, hatta fazlasını da yaptı: Papa, en zekice olan şu ifadeyi yazdı: "Peter, Abelard'ı Cluny'de bir Benediktin keşişi yaptı."

Bu buyurgan manevrayı haklı çıkaran mektuplar gönderdi ve hasta olan Abelard'ı yakındaki evlerinden birinde iyi bir şekilde korudu.

Sonraki iki yıl boyunca. Çağının en ünlü adamı ve karısı Heloise'nin anlatımına göre, en ünlü aşığı.

Genç yaşta olan bu kişi, 1142 yılında Petrus'un cömert koruması altında öldü. Petrus, sevgilisinin ölümünü Heloise'ye bildirmek için bir mektup yazdı.

ve Abelard'ı günahlarından arındırdığını bildirmek için geldi. Böylece Petrus, Abelard'ın usulüne uygun olarak gömülmesini mümkün kıldı.

Heloise rica etmişti ve o da cenazeyi bizzat Heloise'nin başrahibe olduğu manastıra, yani dini bir kuruma götürmeye hazırdı.

Paraclete olarak adlandırılan bu manastır, Abelard tarafından çok uzun zaman önce Heloise için, ona özel bir rahibe manastırı olarak kurulmuştu.

Ancak Burgonya'daki Cluny'den Paris'in eteklerine kadar olan uzun yolculuk, başka bir nedenden dolayı birkaç yıl ertelendi.

Bu yolculuk da uzun sürecekti, çünkü Peter'ın Pireneler'in güneyine gitmesini gerektiriyordu. Saygıdeğer Peter'ın yolculuğu Abelard'ın ölümünden hemen sonra üstlenilen Galiçya ve Kastilya seferi, entelektüel bir maceraydı. Herhangi bir kayıt olmamasına rağmen.

1144'te Heloise ile yeni dönen Peter arasında gerçekleşen ve Peter'ın sonunda sözünü yerine getirip teslim ettiği görüşmeden bahsediyorum.

Abelard'ın ona olan bağlılığı göz önüne alındığında, ona bu ismi veren kadınla seyahatleri hakkında konuşmuş olabileceğini hayal etmek kolaydır.

İslam İspanyası'nın karmaşık cazibesini çok iyi tanımlayan bilimsel yeniliğin ardından, kendi çocuğu Astrolabı.

Astronomik ölçümlerin doğru yapılabilmesini sağlayan, mekanik bir aletti ve bu sayede astronomlar konumları kalibre edebiliyorlardı.

Yıldızların ve dolayısıyla göreceli zamanın belirlenmesi, denizde oldukça doğru navigasyona olanak sağladı ve bu da sadece yeni olanaklar sunmakla kalmadı.

en

Maddi malların ve insanların taşınması için ilkel yollar, ancak tüm zihinsel yollar, evren vizyonları, Bu tür seyahatlerle birlikte gelen şeyler. Heloise ve Abelard'ın yaklaşık iki yıl süren ünlü ilişkisi sırasında—ki bu ilişki 1970'lerde başlamıştı— 1117 yılında, Heloise on yedi, Abelard ise otuz sekiz yaşında bir öğretmenken, usturlap bir şeyin somut örneğiydi.

Radikal şıklık gibi, Kuzey Avrupa'ya bir asırdan fazla bir süre önce getirilmiş olmasına rağmen.

Ancak zamanla, çok yabancı yerlerden gelen ve üzerinde genellikle gizemli yazılar bulunan bu biraz gizemli cihazın cazibesini kaybetti.

Bu mucizeye dair ilk haber, Hristiyanlığın ilk milenyumunda Papa II. Sylvester olan maceraperest bir bilgin olan Aurillaclı Gerbert tarafından Latin dünyasına getirilmişti. Onuncu yüzyılın ikinci yarısında, o zamanlar hâlâ en parlak döneminde olan Kurtuba'daki Emevi halifeliğinin çeşitli şehirlerinde yıllarca eğitim görmüştü. Gerbert, bu teknolojik gelişme hakkında ayrıntılı bilgiyle ve belki de aletlerden biri olan değerli bir usturlapla Liège'e döndü. Gerbert'in bu konuda yazdığı

"Usturlap Kitabı" adlı eser, sadece konuyla ilgili ilk eser olmakla kalmadı, aynı zamanda bir öncü niteliği de taşıdı: Uzun yıllar boyunca, modern bilime dair bilgi sahibi olduğunu iddia eden entelektüeller, usturlaplar hakkında bir şeyler yazmak zorunda kaldılar. Bu matematiksel ve mekanik harikaların doğrudan maddi etkilerinin ötesinde, oldukça geniş bir kültürel etki hissediliyor; bu da bir ölçüde, Gerbert'in kitabının onu ilk kez Pireneler'in kuzeyindeki topraklara getirmesinden bir yüzyıl sonra, 1118'de doğan Abelard ve Heloise'nin oğlunun isminin garipliğini açıklıyor.

Daha da şaşırtıcı olanı, Gerbert'in bu olağanüstü küçük aletle Endülüs gezisinden dönmesinden yaklaşık dört yüz yıl sonra, 1391 gibi geç bir tarihte bile kültürel önemini koruyor olması:

Astrolab Üzerine Bir İnceleme, Chaucer'ın geride bıraktığı tamamlanmamış eserler arasında yer alıyor.

Cluny başrahibi, Pireneler'e ve ötesine zorlanmadan seyahat etti ve yol boyunca düzinelerce Cluny manastırında kaldı. Bunların çoğu Santiago de Compostela'ya giden hac yolunda yer alıyordu, ancak bunların ötesinde, başrahibin kendi toprakları dağ geçitlerinin güneyinde yaklaşık yirmi altı manastırla çok daha geniş bir alana yayılmıştı. Cluny'nin İberya Hristiyan topraklarındaki etkisi, özellikle Alfonso VI'nın Toledo'yu ele geçirip Kilise'nin başpiskoposluk merkezi haline getirmesinden sonra hızla artıyordu; ilk başpiskoposu ise bir Fransız, bir Cluny rahibiydi. Alfonso'nun babası Ferdinand, ilk olarak Cluny ile bağ kurmuş ve Müslüman taifa vasallarından topladığı büyük miktardaki vergilerden manastırlara büyük miktarda para sağlamıştı. Ancak Alfonso ile Cluny manastırı bağlantıları daha da derine indi; zira ikinci karısı, varisi Urraca'nın annesi Constance, o zamanki Cluny başrahibi Hugh'un yeğeniydi ve tartışmalı ayin reformu, yani Vizigot döneminden beri İspanya'da kesintisiz olarak kullanılanların yerine Roma dua kitabının ve ayinlerinin getirilmesi, Alfonso'nun hükümdarlığı döneminde yürürlüğe konmuştu.

Özellikle Toledo'da, büyük ve etkili Mozarab topluluğu kendisini bu topluluğun ayrıcalıklı koruyucusu olarak görüyordu.

Hristiyanlık tarihindeki en eski korunmuş ayin olmasına rağmen, bu yeni moda değişikliklere ve yabancı egemenliğine karşı bir direniş vardı.

Bunu dayatmışlardı. Dokuzuncu yüzyıldan on birinci yüzyıla kadar Mozarablar, kendi kutlama biçimlerini korumuşlardı.

Efkaristiya, Batı Hristiyanlığının ayin dili olan Latince değil, Arapça olarak yapılır. Bu kültürel ve dilsel izolasyonda Latin Hristiyanlığındaki diğer değişikliklerden dolayı, ayin en muhafazakâr biçimiyle varlığını sürdürdü; ancak 1085'ten sonra varlığını sürdürmesi zorlaştı.

Batı Hristiyanlığının uygulamalarını evrenselleştirmeyi amaçlayan Cluniac ayin reformu tarafından tehdit ediliyordu.

Oradaki iki Hristiyan grubu, Mozarablar ve "Romalılar" arasındaki gerilimler yüzlerce yıl sürecek ve geniş anlamda arasındaki çatışmanın sembolü olarak anlaşılıyor

İspanyol Hristiyanların tam anlamıyla Hristiyan olabilmeleri için gerekli olan özel bir yerli geleneği ve yabancı kökenli kişilerin dayattığı kurallar.

Katolik topluluğunun geri kalanıyla bütünleşmiş durumda.

Peter'ın Kilise'nin bu yeni merkezine yaptığı ziyaretin görünürdeki amacı kısmen diplomatik olsa da—inatçı Araplaşmış Hristiyanları Fransız (yani Roma) dua etme biçiminin benimsemeleri gereken şey olduğuna ikna etme sürecini sürdürmek—gerçek görevi ve zorlukları çok geçmeden ortaya çıktı. Başrahip, Müslümanların kutsal kitabı üzerinde çalışacak çevirmenler aradığını duyurdu, ancak bu iş için gönüllü bulamadı; bu gerçekten de alışılmadık bir durumdu. Cluny Başrahibi, İslam'ı incelemek için ilk sistematik Hristiyan projesini ve Kur'an'ın Latinceye ilk çevirisini üstleniyordu. Aslında, Peter'ın 1142'deki olağanüstü gezisinden önce, Müslüman öğrenimine erişimin olduğu topraklara yapılan araştırma gezilerinin çoğunun amacı dinsel olmaktan çok uzaktı. Bu alandaki neredeyse tüm maceraperestler, Aurillaclı Gerbert'in mirasçıları için ödül, tıpkı usturlapın kendisi gibi, çoğu zaman değerli teknolojik faydalar sağlayan soyut bilimsel bilginin edinilmesiydi. On ikinci yüzyılın başlarında, saf araştırma veya yüksek teknoloji ürünü Arapça materyallerin çoğunun yayılmasından sorumlu, hızla büyüyen bir profesyoneller topluluğu vardı. Çalışmalarından genellikle çeviri olarak bahsetsek de, bu adamlar, özellikle ilk bir veya iki kuşaktakiler, kelimenin bizim anladığımız anlamıyla hiç de çevirmen değillerdi. Gerbert gibi, entelektüel olarak hırslı, yaşamlarının hazinelerini keşfetmeye yönelmiş, her şeyden çok kaşiflere benzeyen insanlardı. Arapça öğrendiler - veya en azından çok dilli Mozarab ve Yahudi işbirlikçileriyle birlikte çalışabilmelerini sağlayacak kadar Arapça öğrendiler - Arapça, El Dorado'ya giden haritanın diliydi.

Sonunda Peter, bu kaşiflerden birini, Kettonlu Robert adında, İngiltere'de yaşayan ve çalışan bir İngiliz'i işe almayı başardı.

Toledo kütüphanelerinin çevresinde. Gezgin Ketton'ın Peter tarafından bulunduğu yerin tam olarak nerede olduğunu belirlemek zordur.

ve onu işe aldılar; bazı kaynaklar bunun Toledo'da değil, "Ebro Nehri civarında" bir yerde olduğunu öne sürüyor.

[Nehir], belki de Ketton'ın sonunda başdiyakoz olarak yerleştiği Pamplona'ya doğru. Ancak sipariş edilen metinler koleksiyonu Cluny manastırının başrahibi tarafından oluşturulan koleksiyon nihayetinde "Toleda Koleksiyonu" olarak adlandırıldı ve bu tür çalışmaların merkezi ve kaynağı şuydu: Açıkça Toledo. Her halükarda, Peter onu bulduğunda Ketton nerede olursa olsun, adamın çalışmakla hiçbir ilgisi yoktu.

Başrahip için, en azından Peter'ın önerdiği işte durum böyle değildi. Ancak Cluny başrahibi bunu mali açıdan cazip hale getirdiğinde durum değişti.

Robert'ın, gönülsüzce de olsa, seçtiği işi, astronomi bilimlerine ve matematiğe olan tutkusunu bir kenara bırakmayı kabul ettiği, Kuran'ın ilk "yetkili" Avrupalı çevirmeni olmak.

Robert için bu proje, dokuzuncu yüzyılda Bağdat'taki Halifelik İleri Araştırma Merkezi'nde çalışan bir bilgin olan el-Havarimmi'nin eseri olan *Cebir'in* (bir denklemin parçalarının "Restorasyonu *[el-cebr]* ve Telafi" yoluyla indirgenmesi anlamına gelen el -*cebira* teriminden) çevirisiyle Latin Avrupa'ya tamamen yeni bir matematik dalı kazandırmayı da içeren verimli bir kariyerin küçük ve çoğunlukla dikkat dağıtıcı bir bölümüydü. El-Havarimmi'nin kendi adı, Robert'ın bu eserin Latince versiyonunun ilk satırında yer aldığı biçimden dolayı "algoritma" kelimesi haline geldi: *"Dixit Algoritmi…"* ("El-Havarimmi diyor ki…"). Sözde Arap rakam sistemi de bu dönemde Latin Avrupa'ya geldi ve Toledo'da Ketton ve diğerleri tarafından çevrilen birçok aynı eser aracılığıyla yayıldı. Hint sistemlerinin Bağdat usulü bir uyarlaması olan ve Arapların daha doğru bir ifadeyle "Hint rakamları" olarak adlandırdığı bu sistem, Latin sisteminde bulunmayan özelliklerle birçok gelişmiş matematiksel hesaplamayı mümkün kıldı; bunların arasında, özellikle sıfır (Arapça *sifr'den) ve konumlu sayıların kullanımı yer alıyordu.* Rakamın konumunun on

sayısının büyüklüğünü temsil ettiği bir gösterim sistemi, hesaplamaları önemli ölçüde kolaylaştırır.

Roma rakamlarına göre daha kolay.

*

Toledo gibi şehirlerin büyülü kitap raflarını keşfetme cesaretine ve imkanına sahip olanlar için bunlar heyecan verici günlerdi; Ve yıllar sonra, Robert of Ketton nihayet kaçınılmaz olarak usturlap üzerine kendi incelemesini yazdı.

Robert of Ketton ve onun gibi birçok kişinin, Abelard'ın ölümünden hemen sonraki birkaç on yılda bile, Avrupa entelektüelinin yapısı ve profili, onların başardığı çalışmalarla dönüştü; yaptıkları şey, kısa süre sonra gelecek olan entelektüel hazineler selinin ilk damlasını dışarıya salmak için kapıları yeterince aralamaktan ibaretti. Abelard'ın kendisi bu devrimi neredeyse tamamen kaçırdı. Peter the Venerable'ın onu Fransız Aristoteles'i olarak adlandırması, bir ölçüde başka bir Aristoteles olmadığı içindi ve Peter aslında hala "Aristoteles"i beşinci yüzyılda Boethius tarafından yazılan Latince versiyon üzerinden okuyordu - dolayısıyla Aristoteles'in yalnızca erken Latin geleneğinde bilinen kısımlarını biliyordu. Bu, o zamana kadar, filozofun mantıkçı,

Kategoriler ve *Yorumlama adlı eserlerin yazarı olarak ününden başka çok az şey ifade ediyordu.* Judah Halevi'nin neredeyse aynı dönemine ait olmasına rağmen, Abelard felsefe külliyatının neredeyse hiçbirine aşina değildi.

Halevi'nin zaten reddetmeye çalıştığı, İslam dünyasında eğitimli kesim tarafından bilinen bütün bir felsefi kültür.

nesiller boyunca.

Abelard genç yaşta mantığın gücünü keşfetmiş ve hayatı boyunca, hatta mantık yanlış olduğunda bile, ona sıkıca bağlı kalmıştır.

Hristiyan inancının kendisinin mantıksal incelemeye tabi tutulabileceği ve tutulması gerektiği düşüncesi nedeniyle son derece zor durumda olduğu apaçık ortadaydı. Hristiyanlığın mantıksal ve bilimsel dili olarak hizmet edecek *"teoloji"* adını verdiği bir şey yarattı ve felsefi, varoluşsal ve dini sorunlarla başa çıkmak için, ünlü *"sic et non"* yani ucu açık ve amansızca sorgulayıcı bir "öte yandan" yöntemi geliştirdi. Abelard ve Cluniacların yetiştirdiği gelenekten çok farklı bir Hristiyan geleneğinin koruyucusu olan Clairvauxlu Bernard **için** , Bütün bu düşünceler sapkınlık kokuyordu. Elbette, hiç kimse Platon'un gerçekten bir Hristiyan'a dönüştürülebileceğini hayal edemezdi, çünkü Abelard önermişti.

İronik bir şekilde, ortaçağ dönemine dair anılarımızda, o ünlü *"sic et non" (evet ve hayır)* argüman yöntemi, iğne ucundaki melekleri saymaya yol açan türden ukala skolastisizmi temsil eder. Bu görüşün bir miktar geçerliliği olsa da – sonuçta diyalektik ayrıntılarla *ilgilidir* – yöntemin temeli oldukça farklıydı. Bu, tam olarak "evet *ve* hayır" anlamına gelen harika isminde yansıyan evren görüşüydü – "veya", "yerine", "değil" veya tek bir görüşün olduğunu, net ayrımların veya ikiliklerin var olduğunu, çünkü bir önermenin kendiliğinden doğru veya iyi olduğunu ve diğerinin reddedilmesi gerektiğini ima eden herhangi bir şey değil. Abelard ve öğrencilerinin çoğu için, Tanrı'nın kafa karıştırıcı ve çoğu zaman zor evreninde çelişki olasılığı, hatta belki de gerekliliği açıkça mevcuttu. İnancın titiz bir rasyonel incelemeye tabi tutulması gerektiği konusundaki ısrarıyla, o dönemde çevresinde yeni ve tehditkar bir fikir olan Abelard, birkaç yıl sonra Avrupa'ya hakim olacak entelektüel çalkantıyı neredeyse esrarengiz bir şekilde öngörmüştü. Abelard'ın oldukça eşsiz göründüğü *(bilgin sevgilisi Heloise'nin ona "eşsiz olan" anlamına gelen unicus* diye hitap ettiği) Latin Hristiyan Avrupa, birkaç yıl içinde böyle bir değişimin yaşanacağını hayal bile edemezdi.

Bu sayede, Aristoteles'in engin külliyatına doğru bir Latince çeviriyle erişebilecekti. Dahası, Bu eserler bütünü, neredeyse bin yıllık yakın çalışma ve kayda değer ilerlemelerin getirdiği ek bir avantajla birlikte geldi.

Aristoteles'in kendi öğrencilerinin yorumlarından daha yakın dönem yazarlarınınkine kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsayan entelektüel çaba hazinesi.

Müslüman ve Yahudi Endülüs halkı.

Hayatını bir dizi felaket olarak adlandıran zavallı Abelard, şüphesiz istemeden de olsa, hâlâ eski bir evrenin insanıydı. Çocuğuna Astrolabe adını vermesi, entelektüel zenginliklerini doğrudan bilmediği ama kelimenin tam anlamıyla köşede olduğunu hissettiği bir dünyaya karşı sevimli bir iyimserlik göstergesiydi. Harika anılarında felsefenin bir yaşam biçimi olarak katı kuralları hakkındaki tartışmaları, sadece bir nesil sonra, aşırı eski moda oluşuyla utanç vericiydi. Abelard'ın, büyük olasılıkla hayatının sonlarında, ortodoks otoritelerle mücadelesinin doruk noktasında ve Halevi'nin *Hazarlar Kitabı'nı* yazdığı aynı yıllarda yazdığı *"Bir Filozofun Bir Yahudi ve Bir Hristiyanla Diyaloğu",* o felsefe karşıtı Endülüs eserinin neredeyse tam tersiydi. Abelard'ın bu keşifteki kahramanı, "İnanç rasyonel incelemeye dayanır" sözü, onun filozofunu açıkça ortaya koymaktadır; bu karakter, Abelard'ın kabaca sahip olduğu bir fikre dayanmaktadır.

Arapça konuşulan felsefi gelenek, onun evrenine usturlap gibi keşifler getirmişti. Ve yine de, Abelard için Seneca hâlâ tanıdığı en büyük filozoftu; çağdaşı Petrus Alfonsi ise ona karşı küçümseyici bir tavır sergiliyordu.

Arap filozofun dediği gibi, tamamen geleneksel Endülüs geleneğinin parçalarını Avrupa'daki din adamlarına aktarmak.

Eğitimliydi ve şüphesiz Seneca'nın usta bir filozof olduğu fikrini gülünç bulurdu. Bu durum Robert'ı eğlendirirdi.

Abelard'ın ölüm anında, o sırada bilimsel doğruların ve Aristotelesçi ihtişamın altın çağı içinde yer alan Ketton da aynı şekildeydi.

Toledo'dan dışarıya doğru akmaya başlıyor.

Peter'ın çevirileri, ortaya çıktığı üzere, sadece Kur'an'ı değil, aynı zamanda Muhammed'in sözlerini, Peygamberin ve ilk haleflerinin hayatlarını içeren,

başrahibin kendisi tarafından İspanya'daki birçok Cluniac takipçisinin tavsiyesiyle derlenmiş bir dizi farklı metni de kapsıyordu. Saygıdeğer Peter, bu projenin kendisi için neden bu kadar önemli olduğunu ve gerçekten de büyük bir yatırıma değdiğini en başından açıkça ortaya koydu. Çoğu kişiye, düşmanını tanımak gibi basit bir ilke gibi gelse de, Peter gibi bir adam için düşmanı tanımak kolay bir iş değildi ve projenin siyasi koşulları karmaşıktı. 1095'te Fransa'da başlatılan Haçlı Seferleri, birçokları gibi onun için de büyük önem taşıyordu: Peter ve Bernard'ın kuşağının en büyük davalarından ve olaylarından biriydi. Peter'ın Kur'an tercümesi ve buna eşlik eden İslam'ın kusurlarına dair polemik analizlerin, mantıksal olarak, aynı haçlı ruhunun bir parçası ve hatta Kudüs için Müslüman rakiplerine karşı kullanılacak silahlardan biri olduğu sıklıkla varsayılmaktadır.

Bu, Peter'ın kendisinin de görünüşe göre desteklemediği bir görüştü ve çabalarının daha az şüpheli görünmesi için bu tür yüzeysel açıklamaların yayılmasına izin verdi. Ancak Peter'ın kendisi bundan daha iyisini biliyordu. Kudüs'ü Mesih adına ele geçiren askerlerin, düşmanın kutsal kitapları hakkında ayrıntılı bir eğitime, hele ki Kur'an dışı

hadislerin, yani Peygamber Muhammed'in sözlerinin inceliklerine ihtiyaçları yoktu. Sorunun bir kısmı da tam olarak Cluny manastırının başrahibinin kim olduğunun yaygın olarak bilinmesinden kaynaklanıyordu.

Haçlı Seferlerine karşıydı ve tam bir barışseverdi. Bu tutumu, Bernard ve diğerleriyle olan çoğu zaman acımasız düşmanlığını yansıtıyordu.

Hristiyan manastırcılığının giderek militanlaşan ve Cisterciyen rakibi tarafından yönetilen bir kolu.

Bernard'ın yetenekli sözcülüğünü yaptığı Sistersiyenler, Birinci Haçlı Seferi'nde "silahlı hac yolculuklarını" bulmuşlardı.

1095 yılında bir başka Cluniac üyesi tarafından verilen ünlü bir vaazda çağrılmıştı.

ve Aziz Petrus'un selefi Papa II. Urban. Haçlı Seferi aslında 1099'da Kudüs'ü ele geçirmeyi başarmıştı ve böylece İsa'nın ve Hristiyanlığın düşmanlarına karşı kılıç çekilmesi gerektiği iddiası için reddedilemez gerekçeler. Bernard, Pek çok açıdan Petrus'un zıttı olan, belki de en belirgin örneği Abelard meselesinde görülen kişi, sadece İkinci Haçlı Seferi'ni savunmakla kalmadı, aynı zamanda Filistin'in ve özellikle de Hristiyan

"özgürleştirilmesi" için yemin etmiş olan Tapınak Şövalyeleri'nin hamisi oldu.

Kudüs'ün bu davranışları, Cisterciyenlerin silahların gücüne olan inancını gören Aziz Petrus tarafından hor görüldü.

Şiddeti, seküler öğrenimden kaçınmaları ve özellikle klasiklere duydukları küçümseme ile bütünleşik bir unsur olarak görüyorlardı ve bu nedenle Her türlü rasyonel ve bilimsel düşünce, 1140 yılında Abelard'a yöneltilen sapkınlık suçlamalarıyla doruk noktasına ulaştı.

Peter'ın, kendi hayatını riske atarak gerçekleştirdiği, ilkeli bir şekilde Abelard'ı savunması, Hristiyanlık içindeki keskin ayrılıkları ortaya koydu.

Bu durum, başrahibin Hristiyan İspanya'ya yaptığı seyahatin amaçlarında ve başarılarında da açıkça görülmektedir.

Peter'ın hem Yahudilere hem de Müslümanlara karşı karmaşık tutumları, İspanya'nın büyük bölümündeki karma dini topluluklarda yaşamış ve çalışmış Endülüs Hristiyanlarınınkine benziyordu. Peter, aslında Müslümanları ve Yahudileri "Kitap Ehli" olarak anlıyordu ve bu nedenle sonunda Mesih'in lütfunu almaya son derece açık olduklarını düşünüyordu. Kendi Hristiyan inancının doğruluğuna kesin olarak inanmasına rağmen, Cluny başrahibi, İbrahim'in Çocukları arasında var olan özel akrabalık, kutsal metinlere dayalı ve tarihsel bağ konusunda özellikle Endülüs'e özgü bir anlayışa sahipti. İspanya'ya yaptığı yolculuktan önce ve muhtemelen Abelard'ı sapkınlık suçlamalarına karşı savunduğu o tehlikeli ve zor yıllarda, Peter Yahudilik hakkında bir kitap yazdı. Bu kitap birçok yönden İslam hakkındaki daha sonraki çalışmalarının bir ön izlemesiydi. *Liber adversus Judaeorum inveteratemi du-ritiem* adlı eseri, Yahudilik hakkındaki mükemmel bilgilerini neredeyse kesinlikle yaygın olarak okunan Petrus Alfonsi'nin *Diyalog adlı eserinden almıştır.* ve 1140'ların başlarında biliniyordu. Daha önceki Yahudi karşıtı literatürün aksine, Petrus'un polemiği, doğrudan erişim imkanına sahip olma erdemine sahipti.

Gerçek Yahudi ve İslami kaynaklar. İslam hakkındaki polemik yazılar gibi ve aslında Alfonsi'nin kendi eleştirisi gibi, retorik Petrus'un risalesinin ("Yahudilerin inatçı ve dik başlılığına karşı") bazı bölümleri kulaklarımıza son derece sert gelebilir. Ancak bu, Peter'ın Kur'an'ı tercüme etme ve inceleme konusundaki öncü çalışmalarının, diğer çalışmalarla ne kadar radikal bir şekilde zıtlık içinde olduğunu gizlememek gerekir.

Bernard of Clairvaux'nun hem ülke içinde hem de Tapınak Şövalyeleri'nin yurt dışında savunduğu ve temsil ettiği tutum ve davranışlar.

Cluny Başrahibi, çok büyük paralar ödediği Kur'an çevirisini kullanarak rakibi Citeaux Başrahibine pek de incelikli olmayan doğrudan bir meydan okumada bulundu. Peter, bir Hristiyanın yaşamında ve zihninde aklın, bilginin ve felsefenin rolü konusunda Bernard ile bir kez daha tartışıyordu. Bernard'a Müslüman kutsal kitabının Toledo çevirisinin bir kopyasını, önsöz olarak şu kurnazca kışkırtmayla gönderdi: "Bu çalışmadaki amacım, Kilise Babalarının, zamanlarının en ufak bir sapkınlığına bile sessizce göz yummadan, tüm inanç gücüyle karşı koymadan ve hem yazılar hem de tartışmalar yoluyla bunun iğrenç olduğunu göstermeden geçmeme geleneğini izlemekti." Evet, elbette, inanç. Ama aynı zamanda kanıt, yazı, tartışma, bilgi -ve dolayısıyla çeviriler, akıl ve zekâ gücü. Abelard'ın dediği gibi, inanç ve kanıt, Hristiyanlığın omurgasıydı, "Kilise Babalarının geleneği". Evet ve hayır, eğitimli ve düşünen bir insan olabilen gerçek müminin masasında yer alan seçeneklerdir.

Petrus, Latince Kuran ile birlikte Bernard'a gönderdiği yazılı açıklamalarında, farklı zamanlarda Hristiyanların...

Öyle bir cehalet durumuna düşmüşlerdi ki, yalnızca kendi dillerini biliyorlardı, hatta Havarilerin dilini bile bilmiyorlardı.

Hele ki Arapça gibi, zaten felsefeye erişimin dili olan bir dilden bahsetmiyorum bile. Bu, Sistersiyen tarikatına açık bir eleştiriydi.

Eğitim konusundaki tutumu ise karşı çıkmaktı.

Manastır kütüphanelerinde çok sınırlı ve güvenli bir şekilde okunabilen Latince'nin ötesine geçen her şey. Ancak Petrus'un kışkırtmaları Bununla da kalmadı: Bu materyalleri Bernard'a gönderiyordu ki Bernard bizzat büyük çürütmeyi yazabilsin.

İslam'ın, yurtdışındaki militan duruşunun temelini oluşturduğu kesindi. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Bernard asla böyle bir şey yapmadı ve Peter, Hristiyanlığın İslam'dan üstünlüğüne dair kendi analizini, şu temellere dayanarak kaleme aldı.

Kur'an okumalarının yanı sıra topladığı diğer materyallere dayanarak, görevin kendisine kaldığını belirterek söze başladı.

Ona gelince, çünkü başka hiçbir Hristiyan bu görevi üstlenmeye cesaret edememişti: "Ağzını açıp konuşmaya cesaret eden tek bir kişi bile yoktu."

"Hristiyanlığa olan coşkuyla." Bu bağlamda, kullanılan ton, alaycı bir pişmanlık ya da hafifçe gizlenmiş bir iğneleme gibiydi.

Bernard'a gelince, Peter onun bu tür bir coşkusunu kesinlikle onaylamıyordu.

Peter'ın İspanya'daki eski Müslüman merkezlerine yaptığı gezi, başrahibin arzuladığı bilgileri elde etmek için büyük masraflarla organize edilmiş ve gerçekleştirilmiş olup, ona Toledo'nun henüz keşfedilmemiş potansiyelini doğrudan göstermiştir; bu şehir, sonraki yüzyıllarda Avrupa'nın büyük çeviri girişiminin merkezi olma yolunda ilerliyordu. Hevesli ve meraklı bir zekâya sahip olan Peter, Petrus Alfonsi'nin eserlerinden ve özellikle Yahudilik ve İslam hakkında ayrıntılı metinsel bilgiler içeren *Diyalog adlı eserinden,* diğer dinlerin kendileri hakkında ne düşündüklerine dair çekici bir fikir edinmişti. Ancak Cluny başrahibi, her türlü şeyin Teolojinin yanı sıra, Yunan felsefi geleneğinden teknolojiye kadar diğerlerinin de ilgisini çekecek konular vardı.

Astrolabın baskın bir sembolü olduğu ilerlemeler. Bir anlamda, teknoloji ve ardından onun ardındaki bilim, Yem buydu. Bu kolay yemin ardında yatan karmaşık tuzak; Judah Halevi'nin yakın zamanda kınadığı aynı cazip unsurlardı.

Atalarının inancına düşman olan şey, çok daha gelişmiş olan bilimsel yöntemlerin titizlikle uygulanmasıydı.

Özetle, Abelard'ın mantığının biçimi, yani pagan felsefesinin tüm cephaneliği ve inancın kendisini baltalama potansiyeli.

Cluny başrahibi, bilginin Hristiyanlık karşıtı olmadığı ve onu geliştirmenin çok iyi bir şey olduğu, silahlardan apaçık daha erdemli olduğu güçlü inancıyla hayatını yaşadı. Elbette, Tapınak Şövalyelerinin İslam'ın ayrıntıları konusunda kendilerini eğitmeye, hele ki Peter'ın Toledo'dan getirdiği yeni kitapların sağladığı Kur'an'a dair doğru referansları incelemeye veya İslam'a karşı kaldırılan kılıcın yerine Hristiyanlığın üstünlüğü hakkında mantıklı diyalog kurmaya hiç niyetli olmadıklarını anlıyordu. Peter, Filistin'de biraz zaman geçirdikten sonra Tapınak Şövalyelerinin önemli bir kısmının yerli halkla kaynaşacağını hayal etmiş olabilir miydi? Hristiyanlık için savaşan en eski ve en ünlü tarikatlar,

Müslüman tüccarlarla kurdukları iş bağlantıları ağı sayesinde zenginleşmiş ve sonunda -hem Bernard'ın

hem de Peter'ın bakış açısından ne ironik- düşmanla kapsamlı ve çeşitli ilişkiler kuracak kadar Arapça öğrenmişlerdi.

Abelard'ın ölümünden bir yıl sonra Toledo'ya yaptığı seyahat sırasında Peter, kendisi gibi inançlı ve bilgili insanların geleceğinin şeklini ve zorluklarını gördü. Orada, artık Hristiyan olan -hatta Kilise'nin başlıca piskoposluk merkezlerinden biri olan, kendi Cluny'sinin kontrolündeki ve nihayet evrensel Roma ayinini kullanan bu şehirde- Robert of Ketton gibi insanlar Arapça bulabildikleri her şeyi okuyarak derinden yerleşmişlerdi. Bu bilginlerden kaçının (ve her geçen gün sayıları artıyordu) astronomi, cebir ve usturlaplarla o kadar büyülenip, bu şekilde dikkatleri dağılıp gerçek Hristiyan inancını gözden kaçırabileceğini kim bilebilirdi? Peter, Avrupa'nın en iyi entelektüellerinin yeni neslinin kalpleri ve zihinleri için bir savaşın yaklaştığını görebiliyordu.

Hediyeler

Sicilya, 1236

Michael Scott, imparatorun en sevdiği kişilerden biriydi ve bunun iyi bir sebebi vardı. Doktor, astrolog, büyücü ve uzman çevirmen.

Arapça ve İbranice metinler konusunda uzman olan II. Frederick, Sicilya İmparatoru ve Kutsal Roma İmparatoru'nun sahip olduğu entelektüel anlayışın somut örneğiydi.

ve Kudüs kralı olan Michael, kendi kültürel hedeflerini ve mirasını şekillendirmesine yardımcı olacak kişileri etrafında istiyordu. Adından da anlaşılacağı gibi, Aslen İskoçyalıydı, ancak genç yaşta memleketini terk etmiş ve en iyi okullardan birinde eğitim görmüştü.

Çeviri sanatı, yüzyıllık entelektüel merkez Toledo. 1220'lerde, Sicilya'ya vardığında, Hayatının geri kalanını orada geçirdi, zaten bir sihirbaz olarak ün kazanmıştı, ama Frederick's'te onu en göz alıcı kılan şey şuydu...

Prensip olarak Palermo'da kurulu ancak pratikte oldukça hareketli bir yapıya sahip olan mahkeme, onun 13. yüzyılın başlarındaki çevirmenlik ününü de beraberinde getirdi.

yüzyıl, ne zaman

Geniş bilimsel ve felsefi kütüphaneleri Arapçadan Latinceye çevirmek, çağın entelektüel yol gösterici ilkesiydi.

Scot, Frederick'te cömert bir hamisi buldu; Frederick, Michael'ın simya ve büyücülük gibi yan tutkularını teşvik etti ve ona bu alanlarda destek

verdi.

Karizmatik İskoç, Toledo'nun işbirlikçi, çok dilli geleneğine uygun olarak, adeta kendi çeviri atölyesini kurdu.

Çoklu çevirmen süreci.

II. Frederick, Orta Çağ'ın en enerjik hükümdarlarından biriydi ve en çok hatırlananlardan biri olmaya devam ediyor. Hırsları, entelektüel ve kültürel alanların yanı sıra siyasi alanda da güçlü bir şekilde etkili oldu; ömrünü Alman, Norman ve Sicilya'nın birleşik hak iddialarını, çoğunlukla Papalık'a karşı, şekillendirmeye ve savunmaya adadı. Kutsal Roma İmparatoru olarak, bu unvanın getirdiği sonuçları ve zorlukları ciddiye aldı ve birçok yönden ihtişamına layık olduğunu kanıtladı. Bunların başında, kütüphaneleri desteklemesi ve yeni öğrenim merkezleri kurması geliyor; 1224'te Napoli Üniversitesi'ni kurdu ve bunu medeniyete bıraktığı imparatorluk damgası olarak gördü. Kültürel olarak, Frederick, Sicilya'nın "türbanlı kralları"nın, yani 11. yüzyılın ikinci yarısında büyük Norman genişlemesi sırasında ada krallığının siyasi kontrolünü Müslümanlardan alan Normanların soyundan geliyordu. Normanlar da o zamana kadar tamamen Araplaşmışlardı ve onların yönetimi altında Sicilya, Endülüs'ün parlak Emevi halifeliğinin gölgesinde çektiği bir tür taşra uyuşukluğundan kurtulmuştu.

Sicilya kültürüne çok daha uluslararası bir boyut kazandıran şey, yeni gelen Hristiyan krallar, özellikle de Frederick'in büyükbabası II. Roger'dı. Roger, 12. yüzyılın ilk yarısında hüküm sürdüğü dönemde, dünyanın bu bölgesine kendine özgü kültürel damgasını vurdu. Palermo'daki taifa benzeri sarayı, çok çeşitli entelektüel aydınlar için müreffeh ve misafirperver bir merkezdi ve bu dönemin en önemli coğrafya kitabı Arapça olarak *Kitab Rujar* ("Kitab of...") olarak adlandırılıyordu.

Roger"). Bu engin eser, sarayda gözde bir kişi olan el-İdrisi (bazen Latince'de Edrisi olarak da anılır) adlı bir Müslüman tarafından yazılmıştır.

Ceuta'da doğmuş, ancak Cordoba'da eğitim görmüş ve daha sonra Norman Sicilya'sına göç etmiş, ünlü kitabını da buranın Hristiyan kültürüne ithaf etmiştir.

Kral. Arapçadan çeviri geleneği, Frederick'in miras aldığı mirasın hayati bir bileşeniydi, buna ek olarak...

Yunancanın yaşayan bir dil olarak zenginliği. Sicilya'da Yunanca, Endülüs ve çevresindeki bölgelerden farklı olarak, yaşayan bir Bizans katmanının parçasıydı.

Kültürel bağımlılıklar söz konusuydu; burada Yunanca, Arapça aracılığıyla sevgiyle, ancak belirsiz bir şekilde beslenen entelektüel bir hafızadan ibaretti.

çeviriler.

1232'de Michael Scot, imparatoruna Müslüman filozof İbn Sina'nın (Latin Hristiyan dünyasında Avicenna olarak saygı duyulan) yazdığı önemli bir doğa tarihi eseri olan *Hayvanlar Üzerine adlı* risalenin kendi çevirisini ithaf etti. Frederick zaten Aristoteles'in aynı adlı çok ciltli eserine sahipti; bu eser de yorulmak bilmeyen Scot tarafından çevrilmişti—Toledo'da geçirdiği dönemde başlanmış ve Sicilya'ya yerleşmesine yol açan gezginlik yıllarında tamamlanmıştı. Bu iki çeviri de, çağının yeni bilimlerine ve doğal dünyanın sistematik ve deneysel olarak incelenmesi olasılığına hayran olan Frederick için paha biçilmez hediyelerdi. Bu değerli kitaplar, Frederick'in en ünlü eseri olan ve günümüzde bile okunup hayranlıkla karşılanan şahin avcılığı üzerine bir risale için temel teorik materyal ve ilham kaynağı sağladı.

Kuşlarla Avlanma Sanatı, Frederick'in bilimlerdeki eklektik okumalarının ve doğrudan gözleme olan tutkulu bağlılığının bir ürünüydü.

ve ayrıntılı betimlemeler. Ancak Michael Scot'un çevirileri ve özellikle bunlardan birini Frederick'e ithaf etmesi daha farklıydı.

Kişisel hediyelerden çok daha fazlasıydı; aslında Frederick, Aristoteles'in Yunancadan Arapçaya çevirilerini bizzat kendisi okuyabilirdi.

Aristoteles'in çok katmanlı Müslüman yorumcularıyla birlikte, İbn Sina da bunlardan sadece biriydi.

On iki yıl önce, 1220'de Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giyen adam Arapça konuşabiliyor ve okuyabiliyordu ve o Müslümanların hem felsefi hem de dini geleneklerine o kadar aşinaydı ki, 1229'da Kudüs'e girişi tanıklarını şaşırtmış ve kafalarını karıştırmıştı. O yıl, Papa ile militan bir

şekilde çatışma içinde olan aforoz edilmiş Frederick, Kutsal Şehre girmişti. Kudüs üzerindeki egemenlik, Hristiyanların Birinci Haçlı Seferi ile gelmesinden bu yana, yani bir asırdan fazla bir süredir, şiddetli bir şekilde tartışılıyordu ve Frederick, kendi karmaşık iddialarını ortaya koymak ve kral olarak taç giymek için oradaydı; bunu, aforoz edilmiş olmasına rağmen, Kutsal Kabir Kilisesi'nde başardı. Yerel Müslümanlar için, kendisinden önce gelen Franklardan oldukça farklı bir Hristiyan türü gibi görünüyordu ve daha sonra, şehirdeki ilk icraatı önceki Hristiyan hükümdarlar tarafından bastırılmış olan halka açık ezanı yeniden başlatmak olan bu Haçlı ordusunun lideri hakkında düzinelerce anekdot anlatıldı: "Öğle namazı vakti geldiğinde ve müezzinin sesi duyulduğunda, tüm [Frederick'in] yaverleri ve uşakları, ayrıca Aristoteles'in *Mantık'ını* tüm bölümleriyle birlikte okuduğu Sicilyalı hocası da ayağa kalktı ve hepsi Müslüman oldukları için kanonik namazı kıldılar… Söylediklerinden açıkça anlaşılıyordu ki "O, materyalistti ve Hristiyanlığı onun için sadece bir oyundu."

Ancak Frederick'in Arapçaya ve bu dilin sağladığı bazı entelektüel ve dini geleneklere olan hakimiyeti de önemliydi.

Erişim, onun hırslarını tatmin etmedi; o, dönemin sanat ve bilimlerinde Endülüs'ün etkisine rakip olmayı arzuluyordu.

İleri düzeyde bilimsel veya entelektüel başarıya sahip kişiler onun geniş etki alanının yakınlarında herhangi bir yerde belirdiğinde, onları kendine çekme olasılığı yüksekti.

Bu nedenle, diğerlerinin yanı sıra, Avrupa'nın matematiksel gösterim sisteminde devrim yaratan tüccar ve matematikçi Leonardo Fibonacci de bu akıma katıldı.

Frederick tarafından kabul edildi ve kendisine kur yapıldı; imparatora, zaten ünlü olan eserinin bir kopyasını (ikinci baskı, 1228) hediye etti.

Liber abaci ilk olarak 1202'de yayımlandı. Ancak imparatorun çeviri dünyasıyla en güçlü bağlantısını kuran kişi Michael Scot'tu.

Frederick doğru tahmin etmişti ki,

Gelecek yıllarda evreni yeniden şekillendirecek. Scot'un kendisi de bir tür çeviriydi ve etkili bir çeviriydi: Toledo'dan getirdi.

Sicilya'ya büyük bir zarafet, en gelişmiş çeviri yöntemlerinde yıllarca edindiği deneyim ve (Frederick'in sahip olduğu) bir zevk.

(şüphesiz bir dereceye kadar zaten sahip olunan) okuma ve çeviriden doğal olarak ortaya çıkan rasyonel entelektüel kültür için Yunan felsefe geleneğinin başyapıtları. Hem doğrudan hem de dolaylı olarak, daha sonraki yıllarda kötü şöhret kazanan Toledo'lu adam.

Siyahi sanatların ustası olarak, Frederick'in metinlerin tercüme edilmesi yönündeki önemli çabalarında kilit bir figürdü.

Arapça, kültürel misyonerliğin bir biçimi olarak.

Sonunda imparator bir nevi entelektüel hayırsever oldu ve paha biçilmez el yazmalarını Sicilya dışındaki kurumlara sundu; bu metinler arasında Arapça yazılmış, yakın zamanda tartışmalara yol açan eserlerin çevirileri de yer alacaktı. Bunların en öne çıkanları, Scot'un kaleminden (ve Frederick'in cömertliğinden) çıkan, neredeyse aynı dönemde yaşamış iki Endülüs filozofunun, Averroes ve Maimonides'in felsefi başyapıtlarıydı. Dante tarafından

Cehennem'de ölümsüzleştirilecek ve böylece Orta Çağ'ın en ünlü çevirmenlerinden biri olacak Michael Scot, 1236'da öldü. Ancak, büyük çeviri projeleri...

Toledo siyasi merkez olma özelliğini kaybetmek üzereyken bile, onun gibi önemli figürler Toledo'da hâlâ yaşıyor ve iyi durumdaydı.

Yükselen Kastilyalıların başkenti.

Cordoba, 1236

Arapça metinlerin Latinceye çevrilmesi, İber Yarımadası'ndaki Müslüman bölgelerin genişlemesiyle birlikte ivme kazanan bir girişim haline geldi.

Azalmıştı. Emeviler dönemindeki yurttaşlar -Müslümanlar, Yahudiler, hatta Hristiyanlar- kendi kültürlerinin veya başka dinlerin savunucuları değillerdi.

Yunan felsefi kültürü onların haline geldi

Yıllar içinde kendi birikimlerine sahiplerdi; okudukları ve üzerinde çalıştıkları metin kütüphanelerinin Arapça okuyamayanlar için erişilebilir olup olmadığıyla ilgilenmek için hiçbir nedenleri yoktu. On birinci yüzyıla

ve halifeliğin dağılmasının ve ardından taifaların yönetiminin ardından gelen büyük çaplı sınır ötesi halk hareketlerine kadar, Pireneler'in her iki tarafındaki Latin Hristiyan dünyasında, bu kütüphanelerde ne *olabileceği* konusunda çok az bilgi vardı ve içeriklerini anlamak için kaynaklar konusunda daha da az bilgi mevcuttu. Bazı önemli çeviriler ortaya çıktı.

On birinci yüzyılın sonundan önce ortaya çıkmışlardı, ancak sayıları çok azdı.

Kuzeyden gelen Hristiyanların güneye doğru ilerleyip kütüphanelerle doğrudan temasa geçmesiyle durum değişmeye başladı. Aynı zamanda, genişleyen Hristiyan krallıklarının yeni vatandaşlarının çoğu, bu bilgi depolarını yeni yöneticilerin kullanımına sunabilecek kişilerdi. Alfonso VI, 1085'te Toledo'yu ele geçirdiğinde, aynı anda muazzam bir kitap zenginliğine ve en büyük armağan olarak, tercüman olarak hizmet edebilecek çok dilli Toledolu topluluklara (aralarında Mozarablar ve Yahudiler öne çıkıyordu) sahip oldu. On ikinci yüzyılın başlarında, tercüme ihtiyacı daha da uzak bölgelerde ve birçok nedenden dolayı hissedilmeye başlandı. Latin Hristiyan toplulukları, Arap kütüphanelerindeki teknolojik ve felsefi zenginliklerin giderek daha fazla farkına varmıştı. Bu farkındalık, genellikle Pireneler'in daha güneyinde yeni açılan topraklarda, başta Cluny olmak üzere, manastır merkezlerinin genişlemesiyle ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla ironi şuydu ki, Arapça temelli öğrenim ve kültürün -kısmen Müslüman, kısmen Yunan (ikincisi Bağdat üzerinden Arapça çeviriler ve Arapça yorumlarla aktarılmıştı)- entelektüel etkisi, Endülüs'ün geri kalanının siyasi olarak zayıflamasıyla neredeyse doğru orantılı olarak arttı.

12. yüzyılın ortalarında, İspanya'daki çeviri faaliyetleri henüz tam anlamıyla gelişmiş değildi. 1142'de, Petro Saygıdeğer kişi projesi için çevirmen aramak üzere oraya gitmişti; yalvarıp yakarmak, borç almak ve sonunda teklifte bulunmak zorunda kalmıştı.

Çoğunluğu düzensiz ve dağınık halde bulunan ilk nesil çevirmenler arasında birini bulana kadar fahiş ücretler ödemek zorunda kaldı.

Ona yardım etmeye istekli olan kuzey İspanya'dan birisi vardı. Temeller daha önce Toledo Başpiskoposu Raymond tarafından atılmıştı.

1126'dan 1151'e kadar süren çeyrek asırlık piskoposluk döneminde Raymond, tüm Hristiyan İspanya'nın güçlü başpiskoposuydu ve O,

Hristiyanlar tarafından okunabilir hale getirilmeyi bekleyen kitaplarla dolu bu şehirde yaşadı ve çalıştı. Kendisi Fransız kökenliydi.

Bir zamanlar Hristiyan dünyasının birbirinden izole olan bölgeleri arasındaki giderek daha da belirsizleşen sınırların uygun bir temsilcisiydi. Temsilciydi, Aynı zamanda Abelard ve Aziz Petrus gibi entelektüel ufukları genişleyen bir din adamları sınıfına mensuptu ve bu durumdan o da sorumluydu.

Toledo "çevirmenler okulu"nu oluşturan, birbirinden bağımsız akademisyenler topluluğunun ilk himayesi ve örgütlenmesi için.

İlgi ve yatırımlarının sonuçları, 1151'deki ölümünden sonra, yüzyılın ikinci yarısına kadar pek görünür olmadı.

Ve en önemlisi, yarımadanın İslami bölgelerindeki dramatik güç değişiminden sonra. Birinden diğerine geçiş sürecindeydi.

İslam rejiminden bir diğerine geçişte, Hristiyan İspanya, çeviri girişimini üstlenmek için ihtiyaç duyduğu insan gücünü tesadüfen elde etti.

daha yüksek bir seviyeye.

1085'te Alfonso'nun Toledo'yu ele geçirmesinin ardından, Almoravidler Endülüs halkına karşı acımasız sömürgeciler haline gelmişlerdi.

Hem bağımsızlıklarını kaybetmelerinden hem de Almoravidlerin ithal edip dayattığı düşmanca İslam anlayışından rahatsız oldular.

Endülüsler, Almoravidlere karşı düzenledikleri hiçbir ayaklanmada başarılı olamadılar; hatta ittifak halinde oldukları ayaklanmalarda bile.

Hristiyan komşular, başta genişlemesini engellemeye çalıştıkları hükümdar Alfonso VI olmak üzere, Almoravidler yardım gördüler. Ancak Almoravidler sonunda Kuzey Afrika'daki kendi merkezlerinde, başka güçlerin elinde bir yenilgiye uğradılar.

Bir diğer, daha da baskıcı Berberi rejimi ise...

El-Meravilerin Endülüs'teki yönetimini elli yıldan biraz fazla süren istikrarsız bir dönemin ardından sona erdiren Almohadlar. Yeni rejim, ölçülebilir derecede daha güçlüydü.

Daha da kötüsü: Bu İslamcı köktenciler Endülüs eyaletlerinde dramatik değişiklikler dayattılar, belki de hiçbiri bu kadar dönüştürücü olmamıştı.

Yahudilerin Endülüs şehirlerinin çoğundan derhal sürülmesinden daha etkili bir yöntem.

Endülüs topluluğunun merkezi bir bölümünün bu sürgününün sonuçları yaygın oldu; bir bakıma, Müslüman dünyasının diğer bölgelerine ve kuzeydeki Hristiyan krallıklarına paradoksal bir dizi hediye anlamına geliyordu. Kuzeydeki Hristiyan şehirlerinde, ki bunların çoğu kısa süre önce taifa, ondan önce de halifelik şehirleriydi, Yahudi göçmenler Araplaşmış yaşam tarzlarında yalnız olmadıkları ve en azından kısmen Müslüman kültürüyle olan aşinalıkları sayesinde refah içinde yaşayabildikleri bir toplum buldular. Toledo gibi yerlerde, Yahudiler, (kendileri de Araplaşmamış Hristiyan kardeşleriyle sürekli çatışma halinde olan) Mozarablar ve Hristiyan güçler tarafından ilhak edildiğinde kendi topraklarını hiç terk etmemiş veya başka nedenlerle Hristiyan topraklarına taşınmış olan çok sayıda Müdejar ile birlikte, dini açıdan çoğulcu ve çok dilli bir topluluğun hayati bir parçası olmaya devam ettiler. On ikinci yüzyılın ortalarına gelindiğinde, birçok dini otoritenin (hem Hristiyan hem de Müslüman) bu duruma şiddetle karşı çıkmasına rağmen, Hristiyan egemenliği altında yaşayan uzun süredir var olan Müslüman toplulukları vardı ve Müdejarlar bu daha büyük topluluğun hayati bir parçası haline geldi. Bu Müslümanlar kaçınılmaz olarak bir ölçüde Roma kültüründen etkilendiler, aynı zamanda Hristiyan dünyasını büyük ve küçük şekillerde yeniden şekillendirdiler. Mimari açıdan, "Müdejar" terimi, on birinci yüzyıldan itibaren Roma-Hristiyan kültüründe kullanılan İslami estetiği somutlaştıran geniş bir moda yelpazesini tanımlamak için kullanılmaya başlandı.

Almohad baskısı altında Hristiyan topraklarına yerleşmeye başlayan Araplaşmış Yahudiler, önemli bir bağlantı noktası haline geldiler.

Müdejarlarla birlikte, eski Endülüs evrenine, onun devamlılığına ve aktarımına. İşte bu dönemde Binlerce Arapça eserin Latinceye çevirisine ciddi anlamda başlandı ve elli yıl içinde dünyanın dört bir yanındaki Latince okuyucular Hristiyan dünyası, Aristoteles'in tüm eserleri ve bunlara eşlik eden kapsamlı kaynaklar gibi bir zamanlar hayal bile edilemeyen harikalara sahip oldu.

Müslüman ve Yahudi tefsirlerinin yanı sıra hem eski hem de çağdaş diğer çalışma yardımcıları. Peter'ın söylediklerinin tam aksine.

Saygıdeğer kişi, Michael Scot gibi bir adamın on üçüncü yüzyılın başlarında Toledo'ya gidip sadece Yetenekli çevirmenler değil, bütün bir

çeviri kültürü. Michael ve birçok kişi Arapça öğrenmek ve eğitim almak için Toledo'ya gitti.

Orada geliştirilen özel işbirliğine dayalı çeviri sürecinde, yaygın model Arapça metni bir Yahudinin çevirmesiydi.

Metni, ortak Romanca lehçesi olan Kastilya diline yüksek sesle aktarır, ardından bir Hristiyan bu sözlü versiyonu alıp yazıya dökerdi.

Latince olarak yayınlandı. Ancak Michael Scott ve çağdaşlarının bu zengin çok biçimlilikten edindikleri şey, tekniğin ötesindeydi.

O yıllarda Toledo'da sadece metinleri değil, aynı zamanda bunların ardında yatan Endülüs kültürünü de çözümleme ve tercüme etme konusunda büyük bir istek vardı.

Toledo "okulu"nun çevirmenleri, dolayısıyla, sadece tek tek metinleri değil, bir kültürü de çeviriyorlardı.

Hristiyan çevirmenler, üzerinde çalıştıkları kitapların, Arapça çeviriler olsa bile, giderek daha fazla farkına varmaya başlamışlardı.

Orijinal Yunanca metinlerin taşıyıcıları olan bu kişiler, o zamana kadar Endülüs kültürünün ve kaçınılmaz olarak da Arap kültürünün taşıyıcıları olmuşlardı.

Bağdat'ta. Çevirinin kendisi ve çevrilen metinler, yüzlerce yıl boyunca hayati bir rol oynadı.

Müslümanların kütüphanelerinde akıl bilimlerini ve felsefeyi vazgeçilmez gördükleri kültür buydu. Ve işte bu kültürdü.

Çevirinin getirdiği, kaçınılmaz olarak hoşgörü kültürünü de beraberinde getiren bu durum, Latin Hristiyan dünyasını da etkisi altına almıştı.

Aynı zamanda, eski Endülüs'ün Almohad kontrolündeki şehirleri ve bölgeleri, onları özel kılan özelliklerinin bir kısmını kaybetmeye başladı.

Onları farklı kılan şey, eski Yahudi ve Hristiyan nüfuslarının sürgüne gitmesi ve dar yorumlamalarıdır.

İslam'ın etkisi, Latin âlimlerini, o bilimsel ve felsefi kütüphanenin, yani hafızanın, birçok Latin okuyucusuna kıyasla çok daha az hevesli hale getirdi.

Abbasiler ve Emevilerin sarayı. Belki de Almohad ideolojisinin ve İspanya'daki uygulamasının en olumsuz etkisi şuydu: Almohadların sert, tek dilli, katı Müslüman rejiminde somutlaşan acımasızlık. Bu, büyük ölçüde bir şeyin oluşmasına yol açtı.

O zamana kadar diğer düşmanlık biçimlerine kıyasla oldukça ikincil bir öneme sahip olan gerçek bir Müslüman-Hristiyan düşmanlığı iklimi oluştu.

ve rekabet. Müslüman idealleri ve tarzlarının bu çatışmasının yarattığı siyasi istikrarsızlık ve bölünmüşlük, aynı zamana denk geldi.

Papa III. Innocent'in 1198-1216 yılları arasındaki papalık döneminde papalığın gücü ve etkisi olağanüstü derecede arttı. 1212'de, Innocent'in teşviki ve desteğiyle, ve Almohadların artan düşmanlığının yarattığı provokasyonlarla, çeşitli İspanya'daki huzursuz Hristiyanlar, kuzeyden gelen birliklerle birleşerek Müslümanlara karşı yürüdüler ve Almohadları bozguna uğrattılar.

1212 yılında, iki eski rakip başkent Toledo ve Kurtuba arasında uzanan Sierra Morena sıradağlarının hemen güneyindeki Las Navas de Tolosa'da gerçekleşen savaş, felaketlerle dolu Almohad döneminin son günlerinin başlangıcını işaret etti; bu dönem, başlangıcından altmış dört yıl sonra yaşandı. Bu dönüm noktasını, Kastilya Kralı III. Ferdinand'ın önderliğindeki orduların birbiri ardına şehirleri ele geçirmesiyle, Müslümanların neredeyse aralıksız kayıpları ve geri çekilmeleri izledi. 1236 yılında, Michael Scot'un Sicilya'da öldüğü yıl, Ferdinand, Endülüs'ün en güçlü tarihi mekanı olan Kurtuba'ya girdi. Daha sonra Aziz Ferdinand olarak bilinecek olan (ve bir diğer aziz ilan edilen Fransa Kralı IX. Louis'nin kuzeni olan) bu adam, Emevi ihtişamının efsanevi eski merkezini ele geçirdi ve ertesi gün, Şam'dan kaçan Abdülrahman'ın yeni bir ülkede Tanrı'ya yakışır bir ibadet yeri olarak inşa ettirdiği yeniden kutsanmış Büyük Cami'de Tanrı'sına dua etti.

Granada, 1236

Ferdinand, Kurtuba'yı tek başına ele geçirmemişti, ne de yurt dışından gelen Hristiyan güçlerden yardım almıştı. Aksine, Ferdinand şehri kendi egemenliği altına almıştı.

Eski usul Endülüs tarzında, bir Müslümanla ittifak kurarak Kurtuba'yı yönetti. 1212'deki El-Mohad yenilgisinden sonra, taifa benzeri rakipler ortaya çıktı.

Kuzey Afrika'dan gelen ve geniş çapta nefret edilen işgalcilerin bıraktığı boşluğu doldurmak için isyankar Endülüsler ortaya çıktı. Bu isyankar Endülüsler arasında, En başarılısı, eski Endülüs soyuna sahip olmakla övünen ve onun Soyadı Nasr olan bu kişi, Avrupa'daki son Müslüman hanedanı olan Nasriler'in ünlü isim babası oldu. Bu ilk Nasri, şu şekilde bilinir: İbn Ahmed olarak kendi yaşamı boyunca, Hristiyan Ferdinand ile ittifak kurarak Müslüman rakiplerini yenmeyi başardı. Anlaşma 1236 yılının başlarında Granada civarında bu ikilinin vardığı sonuç nispeten basitti: Ferdinand güzel şehri terk edecekti.

Dağlarla çevrili Granada şehri İbn Ahmar ve halkına verilecekti ve İbn Ahmar, Ferdinand'ın şehri Hristiyanlardan almasına yardım edecekti.

Guadalquivir nehrinin kıyısındaki, Kurtuba'daki yer gerçekten çok rağbet görüyordu. Özellikle Ferdinand'ın koruması sayesinde İbn Ahmar, Kendisini ve sonradan anlaşıldığı üzere 250 yıllık soyundan gelenleri, nispeten izole ve güvenli bir ortamda koruyabildi.

Batı'nın cennetlerinden biri olan Granada'da, Sierra Nevada dağlarının eteklerinde. Bir zamanlar "Yahudilerin Granadası" olarak bilinen bu şehrin çevresinde, Böylece Avrupa Orta Çağı'nın son İslam krallığı, minyatür bir mücevher kutusu versiyonundan biraz daha fazlası olarak kuruldu.

Burası bir zamanlar Endülüs'tü. İbn Ahmed, Granada'ya taşındıktan kısa bir süre sonra, bu yerin mükemmelliğini bizzat kendisi anladı.

Eski Kızıl Kale'nin bulunduğu tepenin zirvesine yerleşti ve burayı bir saray şehri haline getirmek için hazırlıklara başladı, surlarla çevrili alanları yeniden inşa etti.

Duvarlar inşa edip dağlardan su getirmeyi planlıyordu. Muhtemelen bu temellerin tamamlanmasından daha fazlasını görmeye ömrü yetmedi.

Ancak oğlu bu görevi devraldı ve onun yönetiminde çalıştı.

İslam İspanyası'nın en görkemli hatıra sarayı olan Elhamra, işte o zaman yükselmeye başladı.

İbn Ahmar'ın Granada'ya yerleşmesinden yaklaşık on yıl sonra, 1248'de Ferdinand, Granada hariç (ki Granada'nın koruyucusu olarak kaldı), Müslümanların elinde kalan son büyük Endülüs şehri olan Sevilla'yı ele geçirdi. Şehre girdiğinde, Yahudiler ona İbranice, Latince ve Kastilyaca yazılı bir anahtar seti verdiler. Sevilla, Almohadların başkent yaptığı ve evrensel olarak hayranlık duyulan minaresiyle camilerini inşa ettikleri, portakal ağaçlarıyla dolu güzel bir şehirdi. Kastilyalı Ferdinand da orada

Büyük Cami'yi yeniden kutsadı ve sadece ertesi gün değil, hayatının geri kalanında da orada dua etti. Sevilla'yı diğer tüm şehirlerden üstün tutan birçok Kastilya hükümdarının ilkiydi. 1252'de, II. Frederick'in İtalya'da vefat etmesinden ve böylece Kutsal Roma İmparatoru unvanını bırakmasından sadece iki yıl sonra orada öldüğünde, Ferdinand, Sevilla'nın devasa eski Almohad camisinin içine inşa edilmiş bir türbeye gömüldü. Anıtsal mezar, Orta Çağ Avrupası'nda çevirilerin en büyük hamisi olacak ve hayatını Augustus, Konstantin ve Şarlman'ın halefi olarak Frederick'in prestijli unvanını ele geçirme çabasıyla geçirecek olan oğlu X. Alfonso tarafından yaptırılmıştır. Ferdinand'ın cenaze anıtı, ülkenin üç saygın eski dili olan Arapça, İbranice ve Latince'nin yanı sıra, Alfonso'nun diğerleri kadar mezarlara yazıt olarak layık hale getirmek için büyük çaba harcayacağı yeni ortaya çıkan yerel dil Kastilya diliyle de yazılmıştır.

Paris'te yasaklandı

Paris, 1277

… Ve Selahaddin'i tek başına dururken gördüm.

Gözlerimi biraz daha yukarı kaldırdığımda,
Bilenlerin üstadını gördüm,
Felsefeci ailesiyle birlikte oturuyor.

Ona doğru bakan ve ona saygı gösterenler.
Orada, kendisine en yakın yerde ve diğerlerinden önce,
Sokrates ve Platon'u gördüm...

İyi bir taikonomist olan Dioscorides'i gördüm.

Bitkilerden bahsettim ve Orpheus'u gördüm.
Tally ve Linus ve ahlakçı Seneca;

Geometrici Öklid ve Batlamyus,
Hipokrat, Galen, İbn Sina,
Ve Büyük Tefsir'i yazan Averroes.

—Dante, *Cehennem*, IV, 129-44

J.N. 1210'da Paris'te toplanan bir piskoposluk sinodunda, Cordobalı Averroes tarafından yazılan Aristoteles yorumları yasaklandı.

Paris Üniversitesi'nde, o zamanlar resmen kurulmuş bir kurum olarak henüz on yaşında bile olmayan ve neredeyse İbn Abelard'ın mantığın inanca uygulanması hakkındaki öğretileriyle büyük yankı uyandırmasından bir yüzyıl sonra, İbn Averroes, Rüşd, eserlerinin büyük bir başarı yakaladığı Latin çevrelerinde tanınıyordu (Dante'nin övgüsü bunu açıkça kanıtlıyor), ancak ölümünden on iki yıl önce, 1198'de, Kurtuba'dan sürgünde ölmüştü. Aristoteles üzerine yazdığı ve Latinceye hızla çevrilen yorumları, Hristiyan dünyasında, Aristoteles'in dünyanın nasıl işlediğine dair görüşünün net bir şekilde anlaşılmasının normatif inançla yarattığı çözümsüz çatışmaları doruk noktasına taşımıştı. Kilise, bu kitapların açtığı yeni evrene olan aşırı ilgiyi kontrol etmenin zorluğunu ortaya koyan tekrarlanan yasaklama girişimleriyle tepki gösterdi. 1215'te, ilk yasağın üzerinden sadece beş yıl sonra, üniversitenin yeni tüzüğü, yorumların incelenmesine yönelik yasağı tekrarladı ve Aristoteles'in kendisinin öğretilmesine de ek bir resmi yasak getirdi. Üniversite sınıflarından açıkça dışlananlar arasında *Metafizik'in* yıkıcı dünya görüşü ve doğa bilimleri üzerine yazılmış incelemeler yer alıyordu. On beş yıl sonra, bizzat Papa, belirli bir yasakla müdahale etti.

Paris'te Averroes'in metinlerinin incelenmesi.

"Yeni Aristoteles"—bilgin Müslüman ve Yahudi yorumlarıyla sarmalanmış yeni Latince çeviriler—kolayca ortadan kaldırılamadı. Bu Aristoteles, birçok nesil önce Bağdat'tan geldiği Cordoba şehrinden Paris'e gelmişti. Bu, on ikinci yüzyılın ortalarına kadar Latin Avrupa'da var olan yetersiz "eski Aristoteles"ten çok farklı bir varlıktı. Eski Aristoteles, Abelard'ın bildiği Aristoteles'in cılız parçalarıydı; Boethius tarafından çevrilmiş *Organon'un* mantık incelemelerinden biraz daha fazlasıydı. Yeni ve eski arasındaki farklar göz kamaştırıcıydı: yetersiz ve belirsiz olan Aristoteles'in eski Latin fikrine dair öneriler artık ayrıntılı, satır satır, kitap kitap, sınırsız bilgilerle değiştirilebilir.

Yeni Arap Aristoteles'in evreni. Yaklaşık 1230 yılına gelindiğinde, tekrarlanan papalık yasaklarının pek bir işe yaramadığı açıkça ortaya çıkmıştı.

Sonuç: Paris, Aristotelesçi düşünceyi ve Averroes'in kışkırtıcı görüşlerini açıkça öğreten önde gelen erkeklerle dolu bir şehir haline geliyordu.

Görüşler. Çözüm, bu.

Görünüşe göre, bazı kitapları yasak meyve olarak nitelendirerek yalan söylemeyecekti.

1255 yılına gelindiğinde, muhtemelen hatalarından "arınmış" yeni bir Aristoteles, Paris'te açıkça ve resmen öğretiliyordu. Cin şişeden çıkmıştı, en azından bir süreliğine; ve Hristiyan inancının neyi oluşturduğuna dair belirli bir görüşe meydan okuma, gizlice hoşgörüyle karşılanıyordu. Sonuç olarak, sonraki yirmi beş yıl boyunca Paris, yoğun ve heyecan verici entelektüel yaşamla dolu, evrenin merkeziydi. Ancak bu uzun sürmeyecekti. 1270 yılında, Paris piskoposu ve üniversitenin din adamları fakültesinin doktrin otoritesi olan Stephen Tempier, artık öğretilmemesi gereken on üç kınanmış önermeyi kamuoyuna açıkladı. 1277 yılına gelindiğinde, yasaklanan önermelerin sayısı 219'a yükselmiş ve evren, işleyişi ve gözlemlenebilir dünyanın Tanrı'nın görünmez evreniyle ilişkisi hakkında geniş bir yelpazede fikirleri içermekteydi. Bu önermelerin -aslında teorilerin- temsil ettiği spekülasyon, Paris Üniversitesi'ndeki profesörler ve öğrenciler arasında yeterince yerleşmiş ve açıkça heterodoks olarak kınanmayı haklı çıkaracak kadar geniş bir rasyonel felsefi düşünce kümesinin özümsenmesini ortaya koydu. Bu, özetle, Arap geleneğinde dört yüz yılı aşkın süredir kanonlaştırılan ve Batı'daki bu geleneğin doruk noktasında Averroes tarafından anlaşılan, daha doğrusu bu Endülüslü filozofun Paris'te ve başka yerlerdeki Avrupalı savunucuları ve yeniden yorumlayıcılarının ("Averroistler" olarak adlandırılanlar) onu nasıl anlamak istedikleriydi.

Çok az hatırlansa ve kültürel bağlamı pek anlaşılmasa da, Paris'teki bu entelektüel kriz anı büyük önem taşımaktadır.

Batı kültür hayatında bir dönüm noktasıydı. Kalbinde Endülüs düşünürü Averroes'in yaşam boyu süren çalışmaları ve ayrıca...

İslam İspanyası'nın tüm entelektüel ve kültürel kompleksi. İronik bir şekilde, 1277 yılına gelindiğinde, bunlardan geriye çok az şey kalmıştı.

"İslami İspanya" diye adlandırılabilecek tek yer, Granada'nın o zorlu köşesiydi. Yine de Granada'nın entelektüel ve kültürel etkisi...

Avrupa'nın geri kalanı ise...

Bazı yönlerden zirve noktasına ulaşıyordu; belki de en çok Parisli filozofların ve ilahiyatçıların sohbet ettiği odalarda.

İnsanların hakikat ve vahiy hakkında ne düşündükleri ve nasıl anladıkları.

Evrenin kabul edilebilir bir Hristiyan anlayışından sapmaların bu envanterinin tam kalbinde, Averroes'in Aristoteles'in en uzlaşmaz iki yorumu yer alıyordu: madde ve dolayısıyla evren sonsuz ve ebedidir; ve bunun aksine, bireysel ruhlar sonsuz değildir. Ancak daha da önemlisi, Averroes'in çabalarının -ve bu aynı zamanda hemşehrisi ve çağdaşı Maimonides'in çalışmalarının da özüydü- temel amacı, bir yandan sadece spekülatif düşünce değil, rasyonel ve bilimsel düşünce anlamına gelen felsefe ile diğer yandan Kutsal Kitabın ve resmi yorumcularının öğretilerini kabul eden teoloji veya inanca bağlı düşünce arasındaki ilişki için bir model oluşturmaktı. Evreni anlamanın bu kadar farklı, hatta çelişkili iki yolunun nasıl bir arada var olabileceği sorunu, Yunan felsefesinin Müslüman bilginlerin erişimine tamamen açılmasıyla ortaya çıkmıştı; bu durum sekizinci yüzyılın sonlarına doğru başlamıştı. Daha sonra aynı soru, ilk kez olmasa da, Arapça aynı felsefe kütüphanesine erişimi olan Yahudi topluluğunda da ortaya çıktı. Nihayet, on üçüncü yüzyılın ortalarında Paris'te Latin Hristiyan dünyasında yeniden ortaya çıktı.

Judah Halevi, kendisinden önce ve sonra gelen birçok kişi gibi, kolay yolu seçmişti. Felsefeyi ve felsefe kavramının kendisini basitçe reddetmişti.

Akıl ve teolojiyi uzlaştırma görüşü, daha sonra birçok dindar insan tarafından da paylaşılacaktı. Elbette, bu görüşün savunucuları için...

Saf akılcılıkta, felsefe ve akılcılıkla nihayetinde uzlaşmaz olduğu için reddedilmesi gereken şey inançtır. Ancak temel unsurlardan biri şudur:

Ortaçağ Batı'sının öyküleri, Latin Hristiyan dünyasının, Arap Müslümanların ve Arap Yahudilerin bir arada bulunduğu bir dünya.

Evrenlerin uyumlu bir şekilde iç içe geçtiği, birinci sınıf bir kültür üretme ve sürdürme yönündeki asil çabanın bir parçasıdır; bu kültür, Aynı anda ve aynı yerde, birbirine zıt iki düşünce ve inanç biçimini bir arada tutmak.

Hikâyenin ilk bölümü, sekizinci ve onuncu yüzyıllar arasında Bağdat'ta geçiyor ve Abdülrahman'ı uzak batıya, Endülüs'ü kurmaya gönderen Şam'daki Abbasi devriminin doğudaki devamı niteliğinde. Aynı devrim, özellikle başkentin Suriye'deki eski ve saygın Şam'dan Irak'taki yeni kurulan Bağdat'a kaymasıyla birlikte, doğuda da aynı derecede sarsıcı sonuçlar doğurdu. Bu önemli hamle, Bağdat'ın ham ve kültürel olarak karışık koşullarını İslam'ın oyun alanının tam kalbine taşıdı. Kendinden emin ve aynı zamanda geleneklere aç Abbasiler tarafından yaratılan fantastik yuvarlak şehirde, elbette hem dini hem de siyasi topluluğun başı olan halifeler, Batı tarihinin en etkili çeviri hareketinin hamisi oldular. Yaklaşık iki yüz yıl boyunca, eski Yunan bilimsel ve felsefi metinlerinin çevirisi, olağanüstü zaman, çaba ve para harcamalarının odak noktası oldu. Hayati bir enerji üreten ve özümseyen bu engin kültürel girişim, fiili çevirmenlerin ana grubunu oluşturan Süryani Hristiyanlardan, "Peygamberin halefleri" olan Arap halifelerine ve Mekke'nin Kureyş aristokratlarının soyundan gelenlere ve bunların arasında Endülüs benzeri bir karışım oluşturan diğerlerine kadar neredeyse her kesimden oyuncuyu içeriyordu.

Bilim insanları, bu son derece yaratıcı kültürel dönüşüm hareketine yol açan motivasyonları ve koşulları hâlâ çözmeye çalışıyorlar.

Ancak sonuçlar oldukça açık; bu, Yunan ilim evreninin Arapçaya çevrilmesinden başka bir şey değil.

Sekizinci yüzyılda, hâlâ göz kamaştıran bu bilgi birikimi, kendi geç antik çağ ortamı içinde fosilleşmişti ve Tarihin diğer örneklerinde entelektüel geleneklerin tamamen kaybolmasına yol açan türden bir ihmale doğru hızla ilerliyor.

Ancak şimdi, farklı bir yerde ve farklı ellerde, ikinci bir hayat kazandı, genç bir varlığın hayati bir parçasına dönüştü.

ve güçlü Arap evreni. Edebi metinler önemli bir istisna teşkil etse de, Yunanlılar Arap evreninin bir parçası olarak yeniden doğdular.

Abbasilerin dikkat çekici yeni Arap kültürünü keşfetti ve oradan da başka yerlere göç etti; bu göçün bazı bölümleri Paris'e uzanacaktı.

On üçüncü yüzyılda. Her ne kadar bildiğimiz anlamda Yunanlılar, modern entelektüel dünyamıza nihayetinde bir yolla ulaşmış olsalar da...

Daha sonraki ve çok farklı Rönesans dönüşümünde, bu versiyonun kendisi de ilk dönüşüme derinden bağlıydı.

Arapların İslam öncesi pagan şiirinde olduğu gibi, bu Yunan kütüphanesinin gayretli ve maliyetli arayışı, tavizsiz tek tanrılı İslam dünyasında temel bir yaratıcı özgürlüğün parçasıydı. Bağdat'ta geçen iki yüzyıl boyunca, hayati bir model ortaya çıktı ve gelişti: açıkça dini bir egemenlik bağlamında yürütülen laik entelektüel arayışlar. Orada, bazen bilinçli, çoğu zaman bilinçsiz olarak, Yahudi Philo ve Hristiyan Augustine'in de daha önce mücadele ettiği aynı zorlu ve uzun vadeli çaba işliyordu: pagan mirasını tek tanrılı geleneklerin entelektüel yaşamında aktif ve dürüst bir katılımcı haline nasıl getirebiliriz? Sekizinci yüzyıldan onuncu yüzyıla kadar uzanan bu büyük ve sistematik girişim, bazılarının iddia ettiği gibi, Yunanları gelecek nesiller için "korumak" için yapılan mekanik veya küratöryel bir çaba değildi.

Hemen hemen her açıdan bakıldığında, çeviri hareketi olarak adlandırılan şey, bir tür otomatik pilot iletiminden çok daha fazlasıdır.

Doğu'dan Batı'ya, hem acil amacı hem de uzun vadeli etkisiyle. İki yüzyıl süren Müslüman çabası Helenistik entelektüel evreni anlamak ve ona uyum sağlamak, klasik dünyanın hayati dünya görüşünü yeniden bütünleştirdi.

yaşayan bir kültür. Kültürel "aktarım"ın bu bölümü, çeşitli açılardan, şeylerin nasıl yok olduğunun ders kitabı niteliğinde bir örneğidir.

Doğal toprakları, onlar sayesinde gerçekten de hayatta kalabilir ve hatta gelişebilir.

Nakledilirler. Bu durumda, Bağdat'ta kuruluşundan neredeyse beri, nakil aynı zamanda şekillendirici bir unsur haline geldi.

Yeni İslami yurdunun uzun sürecinden, Yunan metinlerinin sadece farklı bir dile değil, aynı zamanda yeni İslami yurduna aktarılması için bir model ortaya çıktı.

Dil — bu sorunun sadece nispeten küçük bir parçasıydı — ama tek tanrılı, inanca bağlı ve dolayısıyla akla dirençli bir sisteme dönüşmesi, kültür. Dolayısıyla bizler, çevirilerin kendilerini çok aşan şekillerde Bağdat'ın mirasçılarıyız; sonuçta yapılan çevirilerin de çok ötesinde bir şekilde.

Yunan metinleri Bizans'tan Avrupa'ya yeniden getirildiğinde tamamen yerini başka metinlere bıraktı. Bu uzun süreli ikamete çok şey borçluyuz.

Bağdat'taki Yunanlılardan bazıları, Kurtuba'da uzun süre ikamet etmeyi tercih etmiş ve bu durum, Yunan düşüncesinin derinden yerleşmiş olduğu fikrine yol açmıştır.

Bu, son derece değerlidir: ve tek tanrılı dinler de dahil olmak üzere herhangi bir dil ve kültürle tercüme edilebilir ve uyumludur.

İbrahim'in çocuklarından biri.

Endülüs, İslam dünyasının geri kalanıyla birlikte tercüme ve özümseme sürecinin ilk aşamalarından geçti ve başlangıçta Bağdat'ın bir adım gerisindeydi. Sonunda, bu konuda olduğu gibi diğer kültürel konularda da Endülüs entelektüelleri, sadece sömürgeci olmaktan çok daha fazlası olduklarını kanıtladılar. Büyük neo-Platonist İbn Hazm'ın 1064'teki ölümüne kadar, Kurtuba halifeliğinin düşüşünü takip eden siyasi kaosta bile -belki de bu yüzden- taifa biçimindeki Endülüs'ün her türlü kültürel girişimde öncü konumda kaldığı açıktı. On birinci yüzyılın sonundan sonra giderek daha baskıcı rejimlere (hem Hristiyan hem de Müslüman) yol açan siyasi düşüş, felsefi faaliyetin yoğunlaşmasıyla birlikte gerçekleşti. Zaman geçtikçe, meseleyi en açık ve basit haliyle ifade etmek gerekirse, tercüme hareketinde her zaman örtük olan inanç ve akıl arasındaki hesaplaşma duygusu giderek arttı.

Bağdat'ta başlayan tercüme faaliyetlerinin öyküsünün, on ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda Endülüs'te doruk noktasına ulaşması.

Yaklaşık beş yüz yıl önce, ne yazık ki baskıcı bir ortamda yaşandı.

İronik bir şekilde, ideolojik tiranlığa doğru iniş, Endülüs'ten gelen çeşitli heyecan verici yeniliklerin uzak kuzeyin kültürlerine ciddi anlamda sızmaya ve orada daha önce hayal bile edilemeyen ufuklar açmaya başladığı sıralarda başladı; usturlaplardan yeni müzik aletlerine, 1277 Paris Konsili'ne yol açacak felsefeye kadar her şey bu yenilikler arasındaydı. Ancak tüm bunlar olurken, Endülüs halkı da canlı ve tahmin edilemez

medeniyetlerini mümkün kılan özgürlüklerinin çoğunu kaybediyordu. Her şeyden önce, Pireneler'in güneyindeki karma kültürler, aynı anda birçok şey olabilecekleri kadim fikri sorgulamaya başlıyordu; bu gelenek, tek bir düşman tarafından değil, her yönden gelen ve saflık çağrısında bulunan seslerin bir araya gelmesiyle sarsılıyordu. Judah Halevi'nin Yahudi Endülüs kültürünü reddetmesi, 1140'ta Sefarad'ı fiilen terk etmesiyle de teyit ettiği gibi, *Hazarlar Kitabı'nda felsefeye yönelik sert eleştirileri*, içeriden bakıldığında gelecekte olacakların habercisiydi. Halevi gönüllü olarak ayrılmışken, iktidara gelen Almohad rejimi ise...

Birkaç yıl sonra bu durum, sadece Yahudilerin değil, birçok kişinin Endülüs'ten istem dışı sürgüne gitmesine yol açacaktı.

Kurtuba'da, Almoravid rejiminin son birkaç on yılında, iki olağanüstü insan dünyaya geldi. İbn Rüşd (Averroes) 1126'da ve Musa ibn Maymun (Maimonides) 1135'te doğdu. Hayatları ve çalışmaları, Almohadların gelişi ve Endülüs toplumunun karakteristik özelliği haline gelen bir dizi baskı; her ikisi de bir dereceye kadar tek yönlü düşüncenin kurbanıydı.

Atalarının bilmediği şeyler. Her birinin anıtsal eserleri -ilginç bir şekilde, daha sonraki Hristiyan felsefe döneminde daha etkili oldular- Avrupa'da, kendi dini kültürleri içinde olduğundan daha geniş bir yelpazede, insan özgürlüğünün savunulması olarak nitelendirilebilecek temel bir vizyonu paylaşıyorlardı.

Her biri, inancın ve

Kendi alanlarında gelişmek için nedenleri vardı. Ne inanç ne de akıl öncelikli olmamalıydı (bu, zorunlu olarak şunlara yol açacaktı: (Birinin diğerine karşı tiranlığına dönüşmesi yerine), her birinin, her ikisinin de eşit ve tavizsiz bir şekilde yer aldığı bir sofrada, cömert ve tavizsiz bir yeri olacaktı.

Gerçeğin ziyafetine ortak olabilirlerdi.

Averroes'in Aristoteles'in eserleri üzerine satır satır yaptığı yorumları ve Maimonides'in kışkırtıcı ve hermetik " *Şaşkınlar İçin Rehber"i* , kalıcı derecede büyük kitaplardır ve değerleri ve geniş etkileri, içinde bulundukları tarihsel koşulların çok ötesine uzanmaktadır. Ancak Bununla

birlikte, bu koşullar onların çalışmalarının tonuna ve belki de motivasyonlarına ve çalışmaların kendilerine ışık tutmaktadır.

Bunlar birer tür etkileyici hafıza saraylarıdır. Tanrı ve felsefe alanında çalışan bu iki adam, bir vizyonun kahramanca savunmalarını inşa ediyorlardı.

Doğdukları ve eğitimle doğal kabul ettikleri, ancak zamanla onlar için bambaşka bir boyut kazanan dünya...

Aslında, onların yaşam süreleri tamamen ortadan kaybolmuştu. Bu adamlar, yaşadıkları toplulukların entelektüel aristokrasilerinde yetişmişlerdi: Averroes, seçkin Cordobalı yargıçların torunu ve oğluydu; Maimonides ise bir hahamın oğluydu. Her ikisi de son derece saygın kişilerdi.

Eğitimli ve Endülüs entelektüel özgürlüklerinin uzun geleneğinin mirasçılarıydılar. Ayrıca her ikisi de duygusal olarak derinden bağlıydılar.

Endülüs'e gitti ve acı dolu sürgünlerde öldü: Averroes 1198'de Marakeş'te öldü (cesedi geri gönderilmiş olsa da).

(Mezarlığı için Cordoba'ya), Maimonides ise 1204 yılında uzun yıllar yaşadığı İskenderiye'de vefat etti.

Maymun ailesinin hikayesi biraz kafa karıştırıcıdır. Onlar, Kurtuba'dan kaçan birçok kişi arasındaydılar.

1148'de Elmoravid yönetiminden Elmohad yönetimine geçiş yaşandı. Ancak birçok Yahudinin yaptığı gibi Hristiyan kuzeyine kaçmak yerine, Güneye, Almohad topraklarının kalbine doğru ilerlediler. Kurtuba'dan önce Almeria'ya, ardından da yaklaşık olarak...

1160 yılında büyük Fez şehrine. Ailenin sürgündeki bu dönemi, Yahudiler arasında her zaman belirli bir şaşkınlığa yol açmıştır.

Bilim insanları, çünkü onların yıllar içindeki deneyimleri göz önüne alındığında bu oldukça mümkün görünüyor.

Yahudilere karşı son derece hoşgörüsüz olan ve hatta Endülüs Müslümanlarının hoşgörüsünün yetersiz olduğuna inanan Almohadların ana vatanı Fas.

Yahudilerin varlığı başlı başına zulüm edilmesi gereken bir şeydi; Maymun ailesi İslam'a geçebilirdi. Çıkara dayalı bir din değiştirme Bu durum kesinlikle onların daha doğuya göçlerini kolaylaştırmış olurdu ve belki de o yıllarda bir göç, mümkün bile olmazdı.

Onsuz da mümkün.

Maymunlar sonunda Mağrip'i terk ederek önce Filistin'e, daha sonra da Mısır'a göç ettiler. Orada, ailenin olağanüstü yetenekli ve zeki oğlu Musa (İbranice'de Musa), hayatını Müslüman hükümdarlarının ünlü doktoru olarak geçirdi. Maimonides, sadece Yahudi topluluğunun lideri olmakla kalmayıp, daha sonraki Yahudi tarihinde "ikinci Musa" olarak anılabilecek kadar saygı duyulan bir figür haline geldiği için, zorla ve geçici olsa bile, din değiştirme içeren bir aile geçmişinin algılanan utancı oldukça büyüktür. Yine de Maimonides'in kamuoyundaki kişiliğinin ve profilinin temel bir parçası, Yahudi şehitleri kavramına karşı saldırısıydı. Birçok dini lider, din değiştirmeye tercih edilen bir seçenek olarak gönüllü şehitliği teşvik ederken, Maimonides şiddetle karşı çıktı ve Yahudilerin dini zulüm dönemlerinde hayatta kalabilmeleri için gizli din değiştirmeyi açıkça savundu. Maimonides'in kimlik görüşleri, yaşamda veya zekada herhangi bir dayatılmış birliğe veya önemsiz tutarlılığa fazla yer bırakmıyordu. Öncelikle, o, aşırı Endülüs kökenliydi ve kendi kültürel ve entelektüel kimliğinde (ve Halevi'nin aksine, bundan mutluluk duyarak) aşırı derecede karışık bir yapıya sahipti; bu nedenle ölümcül basitleştirmeleri savunmazdı. Yazılarının tamamının Arapça olduğu, tek istisnanın ise Yahudi hukukunun ansiklopedik ve pratik sistemleştirmesi olan

İkinci Kanun veya *Mişne Tora* olduğu sıklıkla unutulmaktadır.

Maimonides, kendisinden önce gelen ancak Halevi'ye kadar farklı bir çizgide ilerleyen Endülüs entelektüellerinin geleneğini büyük ölçüde sürdürdü.

Birinin seçim yapmak zorunda kalacağını pek hayal etmemişti.

Yahudi olmak, Araplaşmak, sekülerleşmek ya da filozof olmak arasında bir ayrım söz konusu. Aslında, anlamanın yollarından biri de budur.

Maymun ailesinin, daha kolay olan yola kıyasla, Fez'deki Almohad karanlığının kalbine doğru tehlikeli bir yolculuk yapma kararı.

Hristiyan topraklarına doğru kuzeye yaptıkları yolculuk, onların bu hareketini nesillerinin sahip olduğu derin bir kavrayışı ortaya koyan bir olay olarak kabul etmektir.

"Arap dünyası." Eğitimli Endülüsler için Araplaşmış dünya, medeniyet ve aydınlığın dünyasıydı; içinde yaşadıkları kültürdü.

Genç "ikinci Musa"nın yetiştirilme tarzı gereği Aristoteles okunuyordu; ve burası, dilinin anavatanıydı.

Yakın geçmişteki medeni Yahudiler. İslam'ın kendisi birçok şey olabilir: Yahudiler için koruyucu veya zulüm edici olabilir; ve bu Müslümanlar için de benzer olanaklar mevcuttu.

Zor anlaşılır *"Şaşkınlar İçin Rehber" adlı eserin yazarı*, açıkça sadece entelektüel seçkinler için yazılmış bir eser olup, aynı zamanda Cordobalı ve Aristotelesçi olan Müslüman bir düşünürle neredeyse her konuda ortak noktaya sahiptir. Averroes'in başlıca felsefi incelemesi de bilinçli olarak seçkinler için yazılmış, kötücül bir şekilde

"Tutarsızlığın Tutarsızlığı" başlığını taşıyan bir eserdi. Averroes'in bu başyapıtı, on birinci yüzyıl İslam teolojisinin önde gelen isimlerinden biri olan Gazali'nin *"Felsefenin Tutarsızlığı"* adlı eserine bir reddiye niteliğindeydi. Hristiyan çevrelerinde iyi okumuş diğer Müslümanlar gibi Gazali de Latince bir isim olan Algazel'i almıştı. Bağdat'ta ders vermiş ve 1111 yılında ölmüştür. Averroes'in yanıt verdiği Algazel'in eseri, kendisi de Latince adı Avicenna olan bir başka Müslüman filozof ve hekim olan İbn Sina'ya bir yanıttı. 980 yılında doğan İbn Sina, İslam dünyasının önde gelen filozofuydu; seyahatleri ve bakış açısı bakımından kozmopolit olduğu kadar eserleri bakımından da üretken bir insandı. Birçok açıdan, yüzyıllarca süren Yunan bilimsel ve felsefi müfredatının özümsenmesinin en önemli ürünüydü ve Latin Batı'da, Avrupa'nın başlıca tıp metinlerinden biri haline gelen

Kanun'un yazarı olmasının yanı sıra özgün ve derin bir filozof olarak da saygı görüyordu.

İbn Sina, bilimsel düşüncenin vahiy ile uyumlu olabilecek bağımsız gerçekler üretebileceği olasılığı hakkında ünlü iddialarda bulunmuştu. Bu önermeler, bilimsel düşüncenin geçerliliğine dair bu Aristotelesçi savunmalar, Algazel'in kendi eserinde çürüttüğü şeylerdi. Algazel, filozofların Tanrısı'nın İslam'ın Tanrısı olmadığı, dolayısıyla felsefenin bir Müslüman için "tutarsızlığı" olduğu yönünde tavizsiz bir duruş sergiledi. Algazel'in eseri, Kuran'ın temel vahiyleriyle uzlaşmaz bir şekilde çeliştiğini düşündüğü felsefeye doğrudan bir saldırıydı. Averroes ise, zaman ve mekân boyunca, İslam dünyasının şaşırtıcı derecede geniş alanlarında keskin bir diyalog sürdüren yazarlar dizisinin üçüncüsü ve her açıdan sonuncusuydu. İbn Sina'yı güçlü bir şekilde savunması ve Algazel'in "tutarsızlığına" yönelik eleştirisi, onu, on üçüncü yüzyıl boyunca sınıflarında ondan ve Aristotelesçi yorumlarından yararlanabilmek için mücadele eden birçok Parisli için bir kahraman haline getirdi.

Fakat kendi ülkesinde ve kendi kültüründe Averroes, oldukça farklı bir karşılama gördü. Şüpheli koşullar altında Marakeş'te öldü, ancak neredeyse kesin olarak El-Mohadlar tarafından bir tür ev hapsinde tutuluyordu. Bu, birçok yönden Endülüs'ün bir yönünün sembolik bir sonuydu. Averroes ve Maimonides, Parisli entelektüel elit arasında (çoğu aynı zamanda Kilise hiyerarşisinin bir parçasıydı) yarattıkları etkiyi, eserlerinin -yorumları, inancın hakikate eşsiz erişimi olduğu fikrinin çeşitli reddiyeleri- Arap geleneğindeki dört yüzyıllık Aristotelesçi mirası derinden yansıtmasından kaynaklandırdılar. Anlayışları ve içgörüleri, yüzyıllarca süren yoğun ve verimli çalışmalara dayanan, rakipsiz ve Kuzey Avrupa Hristiyanları için neredeyse hayal edilemez bir otoriteye dayanıyordu. Onlarınki, sekizinci yüzyılda Harun el-Raşid'in Bağdat'ında başlayan ve Endülüs tarihinin o elverişsiz anında birçok yönden zirvesine ulaşan bir geleneğin son bir çiçeklenmesiydi.

İslam toplumunun bilinçli olarak dindar kesiminin tarihsel hafızasında Averroes'in kaderi büyük ölçüde olumlu olmuştur. Bu bağlamda, Averroes'in hayatının sonlarında Almohadlardan gördüğü şüpheler ve ölümcül zulümler genellikle kurnazlık ve gizlemeyle ele alınmıştır. Gerçekten de, daha büyük hikayenin ironilerinden biri, Paris'e ve on üçüncü yüzyılın sonlarında oradaki çalışmalarına getirilen yasaklara kadar uzanan hikaye, Averroes'in entelektüel yaşam üzerindeki etkisinin, onu Latince okuyanlar arasında, kendi dilinde okuyabilenlere göre çok daha büyük

olmasıdır. Ve bu, Arapça yazan filozof Maimonides'in de paylaştığı bir kaderdi, ancak kesinlikle Mısır'ın son dönem Yahudilerinin kanun koyucusu olan ikinci Musa'nın kaderi değildi; onun

Mişne Tora'sı dindarlar tarafından İbranice olarak ve okuyucunun inancına fazla zorluk çekmeden incelenebilirdi. Bununla birlikte, bazı dindarlar arasında, Maimonides bile, "ikinci" bir eser yazma girişiminde bulunduğu, sapkınlığa varan olağanüstü kibir nedeniyle şüpheli duruma düştü.

Tevrat.

13. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Paris, Abelard'ın kariyerinin önceden işaret ettiği Avrupa'nın entelektüel yaşamının merkezi haline gelmişti.

Şehir ve üniversite, İngiliz Roger da dahil olmak üzere dönemin büyük entelektüellerinin geliş gidişlerine tanık oldu.

Bacon, sapkın yazıları nedeniyle birçok kez "hapsedilmiş" ve zamanının geri kalanını ruhani inzivada geçirmişti.

İyi bir Fransisken; Hristiyanlık için bu kavramı tam olarak kavrayan ilk kişi olan olağanüstü Albert "Büyük".

Belli bir bütünlüğü korumak için, Aristotelesçi külliyatın tamamıyla uzlaşması gerekecekti; ve Albert'in öğrencisi, Aquinas'ın en etkili ismi ve Aquinas'lı aristokrat Thomas'tı. Aquinas, Albert ile yaptığı çalışmalar sonucunda bu anlayışı edinmişti.

Averroistlerin görüşüne göre yanlış olan şeylerin listelerini yayınlamanın yetersiz olduğu ortaya çıktı.

Sonuçta, Aristoteles'in İbrahim'in Tanrısı ile nasıl bağdaştırılabileceği sorusu akla *geliyordu* .

Aquinas'ın Aristotelesçi sentezin büyük eseri *Summa Theologica,* bizim güvenli mesafemizden bakıldığında ortodoksluğun zirvesi gibi görünse de, her zaman böyle değerlendirilmemiştir. Bazı yerlerde, en azından ortodoks yorumların her zaman daha kalın katmanları arasından okunmaya başlanana

kadar, tehlikeli bir şekilde sapkınlıkla flört etmiştir. Thomas, Maimonides ve Averroes başta olmak üzere birçok meslektaşı gibi tehlikeli bir zeminde ilerliyordu. Ancak Aquinas'ın bazı avantajları vardı. Paris sahnesine gelmeden önce, güney İtalya'da II. Frederick'in Endülüs benzeri kültürüyle şekillenen bir eğitimden faydalanmıştı; burada, Frederick'in favorisi olduğu söylenen Maimonides'in

Şaşkınlar İçin Rehber adlı eserinin Latince çevirisini okuyabilmişti. Kitap daha önce Toledo'lu Yahuda tarafından Arapçadan İbraniceye çevrilmişti.

El-Harizi tarafından yazılmıştı ve Frederick'in sarayında Michael Scot, eseri İbraniceden Latinceye çeviren grubun önemli bir üyesiydi.

Aquinas'ın sonunda başka kaynakları da oldu. 1260'tan itibaren, muhtemelen Aquinas'ın bizzat teşvikiyle, Flaman bir Dominiken rahip Latin-Yunan Kilise ilişkilerinde aktif olan kişiler, bir dizi yeni, birebir ve çok doğru çeviri çalışması üstlendiler.

Aristoteles ve yorumcularının Yunancası, Thomas'ın Müslüman ve Yahudi muhbirlerinden etkili bir şekilde kopmasına olanak sağladı.

Filozofla ilgili olarak. Bununla birlikte, Piskopos tarafından yasaklanan 219 önermenin listesine çok sayıda Thomist önermenin dahil edildiği görülüyor.

1277'de Tempier tarafından yasaklandı ve Aquinas'ın yazılarının büyük bir kısmı, aziz ilan edilmesinden kısa bir süre önce, 1325 yılına kadar yasaklanmıştı.

13. yüzyıl Paris'inde yaşananlar, 10. yüzyılda Arapça konuşulan dünyada olanlardan pek de farklı değildi.

ve on birinci yüzyıllar arasında, henüz Latin kökenli olan dünyanın Hristiyanlarının yaptığı bariz ve doğrudan ilişkili farkla birlikte.

Çeviri ve geliştirme süreçlerinin tamamını kendileri yapmak zorunda kalmadılar; bunun yerine, şu imkanlardan yararlanabildiler ve yararlandılar:

Endülüs üzerinden ellerine geçen Yunan edebiyatının büyük eserlerinden oluşan tam bir kütüphaneye sahiptiler. Albertus Magnus ve İbn Sina'nın her ikisi de, birinin takdir edebileceği gibi, çok şey yaptılar.

“Uyarlama”nın ilk adımı olarak, gerekli yapısal açıklamaları sağlayarak ve kendi teolojik yapılarını inşa ederek ilerlerler.

İtibar kazanmak ve böylece sapkınlık şüphelerinden kaçınmak amaçlandı. Her iki proje de aşağı yukarı aynı amaca hizmet etti: akademisyenler Kusursuz bir şekilde, dolaylı yoldan ve kendi iyi isimlerinin örtüsü altında, kendi dini kültürlerine gizlice soktular.

Helenistik düşünce ve dünya görüşü biçimlerinin başlıcaları ve arka kapıdan içeri sokulan Aristoteles, Artık göz ardı edilemezdi. Sonunda teologlar elbette yanıt vereceklerdi: Savunma görevini üstlenen Algazel ve Aquinas.

İnanç mensupları, kendileri de Aristotelesçi olarak eğitilmişlerdi ve basit listeler yayınlamaktan çok daha etkileyici bir şey yapabilirlerdi.

Düşünülmemesi gereken fikirler. Teologlar sonunda teolojiyi güçlü bir dille tekrar işin içine soktular.

ve felsefi eğitimlerinin onlara kazandırdığı entelektüel ağırlık.

Başka Dünyaların Vizyonları

Avila, 1305

Kastilya'nın ***kalbinde*** bir kadın kocasının eve dönmesini bekliyordu. Son on beş yıldır burada yaşıyorlardı.

Burada, surlarla çevrili Avila şehrinde, katedralin duvarları şehrin devasa surlarının bir parçasıydı. Uzun yıllar boyunca Bundan önce, yaklaşık altmış mil doğuda, hâlâ Kastilya sınırları içinde ama Aragon'a yakın ve yolun yarısında bulunan Guadalajara'da yaşamışlardı.

Katalonya'ya doğru. Guadalajara'da geçirdikleri tüm yıllar boyunca, kadının kocası saygın bir ailenin seçkin bir üyesiydi.

Kastilya Yahudi cemaatinde saygın bir bilgin, birçok kitabın yazarıydı. Ancak daha sonra bir nevi seyyar satıcıya dönüşmüştü.

Çoğu zaman yollardaydı ve karısı onun yarı deli olduğundan endişeleniyordu. Yazdığı broşürleri satmaya başlamıştı.

Kutsal dilleri İbraniceye benzeyen, ama aslında İbranice olmayan, tamamen farklı bir dildi; sadece diğer dilin benzediği bir dildi.

Hahamlar anlayabiliyordu. Herkese sattığı şeyin ne olduğunu anlattı.

Eski bir kutsal kitaptan kopyalanmış bilgelik parçalarıydı bunlar, ama kadın onun kopyaladığı bir kitap olmadığını, belki de sadece kafasında olduğunu biliyordu. Bir keresinde, her geçen gün ve her yolculukta daha da çok sattığı bu broşürlerin yazarı değil de sadece kopyacısı olduğunu neden iddia ettiğini sorduğunda, adam ona şöyle cevap vermişti: "İnsanlara yazar

olduğumu söyleseydim, hiç dikkat etmezlerdi ve kitaba bir kuruş bile harcamazlardı. Bunların sadece kendi hayal gücümün ürünü olduğunu söylerlerdi. Ama şimdi Simeon ben Yohai'nin Kutsal Ruh'un ilhamıyla yazdığı *Zohar* kitabından kopyaladığımı duydukları için, bildiğin gibi, bunun için yüksek bir bedel ödüyorlar."

Leonlu Musa, yıllarca hem kuzeybatıya, atalarının toprakları olan Leon'a doğru Eski Kastilya'da, hem de güney ve doğuya, Yahudilerin çoğunun hâlâ Arapça konuştuğu Yeni Kastilya'da dolaşmıştı. 1305 yılının o gününde, karısı, inanılmaz mallarını satmak için çıktığı geziden Avila'ya dönmesini boşuna bekledi; o küçük kitapların satışından elde ettiği paralarla birlikte. Bu özel gezi, Kastilya krallarının bazen ikamet ettiği kuzeydeki Valladolid'eydi ve son gezisi oldu: Leonlu Musa eve dönerken öldü. Kısa süre sonra, dul eşini Avila'nın en zengin Yahudilerinden biri ziyaret etti ve Musa'nın kızına oğlunun elini, karşılığında eşsiz bir çeyiz istedi: Haham Musa'nın son on beş yılını ikinci yüzyıl hahamı Simeon'un öğretilerini yazıya dökerek geçirdiği

Zohar el yazması.

Celileli ben Yohai. Fakat dul eşi ve kızı, böyle bir kitabın olmadığını açıklamak zorunda kaldılar—kim bilir belki de utançtan, umutsuzluk ya da eğlence.

Musa'nın *Zohar'ı* hacimli bir kitaptır veya daha doğru bir ifadeyle, Musa'nın seri halinde düzenlediği çok sayıda küçük kitaptan oluşan bir koleksiyondur ve bu kitap, Kabala adı verilen Yahudi mistik geleneğinin tam kalbi ve ruhu; ki bu kelimenin kendisi de "gelenek"ten başka bir şey ifade etmiyor.

Nesilden nesile aktarılır. "Nesilden nesile aktarılan" şey şuydu: Esoterik öğrenim ve uygulamanın büyük bir külliyatı olan Zohar'ın bazı bölümleri açıkça Yunan kökenliyken, diğer bölümleri yüzyıllardır haham çevrelerinde sessizce dolaşan eski bir büyü geleneğinin derinliklerinden geliyordu. *Zohar'ın ,* on üçüncü yüzyılın sonlarında yaşamış ve yazmış olan bu Kastilyalı Yahudinin dehası ve hayal gücünün ürünü olduğu artık anlaşılsa

da, Musa'nın dindarca kurgusu, kendisinin sadece bir kopyacı olduğu ve gerçek yazarın saygıdeğer Simeon ben Yohai olduğu yönündeydi. Kitabın kökenine dair bu hikaye, metnin on beşinci yüzyılın sonlarında (Musa'nın yayınlamasından yaklaşık iki yüz yıl sonra) yaygın olarak okunmaya başlanmasından, modern bilimin gerçek yazarını belirlediği on dokuzuncu ve yirminci yüzyılların sonlarına kadar benimsendi. Musa, yazar olarak kendisinin sahip olamayacağını düşündüğü, ancak uzak bir tarihsel hahama tamamen verilmiş olan bir tür otoriteyi neden talep etme ihtiyacı duydu? Bu kitabı Yahudiler arasında bu kadar saygın kılan, Talmud sonrası dönemde kanonik statü kazanan ve 19. yüzyılın sonlarına kadar İncil ve Talmud ile birlikte Yahudiliğin kutsal metinlerinden biri olarak okunan tek kitap yapan şey neydi? Eğer sonuçta, 2. yüzyıl Filistin'indeki bilgili bir Yahudinin kültürünün değil de, 13. yüzyıl Kastilyalı bir Yahudinin kültürünün yansımasıysa, *Zohar'ın* ortaya çıktığı Leonlu Musa'nın dünyasını nasıl hayal edebiliriz?

Tıpkı kendisinden yaklaşık 250 yıl önce yaşamış olan Yahuda Halevi gibi, Musa da birçok üyenin Araplaşmış rasyonalizmine karşı isyan etti.

Çevresindeki Yahudi topluluklarından etkilendi ve Halevi gibi, eski moda Endülüs merkezli eğitimini terk etti.

O da entelektüel hayatına "Yunan dini" öğrencisi olarak başlamıştı, ancak felsefi arayışın önemini zamanla fark etti.

Bilgiyi manevi açıdan kısır, Sefarad Yahudilerini ise çok dünyevi, çok başarılı ve dolayısıyla manevi açıdan tembel olarak görüyordu. Oysa Musa Geleneksel dindarlık anlayışından (ve dindarlardan) artık memnun değildi ve Yahudi gelenekçilerine de en az onun kadar küçümseyerek bakıyordu.

asla

Pozitivist Mişna ve hukukçu Talmud'un ötesine geçti; bu, hukuku yöneten kanonik hukuk ve kanonlaştırılmış yorumlar bütünüydü.

Üçüncü yüzyıldan günümüze kadar Yahudi yaşamı. Musa için, evrene dair bu görünüşte zıt vizyonlar, felsefi yaklaşımlar...

ve normatif olarak dindar olanlar, her ikisi de gerçek karmaşıklıkların gerçek anlamda anlaşılmasına yol açamamaları bakımından birbirlerine benziyorlardı.

Tanrı ve varoluş.

Halevi'nin aksine, Musa, Tanrısıyla kişisel bir iletişim kurmak için kültürünü veya vatanını terk etmedi, birçok mistik eğilimli bireyin yaptığı gibi toplumdan ve insan ilişkilerinden de uzaklaşmadı. Bunun yerine, Musa alışılmadık bir melez, şiirsel ve mistik bir misyoner, sistematik analizden veya Yahudilerin *halaka dediği ayrıntılı kurallardan ziyade hayal gücüne hitap eden bir yöntem ve metne sahip bir öğretmen oldu.* Mesajı bir kerede değil, zaman içinde, parça parça ve ancak eski bir bilgenin sesi aracılığıyla yaydı.

İkinci yüzyılda yaşamış bir hahamın müritleriyle ve bazı karakterlerle yaptığı konuşmaların varsayılan kayıtları aracılığıyla Musa, bunun herkesin Tanrı'ya ve Tevrat'a yaklaşması için ışık dolu yol olduğundan emindi ve buna "Kutsal Kitabın kendisi" adını verdi.

Görkemin Kitabı, Sefer ha-zohar.

Kabala'nın İncili, mistik bir midraş ve hatta ezoterik bir roman olarak çeşitli şekillerde tanımlanan bu geniş kapsamlı kitap, (kendi dilleri İbranice, Kastilya dili ve Arapça olan) Musa tarafından, İbranice, Kastilya dili ve Arapça kelimelerle bezenmiş yaratıcı bir sahte Aramice ile yazılmıştır. Eski ve uzak Celile'nin dili olan Aramice'nin kullanımı, Musa'nın önünde gerçek bir ikinci yüzyıl metni olduğu iddiasını desteklemek için açıkça amaçlanmıştır. Ancak *Zohar'ın* sinsi bir şekilde gelenek karşıtı iddiaları ve İncil üzerine kanonik Yahudi yorumu olarak Mişna'nın yerini alma yönündeki skandal niteliğindeki girişimi, yapısının ta kendisinde ortaya çıkmaktadır: Bu kitap, Tevrat'ın beş kitabına karşılık gelmesi amaçlanan beş tefsir kitabından oluşmaktadır.

(Yaratılış, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye). Musa'nın çok daha eski bir otoritenin, bir zamanlar kaybolmuş ama şimdi var olan bir kaynağın desteğine ihtiyacı vardı.

Yahudiliğin metin külliyatına henüz yeni metinler eklediği dönemden yetkili metinler bularak, şu vizyonu sunmak: Onun kendi sesi, yani 13. yüzyıl Kastilyalı birinin sesi, sorunlu olurdu.

Zohar'daki en radikal şey, Musa'nın seri dağıtımıyla gizlemeye çalıştığı şeydi; yani burada, onun yerine geçebilecek tam bir metin olduğu gerçeği.

Talmud'un yorumlanmasına yönelik geleneksel hukuki yaklaşım. Bu, izole edilmiş farklı bir yorum veya parça parça bir yaklaşım değildi.

Metnin derinlemesine anlaşılması değil, tamamen farklı bir vizyon, Kutsal Yazılara gnostik bir açılım, mistik ve şiirsel bir yaklaşım.

Mişna'nın yaklaşımına karşı çıkmak ve onunla rekabet etmek. Musa'nın kitabının güçlü yönü, yaklaşımın mutlak özgünlüğünde değil, Aslında öyle, ama kodifikasyon gibi bir şeyde—eğer bu kelime, kodifikasyona doğası gereği bu kadar dirençli bir şey için kullanılabilirse— Musa'nın atalarının ve komşularının Yahudi toplulukları arasında gelişmiş olan güçlü Kabbalistik gelenek.

Musa da bir kanun koyucuydu, modern zamanların şiirsel bir kanun koyucusuydu, zamanının hem vizyoner hem de rasyonel kültürlerinin bir temsilcisiydi.

Leonlu Musa'nın yaşamından önce ve yaşamı boyunca, orada yaşayan Yahudi toplulukları arasında zengin bir mistik gelenek gelişti.

Pirene Dağları'nın her iki yakasında yaşayan ve genellikle Provansça olarak adlandırılan yerel dili paylaşan halklar. On birinci ve on ikinci yüzyıllarda Yüzyıllar boyunca, Katalonya ve Aragon'un hâlâ Araplaşmış Hristiyan saraylarıyla yakın bağları olan bu topraklar, Bir sürü kurumsal uyumsuzun yetiştiği yer burasıydı. İlk kuşak şairlerin anavatanıydı burası.

Latinceyi edebi bir dil olarak halk diliyle değiştirmeye çalıştı; bu dil birkaç yıl içinde şiirsel bir şekilde "yerel dil" olarak adlandırılacaktı.

Dante Alighieri'nin çok da uzak olmayan Floransa'da ortaya koyduğu "evet'in dili" d'oc ve Burası aynı zamanda Kabalistler olarak adlandırdığımız Yahudi mistiklerinin ve ezoteristlerinin de merkeziydi. Kültürel olarak Endülüs'tekilere çok benziyorlardı.

Kardeşlerdi, ancak manevi olarak Endülüslerin entelektüel ve felsefi inanç anlayışlarıyla çelişiyorlardı. Bu 'ülke "Evet" diyenler topluluğu, hayır demekte uzmanlaşmış gibiydi ve aynı zamanda Katar veya Albigensçi sapkınlığın da beşiğiydi.

Roma'nın 12. yüzyılın ortalarından itibaren ağır baskı uygulamaya başladığı, kararlı bir şekilde Maniheist olan "Arınmışlar Kilisesi" Katarlar.

Languedoc'taki müstahkem kasabaları, neredeyse tam olarak şu anda, Papa tarafından onaylanmış topyekün bir Haçlı Seferi'nin hedefi oldular:

Tüm Hristiyan orduları, İspanya'daki Hristiyanlara Almoravidleri yok etmede yardımcı oluyordu.

1212'de Las Navas de Tolosa'da Müslümanlara karşı yapılan savaştan hem önce hem de sonra, bu diğer savaş da devam ediyordu.

Innocent III ve Dominikan komandosu tarafından Hristiyanlık içindeki düşmana karşı aynı şiddetle yürütülen bir savaştı.

Albigens Haçlı Seferi'nin büyüleyici siyasi ve dini ayrıntıları, bu öyküyle doğrudan ilgili değildir; etkileri, On üçüncü yüzyılın ilk yarısı boyunca yankılananlar şunlardır: Bir zamanlar müreffeh ve bağımsız olan saraylar...

Languedoc harap oldu ve kuzeydeki Fransızların siyasi kontrolü altına girdi; bu da güneye giden yolların kapanmasına yol açtı.

Buralar kısa süre sonra, Papalık Engizisyonu da dahil olmak üzere, ardından gelen sosyal ve dini zulümlerden kaçan mültecilerle doldu.

Katarlarla ilişkili sapkınlıkları ortadan kaldırmak amacıyla 1233'te kuruldu. Daha uzak bölgelere göç edenler arasında öne çıkanlardan biriydi.

Komşu Oc dili konuşulan Katalonya'nın hoş atmosferi, yerel dillerinin konuşulan dilden neredeyse ayırt edilemez olmasıyla birleşiyordu.

Pirene Dağları'nın hemen kuzeyinde, Katarlar ve ozanlarla birlikte, Kabala'nın yıllardır geliştirildiği Yahudiler yaşıyordu.

Benzer şekilde. Toulouse gibi önemli Katolik kalelerine 120 milden daha yakın bir mesafede bulunan Gerona gibi yerlerde ve çok daha yakın yerlerde.

Albigens Haçlı Seferi'nin son yıllarında harap olmuş birçok küçük kasabaya—refah içindeki yerleşim bölgelerine— Yahudi göçmenlerin birçoğu savaş bölgesinin dışında kendilerini yeniden kurmayı başardı.

Kaçınılmaz olarak bu mülteci toplulukları, bitişikteki daha eski İber Yahudi yerleşimleriyle kaynaşmaya ve birleşmeye başladı.

Aragon ve Kastilya bölgeleri. Böylece Leonlu Musa, Kabala'nın mistik inançlarının bir parçası olduğu bir dünyaya doğdu.

Topluluğun Oksitanca (veya Oksitanca konuşan) kesiminin kültürel mirası ve uygulamaları, bu kapsamda saygı duyulan hahamlar da yer alıyordu.

Geronalı Nahmanidler olarak.

*

Böylece, kendi *Zohar'ını yazmadan önce,* zamanının başlıca Kabbalistik metni olan *Sefer ha-bahir'e* veya "Aydınlık Kitabı"na erişimi vardı; bu kitap, belki de Gerona'nın kendisinden olmak üzere, Oc dilinin konuşulduğu bölgelerden geliyordu. Ancak Zohar'da , seleflerinin sistemleştirilebileceğini hayal etmedikleri şeyleri sistemleştirmeye yönelik nihayetinde başarılı girişiminde, Musa'nın diğer yönü de görünür. O, son derece rasyonel, felsefi ve bilimsel Endülüs mirasını gururla besleyen, Maimonides'i, özellikle de *"Şaşkınlar İçin Rehber* "in Maimonides'ini kendi içlerinden biri olarak hatırlayan ve "Bilge" olarak bilinen Alfonso X'in canlı entelektüel ortamının hayati bir bileşeni olarak kalan eski bir Kastilya Yahudi dünyasının bir parçasıydı.

Toledo merkezli olup, en büyük Yahudi topluluklarına ev sahipliği yapmaktadır.

Leonlu Musa'nın nerede yaşadığı ve ilgi alanlarına dair en eski kanıtlardan biri, 1264 yılında İbranice bir İncil kopyası satın almasıdır.

Maimonides'in *Şaşkınlar İçin Rehber adlı eserinin çevirisi.* Bu, Batı'daki Yahudiler ve Hristiyanlar arasında dini düşünceyi önemli ölçüde etkilemeye başlamış olan kitabın özellikle erken bir çevirisi değildi; zira *Rehber* , yüzyılın başlarında Maimonides'in ana dili Arapçadan İbraniceye çevrilmiş ve daha sonra İbraniceden tercüme edilmişti.

II. Frederick'in sarayında Michael Scot'un yönetiminde çalışan bir grup çevirmen tarafından Latinceye çevrildi. 1264 yılına gelindiğinde, Bu İbranice versiyonun Leonlu Musa için kopyalandığı yıl, Thomas Aquinas tarafından zaten Latince olarak incelenmişti.

Frederick'in Napoli'deki üniversitesi. Ancak Musa'nın 1264 tarihli İbranice kopyası, kendine özgü bir şekilde yerel Hristiyan kültürünün sembolüydü.

İspanya, 1252'de Kastilya tahtına çıkan karmaşık tarihi şahsiyet Alfonso X'in egemenliğindeydi.

Babası III. Ferdinand'ın ölümü.

Alfonso, saltanatının başlarında, eski Almohad şehri olan Sevilla'da yeni bir Arapça ve Latince çalışmaları merkezi kurmaya çalışmıştı.

Kastilyalıların ele geçirdiği son şehir olan ve büyük ölçüde kendilerine ait hale getirdikleri başkent, azizlerin doğduğu şehir.

Ferdinand, krallığın dört dilinde yazılmış sembolik bir mezara gömüldü. Ancak tüm bilgisine rağmen Alfonso...

Siyasi açıdan beceriksiz bir yönetici olduğu kanıtlandı ve uluslararası alanda rakip olarak algılanabilecek bir yapı kurma girişiminde başarısız oldu.

Toledo'da, Arapça ve İbranice öğreniminin Kastilya'ya çok daha eski bir dönemde yerleştiği ve çeviri alanında öne çıkan bir merkez olan Alfonso Böylece kendi izini taşıyacak ve kendi kontrolü altında olacak bir Sevilla okulu kurma girişiminde başarısız oldu ve bu nedenle bolca fırsat buldu.

Yaklaşık 150 yıldır esas olarak şehrin desteğiyle ayakta duran eski Toledo okulunun önüne geçme girişimine yönelik bir teşvik söz konusuydu.

Başpiskoposlar. Ancak Alfonso, kiliseyle olan kişisel düşmanlık ve rekabetin çok ötesinde, daha kendi yaşamı boyunca şunu kavramıştı: 13. yüzyılın ortalarında, hâlâ oldukça büyük olan çeviri işinde kültürel yenilik olarak pek bir şey kalmamıştı.

Arapça bilimsel ve felsefi kütüphanenin Latinceye çevrilmesi.

Devam etmesi gerekiyordu, ancak artık avangardın özünü kendisi oluşturmuyordu.

Alfonso'nun dahiyane hamlesi, modern bir toplum ve imparatorluk için artık yeterli olmayan bir dil olarak Latince'yi terk etmekti. Alfonso, bir toplumun yerel dilinin, o anın eğlencesi olan çoğunlukla sözlü lirik ve epik şiirden daha fazlasının aracı olarak hizmet etmesinin temel önemini vizyoner bir şekilde kavramıştı. Elbette, en yakın model, neredeyse evrensel olarak Arapça kullanan, yeni yenilmiş İslam imparatorluğunun sağladığı modeldi. Alvarus'un Kurtuba Hristiyanlarının Latince'yi terk etmesine karşı çıkmasından dört yüz yıldan fazla bir süre sonra, Kurtubalıların konuştuğu Mozarabik dilinin yakın bir akrabası olan Kastilya dili, Latince'nin rakip çocukları arasında egemenliğe doğru yolculuğuna başladı. Alfonso'nun doğrudan himayesi ve yoğun kişisel katılımıyla, Toledo'nun kendisinde, Kastilya dili, çoğunlukla okuma yazma bilmeyen nüfusun kaba ve düzensiz konuşma dilinden, medeni ve modern bir toplumun kurumlarına hizmet

edebilecek yazılı bir dile dönüştürülmeye başlandı: tarihini ve yasalarını kaydetmek, bilimi ve eğitimi genişletmek ve edebi ve hatta dini metinlerin - sadece Hristiyanların değil- uygun bir aracı haline gelmek.

Alfonso'nun 1252'deki tahta çıkışından 1284'teki ölümüne kadar olan dönemde, Toledo böylece ilk laboratuvar haline geldi.

Avrupa'da modern bir dil, Latincenin tüm işlevlerinin yerini alacak, yalnızca temel anlamlar dışında, yerel bir dil oluşturmaya adanmış çalışmalar yürütülmektedir.

Dini ve ayinsel. Eski Toledo çeviri süreci, ortak dili olan çok dinli ekipleri içeriyordu.

Anadil her zaman Kastilya lehçesi olmuştu. Yahudiler ve Müslümanlar genellikle çekirdek üyelerdi ve bu üyeler topluluğun geçimini sağlıyordu.

Arapça metinlere doğrudan erişim sağlandı. Bunların Kastilya diline sözlü çevirileri, ikinci aşamada yazıya döküldü.

Takımın Hristiyan üyeleri tarafından Latince olarak ifade edilen bu geleneksel Toledo uygulaması, devrimin temellerini oluşturuyordu.

Elde mevcuttu. Latince, eski ve gereksiz bir son dil olarak bir kenara bırakıldı.

Bu adım, Kastilya dilinin yalnızca araçsal bir dil olmaktan çıkıp, insanların zorunlu olarak konuştuğu anadil olmaktan dönüşümüyle yerini alacak.

Birbirleriyle konuşabilmek için, dinler arası topluluğun gerçek ortak dili olan iletişimi, asil bir yazılı dile dönüştürmek.

Alfonso'nun böyle bir girişimin doğasında var olan kırılganlığı ve yeni bir yazılı dil oluşturmanın zahmetli sürecinde karşılaşılabilecek çok sayıda zorluğu zekice algılaması, onu bu işi çok yönlü bir saldırı olarak tasarlamaya yöneltti. Artık Latince yerine Kastilya dilinde yayınlanmaya başlayan Arapçadan çevirilerin yanı sıra, hızla yükselen ve statüsü genişleyen bu yerel dilde yepyeni metinler de vardı. Bu metinler Arapçadan doğrudan çeviriler değildi, ancak bir uygarlığın algılanan meşruiyet kaynaklarının bir diğerine daha geniş bir kültürel çevirisinin parçasıydı: kapsamlı dünya tarihi eserleri (Kastilya aseen'ine, yani iktidara giden yolu kastederek), yasal kanunlar derlemeleri ve eski geleneğin temellerini birkaç adım daha ileri götüren bilimsel incelemeler. Son olarak, Kastilya yerel diline yapılan yeni çeviriler ve uyarlamalar arasında, Latinceye çevrilmesi

nadiren, hatta hiç uygun görülmemiş diğer alandan eserler de vardı: hayal gücüne dayalı kurgu eserleri. Kastilya edebiyatının ilk klasikleri, Petrus Alfonsi'nin bir zamanlar din adamları için bir eğitim eseri olarak sunmaya çalıştığı türden öykü derlemelerinin yeni versiyonları olan bu karma koleksiyondan ortaya çıktı. Bunların hepsi, İslam imparatorluğunun sekizinci yüzyıldan itibaren biriktirdiği, Hint hayvan masalları döngülerinden, Farsça kökenli ve Bağdat'a uyarlanmış,

Bin Bir Gece Masalları olarak adlandırdığımız geleneğin başyapıtına kadar uzanan eklektik öykü hazinelerinden derlenmişti.

Bu başkalaşım, İbranicenin birkaç yüz yıl önce aynı yerde geçirdiği başkalaşımdan tamamen farklı değildi.

Dil, sinagogun içinde okunabildiği gibi dışında da yazılıp söylenebilen bir dil olarak yeniden doğduğunda, bu topraklar Alfonso'nun diline dönüştü.

Kastilya lehçesine verdiği destek belirleyici oldu. Onu, yarımadanın birçok rakip lehçesinden sadece biri olmaktan çıkarıp, eşsiz bir lehçeye dönüştürdü.

Roman dillerini, resmi yazılı dil haline getirerek, otorite ve tarihin meşru bir dili haline getirmek.

Arapça metinler ve İslami edebi biçimler tercüme edildi. Bilgin kral, oldukça bilinçli bir şekilde yeni bir Latince çeviri hazırlıyordu.

Yeni kuracağını düşündüğü imparatorluğun dilini konuşabilen, çağdaş ve canlı bir Latince versiyonu.

Hem Yahudi hem de Hristiyan örneklerinde, dilsel atılım Arapçaya ve her şeye karşı rekabetçi bir yanıt niteliğindeydi.

İçine yazılabilecekler, edinilen dersin derin bir takdiriyle birlikte şunlardı: büyük bir halk Tarihsel olarak merkezi bir medeniyette, yalnızca

Tanrı'nın değil, tarihin kendisinin de anlayabileceği bir dil konuşmak gerekir. Alfonso Kastilya dilinde yazılmış tarih kitapları, bilimsel incelemeler ve hukuk kodekslerinin yanı sıra sayısız astronomik ve astrolojik eser de bulunmaktaydı.

Avrupa'nın geri kalanında çok satanlar arasına girecek olan yazılar ve yıldız haritalarının yerini ne alıyordu?

En doğrudan anlamıyla Latince idi. Ancak daha geniş kültürel anlamda, tarihsel olana uygun olarak, yerini alan şey Latince idi.

Hükümdarın bizzat geliştirdiği vizyon, açıkça Arapça idi; Alfonso'nun istediği, eski imparatorluğun hâlâ yaşayan diliydi.

Yerinden etmek için. Alfonso siyasi emellerinde feci şekilde başarısız oldu; siyasi müttefikleri tarafından terk edilmiş, zor durumda kalmış ve öldü.

Ailesinden uzaklaşmış, Kutsal Roma İmparatoru unvanına asla yaklaşamamış olsa da, cesur vizyonu...

Geleceğin dilleri galip geldi.

Alfonso'nun atölyelerinden çıkan onlarca skandal kitap arasında belki de hiçbiri, orijinal Arapça adıyla *Mirac* olarak bilinen *Merdiven Kitabı* kadar kışkırtıcı kalmamıştır. Tam olarak 1264 yılına tarihlendirilebilen bu kitap, aynı yıl Leonlu Musa için yapılan Maimonides'in *Rehberi'nin* çevirisiyle de eş zamanlı olarak üretilmiştir ve ikisi de neredeyse birbirine çok yakın bir mesafede, biri Toledo'da, diğeri ise...

yakınlardaki diğerleri

Guadalajara, kuzeydoğuda yaklaşık yetmiş beş mil uzaklıkta. "Toledo'lu İbrahim" adlı bir Yahudi tarafından yapılan, *Merdiven Kitabı'nın* Kastilya diline Alfonsine çevirisi kaybolmuştur. Ancak en az iki başka çeviri daha yapılmıştır.

Hz. Muhammed'in meşhur "Meryem Ana Yolculuğu"nun bu apokrif ve son derece edebi anlatımına gösterilen olağanüstü ilgi nedeniyle.

Mekke'den Kudüs'e, ardından (başlıktaki "merdiven"den yukarı) cennetin dokuz dairesine yükselişi ve inişi.

Cehenneme giden yolculuğun tamamı, başmelek Cebrail'in rehberliğinde, Muhammed'in bizzat birinci ağızdan anlattığı şekilde

gerçekleşmiştir.

1264 tarihli, biri Fransızca diğeri Latince olmak üzere günümüze ulaşan iki çeviri de, Arapça orijinalinden değil, doğrudan yazılı Kastilya çevirisinden yapılmış olup, Alfonso'nun yazılı metinlerin birincil dili olarak Latinceyi nasıl ustaca yerinden ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu yer değiştirmenin ve Kastilya dilinin on altıncı yüzyılda bir imparatorluğun dili olarak hizmet etmesine rağmen, ulusal dillerin (uluslararası dillerin aksine) ciddi sınırlamaları da ortaya çıkmıştır; çünkü Kastilya metni, Alfonso'nun kendi krallığının sınırları dışında sınırlı veya hiç kullanışlı olmamıştır; burada herhangi bir okuyucu kitlesi için ya başka bir yerel dil (bu durumda Fransızca) ya da Latince gerekli olacaktır. Fransızca çeviri ve muhtemelen Latince çeviri de, Toskana'nın önde gelen şehirlerinden Siena'lı Bonaventura adlı bir kişi tarafından yapılmıştır. Bonaventura, Alfonso'nun sarayındaki en görünür İtalyan diplomat ve tercümanlardan biriydi; bunların çoğu, II. Frederick döneminden beri papalık ile nispeten özerk bir imparatorluk yanlıları arasında yaşanan ve Alfonso'nun da dolaylı olarak dahil olduğu (Frederick'in yerine imparator olma iddiası nedeniyle) şiddetli iç savaşlardan (Guelphler ve Ghibellinler arasında ve daha sonra Siyahlar ve Beyazlar arasında) kaçan mültecilerdi.

Alfonso'nun sarayındaki diğer önde gelen Toskanalılar arasında, Brunetto Latini adındaki Floransalı kadar iyi hatırlanan yoktu. 1267'de, *İncil'in* çevirisinden üç yıl sonra...

Brunetto, Toledo'nun büyüsünden ve o dönemdeki dilsel dönüşümlerden ve yaratımlardan ilham alarak " *Hazine" adlı bir kitap yazdı.* Bu kitap, bir ansiklopedi ile bir retorik el kitabı arasında bir karışımdı ve yeni yerel dillerden biri olan, Floransa'daki devam eden iç savaşlar nedeniyle birkaç yıl sürgünde kaldığı Kuzey Fransa lehçesi (*langue d'oil)* için yazılmıştı. Ancak Brunetto Latini, daha sonra kendi çığır açan kitabıyla değil, dönemin en önemli yerel dil eseri olan *İlahi Komedya'daki rolüyle hatırlandı.* Dante Alighieri, bu eseri, Leonlu Musa'nın Kastilya'da *Zohar'ının* bazı bölümlerini satarken öldüğü sıralarda yazmaya başlamıştı. Ömür boyu sürecek sürgününün birkaç yılı geçtikten sonra Dante, halk dillerinin edebiyatta kullanımına dair teorik savunmasını, yani "Evet" deme biçimlerine göre Roman dünyasını üç bölüme ayırdığı " *Halk Dillerinde Belagat Üzerine* " adlı eserini tamamlamadan bıraktı. Bunun yerine, cehenneme, araf'a ve

cennete yaptığı yolculuğu anlatan şiiri yazmaya başladı. 1265 yılında, Brunetto Toledo'dayken doğan Dante, Floransalı hemşehrisini saygı duyulan bir öğretmen, iyiliksever bir baba figürü ve vizyoner bir etki olarak ölümsüzleştirdi; ancak *Cehennem'de* onu Sodomlular çemberine mahkum etmesi, uzun zamandır akademisyenleri şaşırtan edebi bir eylem olmuştur. Ama hiçbir soru bundan daha fazla skandal yaratmamıştır.

ve bu durum, dünya gezgini Brunetto'nun genç Dante'ye açıkladığı birçok hazine arasında, Dante öğrencilerini şu sorudan daha çok kışkırttı: Alfonso'nun sarayında çok rağbet gören ve bir başka Toscanalı tarafından çevrilmiş olan kitap da dahil edilmişti.

Muhammed'in bizzat ağzından anlatılan, öteki dünyaya dair muhteşem bir vizyon; cennet ve cehenneme yaptığı rehberli yolculuğun öyküsü.

Kastilya Saraylarındaki Yabancı Devlet Adamları

Sevilla, 1364

1364 YILINDA **BİR** GÜN , GENÇ BİR DİPLOMAT Kastilyalı Petro'nun (rakiplerinin ve onların soyundan gelenlerin tarihlerini yazanlar tarafından Zalim Petro olarak hatırlanan) sarayına geldi . İbn Haldun adındaki genç adam, hükümdarın çeşitli kraliyet şehirleri arasında en sevdiği şehir olan Sevilla'da Petro'yu görmek için Granada'dan gelmişti ve aslında orada yeni bir Alcazar'ın yapımını yeni bitiriyordu. Eski Arapça'da saray anlamına gelen *"al-qasr" kelimesi,* Kastilyalıların muhteşem yeni kraliyet evlerine verdikleri isimdi. Neredeyse her santimetrekaresini süsleyen ayrıntılı alçı işçiliği dikkat çekiciydi.

Alcazar'ın iç duvarlarının henüz kurumamış olması nedeniyle Granada'dan gelen Müslüman elçi, kendini her odasında farklı renklerle karşılaşmış bir halde buldu.

Peter, Alfonso XI'in oğlu ve veliahtı, az önce ayrıldığı İslam şehrinin yeni bitirilmiş saraylarının yankısını duyuyordu.

Bu şehirde vefat eden büyük büyük dedem Alfonso X (Bilge), servetinin bu örneğiyle haklı olarak gurur duyuyordu.

Zevk ve vizyon. Bu üçü de İspanya'nın en yeni mimari tarzına adanmış bu Sevilla'daki eserde sergileniyordu. Ibn

Haldun, Petro'nun çok loblu kafes kemerleri ve diğer özellikleriyle yeni saraylarının ne kadar etkileyici olduğunu fark etmemiş olamazdı.

Her boş yüzeydeki bembeyaz Arapesk süslemeler, Nasridlerin üslubuna gösterilen sınırsız bir saygı duruşuydu; Nasridlerin elçisi de bu üsluba saygılarını sunuyordu.

Öyleydi. Orada, açık ve güneşli ovada, Sevilla'daki devasa eski Almohad camisinin yanında oturuyordu—cami yeniden kutsanmıştı.

Yüz yıldan fazla bir süre önce inşa edilmiş ve Hristiyan başkentinin katedrali olan yapı, kale benzeri bir yapının açık bir yansımasıydı.

İber Yarımadası'ndaki son ve yalnız İslam devleti olan Granada'nın kayalık dağlarının tepesindeki saraylar.

İbn Haldun, Endülüs kökenli olmasa da, çok eski Endülüs aşiretinden geliyordu; *-un* ile biten Arapça isimlerin, yarımadadaki İslam'a ilk geçenlerin isimleri olduğu söylenir. Seçkin ve varlıklı bir aileye mensuptu.

Almohadların çalkantılı son yıllarında asıl yurtları olan Sevilla bölgesinden kaçarak Tunus'a yerleşmişlerdi.

Yükselen yıldız İbn Haldun, Granada'yı ziyaret ederken Sevilla'ya davet edildi. Bunun etkisini ancak hayal edebiliriz.

Bu geziler, hem okumalarından hem de deneyimlerinden Endülüs tarihini bilen, parlak ve genç bir tarihçi adayının rehberliğinde gerçekleşti.

Aile kayıtlarından. Hristiyanlığın neredeyse tam zaferinden bir asırdan fazla bir süre sonra atalarının topraklarına geldi.

Kastilya önderliğindeki devletler, Almohadların ve Endülüs'ün eski büyük şehirlerinin hepsinin üzerinde, sadece bir tanesi hariç: kayalıklarla çevrili olan şehir.

İbn Ahmar'ın, Elmohadlardan Kurtuba'yı ele geçirmesine yardım ettiği III. Ferdinand ile işbirliği içinde, Granada'daki inziva yerine yerleştiği yer.

İbn Haldun'un Sevilla'da gördüğü manzaralar muhtemelen beklediği gibi değildi ve büyük olasılıkla hiç de tutarlı değildi.

İbn Ahmar, memleketi Tunus'ta öğrendikleriyle birlikte, Granada'da, nispeten gözlerden uzak ve güvenli bir ortamda, İbn Ahmar'ın soyundan gelen Nasriler,

Nefes kesici güzellikte bir eser yaratmak için zamanı, parası ve isteği vardı.

Dağların tepesindeki evleri, iç kısımları inci beyazı saraylar, dış kısımları ise kırmızı kilden bir duvarla çevriliydi. Bu onların zaferiydi.

İlyada'yı andıran kuşatmaları sırasında, Kurtuba Ulu Camii'nin kırmızı ve beyaz renklerinin dönüşümlü olarak kullanıldığı Elhamra, tesadüfi bir yankı buldu.

Bu, bir zamanlar büyük Emevi İmparatorluğu'nun bir parçası olan topraklarda kalan son İslami devlet olarak kendi yalnızlık vizyonlarının bir kanıtıdır.

Halifelik. Eski Almohad başkenti Sevilla'da, Aziz Petrus'un Alcazar'ı, eski Almohad camisinden katedrale dönüştürülen yapının yanında yer alıyordu.

Aziz Ferdinand'ın ve onun da orada ölen oğlu Alfonso'nun mezarlarının bulunduğu yer.

Bir zamanlar büyük imparatorlukların kalıntıları, meşhur bir şekilde, görkemli tarihsel vizyonlara yol açmış ve insanları tarihin kendisi sorusunu düşünmeye sevk etmiştir. Edward Gibbon, kendi aydınlanma ve dönüşüm anını şiirsel bir dille şöyle kaydeder: “15 Ekim 1764'te Roma'da, Capitol'ün kalıntıları arasında düşüncelere dalmışken, yalınayak rahipler Jüpiter tapınağında akşam dualarını okurken, şehrin çöküşünü ve yıkılışını yazma fikri aklıma ilk kez geldi.” Ailesi Endülüs'ün ihtişamının bir parçası olan bu diğer tarihçinin kalbinde ve ruhunda ne harekete geçti? On dördüncü yüzyılın ortalarında, rahiplerin camilerde akşam dualarını okuduğu, Gibbon'ın zamanında Roma coğrafyasını süsleyen ve

Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü ve Yıkılışı'nın yazılmasına yol açan Piranesi vizyonları kadar etkileyici olan Endülüs'ün yarı yıkıntılarında ne gördü?

İbn Haldun, Gibbon'un yaptığı gibi dramatik bir dönüşüm anının tek bir tasvirini bırakmamıştır, ancak

1364-65 yılları arasında o zamanki Endülüs'te geçirdiği dönemin, olağanüstü tarihsel duyarlılığının şekillenmesine yardımcı olduğuna şüphe

yok.

Arapça yazmış en etkili tarih felsefecilerinden biriydi. Tarihçinin rolünü etkileyici bir dille kaleme alacak olan adamdı.

Bu görev, sadece olguları değil, tarihin ve politikanın şeklini de doğrudan gözlemleyerek çok katmanlı bir biçimde anlamayı içeriyor.

Etrafını saran trajik, amansız iç savaşlardan dolayı,

Bazıları yeni bitirdi, diğerleri ise yakında başlayacak. Gibbon'ın tasvir ettiği Roma'nın aksine, İbn Haldun'un gördüğü harabe halindeki Endülüs farklıydı.

Burası sadece yalınayak keşişler tarafından ele geçirilmiş terk edilmiş tapınaklarla dolu bir yer değildi; aynı zamanda yepyeni tapınaklarla da dolu bir yerdi.

Yenilgiye uğramış eski uygarlığı onurlandıran, Sevilla Alcazar'ı gibi beklenmedik yerler... Zaten düşünmeye dalmış bir adam ne düşünürdü acaba?

Tarihin döngülerinin sorunları bundan ne çıkardı? Ve genç İbn Haldun bu seyahatinden ne öğrendi?

Atalarının bir zamanlar görkemli olan ve şimdi terk edilmiş topraklarında mı? Tarihin hangi anı, geçmişin ve geleceğin hangi imgeleri...

Bu vizyoner bakış açısı, 14. yüzyılın ortalarında Granada'da ve ardından Sevilla'da mı gerçekleşti?

✣

İbn Haldun, siyasi açıdan karmaşık olan memleketi Fez'de birkaç yanlış adım attıktan sonra gözden düşüp Granada'ya sığınmıştı. Nasrid hanedanının aynı derecede karmaşık ve tehlikeli siyaseti sayesinde Granada'ya gelmişti. Granada'nın genç hükümdarı Muhammed V, bu coşkulu genç entelektüelle birkaç yıl önce, Muhammed'in üvey kardeşi onu tahttan indirip Kuzey Afrika'ya sürgüne gönderdiğinde Fez'de tanışmıştı. Muhammed'in maiyetinde, Arapça konuşulan dünyada zaten tanınmış bir entelektüel olan İbn el-Hatib adında bir vezir de bulunuyordu. İbn el-Hatib, genç İbn Haldun ile tanışmış ve ondan hoşlanmıştı. Granadalılar, büyük ölçüde Zalim Petro sayesinde sürgünden kurtularak sonunda evlerine

dönebildiler. (Müslüman ve Hristiyan olan iki prens, tıpkı Petrus'un atası Ferdinand ve Muhammed'in atası İbn Ahmar gibi, karşılıklı savunma ve çıkar ilişkisine dayalı bir ittifak kurmuşlardı ve Petrus, Muhammed'in çok zor bir anında ona yardım etmişti.)

Granada'ya döndüğünde Muhammed, veziri İbn el-Hatib ile birlikte İbn Haldun'u hatırladı ve birkaç yıl sonra ona bir teklifte bulundu.

Fez'deki siyasi karışıklıklardan güvenli bir sığınak. İbn

Haldun kendini Granada'da hoş bir sürgünde buldu: meşru Nasrid yeniden tahta oturmuştu, isyancı yarısı ise tahttan indirilmişti.

Kardeş, Peter tarafından etkili bir şekilde görevden alındı; ve İbn el-Hatib'in etkisi altında sarayın entelektüel hayatı canlıydı.

Göz kamaştırıcı bir bilgin olan vezir İbn Haldun, her alanda büyük bir başarı elde etmişti ve bir süreliğine tahtta kalabileceği düşünülüyordu.

atalarının memleketinde. 1364'te Muhammed, İbn Haldun'u eski hamisi Petrus'u ziyaret etmesi için gönderdi; Petrus da tıpkı Muhammed gibi...

Birkaç yıl öncesinde, kendi hemşerisiyle Kastilya tahtı için giderek daha acımasız ve tehlikeli bir rekabete girmişti.

Peter'in babası Alfonso XI'in metresinden olan kardeşi Trastamaralı Henry.

İbn Haldun, Sevilla'da da ziyaretçi olarak büyük bir başarı elde etti. O anın gerçekçi siyasetine doğal bir şekilde uyum sağladı ve oldukça etkili görünüyordu.

O kadar görkemli kültürel kardeşleşme ortamının hayati bir parçasıydı ki, Petrus onun kalmasını istedi. Hristiyan

Hükümdar, eğer sarayını ve halkını onurlandırırsa, ona Sevilla civarındaki atalarından kalma mülklerini iade etmeyi teklif etti.

İbn Haldun, krallığa danışmanı, diplomatı ve saray filozofu, yani fiilen veziri olması için davet edildi. İbn Haldun bu teklifi reddederek Muhammed'e geri döndü.

Granada'daki V'nin sarayında. Aslında, sonradan anlaşıldığı üzere, İbn Haldun'un amacı tüm bu şeyler olmaktı; Kastilya kralı için değil,

Ancak bu durum, henüz şekillendirilebilir genç Nasrid prensi için geçerli değildi. Bu görev ise Nasridlerin danışmanı İbn el-Hatib tarafından çoktan üstlenilmişti.

Öğretmen ve uzun yıllar siyasi bilgelik yapmış olan bu büyük üstat, Arap edebiyatı tarihinde en önemli isimlerinden biri olarak hatırlanmaktadır.

En seçkin ve üretken yazarlardan biriydi ve kendisi de İslam İspanyası tarihine dair temel kaynağın ilham kaynağı olmuştur.

*

İbn el-Hatib sarayda hâlâ çok aktifti ve İbn Haldun'un da...

Granada vezirliğine olan ilgi onu rahatsız etti. Güçlü vezir başlangıçta hırslı kişiyi memnuniyetle karşılamış olsa da

Genç adam—hatta Granada'ya sığınma davetini sunan da oydu—İbn Haldun'dan sonra bir şeyler açıkça değişmişti.

Peter'in Sevilla'sına yaptığı geziden döndü.

Sonunda İbn Haldun, Granada'yı ve oradaki hırslarını terk etmeye teşvik edildi ve Kuzey Afrika'ya döndü. Sonraki on yıl boyunca, İbn Haldun'un bu seçiminden pişmanlık duyduğu, Kastilya ve Leon kralının danışmanı olsaydı tarihin nasıl farklı bir şekilde gelişebileceğini merak ettiği günler oldu mu? Sadece birkaç yıl sonra, 1369'da, yanlış bir askeri seferin ortasında, Peter, gayrimeşru üvey kardeşi Henry tarafından öldürüldü. Bundan birkaç yıl sonra, 1375'te, Nasrid kralının kulağına girmeye çalışan İbn Haldun'un rakibi İbn el-Hatib, Nasrid sarayının karmaşık siyaseti ve Muhammed'in artan despotluğunun kurbanı olarak Kuzey Afrika'ya sürgün edildi. Ancak Mağrip, Endülüs edebiyatının büyük ustası için güvenli bir liman değildi: trajik bir şekilde, Sufilere hoşgörüsü ve felsefeye olan düşkünlüğü nedeniyle sapkınlıkla suçlandı. Kaderiyle ilgili resmi bir karar beklerken hapishanede öldürüldü.

İbn Haldun'un sonradan pişmanlık duyduğuna ve Kuzey Afrika'daki siyasi şiddet döngülerinin çılgınlığı karşısında umutsuzluğa düşerek, birkaç yıl önce saygın bir varlık olduğu atalarının vatanına dönmeye çalıştığına dair bazı kanıtlar vardır. Ancak çok geçti. O zamana kadar Peter ölmüştü ve Hristiyan İspanya, çok farklı bir mizaca sahip bir hükümdarın elindeydi. V. Muhammed artık uysal bir genç adam değil, eski öğretmeninin ve danışmanının öldürülmesine göz yummuş (hatta daha kötüsünü yapmış) orta yaşlı bir tiran olmuştu. İbn Haldun'u Granada'da hoş karşılamadı ve böylece tarihçi son kez boğazı geçerek Mağrip'i tamamen terk etti. Doğu'ya

yerleşti ve burada büyük eseri *Mukaddime'yi* (Türkçe'de "Prolegomenon" veya "Önsöz" olarak çevrilmiştir) yazdı.

“Tarihe Giriş” adlı eser, günümüzde Vico ve Gibbon gibi yazarların benzer eserleriyle birlikte okunmaktadır. Bu ünlü düşünce yazısı, günümüzde Vico ve Gibbon gibi yazarların benzer eserleriyle birlikte okunmaktadır.

Yeni tarih bilimi, tarih biliminin amansız döngülerini, toplumların yükselişini, düşüşünü ve çöküşünü ve ardından tüm bu süreçleri ele almaktadır.

Her şey yeniden başlıyor, farklı ama yine de yankı uyandıran bir biçimde. Kitap, Endülüs'ten çok uzakta, şurada yazıldı:

Zaman ve mekân açısından farklılık gösterse de, yazarının Peter dönemindeki Sevilla'nın manzaralarını, kokularını ve lezzetlerini asla unutmadığı kesindir.

Zalim.

İspanya Kralı Pedro'ya ait

Asil ve şerefli Pedro, İspanya'nın şanı,

Kaderin ona bu kadar büyük bir ihtişamla bahşettiği kişi,

Sizin acınası ölümünüz için yas tutmalıyız;

Kardeşin seni ülkesinden kovdu.

Ve daha sonra, bir kuşatma sırasında, ihanet yoluyla

Sana ihanet edildi ve onun çadırına getirildin.

Orada kendi eliyle öldürülecekti; o

Gelirleriniz ve krallığınız bereketli olsun.

—Geoffrey Chaucer, *Canterbury Masalları*

1364'te Sevilla'da, Petrus, Granada'dan gelen elçiyi, temelleri üzerine inşa edilen yeni Alcazar'ın kabul salonlarında ağırlamıştı.

Almohadların bir asır önce, 1248'de başkentlerini terk ettiklerinde geride bıraktıkları müstahkem saraylardan bazıları. Son yüz yıldır

Kastilyalılar yıllarca Sevilla'yı sevmiş ve kendi toprakları haline getirmişlerdi. Almohadlar tarafından inşa edilen görkemli Büyük Camii'yi de onlara bırakmışlardı.

12. yüzyılın sonlarında kendi katedrallerine gittiler ve orada dua ettiler. Tıpkı Müslüman seleflerinin yaptığı gibi,

Peter, çalıştığı ve yaşadığı Alcazar'daki özel geçitten doğrudan ibadet ettiği yere, yani Manastır'a gidebiliyordu.

Tanrım. İbn Haldun kraliyet maiyetiyle birlikte o yoldan geçti mi acaba?

Katedralin içine özel bir geçitten mi girdi? Yoksa halka açık girişten, o büyüleyici kapalı korudan mı?

Portakal ağaçları ve ortasında Vizigot veya belki de Roma dönemine ait abdest alma çeşmesi mi? Her iki durumda da, Müslüman ziyaretçi

Şu anda caminin doğal olarak bir Hristiyan mabedi olarak kullanıldığını gözlemlemiş olurdum.

Geçtiğimiz yüzyıl boyunca—bazı yerlerde iki yüzyıla kadar—Kastilya monarklarının politikası ve uygulaması, şu yönde olmamıştı:

İslam geçmişinin anıtlarını yok etmek değil, onları sahiplenmek ve üzerlerine hafifçe yazılar yazmak. El-Muhadlar Camii

Sevilla'daki kilise artık Aziz Petrus'un kilisesi olmuştu, tıpkı Kurtuba'daki kilisenin Alfonso X'in katedraline dönüştürülmesi gibi. Kurtuba'da,

13. yüzyılın ikinci yarısında Alfonso, parayla satın alınabilecek en iyi Müdecerî zanaatkârları işe almıştı. Bu Müslümanlar

Hristiyan Kurtuba'da kalanlar, ona Büyük Kilise içinde küçük, estetik açıdan uyumlu bir sunak ve bir mezar odası inşa etmişlerdi.

İslam dünyasının en büyük camilerinden biri olan ve aynı zamanda içinde barındırdığı çeşitli kültürlere dair muhteşem bir tanıklık sunan Cami-i Şerif

Yerine koyma. Bu Hristiyanlar için İslam geçmişinin bu yönü, üzerine inşa edilecek, katmanlandırılacak, devam ettirilecek, yeniden yorumlanacak

bir temeldi.

Kastilyalıların, yarımadanın büyük bir bölümünü kontrol altına aldıkları dönemde yaşananlarla ilgili, belki de uydurma olsa da, çarpıcı bir anekdot vardır.

On üçüncü yüzyılda, hem kelimenin tam anlamıyla hem de kültürel vizyonlarıyla Petrus'un ataları olan insanlar. Buna göre

Hikayeye göre, henüz kendi başına kral olmamış ancak babası III. Ferdinand'ın ordularına komuta eden X. Alfonso, paniğe kapılanların haberini duydu.

Almohadlar şehri terk ettiğinde kalan Sevilla'lı öfkeli Müslümanlar ise minareyi yıkmakla tehdit ediyorlardı.

Hristiyanların eline geçmesine izin vermektense, Alfonso'nun bunu engellemek için şehrin iyi Müslüman vatandaşlarını tehdit ederek bunu önlediği söylenir.

Böyle bir şeye kalkışsalar Sevilla'nın sonu gelirdi. Bu yüzden Sevilla Ulu Camii, minaresi de dahil olmak üzere ayakta kaldı ve orada duruyordu.

Petrus'un taptığı yerdi. (Alfonso'nun son ayinini burada dinlemiş olması neredeyse kesin, çünkü Sevilla'da kuşatma altında ölmüştü.)

Görkemli cami işgal edilmişti.

Dünyanın en büyük Gotik katedrali olan ve caminin yerine inşa edilmiş mevcut katedralle aynı geniş alana sahip.

On beşinci yüzyılda yıkıldıktan sonra temelleri atıldı. Ancak, sanki hala Alfonso'nun tehdidinden korkmuş gibi, Sevillalılar asla...

Yıkım çalışmaları sonucunda (her ne kadar bazı değişiklikler ve eklemeler yapılmış olsa da) "La Giralda" olarak bilinen ünlü minare, günümüzde çan kulesi olarak varlığını sürdürmektedir.

Katedralin bir parçası ve şehrin önde gelen turistik yerlerinden biri.

*

Almohadların yüz yıldan fazla bir süre önce terk ettiği eski sarayların çoğu o kadar harap haldeydi ki, Peter onları yeniden inşa etti; bazı kısımlarını kurtardı ve eski temeller ile dış duvarlar üzerine inşa etti. Ancak Peter, kompleksin büyük bir bölümünü sıfırdan ve hem Sevilla'da baskın olan Almohad tarzından hem de Kurtuba katedralinin eski Emevi tarzından farklı bir üslupla yeniden inşa etti. İbn Haldun'un Sevilla'da kaldığı süre boyunca gördüğü ve çalıştığı yeni saraylar, Peter'in kendi zevkine, kendisi

ve statüsü ile mirası hakkındaki imajına göre inşa edilmişti. Peter'in yeni sarayları, Granada'dan işçiler ve zanaatkarlar getirdiği için Nasridlerin taze sıvasının kokusunu taşıyordu. Bu zanaatkarlar, birkaç nesildir, Alhambra adı verilen saray şehrindeki son derece süslü binalarda çalışıyorlardı. Şimdi, İbn Haldun'un gelişinden itibaren Peter'in sarayını ziyaret edenler, duvarlara ve tavanlara mükemmel bir şekilde döşenmiş ve ardından sarkıtlar gibi oyulmuş sıva işçiliğine hayran kalabiliyorlardı. Hatta orada, Hristiyan başkentinde bile, yüzeyler Kur'an'ın Tanrısının diliyle yazılmıştı, tıpkı Elhamra'nın her yerinde olduğu gibi.

Mimarlıkta yeni moda, günümüzde arabesk olarak adlandırdığımız desenlerin amansız bir şekilde kullanılmasıyla belirginleşiyordu. İbn Haldun bundan etkilenmiş olmalı.

Zavallı Nasridlerin, Hristiyan İspanya'sının yeni tarzlarının nihai belirleyicileri haline gelmesinin acı tatlı ironisiyle.

İbn Haldun'un anladığı kadarıyla, Nasriler birkaç nesildir kendi içlerine ve yalnızlıklarına çekilmişlerdi.

Bir zamanlar dünyanın hayranlıkla izlediği, geniş ve çok ziyaret edilen bir halifeliğin bulunduğu yerde, şimdi ise dünyanın görebileceği bir süsün var olduğunu biliyorlardı.

Artık yalnız ve köşeye sıkışmış halde sadece onlar kalmıştı. Yarımadanın İslam tarihindeki istisnai bir durum olarak, Nasrid Granada...

Neredeyse tamamen Müslüman, dhimmi topluluklarından yoksun, Hristiyan yok, sadece birkaç Yahudi var. Gecikmiş olduklarının bilincinde olarak,

Nasriler, süslemeyi ve bezeme sanatını adeta vasiyetnameleri haline getirdiler. Arapça sıvalı duvarlar, adeta Hint diliyle konuşuyordu.

Bizzat Tanrı. Elhamra'da nereye bakarsanız bakın, duvarlarda geçmişten geleceğe seslenen yazılar var.

Duvarlar, "Allah'tan başka galip yoktur" duası ve Kur'an ayetleriyle saplantılı bir şekilde tekrarlanarak kaplıdır.

Ancak orada Nasrid saraylarının şiirlerini de okumak mümkün; dolayısıyla İspanya'daki Arap şiirinin son bölümü tam anlamıyla bu anlama geliyor.

Bu anı sarayının duvarlarına yazılmış.

İşte bu görünüm, bu estetik, İspanya'nın güçlü Kastilya hükümdarı tarafından arzulandı ve yeniden yaratıldı; bu yepyeni tarz.

Kuşatma zihniyetinden doğan bir tarz; ve Sevilla'daki Alcazar'ı da Arap motiflerine kadar tam olarak böyle görünüyor.

Duvarları süsleyen *"Wa la ghalib ill Allah* " yazısı, "Allah'tan başka galip yoktur" ifadesini de içeriyordu. İbn Haldun, Petrus'un şehirlerinden bir diğeri olan Toledo'ya gitmiş olsaydı,

Benzer Hristiyan hafıza saraylarına şahit oldum. Sonuçta Toledo, taklit Arapça yazının kullanıldığı yerdi.

Petrus'un atası Alfonso'nun kiliseyi süslemesinden yüz yıl veya daha fazla bir süre sonra, en yüksek tepenin zirvesindeki San Roman Kilisesi'ni süslediler.

Yeni Hristiyan başkenti olarak kabul edildi.

Toledo, 1364

14. yüzyılda, sadece Hristiyanlar değil, her türlü yüzeyi süslemeyle kaplamak ve yazının da bir süsleme haline gelmesiyle başlayan Alhambra tarzına hayran kalanlar da vardı. Hristiyan İspanya'nın Yahudileri, özellikle de Hristiyan Toledo'nun Yahudileri, bu tarza hayranlık duyuyordu. Peter'in kendisi Sevilla'yı evi olarak tercih etse de, Toledo da Kastilya hükümdarları için atalarından kalma ve çok sevilen bir evdi. Gelişen Yahudi topluluğu o kadar zengin ve kültürel olarak o kadar öncüydü ki, Granada dışında yeni Nasrid tarzında bir bina inşa eden ilk yer oldular. Peter'in Alhambra'yı bizzat ziyaret ettiğine dair hiçbir kayıt olmadığı için, Peter'in kendi hazinedarı ve danışmanı tarafından inşa edilen Toledo'daki bu binanın, onun bu tarzın ifade gücüne gözlerini açmış olması oldukça muhtemeldir.

1360 yılında Samuel Halevi Abulafia, kendisi ve cemaati için Nasrid tarzında, o dünyevi olmayan sıva kabartmalarıyla ve elbette, pırıl pırıl beyaz sıva üzerine incelikle, parlak bir şekilde oyulmuş yazılarla dolu bir sinagog inşa ettirmişti. Bu sinagogdaki yazıların bir kısmı İbranice'dir. Ancak şaşırtıcı bir şekilde, bir kısmı da hâlâ Kastilya'daki kültürlü Yahudilerin nostaljik bir şekilde sevdiği ve Kastilya diliyle birlikte ana dilleri olan Arapça'dır. Yahudilerin Emeviler ve daha sonra çoğu taifa

tarafından sağlanan türden kültürel ve siyasi refah içinde yaşadıkları zamandan bu yana uzun yıllar geçmişti. Ancak bu mirasın canlı hatırası, Arapça yazıları arasında Kur'an ayetlerinin de bulunduğu bu pahalı ve iddialı sinagogun duvarlarına kazınmıştı.

Abulafia'nın yeni Toledo sinagogu, gösterişli süslemeleriyle, on üçüncü yüzyılın sade sinagogundan çok farklıydı.

Sokağın hemen aşağısında, bir taş atımı uzaklıkta. Santa Maria la Blanca (sonradan bu isimle anılacaktı).

nispeten püriten bir tarzda inşa edilmişti.

Almohadlar, Yahudileri birçok Endülüs şehrinden kovan ve birçoğunu da yerlerinden eden aynı baskıcı Müslüman rejimdi.

Toledo gibi Hristiyan kuzeydeki şehirlere gittiler. Yahudiler, Almohadları gerçek kültürün sadece birer temsilcisi olarak görüyor gibiydiler.

Bu durum, onların topluluğunu müreffeh kılmış ve estetik duyarlılıklarını şekillendirmişti. Ancak Abulafia'nın bu yeni sinagogu,

Granada tarzındaydı; bu saray, Yahudiler için de efsanevi bir hatıra sarayıydı. İlham kaynağı olan Nasrid sarayları ise...

Kendileri de, Yahudi nagid Samuel tarafından ilk olarak müstahkem bir kale olarak kurulan bir tepenin zirvesine inşa edilmişlerdir.

ve oğlu Joseph. On dördüncü yüzyılın ortalarına gelindiğinde, bir Yahudi vezirin hatırası ve yazdığı şiirler...

Yeni İbranice, Granada'nın derinliklerine gömülmüş bir katmandı; şehir, ne yazık ki Yahudi kültüründen yoksun, içine kapanık bir İslam devleti haline gelmişti.

veya Hristiyan vatandaşlar. Ancak Yahudiler arasında bu hatıra hâlâ canlıydı, öyle ki zengin ve nüfuzlu kişiler...

Samuel Halevi Abulafia, Toledo'nun geniş Yahudi mahallesinin kalbinde görkemli bir yeni sinagog inşa etmeye karar verdi.

Yahudilerin bir zamanlar Endülüs İslamıyla paylaştığı dillerin konuşulmasını istiyordu.

Abulafia, sinagogunu Nasridlerin yeni dilini yüksek sesle ve net bir şekilde konuşacak şekilde inşa ederek sadece bir katkı sağlamakla kalmadı.

Yahudilerin Sefarad'a duydukları özleme güçlü bir şekilde hitap etti; bu özlem yıllar geçtikçe büyüdü ve bugün bile güçlü bir şekilde devam ediyor.

Modern dünyada. Bilmese de, bu etkileyici sinagog aynı zamanda hem kendisinin hem de... son vasiyetiydi.

Toledo Yahudileri için. Abulafia'nın yanında çalışan huysuz Peter, kısa süre sonra Toledo Yahudileri için yapılan büyük harcamaların gereksiz olduğuna ikna oldu.

Sinagogun kraliyet hazinesinden zimmete para geçirildiği ortaya çıkmış ve Peter idam edilmişti; bundan birkaç yıl sonra, Peter'ın halefi (ve

Üvey kardeşi, Toledo'nun saygın Yahudi topluluğunu neredeyse bir gecede yerle bir eden şiddetli Yahudi karşıtı ayaklanmaları kışkırttı. Ancak

Abulafia sinagogu inşa ederken aynı zamanda şık bir tarz da sergiliyordu; bu da onu çok Kastilyalı, çok Toledolu yapıyordu, çünkü bunun önemine dair bir anlayış vardı.

Stil anlayışı, 1085'ten beri Kastilya geleneğinin merkezinde yer alıyordu. Yahudi topluluğu bu gelenekte merkezi bir rol oynamıştı.

Kastilyalılar, üslup konusunda her alanda, tüm dillerinin (eski ve yeni) geliştirilmesi, işlenmesi ve tercümesinde öncüdürler.

Yeni bir tarzdı. Abulafia'nın sinagogunda dua eden cemaat, hem Kastilyalı hem de Yahudi olarak, bu tarzın bir evlilik olduğunu anlamıştı.

Entelektüel ve sanatsal dillere saygı duyuyorlardı ve dini ideolojinin dar lehçelerine hiç saygı göstermiyorlardı. Önceki dönemde

19. yüzyılda Alfonso X, Toledo'yu öyle bir şekilde şekillendirmişti ki, şehir sakinleri kendilerini Endülüslerin en şıkları olarak görebiliyorlardı, ya da en azından öyle.

En yetenekli olanlar, ileri düzey öğrenim ve kültürel zekâ geleneklerini miras olarak sahiplenebilenlerdir; bu gelenekler daha önce onlara aitti.

Onlardan önce gelen Müslüman Endülüsler de dahil olmak üzere, bu gelenekler Latin Hristiyan dünyasını Gerbert'in zamanından beri şaşırtmıştı.

Aurillac, usturlapla ilgili haberleri ilk olarak Pireneler'in ötesindeki kuzeydeki Emevi halifeliğinin topraklarından almıştı.

Şaşırtıcı bir şekilde, Abulafia'nın 1360'larda sinagogunu inşa ettiği dönemde, kuzeyden hâlâ parlak zekalı yazarlar vardı.

Astrolablar hakkında kitaplar.

İbn Haldun elbette eski camilerde ibadet eden Hristiyanları gören ve o kokuyu duyan tek yabancı ziyaretçi değildi.

Endülüs'ün karmaşık hatıralarını saklamak için inşa edilen yepyeni sarayların hâlâ taze sıvaları. Bu yabancı ziyaretçilerin çoğu...

O, kendisinin geldiği gibi Kuzey Afrika'dan değil, Avrupa'nın kuzey bölgelerinden gelmişti. O zamanlar bu kuzey devletleri...

Genellikle evlilik ve diğer siyasi bağlar yoluyla Pireneler'in güneyindeki krallıklarla yakından ilişkiliydi. Ne

Evlilik bağları da, o dönemin karmaşık siyaseti de, bugün bildiğimiz ve hayal ettiğimiz anlamda ulusal sınırları veya bölünmeleri dikkate almıyordu.

Kuzeyden gelen ziyaretçilerin çoğu, ıslak sıva kokusundan değil, başka bir kokudan etkilenerek Peter'ın Toledo'sunda vakit geçirmekten memnuniyet duyardı.

Abulafia'nın sinagogundan gelen, bazıları eski, bazıları yeni kitapların kokusu...

Avrupa'daki en değerli, yarı gizli bilgelik, bilim ve sihir kütüphanesi.

11. yüzyılda matematik ve usturlap üzerine ilk incelemelerin çevirileri için yeterli Arapça metni dilenerek, çalarak veya ödünç alarak Toledo'ya zahmetli bir yolculuk yapan öncülerin entelektüel mirasçıları artık Paris veya Londra'da kalıp aynı kitapların çoğunu evlerinde, hatta modernleştirilmiş versiyonlarını bile satın alabiliyorlardı. Ancak yine de, asıl kütüphaneye, Toledo'nun kendisine yapılacak bir ziyaret nadir bir zevk olurdu. Bu, özellikle oradan çıkan kitapları, özellikle de Alfonso Bilge'nin Toledo'sundan fışkıran astronomi kitaplarını ve yıldız haritalarını zaten bilen ve seven bir adam için geçerli olurdu; kendisi de sonunda usturlap üzerine bir kitap yazacaktı. Geoffrey Chaucer

, Usturlap Üzerine İnceleme adlı eserine 1391'de başladı ancak planlanan beş bölümden sadece ikisini tamamlayarak eseri bitirmeden bıraktı. Usturlap kültürüne dair anlayışı...

Tıpkı Aziz Petrus'unki gibi, bu bilgi de sadece kitaplardan edinilmemişti: Zalim Petrus'un topraklarına da seyahat etmişti.

İbn Haldun'un orada bulunmasından iki yıl sonra ve Petrus'un Trastamaralı Henry tarafından öldürülmesinden üç yıl önce, 1366 yılında.

Chaucer oradaydı çünkü Peter ve Henry arasındaki korkunç iç savaşlar yaşanıyordu ve İngilizler Peter'ın güçlü müttefikleriydi.

Trastamara taht iddiacısına karşı ve Kastilya hükümdarı ile aralarındaki son derece karmaşık ilişkiler ağı nedeniyle

ve Chaucer'ın hayatındaki en güçlü iki adam. İlk olarak, belki de Peter'ın en önemli adamı olan "Kara Prens" Edward vardı.

Edward'ın müttefikiydi ve kendisi de parlak askeri kariyeri boyunca İspanya'ya sık sık gidip geliyordu. Edward'ın hizmetindeyken sık sık şu durumlar yaşanıyordu:

Chaucer Avrupa'yı dolaştı ve 1366'da yine diplomatik görevlerini yerine getirmek için seyahat etti. Ancak bunun ötesinde, Chaucer'ın başka amaçları da vardı.

Kendi kayınbiraderi, Lancaster Dükü John of Gaunt aracılığıyla, zalim Peter ile çok daha yakın bir bağlantısı vardı.

Shakespeare'in oyunları İngiliz tarihinin ilk yıllarını konu alır. Peter'ın ölümünden çok geçmeden John, kendisi de vahşi bir hale geldi.

ve Peter'in kızı Constance ile evliliği aracılığıyla Kastilya tahtı üzerindeki Trastamara iddialarının acımasız bir rakibiydi. Chaucer'ın

Kastilyalı Petrus'la (onu "zalim" değil, "asil ve onurlu" olarak nitelendirmişti) ve Petrus'un soyuyla kurduğu ittifaklar böylece sonunda gerçekleşti.

Hem samimi ve tanıdık, hem de politik ve diplomatik.

Canterbury Masalları'ndaki Keşişin Masalı'nda, büyük İngiliz yazarın, Chaucer'ın siyasi kaderinden haberdar olduğu bu adama olan saygısını buluyoruz.

Her fırsatta ve hatta zaman zaman doğrudan dahil olarak. Ne yazık ki, Chaucer'ın İspanya gezisinin geri kalan öyküsü şöyledir:

Derin bir gizem perdesiyle örtülü olan ve Kastilyalı Peter'ın davası da kaybolmuş olsa da, aralarındaki bağların kalıcı bazı sembolleri mevcuttur.

Nasridlerin Granada'sının güzellikleri, ortak müttefikleri Peter aracılığıyla İngilizlere ulaştı: Peter'in Kara Kral'a hediyelerinden biri.

Prens, daha sonra I. Elizabeth tarafından tenis topu büyüklüğünde olarak tanımlanan ve Peter'ın bizzat aldığı bir yakut.

Minnettar Nasrid prensi Muhammed'den gelen bir hediye, İngiliz tacına ulaştı. Ancak Chaucer'ın görmüş olabileceği güzellikler şunlardır:

Bu durum doğrudan gözler önüne serilmiyor ve Chaucer'ın Petrus'la hangi şehirde görüştüğünü bile bilmiyoruz, dolayısıyla hangisi olduğunu da bilmiyoruz.

Belki de saraylarının bazılarını görmüş ve oralarda uyumuştu. Ancak Petrus'un krallığının neredeyse her yerinde eski kitapların küf kokusu vardı.

Chaucer'ın zaten iyi bildiği, eski Arap kütüphanelerindeki kitapların Chaucer gibi insanların okuyabileceği dillere çevrilmiş halleri,

Ayrıca, Arap motifleri ve Arapça yazılarla oyulmuş yeni sıvanın taze kokusu da vardı.

Elhamra'da

Granada, 1492

Yüksekleri ve halefleri bundan sonra da [Granadalıların] kendi dinlerinde yaşamalarına izin verecek, camilerinin, minarelerinin ve müezzinlerinin ellerinden alınmasına izin vermeyecek, bu amaçlar için kurdukları dindar vakıflara veya bağışlara müdahale etmeyecek ve uyguladıkları gelenek ve görenekleri bozmayacaklardır.

—Granada Şehrinin Teslimiyet Anlaşmalarının 6. bölümünden

2 Ocak 1492'de , daha sonra papalık kararnamesiyle Katolik Hükümdarlar olarak bilinecek olan İspanya hükümdarları , Palatine'ye çıkan dik ve yoğun gölgeli tepelere doğru yürüdüler.

Elhamra şehri. Zirveye tırmanmak zorlu bir işti ve aşağıdaki vadiye bakan saraylar ağır bir şekilde tahkim edilmişti.

Fakat Kastilya ve Aragon kralı ve kraliçesi, rakip üvey kardeşler Zalim Petro ve Henry'nin soyundan gelen uzak kuzenlerdi.

Trastamara'nın kızı, Peter'ın büyük-büyük-torunu, Peter ise Henry'nin büyük-büyük-torunuydu; bu olay hiçbir muhalefetle karşılaşmadı.

Müslümanların kalesi tamamen sembolik bir öneme sahipti, çünkü arazi zaten Kastilya ordusunun elindeydi.

en güzel kıyafetleriyle, onların

Tarihçilerin tarif ettiği gibi, Mağribi kıyafetleri içinde Kastilya kraliçesi ve Aragonlu eşi, Nasridlerin özenle inşa ettiği gösterişli odalara girdiler ve burayı yeni *kraliyet sarayları*, İspanya hükümdarlarının kraliyet ikametgahı ilan ettiler. Bu sahneyi canlandırırken, Arap kıyafetleri içinde saraylara girdiler.

Onlara sanki onları sonsuza dek sahiplenmişler gibi davrandılar; Isabella ve Ferdinand, kültürel bağlarının ne kadar derin olduğunu ortaya koydular.

O yerin temsil ettiği şeylerin çoğunun mirasçılarıydılar. Isabella, Sevilla'da kraliçe olarak taç giymişti ve Alcazar'ı, yani kendi sarayını biliyordu.

Ailesinin atalarından kalma eviydi; Elhamra'yı ilk gördüğünde, o güçlü yapıyı tanıyan gözlerle görmüştü.

Kendi saraylarının orijinal eserlerini, odaların görünümüne son derece aşina olan estetik bir duyarlılıkla resmetti.

Avlu çeşmelerinin sesi. Bu zafer kazanmış Hristiyan hükümdarların sunduğu dini özgürlük güvenceleri...

Granada'nın Müslüman sakinlerinin, hükümdarların o tarzda giyinmiş olmaları kadar makul görünmüş olmaları muhtemeldir.

Granadalıların. Isabella henüz yeni evi Alhambra'daki dolapları açmamıştı ama ataları çoktan oraları kurcalamaya başlamıştı.

Yüzlerce yıldır Endülüs sandıklarını inceleyen kadın, birçok açıdan nasıl giyineceğini biliyordu. Bunun için sebepler vardı.

Elbette Müslümanlara sunulan korumalardan şüphe duyuluyordu. Ancak umutlanmak için de nedenler vardı.

Teslimiyet Anlaşmaları, daha önceki dönemlerde Müslümanların kalesi olan bu şehrin teslimiyetinin şartlarını içeriyordu.

250 yıllık süre, birkaç ay önce, 1491 sonbaharında, son Nasrid hanedanı üyeleri arasında yapılan gizli bir anlaşmayla kararlaştırılmıştı.

Adı Muhammed XI olan ancak Boabdil olarak bilinen kişi ve Katolik Hükümdarlar. Şehirde kan dökülmedi ve hiçbir hasar meydana gelmedi.

Değerli saraylar. "Moor'un son nefesi" deyimi, Boabdil'in Granada şehrini terk ederken duyduğu kederi ifade eder.

Yaklaşık üç yüzyıl boyunca Nasridlerin hükümdarıydı. Yıllar içinde anlatılan bu küçük anekdotta Boabdil'in pişmanlıkla iç çektiği belirtiliyor.

Granada'dan ayrılırken, azarlanmak üzereydi.

Annesi, ona bir erkek gibi savunmayacağı bir yer için bir kadın gibi ağlamaması gerektiğini sert bir dille söyler. Ama durum böyle değil.

O tarihi anda Boabdil'in "erkek gibi" savaşmaya devam edip etmemesi basit bir mesele değildi. O zamana kadar durum değişmişti.

Granada'nın ve kendi oğlu rehin alınan Boabdil'in aleyhine olan durum o kadar ağırdı ki, teslimiyet kaçınılmazdı.

Boabdil, 2 Ocak'taki törende atalarının evi olan Elhamra Sarayı'nın anahtarlarını Ferdinand ve Isabella'ya teslim etti.

Granada'daki binlerce Müslümanın başına ne geleceğine gerçekten inandığını hayal edebiliyor muyuz?

Tarihsel bakış açımız ne olursa olsun, Isabella ve Ferdinand'ın evliliğini takip eden olaylar dizisi kaçınılmaz değildi.

Tepenin yukarısına doğru zafer yürüyüşü. Oldukça kısa bir süre içinde Katolik Hükümdarlar Teslimiyet Anlaşmalarını yürürlükten kaldırdılar.

Boabdil ile kendilerinin imzaladığı anlaşmada, şehrin ve dolayısıyla krallığın teslim şartları arasında açıkça şu maddeler yer alıyordu: Müslümanların yeni Hristiyan devletinde inançlarını açıkça ve tacize maruz kalmadan yaşayabilmelerine izin verileceğine dair hüküm, Bu anlaşmalar, onların tam vatandaş olduklarını ilan ediyordu. Bu, devrimci bir fikir sayılmazdı; Müslümanlar zaten uzun zamandır bu şekilde yaşıyorlardı.

Bu topraklardaki yeni Hristiyan devletlerde, siyasi manzaranın karmaşık yollarla değişmesiyle birlikte, yüzlerce yıl boyunca durum böyleydi.

İber Yarımadası'ndaki Hristiyanlar büyük ölçüde Emevilerin İber Yarımadası'na getirdiği dhimma ilkelerini benimsemişlerdi ve bazı yerlerde bu durum devam etti.

İspanya Kilisesi'nin kalbi ve Kastilya monarşisinin başkentlerinden biri olan Toledo gibi, hem Yahudi hem de Müdejar toplulukları burada yaşamaktadır.

Bu gelenekler sadece devam etmekle kalmamış, aynı zamanda kültürel yapının hayati parçaları olmuşlardı. Elbette bu koşullardan sorunlar da doğmuştu.

Müdejarlar kötü muamele görmüş, hatta daha da kötüsüne maruz kalmışlardı; isyanları sık sık krizlere yol açıyordu. Dini yetkililer Her iki tarafta da düzenli olarak Müslümanların Hristiyan egemenliği altında yaşamalarının kabul edilemez ve kutsal olmayan bir durum olduğu ilan edildi. Ancak bazen Bununla birlikte, kırılgan düzenlemeler, o dönemin karmaşık kültürünün derinden yerleşmiş bir parçası olarak varlığını sürdürmüştü.

Müslümanlar, Hristiyan siyasi yapılarında, uzlaşmaz tavırlı olanlar dışında pek az kişinin bildiği hayati sosyal, ekonomik ve kültürel roller oynadılar.

İdeolojik olarak hayal edilen şey olmadan da yapılabilirdi ve siyasi yelpazenin her iki tarafındaki Hristiyan İspanyolların da buna dair çeşitli işaretleri var.

Spectrum, kendi topraklarındaki Müslümanları kendileri gibi İspanyol olarak görüyordu. Yaklaşık beş yüzyıldır süregelen bu durum böyle devam ediyor.

Emevi halifeliği dağıldığında, Müdejarlar yarımadanın sosyal ve kültürel yapısının bir parçası haline gelmişti.

Hristiyan İspanya'nın her yerinde inşa etmelerine yardımcı oldukları binalar kadar görünür ve yaygınlardı. Ancak Granadalıların çoğu için kuzey...

Gördükleri her yerde, manzaralar sadece karla kaplı dağların ötesinde değil, sanki binlerce kilometre uzaktaymış gibi geliyordu.

Boabdil, bu Müslümanlar için gerekli değişikliklerin zor olacağını biliyordu, çünkü onlar, kendilerinden önceki Müslümanlardan farklı olarak, Emeviler ve taifalar döneminde, Hristiyanlarla hatta Yahudilerle neredeyse hiç birlikte yaşamamışlardı.

Boabdil'den saray şehrinin anahtarlarını aldıktan sonra, Hristiyanlar bir süre özellikle Orta Çağ miraslarına uygun davrandılar.

Kastilya mirasları onlara bunu öğretmişti. Sadece Nasrid saraylarına yerleşmekle kalmadılar, aynı zamanda dindar Isabella camiyi de yaptırdı.

Orayı kutsadılar ve orada ibadet etmeye başladılar. Bunlar, miraslarını açık kollarla kucaklamanın, düşünmeden kabul etmenin eylemleriydi.

Arapçanın her duvara yazıldığı yerlerin ve bir ritüelin yer aldığı kültürün yabancılığı değil, tanıdıklığı.

Bir el hareketiyle bir cami, mükemmel bir kiliseye dönüştürülebilirdi. Kraliyet himayesi ve İspanyolların çoğunun himayesi sayesinde...

Onlardan sonra gelen Hristiyan hükümdarlar, Nasridlerin görkemli anıt saraylarını yıllar boyunca nispeten iyi korumayı başardılar.

Ve bunlar, İslam dünyasının herhangi bir yerinde Orta Çağ'dan kalma en iyi korunmuş İslami saray örnekleri olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak Anlaşmanın reddedilmesi ve ardından Müslümanlara yönelik sert zulüm, kısa bir süre içinde şu sonuçlara yol açtı: Kraliyet sarayının neredeyse her köşesini kaplayan muhteşem dil, yasak bir dil haline geldi ve sadece okuyabilenler bu dili kullanabiliyordu.

Onların gerçek İspanyollar olmadığına karar verildi. Müslümanlar zorla din değiştirmeye zorlandı ve Morisko olarak adlandırıldı; kitap okuma yasağı getirildi.

Arapça yasaklandı ve kitapların çoğu yakıldı.

Yahudilerin Hristiyan İspanya'dan kovulmasını emreden ferman, Granada'nın teslim olmasından sadece üç ay sonra, Elhamra'nın yeni sakinleri tarafından imzalandı. Katolik Hükümdarlar, Nasrid saraylarının, İslam taifasının veziri ve ordularının lideri büyük şair Samuel Nagid'in olduğu onuncu ve on birinci yüzyıllardaki müreffeh Yahudi topluluğu tarafından atılan temeller üzerine inşa edildiğini biliyor muydu? 31 Mart 1492'de Sürgün Fermanı'nın imzalanması, Yahudi topluluğunun her kesiminde büyük bir şaşkınlık ve umutsuzluğa neden oldu ve yarattığı bariz şok, bunun da uzun zamandır beklenen bir şey olduğunu iddia eden birçok hikaye versiyonunu yalanlıyor. Bu olay, yüzyıllardır olduğu gibi, Hristiyan hükümetinin en üst kademelerinde çalışan Yahudiler ve Yeni Hristiyanlar (ikincisi, Yahudilikten Hristiyanlığa geçenler için kullanılan isim) arasında, en bilgili çevrelerde daha kıyametvari bir şekilde görüldü. Isabella ve

Ferdinand'ın uzun süreli ve çoğu zaman yakın danışmanları, bir anda kendilerini, bırakın sarayda güvenilir danışmanlar olarak görev yapabilmeyi, kendi ülkelerinde kalabilme hakkı için bile yalvarmak zorunda kaldıkları olağanüstü bir durumla karşı karşıya buldular.

Krallara doğrudan erişimi olan Yahudiler arasında en etkili ve ikna edici olan İshak Abravanel, elinden gelen her şeyi başardı.

Başardı. Bu yaklaşan trajedi karşısında, Yahudilerin başka hiçbir yerde olmadığı kadar refah içinde yaşadığı bir vatanın kaybı karşısında neredeyse kozmik bir dehşete kapılmıştı.

Abravanel, litürjik sembolizmde sığınak buldu. Finalin küçük ve açıkça sembolik bir şekilde ertelenmesini sağlamayı başardı.

Yahudilerin İspanya'yı terk etmesi için belirlenen gün, ilk belirlenen tarih olan 31 Temmuz'dan (bildirinin yayınlanmasından dört ay sonra) Ağustos ayına çekildi.

2. Ağustos ayının ikinci günü, tesadüfen şu tarihe denk geldi: 1492, Yahudi takvimine göre Ab ayının dokuzuncu günü, Kudüs'teki Tapınağın yıkılışının ve dolayısıyla İlk diasporanın başlangıcı. Bazı sonraki tarihçiler Abravanel'in bu önemli yeniden yapılanmaya dair kendi anlatımına itiraz etseler de.

Tarihler göz önüne alındığında, gerçek şu ki Abravanel -ve elbette sadece o değil- trajedinin kapsamını emsalsiz bir şekilde anlamıştı.

Tapınağın yıkılmasından bu yana Yahudi tarihinde bir ilk. Isabella ve Ferdinand'ı kararlarından vazgeçmeye ikna edemediği için.

Bu sürgün, saraydaki Yahudilerin en etkili olanlarından biri tarafından, en azından tarihin olayın derinliğini anlaması için planlanmıştı.

Abravanel, ilk diasporayı anarken bu ikinci diasporanın tarihini de hatırlayarak kaybın boyutunu vurgulamayı amaçladı. Bunun böyle kalmasını istedi.

İspanya'dan Sefarad adı verilen sürgünün, vaat edilmiş topraklardaki uzun bir yolculuğun felaketle sonuçlanan sonunu işaret ettiği sonsuza dek açıktır.

Ab ayının dokuzuncu gününün diğer tarafında, İspanya Yahudileri olan Sefaradlar geniş bir alana dağılmışlardı ve ellerine geçen az miktardaki toprağı aldılar.

Kendilerine verilen dört kısa ay içinde eşyalarını toplayıp yola çıkabildiler. Yanlarında taşıdıkları en değerli eşyaları arasında şunlar da vardı: Diasporaya gidenler, onların derin bağlılıklarının en saf sembolik ifadelerini taşıyan şeylerdi: evlerinin anahtarları ve on beşinci yüzyıl.

Kastilyaca konuşuyorlardı. Ayrılanlar arasında, daha sonra kıyametvari bir trajediyi anlayacak olan Abravanel gibi önemli kişiler de vardı.

Şartları belirleyip Mesih'in yakın zamanda geleceğini tahmin etmeye başlar. Onun ağıtlarında özellikle dokunaklı bir şey var.

Yahudilerin korkunç sürgünü, Filistin'in kuzeyindeki Safed şehrinden yazılmıştır. İspanya'dan göç nedeniyle Safed, Ünlü bir Kabalist merkezi, sokaklarında Yahudi sürgünlerin konuştuğu Roman dilinin duyulduğu bir şehir, onların ne yaptıkları Ladino olarak adlandırılan bu dil, Latince anlamına gelir; yani İbranice veya Arapça değil, eski İspanyolcanın bir biçimi olarak tanıdığımız bir dildir. Ancak Kayıp diyarın dilinin sesi, Abravanel ve o ilk kuşağın diğerleri için yeterli bir teselli kaynağı olmaktan çok uzaktı.

İspanya'dan kovuldular. Onlar için, Kudüs'ün tacıyla birlikte Filistin'in kendisi bile, hissettiklerinden çok uzaktı.

Onların gerçek vaat edilmiş toprakları Sefarad'dı. Bu, en acı verici sürgünü seçenlerin kaderiydi: bir daha asla onları görememek.

Anahtarlarını sakladıkları evler, avuç içinde tutulabilen hafıza sarayları... Ama bunun da pratik bir alternatifi vardı.

Kolaylık uğruna yapılan din değiştirmelerde, Maimonides'in bizzat savunduğu bir şey vardı ve birçok kişi 1492'de ve sonrasında bu yolu seçti.

Yıllar sonra. Bu, onlara sonuna kadar açılmış bir yoldu, çünkü sürgünün şartları özellikle din değiştirenleri muaf tutuyordu.

Yahudilere ya Converso (dönüşüm geçirmiş) ya da (daha aşağılayıcı bir şekilde, "domuz" anlamına gelen kaba bir kelimeden türetilmiş) Marrano denir. Bunların net bir tanımı yoktur.

Ya da tartışmasız rakamlar burada. Kimileri çoğunun ayrıldığını, kimileri ise çoğunun kaldığını, din değiştirdiğini veya din değiştiriyormuş gibi yaptığını söylüyor; ve bu sonuncular, ve onların torunları ile zorunlu olarak yarı gizli yaşamlarına yaptıkları karmaşık uyumlar, İspanyol kültürünün bir parçası haline geldi.

Hem İspanya'da hem de 1492 yılının ilk aylarında henüz hayal bile edilemeyen yerlerde Hristiyan toplumu.

Luis de Torres, 3 Ağustos 1492'de Palos limanından ayrıldı. İbrani takvimine göre dokuzuncu Ab günü olan 2 Ağustos'a kadar geçen haftalar ve günler, binlerce Yahudinin maddi işlerini toparlayıp ayrılabilmek için çaresizce çabaladığı, acı dolu ve kaotik geçmişti. Binlerce kişi de aynı telaşla vaftiz ediliyordu: Granada'da yayınlanan kararname, Yahudilerin Hristiyanlığa dönüşmesinin amacını belirtmişti ve bu nedenle vaftiz edilen Yahudilerin kalma hakkı vardı. Müslümanlar için verilen dini hoşgörü garantilerinde olduğu gibi, bu vaat de yanıltıcı olacaktı, çünkü neredeyse tüm Yeni Hristiyanlar sonunda zorla din değiştirmelerinde kötü niyetle suçlanıp bu yüzden zulüm göreceklerdi. Ancak 3 Ağustos'ta, inançlarını açıkça koruyup vatanlarını terk etmeyi seçenlerin sonuncuları, ikinci diasporanın ilk gününde ayrılıyordu ve her liman hala tıklım tıklım doluydu.

Luis de Torres, yanındaki adamlardan biriyle birlikte oradan ayrıldı.

Aslında Sürgün Fermanı'nın imzalanmasında hazır bulunmuşlardı. O sabah yola çıkan üç gemiden birinde birlikteydiler.

Sevilla'nın aşağısında, nehir kıyısında yer alan ancak Cadiz kadar büyük ve elverişli olmayan Palos limanından, Sevilla'nın yaklaşık seksen mil doğusundan.

kıyıya. Ama böyle bir günde dilenciler seçici olamazdı, bu yüzden Kristof Kolomb üç gemisi ve Yahudi muhafızlarıyla birlikte oradan ayrıldı.

Çevirmen, belki İspanyol seferine eşlik edebilmesi için resmen vaftiz edilmişti, belki de edilmemişti. Her iki durumda da Torres Kolomb'un gideceğini düşündüğü yerde anlaşılacağını umduğu dili konuşmak için yanına alınmıştı: Hint Adaları'nın ortak dili, kâfir ama medeni dünyanın geri kalanında olduğu gibi Arapça olurdu. Bunu pek kimse bilemez.

Bu trajikomik koşullar ve varsayımlardan doğan sahnedeki ironi katmanlarına gülmek mi yoksa ağlamak mı gerektiği konusunda kararsız kalmak.

Sonunda, aradığı yer olabileceğine dair bazı işaretler ve umut vadeden büyük bir adaya vardığında ve duyduklarına göre...

Karşılaştığı insanların "Kübalı"dan bahsetmesinden, Columbus bunun "Büyük Han" (Gran Can) anlamına geldiğini düşündü.

Aradığı kişiyi buldu ve Avrupalılar ile Amerika halkları arasında gerçekleşen ilk resmi diplomatik ziyaret için Torres'i görevlendirdi.

Yeni Dünya. Torres, o adanın iç bölgelerinde Moğolların efendisini değil, Küba'nın bir kabile reisini buldu. İki Taino kabile reisi ve Arapça konuşan Yahudi, aralarında bir tür sohbet başlattılar.

1492'nin büyük ayrımının diğer tarafındaki konuşmalar, er ya da geç, çevirmenlerin silik ve tehlikeli bir anı olduğu, Kastilya dilinin "Eski Hristiyan" veya sadece "Cristiano" olarak yeniden adlandırıldığı, *dil* değil, *dil* olduğu bir evrende gerçekleşecekti. O olağanüstü yılın yazında, Columbus ve binlerce Yahudi sadece hayal edebilecekleri yerlere doğru bavullarını toplarken, modern Avrupa dillerinden birinin ilk gramer kitabı yayınlandı. *Gramatica de la lengua castellana* ("Kastilya Dilinin Grameri"), Kraliçe Isabella'ya ithaf edildi.

Eserini eski moda bir saray olarak değil, kesinlikle bir anı sarayı olarak da görmeyen yazar Antonio de Nebrija, Son derece modern bir yapı olarak. Çevirmenlerin eski çağı sona ermişti; yeni bir dille yeni bir imparatorluğun yeni çağı yakındı.

Eski dinlerin hepsinin yerini alacak yenileri. Nebrija, ünlü kitabı "Eski Dinler"in önsözünde, eski savaşların kazanıldığını yazmıştı.

Eski diller bir kenara bırakıldı ve tercüme edildi. "Geliştirilmesi gereken tek şey barıştır."

La Mancha'da bir yerlerde

1605

Toledo olduklarının hayaletleri gibisokakları ıssız , bir zamanlar . Kırsaldan bir adam gelmiş, henüz adını bilmediği ama aradığı bir kitabı bulmaya çalışıyor.

İçinde kayıp bir tarih bulacağından emin. Bir zamanlar kütüphane gibi olan bu şehrin dar ve dolambaçlı sokaklarında dolaştı, belki de Bu tepelik şehrin en yüksek noktasına kadar uzanıyor ve belki de bu tepenin zirvesindeki San Roman Kilisesi'nin etrafında gizlice dolaşmış olabilir.

Artık terk edilmiş eski başkent. Ama sonunda biliyor ki, bu tür şeyleri bulmak için en iyi yer eski Yahudi mahallesi.

Yüz yıldır orada hiçbir Yahudi yaşamıyor olsa da. Ya da en azından Yahudi olduğunu kabul eden hiçbir Yahudi yaşamıyor, ki bu çok farklı bir şey.

Bazen mesele, başkaları sizin başka bir şey olduğunuzu söylerken sizin başka bir şey olduğunuzu söylemenin püf noktasıdır. İnsanlar bir şey söylemek istediklerinde...

Bir şey yel değirmeni gibi görünüyor ama siz onun dev olduğunu gayet iyi biliyorsunuz, aksini kim söyleyebilir ki?

Eski Yahudi mahallesi bu tür hilelerle dolu, bunu bu adam biliyor. Sokakta yürürken Santa Maria la Blanca Manastırı'nı görüyorsunuz. İçerisinin camiye benzediğini ve San Roman Kilisesi gibi, at nalı şeklindeki kemer sıralarıyla destekleniyormuş gibi göründüğünü söylüyorlar.

Cordoba'ya kadar güneye giden herkes, oradaki katedrali nasıl desteklediklerini, sonsuz sıraları görmüştür. Ama şehrin o kısmındaki herkes, Yahudilerin orada açıkça Yahudi olarak dua edebildikleri, şehrin o kısmına sıkışmış bir düzine sinagogun olduğu zamanlarda, aslında bir zamanlar sinagog olduğunu söylüyor. Ve sonra, dağın kenarındaki duvarlar boyunca uzanan aynı geniş ana caddenin biraz ilerisinde, oyma beyaz duvarlarıyla muhteşem Transito Kilisesi var. Şimdi orada dua eden tüm iyi Hristiyanlar, eski ve yeni -çoğunlukla zenginler, çünkü burası görkemli bir yer- Granada'daki kraliyet saraylarına benzediğini söylüyor ve herkes, fark etmemiş gibi davransalar da, duvarlardaki el yazısını tanıyor. Ve derler ki, burası eskiden zengin Yahudilerin dua ettiği yermiş; duvarlardaki yazıları, her iki yazı türünü de okumayı bilenlermiş.

Adam bu sokaklarda dolaşıyor çünkü burası artık paçavra satıcılarının mahallesi olmuş. Eskiden kitapların ve dünyaya kitap yazan, çeviren adamların mahallesi, artık kimsenin okumaması gereken kitapların hamur haline getirildiği bir yer haline gelmiş. Adam, elinde bir yığın kağıt olan ve yaşlı bir ipek tüccarına satmaya çalışan bir çocuk görüyor ve kağıtların Arapça yazıldığını anlıyor. Arapça okumayı bilmek tehlikeli bir dil; artık kimse anlamıyor, sadece Eski Müslümanlar, tıpkı Eski Yahudiler gibi, kendilerinin aslında öyle olmadıklarını, Yeni Hristiyan olduklarını söylüyorlar. Ama buna kim inanacak? Bu dünyada kim göründüğü gibi olduğunu söyler ki? Ve kim şüphesiz gerçekte olduğu gibi görünür ki?

Adamın dikkatini çeken bir şey o kağıt yığınındaydı.

Dikkat. Gerçekten de aradığı kitap bu muydu, paçavraya dönüştürülmek üzere satılmak üzere miydi? Kendisi okuyamadığı için, ya da en azından o tehlikeli sokaklarda okurken görülmek istemediği için, " *morisco aljamiado" dediği,* o eski dili hâlâ okuyabilen Yeni Hristiyanlardan birini bulması gerekiyor. Moriscolar ("küçük Mağribiler"), Eski Müslümanlara verdikleri isimdir.

Kendilerini değiştirmiş olmaları gerekenlerin hepsi; tıpkı Eski Yahudiler gibi, hâlâ İspanya'nın her yerindeler. Ama herkes İnsanların gerçekte ne olduklarını ve ne olmadıklarını herkes bilir, ya da herkes bildiğini sanır; günün sonunda herkes gerçekten bilir ki...

Devler ve yel değirmenleri arasındaki fark. Ve o Moriskolar aslında hiç de Hristiyan değiller, bu yüzden hala okuyabiliyorlar.

"Aljamiado" dedikleri dil, her ne anlama geliyorsa artık. Neden sadece Arapça deyip işi bitirmiyorlar ki?

Adam bu mahallede (Alcana denilen ve eskiden bu ismin artık var olmadığı söylenen dillerden birinde bir kelime olduğunu söyleyen herkesin söylediği yer) arkasını dönmekle yetiniyor ve Moriskolardan birini buluyor. Adam bize göz kırpıyor gibi görünüyor çünkü dediği gibi, bu yerde o dil için bir tercüman bulmak hiç de zor değil. "Daha iyi ve daha eski bir dil için bile tercüman isteseydim bulurdum," diye itiraf ediyor. Herkes bilir, değil mi, eski Yahudiler hala İbranice okuyabilir, tıpkı eski Müslümanların hala Arapça okuyabildiği gibi. Bu da insanların aslında başka bir şey oldukları halde başka bir şey olduklarını nasıl gösterdiklerini ortaya koyuyor; kim farkı anlayabilir ki?

Adam, bulduğu Morisko'dan kendisi için tercüme etmeye başlamasını ister. Sokak ortasında, yasaklanmış bir dilde okumak riskli bir iştir, ancak hem kitabını arayan adam hem de Morisko, olası bir keşfin heyecanıyla bir an için bunun farkında değil gibi görünürler. Hikayenin geri kalanını adamın kendisinden dinleyelim. Sonuçta bu onun hikayesi ve hiç kimse onu ondan daha iyi anlatmadı. Hikayeye, adamın kitabı Morisko'ya sokakta teslim ettiği yerden devam ediyoruz: Kitabı ortasından açtı ve biraz okuduktan sonra gülmeye başladı. Neye güldüğünü sordum ve kitabın kenarına yazılmış bir not olduğunu söyledi. Ne olduğunu tekrar sordum ve hâlâ gülerek şöyle cevap verdi: "Kenara yazılan şu: 'Bu tarihte sıkça adı geçen Dulcinea del Toboso'nun, La Mancha'daki tüm kadınlar arasında domuz eti tuzlamada en iyisi olduğu söylenir.'"

> Dulcinea del Toboso'nun adını duyduğumda şaşırdım ve hayrete düştüm, çünkü hemen bu kitapların Don Kişot'un hikayesini içerdiğini tahmin ettim. Bu düşünceyle ona başlangıcı okumasını rica ettim ve o da Arapçadan Kastilya diline doğaçlama bir çeviri yaparak, başlığın "Don Kişot de la Mancha'nın Tarihi, Arap tarihçi Cide Hamete Benengeli tarafından yazılmıştır" olduğunu söyledi. Kitabın başlığı kulağıma ulaştığında hissettiğim sevinci gizlemek için büyük bir dikkat göstermem gerekti. İpek tüccarına koşarak çocuğun tüm parşömenlerini ve kağıtlarını yarım

reale aldım, ama eğer biraz aklı olsaydı ve onları ne kadar istediğimi bilseydi, satıştan altı *realden* daha fazlasını isteyebilir ve alabilirdi. Sonra Morisco ile katedralin manastırına gittim ve ondan benim için çeviri yapmasını istedim.

Don Kişot'la ilgili o kitaplardaki her şey Kastilya dilindeydi, hiçbir şey eklemedim, hiçbir şey çıkarmadım; ve ben de ödemeyi teklif ettim.

Ne isterse yapsın.

Miguel de Cervantes, muhtemelen tüm romanların en klasik olanı *Don Quixote de la Mancha'nın* ilk bölümünü 1605'te yayımladı. Roman neredeyse anında muazzam bir satış başarısı yakaladı. İkinci bölümü ise 1615'te, bir başka romanın hemen ardından yayımlandı.

Orijinal romanın olağanüstü popülaritesinden ve dolayısıyla satışlarından yararlanmak amacıyla ortaya çıkan sahte bir devam romanı.

Cervantes'in kendi karakterlerinin maceralarının devamı niteliğindeki, kendi ikinci bölümü olan eserinin açılışı, yarı ironik bir kınamayla başlıyor.

Elbette gerçek olmayan bir Don Kişot eserinin yazarlığını üstlenen sahtekârın yaptığı bu tarihsel şaka, gerçekten de alay konusu olmaya değer.

Büyük İspanyol romancı Cervantes'in, Avellaneda ve onun aykırı devam romanı olmasaydı, farklı bir yazarla çalışabileceğini düşünenler de olmuştur.

Belki de bunları uydurmak zorunda kalmıştı. Bu araya giren sahtekar sayesinde Cervantes, her zamankinden daha açık bir şekilde şu konuları düşünmeye başladı: Orijinal romanı harekete geçiren ve İspanya'da bu kadar çok satanlar arasına girmesini sağlayan, kurgunun gerçeklikle ilişkisi sorunu.

ve özellikle Yeni Dünya'nın gelişen kolonilerinde olmak üzere yurtdışında da.

Don Kişot'un ikinci bölümünün bize oldukça acı verici bir şekilde sunduğu diğer ironiler arasında, belki de hiçbiri, romanın asıl kurgusuna, yani anlatıcımızın Don Kişot de la Mancha'nın hikayesini arayıp bulduğu ilk bölümde anlatılan kurguya geri dönen, tamamen tarihsel olan ironi kadar

keskin değildir. Cervantes'in karmaşık kurgusu şudur: Roman aslında Arap bir tarihçi olan Cide Hamete Benengeli'nin eseridir; Don Kişot de la Mancha'nın gerçek hikayesini içeren kitap Arapça yazılmıştır; bir zamanlar kaybolmuş, ancak daha sonra Toledo'nun şimdi harap haldeki eski Yahudi mahallesinde, yeni kağıda dönüştürülmek üzere geri dönüştürülecek paçavra yığınları arasında bulunmuştur ve daha sonra Toledo sokaklarında dolaşan ve hala eski dili okuyabilen bir Morisko tarafından tercüme edilmiştir. Ancak 1615'te İspanya'da hiç Morisko kalmamıştı. *Don Kişot de la Mancha* romanının ilk yayımlandığı 1605 yılı ile Cervantes'in devam romanını yayımladığı 1615 yılı arasında, İspanyol hükümeti Moriskoları veya Yeni Hristiyanları sınır dışı etmişti.

Böylece, 1492'de din özgürlüğü güvence altına alınan Müslümanların bir asır süren zorla din değiştirme uygulamalarına son verildi. Don Kişotvari Siyasi olayların ironisi, hükümetin yetkililer tarafından talep edilen bu din değiştirmelerin gerçekleşeceğine dair açıklamasında yatıyordu.

1492 tarihli Kapitülasyon Anlaşmalarında yer alan dhimma benzeri dini özgürlük güvencelerini ortadan kaldırdıklarında, bu iyi bir şey değildi.

yeterli.

Cervantes'in 1605 tarihli *Don Kişot tablosu,* tamamlanmış eserin birinci bölümüdür.

Bu roman, Toledo sahnesinin temsil ettiği geniş ve karmaşık trajedinin tam tarihsel bilinciyle yazılmıştır. Orada, Toledo'nun -ve İspanya'nın- geçmişteki büyük dinler arası kaynaşma merkezi ve tüm Avrupa için eşsiz çeviri merkezi olarak ihtişamı, on yedinci yüzyılın başlarında çok açık bir gerçeklik olan yıkımıyla ima edilir. Bir zamanlar Toledo'nun engin zenginliğinin kalbi ve ruhu olan el yazmaları ve kitaplar o kadar değer kaybetmişti ki, sokaklarda ortaya çıktıklarında paçavraya dönüştürülmek içindi. Ve bunlar, yangınlardan kurtulan nispeten az sayıdaki eserdi. Granada'nın teslim olmasının ardından önceki yüzyılın başında başlayan kitap yakma olayı, Cervantes'in olağanüstü romanının bir başka son derece imalı ve ünlü sahnesinde, 5. bölümde , ünlü "Kitapların Engizisyonu"nda yeniden canlandırılır.

Kaybolan sadece kitaplar değildi elbette, aynı zamanda o kitapların dilleri olan Arapça ve İbranice bilgisi de kaybolmuştu.

Cervantes'in zamanında, bir zamanlar bilginin ve bilginin aktarımının ve öğrenmenin mümkün olmasını sağlayan beceriler, Bu durum, Toledo'yu birçok medeni insan için evrenin merkezi haline getirmişti. İşte tam olarak bu becerilere ihtiyaç duyulacaktı.

Cervantes'in romanının muhteşem evreninin içine dalmak ve o romanın günümüze ulaşan tek el yazmasını okuyabilmek.

Cervantes'in sahnesi, şeylerin gerçekten göründükleri, iddia ettikleri, olmalarını istediğimiz veya başkalarının olmalarını isteyebileceği gibi olup olamayacağı sorusunun çeşitli versiyonlarıyla doluydu. Roman boyunca incelikle ele alınan bu tema, Don Kişot'un "gerçek tarihi"ni içeren Arapça el yazmasının çevirmeninin kişiliğinde de özetlenmiştir. Anonim *morisco aljamiado,* gerçeklik ve kurgunun karşılıklı olarak şekillenmesinin özünde yattığı önermesinin neredeyse mükemmel bir tarihsel örneğiydi.

Bu romanın kahramanı Moriskolar, birleşmiş bir Hristiyan devleti içinde özgürce ibadet eden son Müslümanların torunlarıydı.

1492'de İspanya. 1499'a gelindiğinde, Kapitülasyon'un dini özgürlük güvenceleri geçerliliğini yitirmişti.

Ferdinand ve Isabella'nın Granada'da imzaladığı anlaşmalar şiddetle feshedilmişti. Bunun sonucunda, İspanya'nın kültürel manzarası, Müslümanların zorla din değiştirmesi ve Arapça yazılmış kitapların halk önünde yakılmasıyla, sonraki yüzyıl boyunca kökten yeniden şekillendi. Bu aynı zamanda, Yeni Dünya'nın keşfedildiği ve daha sonra, çoğunlukla bir zamanlar Endülüs'ün kalbi olan güney illerinden gelen kolonistler tarafından sömürgeleştirildiği yüzyıldı. Sonraki yüz yıl boyunca (büyük İspanyol entelektüel Americo Castro'nun, İspanyol tarihçilerinin kullandığı daha geleneksel "Altın Çağ" yerine "Çatışma Çağı" anlamına gelen *La Edad conflictiva olarak* adlandırması gerektiğini düşündüğü bir yüzyıl), Moriskolar hem... hem de...

Müslüman değiller, tıpkı Yahudi muadilleri olan Conversolar gibi.

Her kesimden ve her kökenden birçok İspanyol, böylece, insanların apaçık yalanlar söylemesini gerektiren bir dizi fermanın yarattığı, Cervantes'in yaratıcı edebi dehasına yakışır bir kendini yok etme çılgınlığı hali olan, eğlence aynalarıyla dolu bir dünyada yaşamaya mahkum edilmişti. Müslümanlardan istenen, ölüm veya sürgün tehdidi altında zorla

kabul ettirilen Yeni Hristiyan kimliği iddiaları daha sonra yanlış olarak şüphelenildi ve buna göre cezalandırıldı. Bir zamanlar kutsal olan dilleri artık yasaklandı ve kitapları yakıldı; böylece yavaş ama emin adımlarla kayboldu ve *Don Kişot'un* 9. önemli bölümünde anlatıcının *aljamiado olarak tanımladığı Morisco dilini bulduğu yerde bulduğumuz bu başka şeyle değiştirildi.* On altıncı yüzyılda, bu, Orta Çağ İspanyası'nda bir zamanlar belirleyici olan dilin son kalıntısıydı.

Kültürün kendisi. Okuyamayanlar için Arapça gibi görünse de -ve bu yüzden sıklıkla Arapça olarak adlandırılmıştır-İnsanların artık okuyamadığı bir evrende—Aljamiado aslında Arapça değildi, sadece kullanılan Arap alfabesiydi.

Bu İspanyolların ana dili ve çoğu zaman tek dili haline gelen Romanca yerel lehçeyi yazmak.

Aljamiado, tıpkı San Roman Kilisesi'nin yapay Arap dekoruna benzeyen, Don Kişotvari bir başka sürprizdir.

Toledo—her ne kadar on ikinci yüzyılda yeni bir Hristiyan kilisesi için uygun bir süsleme olan Arap yazısının güzelliğine duyulan Hristiyan hayranlığından oldukça farklı bir şeyden doğmuş olsa da. Sefarad'dan sürekli sürgünde yaşayan İspanyol Yahudilerinin konuştuğu Ladino'ya çok benzeyen Aljamiado, Arapça ifadeler ve kelimelerle (tıpkı Ladino'nun İbranice kelimeleri olduğu gibi) karışmış Kastilya diliydi, ancak yine de Kastilya diliydi, Arapça gibi giydirilmiş, gizlenmiş ve artık gerçek olmayan bir şeyi çağrıştıran güzel Arap yazısıyla yazılmıştı. Bu, çoğu aslında gizli Müslüman olan, Müslüman kalmaya ve Arapçalarını korumaya çalışan, ancak kitapların ve hatta insanların dilinin ateşe atıldığı bir evrende bunu çok başarılı bir şekilde yapamayan yoksul Moriskoların ana diliydi. Aljamiado, Moriskoların kendileri gibi, Cervantine'nin trajik kimlik oyunları repertuarının bir parçasıdır. Cervantes'in bunu icat etmesine gerek yoktu, çünkü Avellaneda ve onun asi "ikinci bölümü"nde olduğu gibi, tarihsel gerçeklik bunu ona sağlamıştı. Bu sadece Arapçanın görünümüydü, ama gerçek Arapçadan daha az tehlikeli değildi. Moriskoların sahte Arapçalarına gururla ve inatla tutunmaları, Don Kişotvari bir inanç ya da delilik eylemiydi. Arapça olarak algılanabilecek bir şeyi okuyup yazma riskini göze aldılar ve bu da ölümcül sonuçlara yol açabilirdi, oysa bu kılık değiştirmenin, bu oyunculuğun altında, dil sonuçta onların *"kristiano"*

dedikleri şeydi. Dokunaklı bir şekilde, sürgündeki Sefaradlar da kendi *"kristiano* "larını veya "Latince"lerini konuşuyorlardı ve kendi on beşinci yüzyıl İspanyolcaları olan Ladino, o zamandan beri Sefarad diasporasında konuşulmaktadır.

Modern romanın temelleri ve Don Kişot'un soyundan gelenlerin ortaya koyacağı karmaşık edebi sorular...

Emma Bovary'nin, büyülü gerçekçilik olarak adlandırdığımız türün sihirbaz-hikaye anlatıcılarına olan ilgisi, özenle hazırlanmış ve en son hatıralardan biri olarak kalmıştır.

Ortaçağ İspanyası sarayları. Cervantes'in Arapça kitabının, kayıp ve bulunan "gerçek tarih"in anonim çevirmeni.

"Arıyorum" romanın en örnek teşkil eden bölümlerinden biridir.

Karakterler arasında en açık ve dürüst tarihi figür olduğu için öne çıkıyor. Cervantes'in bize kurgunun özü, herhangi bir fanteziden daha zor okunan evren olduğunu söylediği tarihten, yani tarihin kendisinden doğrudan geliyor. Sonuçta o çevirmen kim ki, Hristiyan bir görünümün altında gizli bir Müslüman, Arapça bir görünümün altında gizli bir Kastilya dilinin deşifrecisi değil mi? İronik, kehanetvari, trajik ya da bunların hepsi birden, Cervantes *Don Quixote'nin ikinci bölümünü yayınladığında,* Moriskolar Aljamiado yazılarıyla, tarihin sonu hakkında kıyamet öyküleri yazdıkları sahte Arapça ile, Sadece Cervantes'in romanı gibi eşsiz bir kurgu eserinin içinde varlığını sürdürebilir.

Don Kişot, çoğunlukla gerçeklikle olan ilişkisinin, edebi metinlere olan görünürdeki inancıyla bir tür deliliğe varacak kadar aracılık edildiği biri olarak hatırlanır. Ancak Cervantes, edebiyatın siyasi katılımın taleplerinden bir sığınak değil, belirli gerçekliklere, özellikle de en uç biçimleriyle tiranlığa karşı en güçlü silah olduğu bir evreni tasvir eder. Cervantes, kaçınılmaz olarak, kitap yakmanın sadece edebi motifler değil, canlı bir gerçeklik olduğu bir zaman ve mekânda kendi tarihi tarafından şekillendirilmiştir. Batı kanonunun her köşesine nüfuz eden başyapıtı, bize kurgunun hayat değiştirici gücüne dair bir vizyon sunmuştur. Ancak bu vizyon, tarihsel gerçeklikle dolu ve trajik gerçeklerle nasıl başa çıkılacağı sorunuyla derinden ilgili bir vizyondur. Don

Kişot, büyük ölçüde edebiyatın "kendisi"nin tarihi ve işlevleriyle, yel değirmenlerinin "gerçekliklerinin" yerini alan devler olarak edebiyatla, bir şekilde tarihten ve anın rastlantılarından kaçan bir kitap olarak okunmuştur. Ama romanı, karmaşık ve trajik tarihsel ortamının dışında okuyabileceğimizi düşünmek, Cervantesvari bir yanılsama değil mi? Çünkü bu ortam

, Don Kişot'un kendisinde ayrıntılı olarak anlatılmak zorunda değil; zira yazarın ve okuyucularının günlük yaşamının bir parçasıdır ve belki de acı verici bir şekilde ayrıntılı olarak anlatılamaz.

Yanmaktan mı korkuyorsunuz?

Orta Çağ'ın sorunu, şu açıdan bakıldığında: 16. yüzyılın cesur yeni dünyasının en büyük yanı, dinin sadece bir inançtan ibaret olması, özünde ayrı bir şey olmamasıydı. Kim Aynı kıyafetleri giymiş bir Yahudi, bir Müslüman ve bir Hristiyan arasındaki farkı nasıl anlayabilirsiniz? Şeytani unsurların arasında...

Engizisyon İspanyası ve Yeni Dünya'nın kötü şöhretli "kan saflığı" kavramlarının oluşumunda rol oynayan şey tam olarak şuydu: Görünürde ırksal farklılıkların olmaması gerçeği. Yahudiler ve Müslümanlar görünüşte farklı değillerdi, ancak aralarındaki farklılıklar...

O halde hayati önem taşıyordu, bu yüzden gerçekliğin -Don Kişot'un bize sürekli söylediği gibi- görünür olmadığı bir yerde olması gerekiyordu; Hiç şüphe yok ki (Don Quixote'nin bunu söylediğini duyabiliyoruz), bu kötü niyetli büyücülerin işiydi, kanlarında vardı. Davranışlarında tuhaflıklar vardı, Elbette, ama herkesin bildiği gibi bunlar sahte olabilirdi. Gizli bir Yahudi olsaydınız, yasak yiyecekleri yemeyi bir sanat haline getirirdiniz.

Herkese açık yerlerde yiyecek bulundurmak, bunu yapmamanın sizi ele vereceğini ve Engizisyon ateşine düşüreceğini çok iyi bilmenize rağmen.

Converso ve Morisco topluluklarının Hristiyanlar gibi yemek yiyormuş gibi yapma sanatındaki ilerlemeleri, sonunda İspanyol toplumunda bu konuda bir takıntıya yol açtı.

Halk arasında ve ritüelleştirilmiş bir şekilde jambon yemenin, Hristiyanlığın özgünlüğünün bir göstergesi olduğu görülmektedir.

Cervantes'in kimlikler ve gerçeklikler hakkındaki bu özel el çabukluğuna dair berrak ve ironik anlayışı, yaygın bir şekilde kendini gösteriyor.

Anlatıcının bulduğu el yazmasını okumaya başladığında Morisco'nun kahkahalarla gülmesine neden olan şey, onun toplumundaki bu durumdur.

Ona tercüme etmesi için verildi. Morisco, Dulcinea hakkındaki notu görünce kahkahalarla gülmeye başladı. Sade köylü Don Kişot'un harika bir şekilde aldanarak bir hanımefendi olarak yeniden tasavvur ettiği kadın, aslında -bazı anonim ve belki de kınayıcı kişilerin belirttiği gibi-El yazmasının kenarlarına yazılmış notlarda, "La Mancha'daki tüm kadınlar arasında domuz etini tuzlamada en iyisi" olduğu belirtiliyor. O, iyi bir kadındır.

Başka bir deyişle, Converso soyundan gelenler. On altıncı yüzyıl İspanya'sında ve dolayısıyla geçmişe bakan o başyapıt niteliğindeki kurgu eserinde...

"Gerçek tarih"te, umutsuzluk ve şaşkınlığın aşağı yukarı eşit oranlarda olduğu durumlarda, olaylar çoğu zaman tersine döner.

Bir tavşan deliğinin derinliklerine doğru: Hristiyanlıkla ilgili tüm bu şeyleri ne kadar göze çarparsa, aslında o kadar kötü bir üne sahip olma olasılığı artıyordu.

Hristiyan gibi davranmak. Ya da daha sinsi ve sonuçta daha trajik bir şekilde, anne babasının veya büyükanne ve büyükbabasının Hristiyan olması.

Hayatta kalmak için Hristiyan gibi davrandılar. Ve o, kim bilir bir süre sonra, bir nesil sonra ne olabilir; Bir asır sonra, belki de daha uzun bir süre sonra, cuma gecesi o mumları neden bu kadar gizlice yaktığınızı unutuyorsunuz; o, hatırlayamıyor mu acaba?

O kadar çok tuzlu domuz eti yemesi, onun olması gereken ya da olmaması gereken şeyin bir parçasıydı.

1492'den sonra, İspanya nüfusunun önemli bir bölümünün dinleri acımasızca bastırıldı ve sonunda yok edildi. Fikirlerin, kitapların ve insanların yakıldığı ateşlerde, saf bir ulusal ve dini kimliğin var olabileceği yanılsaması oluştu ve bu, herkesin yaşamak zorunda olduğu nihai din haline geldi. Don Kişot'un kütüphanesinin yakıldığı ünlü sahne, çoğu zaman sadece kendi kendine gönderme yapan edebi bir kurguymuş gibi tartışılsa

da, bu eserin sadece hafıza saraylarının en yanıcı olanı kitapların değil, insanların da yakıldığı bir anda yazıldığını gerçekten unutabilir miyiz? Bu nedenle

Don Kişot, kısmen birinci sınıf bir yerin tarihine bir son söz, o evrenin kaybına dair en dokunaklı ağıttır.

Son bölümü, imalı, ironik, buruk, hayalperest. Belki de İspanyol edebiyatının son, en iyi, en incelikli bölümüdür.

Hafıza sarayları. Eşsiz Kastilya dili, küçük gruplardan oluşan ilk Kastilya dilinin doğrudan torunudur.

Toledo'da bir araya gelerek o muhteşem Arapça kütüphaneyi önce Latinceye çeviren Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler.

ve sonra hepsinin ana dili olan ve birbirleriyle konuştukları Kastilya diline geçtiler. Aljamiado ve Toledo'lu çevirmenlerin torunları tarafından konuşulan yerli Kastilya dili olan Ladino, Don Kişotvari bir meydan okuma niteliğinde bir hafızaydı.

Kendi başlarına birer saray niteliğinde olan bu diller, Müslümanların ve Yahudilerin "İspanyol"luklarına hitap eden sürgün ve zulüm dilleriydi.

Genellikle olağanüstü Amerikan imparatorluğunun öyküsü ya da Shakespeare'inkine rakip metinlerde modern bir edebi estetiğin patlamasının öyküsü olarak anlatılan on altıncı yüzyıl İspanya'sının öyküsü, bir zamanlar İspanya'yı oluşturan diğer iki dini kültürün zorla yok edilmesinin trajik öyküsünden de ötedir. Ancak bu trajik öykü— duvarlarında Arapça yazıya saygı duruşunda bulunan bir kilisenin, Granada'nın Elhamra'sına benzeyecek şekilde inşa edilmiş görkemli bir on dördüncü yüzyıl sinagogunun ve bir zamanlar Avrupa'nın en zengin kütüphanelerinin ve felsefi ve bilimsel metinlerin en çalışkan çevirmenlerinin bulunduğu Toledo'da bir geçmişi unutmanın öyküsü— *Don Kişot de la Mancha* ve Moriskoların sürgünüyle doruğa ulaşan çağın diğer öykülerinden ayrılamaz. Cervantes'in romanı, bu tarihin çocuğu—üvey çocuğu—olarak çerçevelenmiş, önümüze serilmiştir.

Çirkin bir dönüşüm: Arapça kitaplar artık Yahudi mahallesinin sokaklarında yoksul tüccarlara paçavra gibi satılıyor.

Hiçbir Yahudi yaşayamaz; ve bu kitaplar, Müslümanlığın en cılız kalıntıları, Hristiyan gibi davranmak zorunda olan bir adam tarafından tercüme edilecek.

ve ne yazık ki Arapçayı gerçekten okuyamayanlar. Gizli hikayeler ve bunların dış dünyayla kaçınılmaz olarak kaygan ilişkisi.

Hikayeler, modern romanın icadının getirdiği modern edebi estetiğin kalbinde yer alır. Aynı derecede karmaşık ve hatta Daha gizli yollarla, bu yarı anlaşılmaz ve yarı gizli ortaçağ dünyası, ilk olarak keşfedilen Amerikan imparatorluğunun öyküsüne giriyor.

ve Endülüs'ün eski illerinin tamamından gelen sayısız birinci nesil göçmenle doluydu. Bavullar şuraya götürüldü: Yeni Dünya, kaçınılmaz olarak, Endülüs halkının ne olduğuyla -giydikleri, yedikleri ve ne yaptıklarıyla- doldu.

Binaların nasıl görünmesi gerektiği varsayımı. Bu nedenle Küba ve Güney Kaliforniya'daki avlular birbirine çok benziyor.

Kurtuba'nın avluları, Abdülrahman'ın memleket özleminin karmaşık yankılarıydı: içe dönük ve mavi fayanslarla kaplıydı.

Beyaz renkte ve eğer su havzasını çevreleyen yemyeşil çiçeklerin arasına bir palmiye ağacı dikilebilirse, ne kadar iyi olur.

İspanyol Yeni Dünyası'ndaki Amerikalılar, her türden iyi Endülüs halkının soyundan gelmektedir.

Cervantes'in romanı, kısmen onu şekillendiren tarihsel koşulların dışında okunabildiği ve yazarın bireyin "gerçek" dünyaya karşı varoluşsal sorunuyla başa çıkma mücadelesini anlayabildiğimiz için bir başyapıttır. Bu, her tarihsel anda her bireyin, belki de edebiyatın ve metinlerin oyununun tesellileriyle yüzleşmek zorunda kaldığı çirkin gerçeklerle yüzleşmesinin ve ideallerin hayal kırıklığının acımasız gücüyle karşılaştığında başına gelenlerin öyküsüdür. İdealizm – Cervantes tarafından çok canlı bir şekilde tasvir edilen Don Kişotvari idealizm dediğimiz şey – bir hayal gücü eylemidir ve belki de mahkum bir eylemdir ve masadaki soru bunun iyi bir şey mi yoksa kötü bir şey mi olduğudur. Söz konusu olan, etrafımızdaki gerçeklikle ve tarihle nasıl başa çıktığımızın etik ve estetik sorusudur. Modern roman, çok gerçek Engizisyon ateşlerinden, ancak üstü kapalı bir şekilde ima edilebilen tarihsel bir felaketten doğar ve bizden, diğer şeylerin yanı sıra, kurgunun yalnızca gerçeklikten kaçış anlamında değil, aynı zamanda bir saklanma yeri anlamında da nasıl bir

sığınak olabileceğini düşünmemizi ister. Okuyucular olarak, sonunda romanın kendisinde yer alan bir seçimle karşı karşıyayız: Bu büyük öyküyü tarihi unutmak için mi yoksa hatırlamak için mi kullanacağız?

Epilog: Endülüs Parçaları

NE OLDU ? HOŞGÖRÜ KÜLTÜRÜ NASIL VE NEDEN ÇÖKÜŞÜR?

Bir halk, evet ve hayır etiğine dayalı, siyasi düşmanlarının veya dini rakiplerinin mimarisini veya şiirini bu kadar kolaylıkla sevebilen ve benimseyebilen, hangi kütüphaneden geldiklerine bakmaksızın iyi kitaplar okumaya bu kadar istekli bir kültürü nasıl terk etti? Tüm cevaplar kendi içlerinde çelişkiler yumağıdır. Eylem hem çok kolay yapılmış gibi görünse de, büyük zorluklarla gerçekleştirilmiştir. Sonuç çok erken bir aşamadan itibaren tahmin edilebilirdi, ancak aynı zamanda bir günden diğerine ani ve o zamanlar hayal edilemezdi. Olaylar gerçekten de çok farklı şekilde sonuçlanabilirdi. Belki de kesin olarak söylenebilecek tek şey, bu tarihin sunduğu muhteşem başarılar ve başarısızlıkların birleşiminde hem uyarı hem de cesaret verici öykülerin yattığıdır.

İber Yarımadası'ndaki ilk önemli kültürel püritanizm örneklerinin, Endülüs deneyimine pek sahip olmayan yerlerden ithal edilmiş olması dikkat çekicidir. Kuzey Afrika'daki Berberi Müslümanlar, Endülüs'ün dhimma uygulamasını hiçbir zaman tam olarak anlamamış ve bunun sonucunda ortaya çıkan senkretik kültürü büyük ölçüde onaylamamışlardır.

11. yüzyılın başlarında Berberilerin Kurtuba'yı yağmalamasından itibaren, Cebelitarık Boğazı'nın ötesinden kuzeye doğru akın eden çeşitli "reform" hareketleri, Endülüs siyasetini ve kültürünü kendi İslam anlayışlarına göre yeniden şekillendirmekle sürekli olarak tehdit etmiştir. Aynı zamanda, Berberilerin bu anlayışsızlığı, Pireneler'in kuzeyindeki dindaşları tarafından yarımadadaki Hristiyanlara karşı duyulan anlayışsızlıkla da yansıtılmıştır. Bu durum, Kastilya'nın üç dört yüzyıl boyunca İslam egemenliği altında olan topraklara doğru genişlemeye ve tamamen Araplaşmış nüfuslarını, Müslümanları, Yahudileri ve Mozarab Hristiyanlarını, bünyesine katmaya başlamasından sonra özellikle belirginleşmiştir. Roma Kilisesi'nin yarımada dışında evrimleştiği dönemdeki dünya görüşü ile yarımada içindeki Hristiyan toplulukları arasında çoğu zaman keskin bir görüş farklılığı vardı. Ve bu farklılıklar, Hristiyanlığın güneye doğru genişlemesini takip eden on yıllar ve yüzyıllarda daha da derinleşti. Fethedilen topraklara verilen ad olan Yeni Kastilya, Toledo gibi şehirlerde Yahudi ve Müslüman topluluklarının nispeten kolay bir şekilde bir arada yaşaması ve gelişen Mudejar mimari tarzının ve çeviri hareketinin belirgin bir şekilde benimsenmesiyle şekillendi.

On ikinci yüzyılın ikinci yarısı ve on üçüncü yüzyılın başlarında, bu kültürlere dair daha püriten görüşler ortaya çıktı.

İber Yarımadası'nda bir araya geldiler. Latin Hristiyan dünyasından gelen kararlı haçlı kuvvetleri ve aynı derecede fanatik Berberi Almohadlar, Manzaranın etkili kısımları kaçınılmaz olarak Yeni Kastilya ile eski Endülüs arasındaki ovalarda, Las'ta karşı karşıya geldi.

1212'de Navas de Tolosa'nın işgali, Almohadlar için felaketle sonuçlandı. İki yayılmacı devletin uzun süreli varlığının etkileri...

her biri başlangıçta yabancı olan dini ideolojiler

Endülüs ahlakı, mevcut çatışmaların doğasını değiştirdi. Dini-ideolojik savaşı bir gerçeklik haline getirdiler.

Kültürel ortodoksluk gerçek bir olasılık ve tekdüze kimlik gerçekleştirilebilir bir idealdir. Yine de şunu söylemek gerekir ki, ikisi de Kastilya Hristiyanları ve Granada'daki Nasrid Müslümanları, bu düşüncelerin hiçbir zaman ateşli savunucuları olmadılar, ancak elbette Her iki toplum da dini ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük konusunda çok daha belirgin seviyelere doğru ilerledi. Buna rağmen devam ettiler.

Gerçekçi siyaset ve kültürel açıklıkla karakterize edilen bir evrende birbirleriyle başa çıkmak, bu açıklık şu sonuçlara yol açtı: 14. yüzyılın ortalarında Sevilla'daki Alcazar'ın inşası.

Çok farklı bir dış güç de belirleyici bir olumsuz rol oynamış olabilir. 14. yüzyılın ortalarında Avrupa'yı kasıp kavuran ve nüfusunu kırıp geçiren yıkıcı Kara Veba, İber Yarımadası'nda ve Orta Çağ Avrupa'sının geri kalanında dini hoşgörüsüzlüğün yükselişinin en sağlam geleneksel açıklamasını sunmaktadır. Nüfusun yüzde yirmisinden fazlasının ani ölümüyle tetiklenen neredeyse hayal edilemez kargaşa ve umutsuzluk, dönemin İtalyan yazarı Giovanni Boccaccio tarafından en canlı şekilde tasvir edilmiştir. Vebanın zirve noktasından kısa bir süre sonra, 1348'de yazılan başyapıtı *Dekameron*, dehşetlerin bir tasviriyle başlar.

Veba salgınının etkileri. Fiziksel tahribat yeterince korkunçtu, ancak çok daha çarpıcı olan şey, toplumsal ahlak kurallarının tamamen yok olmasıydı.

ve herhangi bir medeniyetin omurgasını oluşturan (ve oluşturan) yurttaşlık standartları, yerle bir olmuş toplumsal ve ailevi yapılar.

Hızla yayılan hastalığın ardından cesetler sokaklara atıldı ve çoğu insan yalnız başına, terk edilmiş halde öldü.

Korkuya kapılmış ve çaresiz aile ve arkadaşlar. Toplumsal ve dini düzenin bu felaket niteliğindeki ve toptan yıkımı şu sonuçlara yol açtı: Diğer şeylerin yanı sıra, belirli azınlık topluluklarının -özellikle Yahudilerin- günah keçisi ilan edilmesinde ve ayrıca günah keçisi ilan edilmesinde de bu durum söz konusudur.

Hoşgörünün ta kendisiyle ilgili olarak. Soruyu yanıtlarken

Tanrı'nın kendi halkının neredeyse yok olmasına neden göz yumduğu sorusunu, Kutsal Kitap'tan alıntılar yaparak, bazı sesler kolayca öne sürebiliyordu.

Bu durum, toplumun gerçek inançtan yoksunluğu ve inançsızlara hoşgörü göstermesi nedeniyle cezalandırıldığının kesin bir göstergesiydi.

tam ortasında.

Kara Veba açıklamasının "evet"i nispeten açık bir cevaptır, çünkü İspanya da dahil olmak üzere Avrupa'nın her yerinde, 14. yüzyılın ikinci yarısında vebanın ardından toplumların önemli ölçüde yeniden yapılandırıldığı doğruydu. Ve küllerden yükselenler, büyük ölçüde, dini hoşgörüsüzlük yapıları ve ortaçağ sonrası dönemin ayırt edici özelliği

olacak kültürel saflık anlayışıydı. Geriye dönüp baktığımızda, eski İspanya'daki uzun süren refah içindeki Yahudi yaşamının sonunun 1391'deki

"annus terri-buis" (toprakların yıkımı) yılında başladığını açıkça görebiliriz: İber Yarımadası'nda ve özellikle Kastilya'da yaygın Yahudi karşıtı ayaklanmalar, Yahudi topluluklarını yok etti.

Öldürülmeyenlerin (tahminen 100.000 kadarının ölmüş olabileceği tahmin ediliyor) ya İslam'a geçtikleri ya da Müslüman topraklara kaçtıkları belirtiliyor.

Kısa bir süre önce hâlâ "Batı'nın Kudüs'ü" olarak adlandırılan Toledo'nun dönüşümü oldukça dikkat çekici: Eskiden neredeyse her şey aynıydı.

Abulafia'nın otuz yıl önce inşa ettirdiği, Elhamra'yı andıran güzellikteki yapı da dahil olmak üzere, bir düzine kadar müreffeh sinagoga kadar, 1391'den sonra sayıları çok azaldı ve kısa süre sonra günümüze kadar ulaşan sadece iki örnek kaldı. Yaklaşık aynı dönemde biz Hristiyan krallıklarının İslami geçmişine yönelik tutumlarda ölümcül değişimlerin başlangıcını görmek ve Arap kültürünün Hristiyan kültüründen gelen mirası. Yüzyılın başından kısa bir süre sonra, Sevilla'daki yeniden kutsanmış Büyük Cami, Kastilya krallarının uzun zamandır taptığı ve III. Ferdinand'ın mezarının bulunduğu tapınak, çok yeni bir yapı inşa etmek için yıkıldı.

farklı tarzda katedral.

Ancak burada da bir "hayır" cevabı verilmesi gerekiyor. Salgın, dini hoşgörüsüzlüğe, hele hele aşırı dindarlığa yol açmamıştı.

Dokuzuncu yüzyılın ortalarında Kurtubalı Alvarus'u veya Yahuda Halevi'yi ortaya çıkaran kültürel kaynaşmaya dair tutumlar

On ikinci yüzyılın başlarında Araplaştırılmış şiir anlayışına ve Yunan felsefesine yönelik acı dolu reddediş veya Almohadların saygısızlığı...

İslam'ın kendi dhimma prensipleri kısa bir süre sonra ortaya çıktı. Veba ve onun getirdiği günah keçisi arama ve toplumsal sorunlar.

Yaşanan çalkantılar, hoşgörünün erdemlerini bir anda ortadan kaldırmayı başaramadı ve belki de günah keçisi yapılmamalıdır.

İnsanların ve toplumların nihayetinde sorumlu olduğu davranışlar için. Herhangi bir anda olayların gidişatı şunu ortaya koymaktadır: Daha geniş kapsamlı etkiler ne olursa olsun, bireyler ve değerleri çok önemli roller oynar. Zalim Peter yaşadı ve Sonuçta, veba yıllarında hüküm sürmüştü ve kendi Alcazar'ı ile Toledo'daki finansörünün sinagogu da aynı şekilde etkilenmişti.

1348'den sonra inşa edildi. Ve eğer aynı Peter, Abulafia'yı idam ettirdiyse, bunun nedeni onu fonları zimmetine geçirmekle suçlamasıydı.

Onun görkemli sinagogu için değil, Yahudi olduğu için değil. Sadece birkaç yıl sonra yaşanan Yahudi karşıtı ayaklanmalar bireyler tarafından kışkırtılmıştı.

Peter'in katili ve halefi, gayrimeşru üvey kardeşi Trastamaralı Henry'nin yakınında ve onun koruması altında olan Henry'nin tutumları...

Kastilya Yahudileri ve Hristiyan binalarındaki İslami tarz, Petrus'unkilerden tamamen farklıydı.

Ama en çarpıcı olanı, Orta Çağ İspanyası'nın değerlerinin birçoğunun bir yüzyıl sonra hala yaşıyor olması ve olayların ne kadar kolaylıkla değişebileceğidir.

Olaylar çok farklı bir yöne doğru ilerleyebilirdi. Peter ve Henry'nin soyundan gelenler, Kastilyalı Isabella ve Aragonlu Ferdinand, Granada'nın resmi olarak ele geçirilmesi için Arapların en güzel kıyafetlerini giyerek Elhamra'ya doğru tepeye çıktılar ve bu yürüyüşe katılanlar arasındaydılar.

Birçok Yahudi danışman ve müşavirinin tavsiyesi üzerine, Müslümanlara dhimma benzeri haklar tanıyan bir antlaşma imzaladılar.

Bu sahneye son derece alaycı bir bakış açısıyla yaklaşan biri, belki de her şeyi bir gösteriş, aldatmaca, komplo ve ikiyüzlülük olarak değerlendirebilir. Belki de.

Ancak bu sahnede, buradaki tüm öykülerde görülebilen şeyi, yani dini olasılığı görmek daha mantıklı görünüyor.

Ve kültürel hoşgörü vardı. Bazen zafer kazandı, bazen de heba edildi. Katolik Hükümdarlar bunu yapabilirdi.

görmezden gelmek daha iyi olurdu.

ve Kiliseden gelen tavsiyeleri (kendi tutumları bu tavsiyelerle ne kadar örtüşse de) hiçe saydılar ki Bu durum, Yahudileri topraklarından kovmalarına ve Müslüman tebaalarıyla imzaladıkları antlaşmaları

feshetmelerine yol açtı. Hristiyan İspanya böylece, dini hoşgörünün örnek teşkil eden bir işleyiş tanımı ve kültürel bir anlayışla modern çağa geçebilirdi.

Siyaset anlayışları, Alfonso VI'ya kadar uzanan Kastilyalı atalarının geleneklerini takip edecekti.

Ferdinand ve Isabella'nın hoşgörü yolunu seçmemesi, özellikle modern öncesi dönemde hoşgörüsüzlüğün inatçılığı ve kaçınılmazlığının bir örneği olarak görülmektedir. Ancak eylemleri, çok daha iyi anlaşılabilecek bir şekilde, kendi bariz çelişkileriyle yaşayabilecek bir toplumu yetiştirme cesaretine sahip olmama, daha zor bir kararı vermeme başarısızlığı olarak yorumlanabilir. Bunun yerine, birlik ve uyum etiğiyle tanımlanan ve büyük ölçüde çelişkilere hoşgörüsüz olan modern yolu seçtiler. Söz konusu dönüm noktası, geleneksel olarak modern dönemin başlangıcında yer alan ve doğrudan günümüze kadar uzanan tek dilli ve tek dinli ulusların yükselişiydi. Ancak Katolik Hükümdarlar sadece başka kararlar da alabilirlerdi; Arap hamamlarına ve kıyafetlerine olan sevgilerinden Yahudi hekimlere olan güvenlerine kadar, kendilerinin de kişileştirdiği birçok köklü tutumu ortadan kaldırmak kolay bir iş değildi.

İspanyol Engizisyonu, beş yüz yıllık hoşgörüsüzlük anlayışının yarattığı algılanan sorunları gidermek amacıyla kurulmuştur.

Her türlü çelişkiyi içeriyordu. Ancak, bunun o kadar kolay olmadığı ortaya çıktı. İspanya'nın hoşgörüsüzlüğüne dair yaygın inanışlara rağmen...

Özellikle modern öncesi Avrupa'dakiler arasında son derece özgün ve vahşiydi ve 1492 olayları bunun muzaffer doruk noktasıydı.

Yüzlerce yıllık "Yeniden Fetih" ve şiddetli Yahudi karşıtlığına rağmen, tam tersi bir durum söz konusuydu. O kadar derinden kök salmıştı ki...

Eski Endülüs alışkanlıkları, ancak bununla mümkündü.

Bir asırdan uzun süren büyük şiddet olayları, binlerce kütüphanenin yakılması ve ısrarla yayılmasıyla birlikte...

O zaman bile gülünç olan, Hristiyanların ırksal saflığına dair düşüncelerle, İspanyolların nihayet derinden kök salmış önyargılarından kurtuldukları fikri doğruydu.

“Ortaçağ havası.”

Kraliyet ailesi albümünden birkaç fotoğraf, hikâyenin bazı kısımlarını anlatıyor. On altıncı yüzyılda, Ferdinand ve Isabella'nın torunu V. Charles'ın

saltanatı sırasında, Rönesans estetiği ve milliyetçi siyasi ideolojinin ölümcül birleşimi, Michelangelo'nun bir öğrencisinin, eski İslami saray kompleksinin ana girişinde garip bir şekilde duran neoklasik sarayı inşa etmesine izin vermek için Elhamra'nın bazı bölümlerinin yıkılmasına yol açtı. Yine aynı on altıncı yüzyılın ortalarındaki on yıllarda, Kurtuba'daki Büyük Cami'nin iç kısmının kısmen yıkılması gerçekleşti. Cami, başlangıçta Emevi başyapıtıyla uyumlu bir Müdejar tarzında Hristiyanlaştırılmıştı ve bu, İslam tarzlarına hayran olan ve hatta seven, Arapçayı ise Müslümanlar siyasi düşman veya dini rakipler olsa bile korkulacak veya hor görülecek bir dil olarak görmeyen Orta Çağ Hristiyanları tarafından yapılmıştı.

Ancak günümüzün yeni çağ Hristiyanlarından bazıları siyasi doğruluk ilkelerine bağlı kaldılar ve kendilerini şu şekilde ifade edebileceklerini düşündüler: Artık karşı çıktıkları bir dinin dilleriyle çevrili bir ortamda dua etmiyorlardı. Böylece kendilerine korunaklı ve saf bir ortam yarattılar.

O eski, saygıdeğer kilisenin merkezindeki boşluk, çünkü o zamana kadar neredeyse üç yüzyıldır Hristiyan katedrali olarak hizmet veriyordu.

Yüksek ve göze batan İtalyan tarzı şapelin inşasıyla, bütün yapıyı uyumsuz ve buyurgan bir şekilde değiştirdiler.

Ortasında oturan şey. Hatta Charles'ın kendisinin bile sonuçtan dehşete düştüğü söyleniyordu. Sonunda tahta geçecek olan hükümdar Engizisyonun en baskıcı döneminde, diğer şeylerin yanı sıra Arapça yazılmış kitaplar yakıldı.

Kendisi de, tıpkı dindar büyükannesi gibi, düzenli olarak,

Eski moda Arap tarzının cazibesine kapılmayan Charles, 1519'da Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giydiğinde şu şekilde giyinmişti: Tören için, kendisinden önceki imparatorluk hükümdarı II. Frederick'in kraliyet kıyafetlerini giydi; bu kıyafetler İslam modasına oldukça benziyordu.

Frederick'in çok sevdiği, Arapça işlemelerle bezeli, geniş ve çevreleyici bir pelerin vardı; şüphesiz bu pelerin, Tek Gerçek'e yakarışlar içeriyordu.

Tanrı.

1991 yılında Salman Rushdie, Ayetullah Humeyni'nin 1989'da yayınladığı kötü şöhretli fetvadan sonra ilk kurgu kitabını yayımladı. Bu kararname, yazarı *Şeytan Ayetleri romanındaki küfürden suçlu bularak,* fiilen ölüm cezasına çarptırmıştı. Fetva, kasvetli bir şekilde, ortaçağvari, yani modern karşıtı, geri kalmış ve aydınlanmamış olarak nitelendirildi. Çok beklenen fetva sonrası kitap , *Harun ve Hikayeler Denizi* adını taşıyordu ve genellikle bir fantezi veya çocuk edebiyatı kaçışı olarak anlaşılıyordu. Hayatından korkarak saklandığı zamandan beri görmediği oğluna ithaf edilen *Harun* , muhtemelen Rushdie'nin *Şeytan Ayetleri'nin* onu içine attığı sert ve tehlikeli siyasi evrenden, nispeten zararsız eğlence dünyasında bir mola vermesine olanak sağladı. Bazen bir eleştirmen, Orta Çağ klasiği *Bin Bir Gece Masalları ile olan bariz bağlantıdan bahsetse de,* bu gözlem , *Şeytan Ayetleri'ne* yönelik tartışmaları tanımlayan siyasi bağlam içinde pek bir önem taşımamış gibi görünüyordu; ayrıca bu kasıtlı bağlantının , *Harun'un,* gerçeklikten kaçışçı bir eser olmaktan ziyade, tarihsel bir umut ifadesi olabileceği olasılığını da pek dikkate alınmamıştı.

Harun'un aynı adı taşıyan kahramanı, hem Yunan felsefesini Arapçaya taşıyan çeviri hareketinin en büyük destekçilerinden biri olan Abbasi halifesinden, hem de *Bin Bir Gece* Masalları'ndaki bir karakterden adını almıştır.

Modern biçiminin büyük bir kısmını, tarihsel Harun el-Raşid'in yönetimi sırasında Bağdat'ta kazandı. Ancak Rushdie'nin dağınık göndermeleri Aynı zamanda, Batı kültürünün bir parçası haline gelen kışkırtıcı felsefe ve edebiyatın da bir yansımasıdırlar.

Gelenek. Petrus Alfonsi (ilginç bir şekilde Rushdie gibi o da İngiltere'de göçmen olarak yaşamıştı) bu geleneği ilk getiren kişiydi.

Çerçeve öykü geleneğini Latin Avrupa'ya taşıdı ve onu, çoğu anonim Endülüs koleksiyoncusu olan düzinelerce başka kişi izledi.

ve çevirmenler. On üçüncü yüzyılın ortalarına gelindiğinde, bu Arapça öykülerin hem Latinceye hem de yerel dillere çevirileri yapılmıştı.

Bu eserler Avrupa'nın en çok satanları arasına girmişti ve bunlar da erken dönem edebiyatının çığır açan eserlerinin temelini oluşturmuştu.

Avrupa kurgusu. Bu eserlerin çerçeveleri karakteristik olarak bir tür tiranlığı -doğrudan veya dolaylı yankılarıyla- sunuyorsa Şehrazat'ın içinde

bulunduğu zor durum ve anlatılan öyküler, öykülerin getirebileceği umudu somutlaştırır; çünkü öyküler doğaları gereği direnirler.

Bu, net yorumlar sunar ve gerçeklerin ve gerçekliklerin farklı algılanma biçimlerini ortaya koyma olasılığı yüksektir.

Öykülerin, edebiyatın amacının kolay cevaplar sunmaktan ziyade zor sorular sormak olduğu konusundaki ısrar veya Basit ahlak anlayışına rağmen, bu gelenek Endülüs'ün sonraki Avrupa kültürüne bıraktığı mirasın merkezi bir parçasıdır.

Bu geleneğin en seçkin mirasçılarından ve *Harun'un* en soylu öncüllerinden biri, ölüm karşısında öykülerin ve öykü anlatımının kurtarıcı gücünü anlatan başyapıtı Boccaccio'nun *Dekameron'udur* . Bu on dördüncü yüzyıl İtalyan yazarı Eserin Kara Veba'yı acımasızca tasvir etmesi, hayatın kendisiyle ilgili yüzlerce öykünün girişini oluşturuyor; bunların çoğu da...

Ortaçağ dünyasının dini ve kültürel karışımlarının mutlu karmaşıklıklarından bahsediyor. Boccaccio'nun bunu bildiğini hissediyoruz.

Çelişkilerden zevk alan o dünyanın büyük bir kısmının, sayısız insanla birlikte veba salgınında yok olmanın eşiğinde olduğu gerçeği.

İnsanlar. Hikayeleri arasında, Selahaddin'in sarayındaki bir Yahudiye hangi halkaların... diye sorduğu "Üç Yüzük" kadar ikonik olanı yoktur.

İbrahim'in çocuklarının üç dininden hangisi gerçek olanıdır? Çerçeve öyküleri geleneğinde, Yahudi şu soruyu yanıtlar: Selahaddin Eyyubi'nin birçok farklı şekilde yorumlanabilecek bir öyküsü var: Bir zamanlar üç oğlunu da eşit derecede seven bir kral vardı, ve krallığın mirasçılığını simgeleyen yüzüğü onlardan sadece birine vermeye gönlü el vermediği için, nesiller boyu Nesilden nesile, yetenekli bir kuyumcuya ilkine tıpatıp benzeyen iki yüzük yaptırdı. Böylece üç oğlu da babasının bölünmüş mirasını devraldı.

Krallık döneminden sonra hiç kimse orijinali kopyalardan ayırt edemedi. Okuyucu, Selahaddin'in sorusunun ne anlama geldiğini anlıyor.

Bu durum, basit veya tekdüze bir ortodoksluktan değil, bu tür soruların zorluğuna alışkın bir evrenden kaynaklanmaktadır.

Rushdie de Endülüs Orta Çağı'nın mücevher gibi değerli olduğuna inanır ve kendi yazılarının çoğunda kendini oraya yerleştirir. Bazen bir romanın

başlığıyla *(Moor'un Son Nefesi)*, bazen de bir kısa öyküde ayrıntılı olarak ele alınan ("Christopher Columbus ve İspanya Kraliçesi Isabella İlişkilerini Tamamlıyor, Santa Fe, Ocak 1492"), Rushdie Orta Çağ İslamına ve özellikle de Endülüs'e olan bağlılığını gösterir; bu, onun için köktenciliğin kurbanı, o dinin kayıp bir versiyonu ve İslam medeniyetinin Altın Çağı'nın simgesidir. Rushdie, Endülüs'ün İslam deneyimini bir model olarak ele alan tek kişi değildir. *Arabistanlı Lawrence filmindeki muhteşem bir sahnede,* Endülüs'ün Arap tarihinin eşsiz bir anı olarak yaygın bir şekilde anılmasının etkileyici bir yansımasını görüyoruz.

Prens Faysal, Lawrence'ı "çöl seven İngilizlerden" biri olmakla suçlarken, Arapların ise çeşmeleri sevdiğini söylüyor.

ve bahçeler—ve bu sevginin zirvesi ve bir zamanlar loş ışıklı Kuzey Avrupa'yı utandıran bir ihtişam yakında geliyor.

Konuşmanın ortasında, savaştan yorgun düşmüş prens, "Cordoba'nın kaybolmuş bahçeleri"nin anısını yad ediyor.

Bunlar elbette Medine-i Zehra'nın kalıntılarıdır.

Arap şiiri yüzyıllardır hem kültürel başarının zirvesini ve merkeziliğini hem de karmaşık bir şekilde temsil eden bir metafor olmuştur.

Trajik kayıpların eşdeğer derinliğine gelince.

Endülüs dünyasının izlerini kendi dünyamızda da görebileceğimiz sayısız parça var ve bunların bazılarının, bir zamanlar onların dünyasını, bizim dünyamızı süsleyen eşsiz kültürel başarılarla somut bağlantıları bulunuyor. Endülüs İbrani şairleri, yirminci yüzyıldaki önde gelen haleflerinin, yani çağımızda İbrani dilini, tıpkı Davut zamanında ve Sefarad'da olduğu gibi, hem günlük konuşma dili hem de dini dil olarak konuşabilecek bir dile dönüştürmede öncü olanların kahramanları olmuştur. Çağdaş İsrailli şairlerin ataları olarak gördükleri Endülüs halkıyla olan karmaşık kardeşlik, tıpkı Davut'un Endülüs halkı için olduğu gibi, çoğu zaman şiirsel dilin yüzeyinin hemen altında yatmaktadır. Bu bağlantılar belki de sadece dilbilim tarihinin karmaşıklıklarını bilenler için görünürdür, ancak bazen neredeyse herkes için şeffaftır ve özellikle de İsrail'in yeni şiir dilinin önde gelen ustası merhum Yehuda Amichai gibi bir İsrailli şairin, Judah Halevi ve Samuel Nagid gibi kişilerin Amichai'nin diğer şiirsel kişilikleriyle zahmetsizce iç içe geçtiği şiirler kaleme aldığında çarpıcıdır.

Bu gibi açık bağlantıların yanı sıra, günümüz ile Endülüs geçmişi arasında daha karmaşık yankılar da mevcuttur; Tarihsel paralellik ironik dönüşlerle birlikte gelebilir. Yeni İbrani şairlerinin gölgesinde ve manzaraya dağılmış halde İsrail'in karma kültürel kimlikleri arasında, Endülüs'e özgü durumları bolca görebiliriz. Bu miras hâlâ canlı ve güçlü.

Filistinli-İsrailli yazarların İbraniceyi benimseyen bir kuşağının ortaya çıkışından tutun da birçok örnekte olduğu gibi Arapçanın yerine veya yanında—kendi edebi dilleri olarak, canlandırıcı edebi etkiler ve rahatsız edici ideolojik sonuçlarla, 1986'da Emile Habibi'ye, son derece düşündürücü Arapça romanı nedeniyle verilen tartışmalı İsrail Ödülü'ne kadar...

"Karamsar İyimser" başlıklı eserde, siyasi ve ideolojik koşullar çatışmalarla karakterize olsa bile, sanatsal ve entelektüel yaşamın geliştiği ve ilerlediği belirtiliyor.

Kültürel hoşgörünün yarattığı alanlarda kendini yeniden icat eder. Ve bu hoşgörüden kültürel bir iç içe geçme ortaya çıktığında, kim Görünüşte çözümsüz ideolojik ve siyasi farklılıklara çözüm bulmanın daha iyi bir yolu olmayacağını söyleyebilir miyiz?

Endülüs öyküsü, bir yandan kültürel bütünlüğe duyduğumuz arzu ile diğer yandan heyecan arasındaki kaçınılmaz gerilimleri ortaya koymaktadır.

Öte yandan, hem kendi içimizdeki hem de aramızdaki çelişkilerin canlılığı.

Bu anlamda Endülüs ahlak anlayışı, her birimizin içinde ve dolayısıyla topluluklarımızın içinde birer Judah Halevi'nin var olduğudur.

Kendi ve başkalarının şiirsel başarılarına karşı çıktı çünkü yabancı dilleri reddeden bir ideolojiye inanıyordu.

Tanrı, ve bizim için bu, zalim bir devletin mimarisi, putperestlerin heykelleri veya bir yazarın romanları da olabilir.

Bizi huzursuz eden baskıcı bir kültür. Şiir—ya da dil, felsefe, müzik, mimari, hatta tapınaklarımızın mimarisi—gerçekten de...

Siyasi inançlarımızla veya dini kanaatlerimizle aynı ezgiye göre dans etmek zorunda mıyız? Kültürümüzün katı uyumu gerekli mi?

Kimlikler, çelişkilerin uzlaştırılmasından doğabilecek diğer erdemlerden daha değerli bir erdem midir? Endülüs öyküleri Bu, bize tarihimizin uzun

ve olağanüstü bir bölümüne, üç büyük tek tanrılı dinin mücadele ettiği bir döneme göz atma fırsatı verir.

Başarılı ya da başarısız bir şekilde, birbirimize karşı hoşgörü meselesiyle karşı karşıyayız. Elbette, akrabalık da aynı derecede önemlidir.

Kültürümüzde bu kadar baskın olan bu üç inanç için, kendi içlerinde ve her zaman çeşitlilik gösteren topluluklarında hoşgörü meselesi ortaya çıkıyor.

Müminlerin; ve bu da Endülüs'te ısrarla sorulan bir soruydu. Diğer sorular da sonsuza dek yankılanıyor: Müslümanlar olabilir mi?

Çağdaş ve laik Avrupa uluslarına başarılı bir şekilde entegre mi oldular? Köktenci Hristiyanlar kimliklerini ifşa etmek zorunda mı kalmalı?

Çocukları hem akıl öğretilerine hem de inanç öğretilerine, hem evrim teorilerine hem de kutsal metinlere alıştırmak.

Gerçek mi? Katolik Hırvatlar, Ortodoks Sırplar ve Müslüman Boşnaklar Balkanlar'da bir arada yaşayabilir mi? Hoşgörü ve hoşgörüsüzlük nasıl bir arada var olabilir?

birlikte var olabilirler mi?

25 Ağustos 1992'de Sırp ordusu Saraybosna'daki Ulusal Kütüphaneyi bombalamaya başladı. Hem de kasten. Bir milyondan fazla kitap ve yüz binden fazla el yazması kasıtlı olarak yok edildi. Üç ay önce aynı ordu, muhteşem İslami ve Yahudi el yazmaları koleksiyonuna sahip olan şehirdeki Doğu Enstitüsü'ne saldırmış ve bunlardan beş binden fazlasını yakmıştı. Neden? Kütüphaneler ne zamandan beri stratejik askeri hedefler oldu? Ama savaşlar elbette birçok cephede yapılır ve Saraybosna'daki bu hafıza saraylarına yapılan saldırı, 16. yüzyıl İspanya'sında birçok kitabın yakılmasına ve Endülüs'teki birçok hafıza sarayının yıkılmasına veya tahrip edilmesine yol açan nedenlere benzer nedenlerden kaynaklanmıştır. Kitaplar, binalar, sanat eserleri, şarkılar ve hatta bazen duaların dilleri gibi, hoşgörü ve kültürel kimliğin karmaşıklıkları hakkında hikayeler anlatır; bu karmaşıklıkları ideolojik saflıkçılar hem anlık bir gerçeklik hem de gelecekteki bir olasılık olarak reddeder. Kitaplar ve insan hayal gücünün

diğer ürünleri, en sert resmi tiranlığın bile ardında, sosyal ve kültürel etkileşimin mutlaka devam etmeye çalıştığını sıklıkla ortaya koymaktadır. Hayatta kalmayı başaran eserler, kitaplar ve binalar, hoşgörü ve direnişin eylemleridir veya en azından bunların en somut ölçüsüdür.

1992'deki korkunç yıkımdan bir avuç hazine kurtarıldı; bu yıkım, tuhaf bir şekilde, kuruluşun beş yüzüncü yıldönümüne denk geldi.

Granada'nın teslim olması ve Yahudilerin sürülmesi olaylarından geriye, görkemli şehrin kalıntıları arasında çok az şey kaldı.

Saraybosna kütüphanesi ve müzesi de dahil olmak üzere birçok değerli eşya arasında, ünlü bir el yazması olan eser de bulunmaktadır.

Saraybosna Haggadah'ı. Haggadah, dualar ve öykülerden oluşan bir kitaptır: Mısır'dan Çıkış'ı anmak için Fısıh Bayramı'nda anlatılacak öyküler ve okunacak dualar. İsmine rağmen, dünyanın en iyisi olarak kabul edilen bu muhteşem resimli el yazması aslında "Saraybosna" değil, Toledo'nun günümüze ulaşan iki sinagogu gibi, İspanya'da Orta Çağ'ın siyasi olarak Hristiyan ama kültürel olarak neo-İslamcı dünyasının karma evliliğinin bir ürünüdür. Kitap, on üçüncü yüzyılın sonlarında veya on dördüncü yüzyılın başlarında Hristiyan topraklarında bir yerde yapılmıştır - kim bilir, belki de Leonlu Musa'nın *Zohar'ını satarken geçtiği küçük bir kasabada.*

Kitabın unutulmuşluğun ateşlerinden ilk kurtarılışı, 1492'deki Mısır'dan Çıkış sırasında Sefarad Yahudileri tarafından İspanya'dan çıkarılıp Osmanlı İmparatorluğu'na yerleştirilmesiyle gerçekleşti. Orada Haggadah, yaklaşık beş yüz yıl boyunca değer verilerek korundu. Ancak daha sonra bu kıymetli kitap, II. Dünya Savaşı sırasında ikinci kez kurtarılmak zorunda kaldı. Saraybosna'daki kütüphanede çalışan belirli bir Müslüman küratörün, bu Sefarad Haggadah'ı Nazilerin zulmünden kurtardığı entelektüel çevrelerde iyi biliniyordu; Naziler onu yakmaya da meyilliydiler. Birkaç yıl boyunca, bu konu hakkında konuştuğum her seferinde, hikayenin sonunda, adını bilmediğim ve muhtemelen tanınmayan Müslümanın, bu güzel kitabı kurtardığını, şüphesiz kısmen de kökenini bildiği için başardığını belirtirdim. Günümüzdeki birçok Müslüman gibi, onun da kalbinde ve hafızasında, bir zamanlar Endülüs olan yerin özel bir yeri vardı. Onun açıkça Don Kişotvari bir tip olduğunu, Cervantes'in bir gün Toledo'da rastladığı, İspanya'nın karışık dillerinden birinde yazılmış, Don Kişot'un

öyküsünü içeren ve yok edilmek üzere olan o gerçek tarihi tercüme eden isimsiz Morisco'nun onursal bir torunu olduğunu öne sürmeyi severdim.

2 Mayıs 1999'da, onun aslında anonim olmadığını keşfettim. Kitabın kurtarılmasından yaklaşık yedi yıl sonra.

Saraybosna'daki şiddet olaylarından sonra, *New York Times'ın* ön sayfasında, Cervantes'in bile anlatmaktan utanmayacağı, dikkat çekici bir gerçek tarih parçası yer aldı. Binlerce olaydan biri...

"Etnik Arnavutlar" olarak adlandırılan ve Nisan ayı başlarında Kosova'dan sürülen Avrupalı Müslümanlar için yaygın olarak kullanılan bir örtmeceli ifade.

1999'da, diğer birçok kadın gibi, kaçarken yanına sadece birkaç eşyasını alabilen bir kadındı. Mülteci olarak Genellikle yaptığı gibi, sürgüne götürmeyi seçtiği şeyler tamamen duygusal değere sahip hatıralardı ve bunların arasında en kıymetlisi, Çünkü onu iki çantasından birinde değil de üzerinde taşıyordu; bu, Cervantes'in de belirttiği gibi, bir dilde yazılmış bir kağıt parçasıydı.

"Tanıyabiliyordu ama okuyamıyordu," derdi. Tek bildiği, babasının sahip olduğu bir tür ödül olduğuydu.

Bir zamanlar aldığı ve çok değer verdiği bir şeydi. Makedonya sınırının diğer tarafında, zorlu bir yolculuğun ardından kadın düşündü.

Değerli belgelerini Kosovalılara yardım çalışmalarında yer alan yerel Yahudi cemaati üyelerine göstermek için.

Kağıt parçasını onlara götürdü çünkü İbranice olduğunu biliyordu ve bunun önemli bir hikayenin anahtarı olabileceğini sezmişti.

O zorlu anda çeviri yapmak.

Gerçekten de öyleydi. Bu belge, onun için, Cervantes'in anlatıcısının Aljamiado el yazmasını keşfetmesi kadar değerliydi.

Bu, Don Kişot'un kayıp öyküsüydü. Kağıt ise babasının İsrail hükümetinden aldığı takdir belgesiydi.

Sadece Saraybosna Haggadah'ını değil, aynı zamanda Yugoslav Yahudilerini de Nazilerden kurtaran Müslüman kütüphaneci...

Ortaçağ hoşgörüsünün yüzlerce yıllık simgesi olan bu eseri yirminci yüzyılın tahribatından kurtardığı için kitap çevrelerinde bir kahraman olarak kabul ediliyor.

Barbarca davranışlarıyla bilinen bu kişi, İkinci Dünya Savaşı sırasında dairesinde Saraybosnalı Yahudileri de saklamıştı. Bu durum, Mayıs 1999'da ortaya çıktı.

O, korkmuş ve çaresiz bir kadının babasıydı; bu kadın, benzer binlerce kurban arasında yer alıyordu.

Yirminci yüzyılın barbarlığının yarattığı kamplarda. Kız çocuğu ise, olan biten hakkında çok az şey biliyordu.

Babasının yaptıklarının karşılığını fazlasıyla alan babası, o en zor anlarında kendisinin ve ailesinin anında elde ettiği özel sığınak için minnettardı.

İhtiyaç duyuldu. Kamplardan ve Doğu Avrupa'daki savaş bölgesinden İsrail'e götürüldü. Tel Aviv havaalanında karşılandı.

ve onu uzun zamandır kayıp bir akrabası gibi karşılayan bir adam tarafından eve götürüldü; çünkü bu adam, kurtarılanlar arasında bulunan bir kadının yetişkin çocuğuydu.

İyi kütüphanecinin yanında, büyük Fısıh duaları kitabı da vardı. "Babam yaptığı her şeyi gönülden yaptı, Karşılığında hiçbir şey elde edemezsiniz. Elli yıl sonra bir şekilde geri döner. Bir tür döngü bu."

*

Bu döngü, kütüphanecinin kızının belki de hayal ettiğinden çok daha eski zamanlara ve mekanlara uzanıyor ve oldukça karmaşık bir yapıya sahip.

Yarı kazılmış Endülüs sarayımızın içinde bulunan sayısız hikayeyle iç içe geçmiş durumda. Orada, her ikisinde de O yapının yıkıntıları ve ayakta kalan güzelliklerinde, yok edilen kitaplarda ve kurtarılan kitaplarda, kendi benliğimizin birçok katmanı gizlidir.

Kültürel anılar ve olanaklar.

Son not

11 Eylül 2001'de, akıl almaz bir şiddet, kelimenin tam anlamıyla beklenmedik bir şekilde Amerikan yaşamının merkezine düştü. Az sayıda analist aksini iddia etse de, New York ve Washington DC'ye yapılan saldırıların, çoğu Amerikalının (ben de dahil) günlük yaşamlarında pek bir yeri olmadığını düşündüğü türden uzlaşmaz bir dini hoşgörüsüzlüğün ürünü olduğu kısa sürede anlaşıldı. Ne kadar yanılmışız! Ve o güzel sonbahar gününde, kapımızın önünde İslam'ın vahşi bir versiyonunun belirmesiyle evrenimiz ne kadar geri dönülmez bir şekilde değişti!

Bu kitabı yazmayı bitirmeden önce birkaç haftam vardı; kitap, Avrupa'ya getirilen hoşgörü kültürünün bir anlatımı ve ona bir övgü niteliğinde.

Emeviler tarafından. Ancak kitap aynı zamanda her zaman mevcut olan ve Sonuçta zafer kazandı. Tıpkı dinler arası düşmanlıklara dair klişelerimizin, uzun ve etkili egemenliğini görmezden gelmemize neden olması gibi.

Hoşgörü kültürü ve onun eşsiz maddi ve entelektüel başarıları, bizi derin gerçekleri algılamaktan alıkoyuyor.

bölümler

Her bir dinin içinde. Ortaçağ Avrupa'sının kültürel tarihinin kalbindeki karmaşık sorun, her şeyden önce şuydu: İbrahim oğullarının büyük tek tanrılı dinlerinin -hepsinde de güçlü bir vahşet unsuru barındıran inançların- nasıl mücadele ettiğini anlatıyor.

Ne olduklarını ve ne olabileceklerini tanımlamak için. Kendi içlerinde gerçekten birinci sınıf olmanın potansiyelini bulduklarında, Ardından takdire şayan başarılar geldi ve Samuel Nagid gibi adamlar toprakları dolaştı, San Roman gibi kiliseler inşa edildi ve filozoflar ortaya çıktı.

İbd Rüşd gibi kişiler onurlandırıldı. Ancak bunun yerine, bu tür hoşgörü merkezleri ayakta kalamadığında, telafisi mümkün olmayan yıkımlar sıklıkla yaşandı.

Bunu takiben, on birinci yüzyılda köktenci Berberi birliklerinin Medine-i Zehra'yı yağmalamasından, on beşinci yüzyıldaki yıkıma kadar uzanan olaylar yaşandı.

Sevilla'da uzun yıllar Kastilya hükümdarlarının katedrali olarak hizmet vermiş olan eski Almohad camisinin yıkımı.

11 Eylül olaylarından sonra, her şeyi biraz farklı okumamıza ve duymamıza neden olan bu olaylar –özellikle de İslam ve onun diğer dinler ve kültürlerle ilişkisiyle ilgili her şey– bir zamanlar dünyanın süsü olan şeyin tarihini, o tarihin yansımalarını kendi kapımızın önünde görmeden anlamak imkansız görünüyor. Her okuyucu bu kitapta anlatılan öykülerden farklı dersler çıkaracaktır –ve hepsinde bolca uyarı ve cesaret verici mesaj var– ancak ben de dahil olmak üzere hiç kimse, ahlaki derslerin hiçbirini, kendi evrenimiz yıkıma uğramadan önce olduğu gibi, bizden kopuk olarak görmeyecektir.

Kitabın herhangi bir bölümünü değiştirme, hikayenin yeni keşfettiğim ahlaki derslerine dair ipuçlarıyla doldurma yönündeki güçlü dürtüye direndim. Hikayeler iyi anlatılmışsa ve ahlaki dersler yeterince açıksa, bu yeni anlamlar okuyucuya apaçık görünecektir. Ve eğer bazı hikayeler şimdi acı verici bir ironiyle renklendirilmişse, öyle olsun.

Paris Kasım 2001

Diğer Okumalar

Birincil Kaynaklar ve Yorumlayıcıları

SAYFA 32 : *Dünyanın göz kamaştırıcı süsü batıda parlıyordu, yeni tanınan asil bir şehir…*

Hroswitha'nın eserlerinin çevirileri için Katharina Wilson'ın *Hrotsvit of Gandersheim: A Florilegium of Her Works* (DS Brewer, 1998) adlı eserine bakılabilir; bu eser şu anda ciltsiz olarak kolayca temin edilebilir.

SAYFA 61 :
Rusafa'nın ortasında bir palmiye ağacı duruyor / Batıda doğdum, palmiye diyarından çok uzakta…

Abdülrahman'ın çokça alıntılanan şiirinin bu çevirisi, aynı zamanda Endülüs'ün bahçeleri ve tarımı üzerine yaptığı muhteşem çalışmasıyla da katkıda bulunduğum D. F. Ruggles'a aittir; bu çalışmaların tamamı *"İslami İspanya Saraylarında Bahçeler, Peyzaj ve Vizyon"* (Pennsylvania State University Press, 2000) adlı kitapta mevcuttur.

İslam öncesi kasideler, Michael Sells'in güçlü çevirilerini içeren *Desert Tracings* (Wesleyan University Press, 1989) adlı eserinde okunabilir; bu eser, İslam öncesi şiire mükemmel bir giriş de içermektedir. Daha yakın zamanlarda Sells, Kur'an'ın ilk surelerinin etkileyici çevirilerini de *Approaching the Qur'an: The Early Revelations* (White Cloud Press, 1999) adlı eserinde İngilizce konuşanlara sunmuştur; bu eser, Kur'an tilavetlerinin CD kaydıyla birlikte sunulmaktadır. Endülüs Sufisi İbn Arabi'nin aydınlık şiirlerinin parlak çevirileri *ise Stations of Desire: Love Elegies from Ihn 'Arabi and New Poems* (Ibis Books, 2000) adlı eserinde bulunabilir. Her iki

eser de hem konuya yeni başlayanlar hem de uzmanlar için değerli girişler içermektedir. Ayrıca minnettarım.

Michael'a, "Aşk ve Şarkıları" adlı bölümümde alıntıladığım yüzük şarkısının bir kısmının çevirisi ve on yıllık emeği için teşekkür ederim.

Bunun ardında dostluk ve Arap şiiri okumaları yatıyor.

SAYFA 66 : *Hristiyanlar Arapların şiirlerini ve romanlarını okumayı severler; Arap ilahiyatçılarını ve filozoflarını, onları çürütmek için değil, doğru ve zarif bir Arapça oluşturmak için incelerler...*

Alvarus'tan ünlü pasajın bu çevirisi, Jerrilyn Dodds'un ustaca eseri *"Erken Ortaçağ İspanyası'nda Mimari ve İdeoloji"* den (Pennsylvania State University Press, 1990) alınmıştır. Bu kitap, karmaşık ağın vazgeçilmez bir kaynağıdır ve sadece bu kitaptan değil, aynı zamanda çevirinin devamı niteliğindedir.

Mozarablar ve Müslümanlar arasındaki ilişkilere dair bilgim yoktu, ancak tüm bu çeşitli çalışmalarından ve cömert dostluğundan öğrendim ki, İslam İspanyası'nın sanat kültürü ve mimarisi hakkında bildiğim hemen hemen her şey.

SAYFA 79 : *Efendim, size bildireyim ki, topraklarımız Kutsal Dilde Sefarad olarak adlandırılırken, İsmailoğulları ona Endülüs der ve krallık Kurtuba olarak anılır.*

Hasdai'nin Hazar Kralı'na yazdığı mektuptan yaptığı çeviriler için Tali Farhadian'a teşekkürlerimi sunarım.

SAYFA 102 : *Dostum, zor zamanlarımda / Kaya yükseldi bana, / bu yüzden bu övgüleri sunuyorum, şiirimi Rabbime sunuyorum…*

Bu ve Samuel Nagid'in şiirlerinin diğer tüm çevirileri Bu metin, Peter Cole'un *Shmuel Ha-Nagid'in Seçilmiş Şiirleri* (Princeton University Press, 1996) adlı eserinden alınmıştır ve bu projeye gösterdiği sürekli ve cömert ilgi için çevirmene minnettarız.

Cole ayrıca, İslam İspanyası'ndaki yeni İbrani şiirinin büyük şairlerinin çevirilerinden oluşan ikinci bir cilt de yayınladı.

Süleyman İbn Gabirol'un Seçilmiş Şiirleri (Princeton University Press, 2000), ilham verici bir giriş yazısıyla birlikte.

SAYFA 112 : *Aşk, Tanrı seni kutsasın, ciddi bir* hastalıktır; *tedavisi, rahatsızlığın şiddetiyle orantılı olmalıdır...*

İbn Hazm'dan yapılan çeviriler, özel teşekkürlerimizle HD Miller tarafından yeni yapılmıştır. İspanya'nın klasik Arap geleneğinin en ünlü eseri olan *Tauq al-Hamama,* Emilio Garcia Gomez tarafından *El collar de la paloma adıyla İspanyolcaya etkili bir şekilde çevrilmiştir,* ancak layıkıyla İngilizce bir çevirisi bulunmamaktadır.

SAYFA 158 : *Kaygılı ya da huzurlu, ruhum Senindir, itaatkâr ve minnettar bir şekilde. /Seninle dolu bir sevinçle dolaşıyorum ve tüm gezintilerimde Sana şükrediyorum…*

Bu ve Judah Halevi'nin diğer şiirleri, yıllar boyunca yaptığı bu ve diğer birçok çeviri için, özellikle de temsil ettikleri dostluk ve mutlu iş birliği için minnettar olduğum Raymond Scheindlin'in çevirileridir. Scheindlin'in Endülüs İbranice şiir geleneğinin çevirilerinden oluşan iki antoloji kitabı olan

Şarap, Kadınlar ve Ölüm ile *Ceylan*, bu olağanüstü şiir külliyatı hakkında birçok kişinin ilk kez bilgi edindiği temel kitaplar olup, şimdi ciltsiz olarak (Oxford) satışa sunulmuştur.

Üniversite Yayınları, 1999).

SAYFA 164 : [*Yazmadaki gecikmenin sebebi], kaderin beni uzak bir diyarda, uzun ve zorlu bir sürgüne sürüklemesidir.*

Ömrümün sonu…

Çevirisi ve birçok değerli bilgisi için Samuel Rascoff'a teşekkürler; bunların hepsi Harvard'daki olağanüstü bitirme tezi olan "Kozmopolit Eleştirmen: Moşe İbn Ezra'nın Kültürel Profili"nden (1998) alınmıştır.

SAYFA 170 :
Gözleri acı acı ağlayarak, başını çevirip onlara baktı...

WS Merwin'in, Ramon Menendez Pidal'ın baskısına dayanan *Cantar de mio Cid* çevirisinden. Merwin başlığı " *Cid'in Şiiri " olarak çevirse de, Menendez Pidal'ın destansı eserin ünlü versiyonu, editörün şiirin sözlü-formülsel doğasına ve icra edilebilir niteliğine olan güçlü inancını vurgulamak için özellikle "poema"* yerine *"cantar"* olarak adlandırılmıştır. Şu anda piyasada bulunan basılı versiyonlar arasında, konuya yeni başlayanlar için en iyisi, Ian Michael, Rita Hamilton ve Janet Perry'nin düzyazı çevirisi olan *The Poem of the Cid'dir* (Viking, 1985).

SAYFA 174 : *Öyleyse, kardeşim ya da daha doğrusu efendim, kız kardeşinize, ya da daha doğrusu hizmetkarınıza verdiğiniz sözü yerine getirin…*

Abelard ve Heloise'nin Mektupları'ndan (Penguin, 1998), Betty Radice tarafından çevrilmiş ve giriş yazısı eklenmiştir.

SAYFA 201 : … *Ve Selahaddin'i tek başına dururken gördüm.*

Mark Strand'ın *Dante'nin Cehennemi: Yirmi Çağdaş Şairin Çevirileri,* ed. Daniel Halpern (Ecco Press, 1993) kitabından *Cehennem,* IV çevirisi.

SAYFA 217 :
İnsanlara kitabın yazarı olduğumu *söylesem , kimse ilgilenmez ve kitaba bir kuruş bile harcamazlardı...*

Gershom Scholem'in *Zohar* ve Kabala üzerine temel eseri olan *"Yahudi Mistisizminde Başlıca Eğilimler"* (Schocken, 1995) adlı kitabından metin ve çeviri. Scholem'in bu kitabı, aslen bir dizi konferanstan oluşmasına rağmen, bu son derece karmaşık konuda yeni başlayanlar için hala en faydalı kitaptır. *Zohar'ın* kendisinden geniş bir çeviri seçkisi içeren bir diğer güvenilir giriş ise, Daniel Chanan Matt'in çeviri ve giriş yazısıyla hazırladığı *"Zohar: Aydınlanma Kitabı* " (Paulist Press, 1983) adlı eserdir ve bu eser, "Batı Maneviyatının Klasikleri" serisinde yer almaktadır.

SAYFA 235 : *İspanya Kralı Pedro'nun / Asil ve şerefli Pedro, İspanya'nın şanı…*

Chaucer'ın Zalim Petrus'u tasviri, David Wright'ın *Canterbury Masalları'nın* modern İngilizceye yaptığı manzum çevirisinden (Dünya Klasikleri Serisi, Oxford University Press, 1986) alınan "Keşişin Masalı"nda yer almaktadır.

“Franklin’in Öyküsü”nde yer alan yeni “Toledon Masaları”ndan.

SAYFA 244 :
Yüksekleri ve halefleri bundan sonra da [Granadalıların] kendi dinlerinde yaşamalarına izin verecek ve onların din değiştirmelerine izin vermeyeceklerdir.

Camiler ellerinden alınacak...

Granada şehrinin teslimiyet anlaşmalarından alınan bu bölümün çevirisi LP Harvey tarafından yapılmıştır. Anlaşmanın tamamı, esas olarak akademisyenler için yazılmış olsa da diğerlerinin de erişebileceği, mükemmel eseri *"İslami İspanya: 1250-1500"* (University of Chicago Press, 1992) adlı kitabının ekinde yer almaktadır.

karton kapaklı olarak.

SAYFA 256 : *Kitabı ortadan açtı ve biraz okuduktan sonra gülmeye başladı.*

Miguel de Cervantes'in Don *Kişot de la Mancha* adlı eserinden, JM Cohen'in Penguin Classics baskısındaki (Penguin, 1998) çevirisinden bir pasaj.

Edebiyatta Diğer Okumalar

Arap edebiyatı hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler için:

Binbir Gece Masalları, Husain Haddawy'nin yaptığı yeni ve güzel bir çeviriyle iki cilt halinde (Norton, 1990 ve 1995) basılmıştır. Robert Irwin'in *Binbir Gece Masalları: Bir Kılavuz* (Penguin, 1994), bu temel ortaçağ metnini birçok bağlamına yerleştiren olağanüstü bir çalışmadır. Irwin daha yakın zamanda , *Gece ve Atlar ve Çöl* (Penguin, 1999) adlı, klasik Arap edebiyatından oluşan equally useful bir antoloji yayınladı. Seçkilerinden

önce, bu eseri ortalama bir antolojiden çok daha fazlası yapan açık girişler sunuyor.

ve daha çok özlü bir edebiyat tarihi gibidir. Daha eski ama hâlâ faydalı bir eser ise James Kritzeck'in İslam Edebiyatı Antolojisi'dir.

Yükselişten

Artık baskısı bulunmayan ancak bazen ikinci el kitapçılarda rastlanabilen "İslam'dan *Modern Zamanlara* " (Penguin, 1964) adlı eser de dahil olmak üzere, her iki kitap da Endülüs yazarlarından geniş bir seçki sunuyor ve bu seçkiler İslam edebiyatının daha geniş bağlamına yerleştirilmiş durumda. Michael Sells'in şiir çevirilerinin çeşitli ciltlerine ek olarak, ilgili okuyucu Cola Franzen'in " *Arap Endülüs* Şiirleri" (City Lights, 1989) adlı eserinde de ek materyal bulabilir.

Birinci bölümde bahsedilen çeviri ciltleri serisine ek olarak, İslam İspanyası'nın İbranice şiiri üzerine birçok başka mükemmel çalışma da bulunmaktadır. Kendisi de parlak bir İsrailli şair olan Dan Pagis, daha sonra

Orta Çağ ve Rönesans İbranice Şiiri (University of California Press, 1991) adıyla yayımlanan, oldukça anlaşılır bir dizi konferans vermiştir. Daha akademik ancak yine de okunabilir ve daha fazla bibliyografya kaynağı olan Ross Brann'ın Eseri ise Vicdan *Azabı Çeken Şair: Müslüman İspanya'da Kültürel Belirsizlik ve İbranice Şiir* (Johns Hopkins Press, 1991) adlı çalışmasıdır.

Çağdaş yazarlar arasında, kurgularında Endülüs karakterlerini ve temalarını kullanmalarıyla dikkat çeken birkaç isim bulunmaktadır. Jorge Luis Borges, *"Bin Bir Gece Masalları* " (kendisi "Arap Geceleri" yerine bu başlığı tercih eder) üzerine denemeler yazmış ve Orta Çağ İspanyası ile iç içe geçmiş birçok kısa öykü kaleme almıştır; bunların en öne çıkanı "Averroes'in Arayışı"dır. Borges'in *Toplu Kurguları* (Penguin, 1999) ve *Seçilmiş Kurgu Dışı Eserleri* (Penguin, 2000) adlı eserlerinin yakın zamanda yayınlanması, bu eserlere kolay erişim sağlamaktadır. Salman Rushdie'nin kurgu eserleri de Orta Çağ'a dair takdirlerle doludur.

Başından beri İslam dünyasıyla, özellikle de fetva sonrası son yıllarda İslam İspanyası ile bağları olan bir isim. Hikaye "Christopher"

Koleksiyonda "Columbus ve İspanya Kraliçesi Isabella İlişkilerini Tamamlıyor, Santa Fe, Ocak 1492" adlı eser bulunmaktadır.

Doğu, Batı (Pantheon, 1994). *Faslının Son Nefesi* (Pantheon, 1997) adlı roman, Boabdil'i tanımlayan bu ifadeyi başlığı olarak alsa da, romanın

kendisi Endülüs ile yalnızca dolaylı olarak ilgilidir. Son olarak, Orta Çağ ve İslam İspanyası'nı konu alan tarihi romanlar arasında (neredeyse tamamı 1492 olaylarını ele almaktadır), en seçkin olanı şüphesiz büyük İsrailli romancı AB Yehoshua'nın

Milenyumun Sonuna Yolculuk (Harcourt Brace, 2000) adlı eseridir; bu roman, Kurtuba halifeliği döneminden birkaç Endülüslüyü çevresine bir yolculuğa çıkarır.

Paris'in.

Diğer Tarihler

İbn Haldun ve Edward Gibbon'ın tarih ve tarih yazımı alanındaki öncü çalışmaları, cep kitabı formatında kolayca bulunabilir: Franz Rosenthal'ın *"Mukaddime: Tarihe Giriş"* çevirisi, Bollingen Serisi'nde kısaltılmış tek ciltlik bir formatta (Princeton University Press, 1969) mevcuttur; kısaltılmış, tek ciltlik bir versiyon da bulunmaktadır.

Roma İmparatorluğu'nun Gerileyişi ve Çöküşü, "Portable Gibbon" (Viking Press, 1970) adıyla mevcuttur. Ayrıca, hâlâ bulunabilen ve okunmaya değer bir diğer klasik eser de mevcuttur.

Charles Homer Haskins'in *"On İkinci Yüzyıl Rönesansı"* (Harvard University Press, 1979) adlı eserinde, bir akademisyen ilk kez yaygın önyargılarla (aralarında) mücadele etmiştir.

Orta Çağ'ın "karanlığı" hakkında hem akademisyenlere hem de sıradan insanlara yönelik bir bilgilendirme.

Olivia Remie Constable'ın (University of Pennsylvania Press, 1997) derlediği *"Ortaçağ İberya'sı: Hristiyan, Müslüman ve Yahudi Kaynaklarından Okumalar" adlı* eserde, ortaçağ İspanya'sından çok çeşitli birincil tarihsel metinler ve belgeler faydalı bir şekilde açıklamalı biçimde sunulmaktadır. Ortaçağ ve erken modern İspanyol tarihi ve tarih yazımı alanında Americo Castro'dan daha büyük bir etkiye sahip hiçbir bilim insanı olmamıştır. Castro'nun, ünlü bir şekilde "birlikte yaşama" olarak adlandırdığı "

convivencia " durumunda üç dinin etkileşimine dair çalışmaları, özellikle İspanya'da önemli tartışmalara yol açmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde profesör olarak geçirdiği seçkin kariyeri boyunca, ortaçağ İspanya'sı ve sonrasındaki İspanya kültürü hakkındaki vizyonuyla ilgili olarak Castro, bir dizi çığır açan çalışma yazmıştır ve çalışmalarının büyük bir bölümünün 1971'de yayımlanan

"İspanyollar: Tarihlerine Giriş" adlı çevirisi, düşüncelerinin büyük bir bölümünü yansıtmaktadır.

İslam İspanyası tarihinin geliştiği daha geniş bağlamlar, Albert Hourani'nin *Arap Halklarının Tarihi* (Harvard University Press, 1991) adlı eserinde ustaca ortaya konmuştur. LP Harvey'in 1250'den itibaren İslam İspanyası'nı ele alış biçimine ek olarak, daha geniş Orta Çağ İberya bağlamında Endülüs'e dair birkaç faydalı anlatı bulunmaktadır. Bernard F. Reilley'nin *Orta Çağ İspanyaları* (Cambridge University Press, 1993) adlı eseri, Hristiyan ve Müslüman egemenliklerinin paralel tarihlerini iç içe geçirir. Richard Fletcher, *Moorish Spain* (University of California Press, 1992) daha dar bir şekilde Endülüs'e odaklanırken, Fletcher'ın *The Quest for El Cid* (Knopf, 1990) adlı eseri taifa dönemi boyunca Hristiyan ve Müslüman ilişkilerinin karmaşıklığına derinlemesine iner.

Ayrıntılı siyasi tarih için Hugh Kennedy'nin *"Müslüman İspanya ve Portekiz: Endülüs'ün Siyasi Tarihi"* (Longman, 1996) adlı eserine bakılabilir. İslam ve Hristiyan İspanya'daki Yahudi topluluklarının yakın tarihli eserleri arasında en faydalı ve okunabilir olanı ise Jane Gerber'in *"İspanya Yahudileri: Sefarad Deneyiminin Tarihi"* (The Free Press, 1992) adlı eseridir.

Özellikle faydalı ve ilgi çekici iki özel kitaptan bahsetmekte fayda var; her ikisi de baskısı tükenmiş olsa da, konularla ilgilenenler için araştırma kütüphanelerinde bulunmaya değer iki kitap: James Kritzeck'in "

Peter the Venerable and Islam" (Princeton University Press, 1964) ve Dorothee Metlitzki'nin *"The Matter of Araby in Medieval England"* (Yale University Press, 1977) adlı eserleri.

Referans Kitapları

İki önemli müze sergisinin katalogları, çeşitli sanat ve mimari anıtların olağanüstü illüstrasyonlarının yanı sıra birçok bilgilendirici makale de sunuyor. Jerrilyn Dodds tarafından derlenen ve büyük beğeni toplayan "

Al-Andalus, The Art of Islamic Spain" (Metropolitan Museum of Art, 1992) maalesef baskısı tükenmiş durumda, ancak ikinci el bir kopyasını bulmak veya bir kütüphaneye özel bir ziyaret yapmak kesinlikle değerlidir. Daha az gösterişli ama yine de güzel olan *"Convivencia: Jews, Muslims, and Christians in Medieval Spain"* (George Braziller ve Yahudi Müzesi, 1992) ise Vivian Mann, Thomas Glick ve Jerrilyn Dodds tarafından derlenmiştir ve hala mevcuttur. Bu iki kitap da, Granada'nın düşüşünün ve diğer birçok anma niteliğindeki eser de dahil olmak üzere birçok eser, 1992 yılında, Granada'nın düşüşünün ve diğer olayların 500. yıldönümünde yayımlandı.

Yahudilerin sürülmesi.

Ancak bu anma kitaplarının hiçbiri, Salma Khadra Jayyusi'nin editörlüğünü yaptığı ve Endülüs'ün tarihi, entelektüel tarihi, edebiyatı ve Endülüs mutfak kültüründen Akdeniz'deki Müslüman tüccarların rolüne kadar çeşitli ve genellikle büyüleyici konuların neredeyse her yönüne dair makaleler içeren *"Müslüman İspanya'nın Mirası"* (Brill, 1992) adlı ansiklopedik esere yaklaşamaz. Son olarak, "Cambridge Arap Edebiyatı Tarihi" serisinde, MR Menocal, Raymond Scheindlin ve Michael Sells'in editörlüğünü yaptığı *"Endülüs Edebiyatı* " adlı eser yakın zamanda yayımlandı. Geleneksel edebiyat üzerine makaleler...

Konu başlıkları ve yazarlar, "Dil" ve "Müzik" gibi önemli yardımcı alanlardaki makalelerle tamamlanmaktadır.

Bu ciltte, "Arapça" terimi geniş anlamda Endülüs coğrafyası içindeki edebi olguları ifade edecek şekilde tanımlanmıştır ve bu nedenle bir dizi çalışmayı içermektedir.

Bu tür tarih kitaplarında geleneksel olarak yer almayan Yahudi ve Hristiyan yazarların eserlerini de içermektedir. Hem bu kitap hem de Jayyusi'nin eseri, bol miktarda kaynak sunmaktadır.

Ele aldıkları her alanda kaynakça sunarlar.

Teşekkürler

Bu kitap, çok belirsiz bir fikirle doğdu: Uzun zamandır içinde yaşadığım dünyayı dönüştürebileceğim düşüncesiyle.

Bir akademisyenin girebileceği ve uzman olmayanların da katılabileceği bir yer haline getirmek. 1998 baharında Yale Mezunlar Birliği tarafından davet edildim.

O yılki mezunlar buluşma haftasonlarında konuşmacılardan biriydi; bu etkinliklerde öğretim üyeleri akademik konular yerine genel ilgi alanlarına yönelik konuşmalar yapıyorlardı.

Araştırma ve öğretim. Dersi hazırlarken ve sunarken, uzun zamandır şüphelendiğim bir şeyi açıkça fark ettim ki Çoğunlukla mikroskopik bir gözle bakmaya alışkın olduğum dünya, Orta Çağ İspanyası'nın çok dinli ve çok dilli dünyası, Bu eser, günümüzde çok daha geniş kitlelere ulaşmaya hazır bir yapıya sahipti. Konuşmam için kullandığım alt başlık, "Ortaçağ Avrupası ve Otantik" idi.

"Çokkültürlülük" ifadesi, materyalin apaçık ilgili yönlerine işaret ediyordu, ancak bunun ötesinde, Çoğu bilinmeyen ve duyulmamış öyküler ve karakterlerden oluşan bir hazine sandığı gibi görünen Çoğunlukla içinde bulundukları küçük akademik çevrelerden çıkıp daha geniş dünyaya açılmak için yalvarıyor olacaklardır.

Mezunlar konuşmalarından sonra bu içgörüyle çok az şey yapacağımı veya hiçbir şey yapmayacağımı ve bu kitabın hâlâ belirsiz bir fikir olarak kalacağını tahmin ediyorum, eğer o konuşmalardan birinin öğleden

sonrasında Jeanne Bloom'un New York ve New Haven arasındaki çok işlek hattımızda aynı trende yolculuk etmesi tesadüf olmasaydı. Jeanne'nin canlı zekası ve açık yürekli dostluğu, onun evreninin bir parçası olma şansına sahip olan bizler için hayatın en güzel zevklerinden bazılarıdır. Ve o öğleden sonra bu niteliklerini ortaya koydu ve konuşmanın metnini okuduğunda bunun akademik olmayan bir kitap için malzeme olduğu konusundaki ısrarı, belirsiz bir fikri aktif bir projeye dönüştürdü. Harold'ın projeye olan yoğun ilgisine minnettarım - ve kitaba önsöz yazmak için zaman ve zahmet harcaması bunun küçük bir parçası - ama en temel teşekkürü Jeanne'ye borçluyum, çünkü her şeyi harekete geçiren oydu. O şanslı tren yolculuğunun ardından geçen yaklaşık dört yıl boyunca, özellikle bu tür bir kitabı gerçekten yazabileceğimden şüphe duyduğum cesaret kırıcı anlarda, Jeanne'nin kitabın ilk bölümü olduğu ortaya çıkan metni okuduğundaki yüz ifadesinin canlı hatırasıyla kendimi teselli edebildim ve ettim de.

Diğer temel teşekkürlerim ise, 1986 sonbaharından beri ders verdiğim, öğrendiğim ve geliştiğim Yale Üniversitesi'ne gidiyor.

Bu kitap, kurumun öğretim üyelerine sunduğu birçok lüks imkan olmasaydı var olamazdı: uzmanlaşmış alanlara ayrılabilen yıllar gibi.

Araştırma, okuma ve yazma; her entelektüel seviyedeki akademisyenlerin arkadaşlığı, örnekleri ve kışkırtmaları.

Çizgili tasarım; eşsiz kaynaklara sahip bir kütüphane; seyahat ve araştırma yardımı için cömert fonlar; ve belki de en önemlisi, En takdir eden ve şekillendiren kitleye, yani Yale lisans öğrencilerine verilecek düzinelerce ders. Paradoksal olarak, herkesten daha fazla

Yazdığım diğer kitapların yanı sıra, bu kitap da Yale'de geçirdiğim zengin hayatın bir ürünü. Yüzlerce bireyin listesi yok.

Bu hayatta rol oynamış olanlar ve onu şekillendiren düzinelerce olayı anma girişiminde bulunulmamıştır.

Kitabın öyküleri ve argümanları bile konuya hakkını vermeye yetebilir. Bu nedenle, konuyu bu oldukça kişisel olmayan kişiye bırakıyorum.

Yaşadığım hayata, tanıdığım, sevdiğim ve tartıştığım insanlara duyduğum minnettarlığın ifadesi.

Ve umarım ki birçok kişi onların kim olduklarını ve hangi rolleri üstlendiklerini anlayacaktır.

Ancak, kitabın hazırlanmasında o kadar doğrudan ve önemli yardımlarda bulunan birkaç kişi var ki, isimlerini anmadan geçemem. Üç öğrenci, Abigail Krasner, Howard Miller ve Ryan Szpiech, el yazmasının hazırlanmasının farklı aşamalarında paha biçilmez yardımlar sağladılar: gerçekleri, yılları ve isimleri iki ve üç kez kontrol ettiler, kütüphanelerde bulunması imkansız gibi görünen kitapları aradılar, resimler için önerilerde bulundular ve Howard ile Abby'nin durumunda, iyi görüntüler bulmanın neredeyse imkansız olduğu İspanya'daki yerlerin fotoğraflarını çektiler. Birkaç yıl önce öğrencim olan ve o zamandan beri birçok üniversite yayınevi için aranan bir el yazması editörü haline gelen Kim Hastings, bu kitapta yardım etmesini istediğimde hayatındaki ve işindeki her şeyi bir kenara bıraktı. Bu, Kim'in bir el yazmasının her ayrıntısına gösterdiği sevgi dolu dikkati ve bir bölümde erken kullanılan bir fiilin çok daha sonra benzer bir cümlede tekrar ortaya çıktığını hatırlama konusundaki inanılmaz yeteneğiyle mümkün kılınmasına yardımcı olduğu ikinci kitap. Tüm bunlar ve daha fazlası için, özellikle de onunla çalışmayı bir zevk haline getiren tatlılığı ve iyi mizahı için, kendisine teşekkür ederim.

Belki de en büyük mutluluk, hayatım boyunca vazgeçilmez olmuş iki insanı tanıyabilmekten geliyor.

Son birkaç yıldır yoğun bir şekilde yazıyorum, çünkü en mütevazı olanlar ve önemlerinin farkında olma olasılığı en düşük olanlar onlar; bu yüzden son birkaç yıldır bu durum böyle.

Eğer isimleri yüksek sesle söylenmezse. Birlikte ders verme ve çalışma şansına sahip olduğum Jane Levin ve Norma Thompson, rutin olarak Çeşitli yüklerimi hafifletti, her türlü fırtınadan korunmamı sağladı ve New Haven'daki göçebe hayatımı kolaylaştırdı.

Bu, her gün kendi hayatlarının bir parçası. Her birini karakterize eden o sarsılmaz cömertlik ruhu, en temel unsurlarından biri.

Yale'deki hayatın benim için bu kadar güzel olmasının özü işte bu.

Alice Martell ve ben, belli bir türden birçok anne gibi, oğullarımızın kapalı bir buz pistinde buz hokeyi oynamasını izlerken tanıştık.

Ağustos ayının kavurucu sıcağında, New York'ta, yaklaşan sezona hazırlanıyorduk. Tecrübeliydim ve bunu kilometrelerce uzaktan bile anlayabilirdim.

Alice yeniydi ve ona acıdım, kendimi tanıttım. Tam o sırada oğlunun...

Buz hokeyi oynamak, o kış ailesinin kırsalda geçireceği hafta sonlarına fazla engel olmayacaktı. Ona bir haberim var mıydı?

Ona! Hatta, çoğunlukla kendimi eğlendirmek için yazdığım, bir çocuğun oyun oynamasının nasıl bir şey olduğuna dair küçük bir yazı bile olduğunu söyledim.

Her sert kış hafta sonu sabahı, Central Park'ın kuzey ucundaki harap haldeki buz pistinde hokey oynardık; gerçekten zorlu maçlardı bunlar.

Buz hokeyi oynanıyordu ve sadece gerçekten güçlü ebeveynler hayatta kalabiliyordu. Bu güzel giyimli kadının...

Güzel evrak çantasıyla hiçbir fikri yoktu ve hiç şansı da yoktu, ama elbette Alice'in çok daha güçlü biri olması kaderinde vardı.

Daha önce hiç olmadığım kadar iyi bir hokey annesiydim. Bu konu hakkındaki kısa yazım onu buz hokeyinden uzaklaştırmada başarısız olmuş olabilir, ama Bu, çok daha önemli bir şeyi başardı: bizi arkadaş yaptı ve o zamanlar olmasa bile onu benim menajerim yaptı.

Satacak pek bir şeyim yoktu. Ama Alice, yazdığım ve çoğunlukla sakladığım akademik olmayan küçük yazıları çok sevmişti.

Bir çekmeceydi ve yazdıklarımı sevdiği ve bunu kendine özgü ışıltısı ve yoğunluğuyla söylediği için ona anında aşık oldum.

komple buz pateni pistleri yapabilirlerdi.

Erimeye başladı. Başka şeyler yazmam konusunda ısrar etti ve sonunda bu kitabı yazmaya hazır olduğumda o...

Tüm sınırsız enerjisini ve zekasını ortaya koyarak, bana teklifin altı farklı versiyonunu adım adım anlattı.

Azimle ve coşkuyla bana yardımcı oldu ve ardından yazılacak kitap için dünyanın en iyi editörünü buldu. Alice, hayat dolu ve ideal bir insan.

Bir yazarın, hiç beklemediği bir ajanla karşılaşan, beklenmedik bir yazar hakkında bir öyküde icat etmeye cesaret edebileceği ajan...

Üstelik, en değerli hokey annelerinden biri.

Bana kalırsa, kitaplar ve yazarlar hakkında okuduğum süre boyunca, editörlerin artık eskisi gibi olmadıkları yönündeki klişe yakınmayı hep duydum: Eskiden bir yazarın yazdığı veya yazmayı düşündüğü her kelimeyi okurlardı; bir kitabı bir fikirden, kaç tane olursa olsun, her taslağından geçirirlerdi ve son taslağı da iyice düzeltirlerdi; kitaplara ve yazılara kendi başlarına iyi şeyler olarak değer verirlerdi ve benzeri, her türlü duygusal ayrıntıyı dikkate alırlardı. Bill Phillips, neredeyse tamamen ortadan kalkmış olan bu eski moda editörlük evreninden geliyor ve çalışmaları bu gelenekleri onurlandırıyor ve canlı tutuyor. Kitabın henüz bir fikir ve taslaktan ibaret olduğu ilk telefon görüşmelerimizden, çıkardığı son zarf ve eklediği son virgül hakkındaki son tartışmamıza kadar, Bill her zaman benim kadar, hatta bazı günler benden daha fazla, kitapla ilgileniyordu. O, sınırsız yeteneklere ve bunları yazarı için kullanma konusunda sonsuz bir istekliliğe sahip; ve bana ilk taslağın tamamını çöpe atıp baştan başlamam gerektiğini söylerken nasıl olup da bende tam bir umutsuzluk yaratmadığını, ya da o noktada neredeyse ezbere bildiği son taslağı, ilk taslak için çok az kişinin sahip olabileceği taze bir zekayla nasıl okuyabildiğini hala anlamıyorum. Sanırım onun gibi bir editörlük tarzı, kitap yapımının en altın çağında bile her zaman nadir bir şeydi ve Alice'e ve beni onunla tanıştırdığı için şanslı yıldızlarıma teşekkür ediyorum. Ve Bill'e de benden asla umudunu kesmediği için.

Ve George Calhoun, tam ihtiyacım olduğu anda bana verebileceği tek, mükemmel bir cümleyi hâlâ bulabiliyor. Bu küçük bir mucize, ve temsil ettiği her şey, ve beni ilk kez Arapçanın Tanrı'nın ve aşk şiirinin dili olduğu o yerlere götürdüğünden beri geçen otuz yılı aşkın süre. Tüm bunlar için her zaman minnettarım.

Kitapların, bazen insanın hayatındaki bölümleri kapatmanın tuhaf bir yolu vardır ve bu kitap da benim için öyle yapıyor. Bu teşekkürleri, kitaplarımın ve diğer birçok eşyamın bulunduğu kutuların arasında yazıyorum; hepsi paketlenmiş ve depoya kaldırılmayı bekliyor, yarım yıl sonra nerede açılacaklarını gerçekten bilmiyorum. Böyle bir anda, son beş yılın büyük bir bölümünde, özellikle de bin bir şekilde hem onun hem de benim olan bir kitabın yazım sürecinde, koşulsuz sevgisiyle beni besleyen kişiye son teşekkürlerimi sunmak buruk bir duygu. Kamuoyu önünde teşekkür etmek söz konusu değil, ancak bu kitap, o yıllarda bir şekilde birlikte yaşadığımız o canlı hayata bir tanık ve bir övgü niteliğinde.

New York Şehri Ağustos 2001

Dünyanın Süsü

Ortaçağ İspanyası'nda Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar Nasıl Bir Hoşgörü Kültürü Yarattılar?

Maria Rosa Menocal tarafından

Okuma Grubu Rehberi

“Dünyanın süsü” neydi? Bu ifade nereden geliyor?

Bu ifade, birçok yönden Orta Çağ Avrupa'sının büyük kültürü olan Orta Çağ İspanya'sının İslami kültürünün bir yansımasıdır. Yaklaşık sekizinci yüzyılın ortalarından yaklaşık 1000 yılına kadar bu, Kurtuba merkezli bir İslami devletti ve onuncu yüzyılın ortalarında zirveye ulaştığında kendisini İslam dünyasının merkezi ilan etti. "Dünyanın süsü" ifadesi bu dönemde ortaya atılmış olup, özellikle değerli bir tanıklıktır çünkü bu güzel ifadeyi kullanan kişi ünlü bir rahibe olan Hroswitha'dır (oyunlar yazmıştır). Almanya'da bir manastırda yaşamış ve Orta Çağ İspanya'sının Arapça adı olan Endülüs'ü hiç ziyaret etmemiştir, ancak Kurtuba'nın olağanüstü kültürel başarılarını Endülüs başpiskoposundan öğrenmiştir. Bu ülkenin en yüksek rütbeli Hristiyanı, halifenin diplomatik heyetinin bir parçası olduğu için Almanya saraylarını ziyaret etmişti; aynı heyette, aslında halifenin dışişleri bakanı olan Yahudi cemaatinin en yüksek rütbeli üyesi de bulunuyordu. Her ikisi de, uzun bir süre boyunca Avrupa'da maddi ve entelektüel açıdan en gelişmiş olan İslam İspanyası'nın kozmopolit ve çok dinli kültürünün bir parçasıydı.

Kitabın alt başlığında geçen "hoşgörü kültürü" ifadesiyle neyi kastediyorsunuz?

Bu birkaç şey anlamına geliyor. İlk olarak, birkaç yüz yıl boyunca –iyi bir şeyin bu kadar uzun süre devam etmesi çok uzun bir süre!– Arapçada *dhimma* olarak adlandırılan, İslam dini hukukunun bir parçası olan (ve değiştirilemez!) ve Müslüman egemenliği altında yaşayan diğer iki "Kitap Ehli" veya *dhimmi* olarak adlandırılan Hristiyanlar ve Yahudilerin korunmasını zorunlu kılan "ahd"ın liberal ve verimli bir şekilde anlaşılması anlamına geliyordu. Herhangi bir yasa, ister dini ister laik olsun, yorumlama gerektirir.

Her şey budur ve bugün çok net bir şekilde anladığımız gibi, Müslümanlar arasında son derece farklı anlayışlar olabilir.

Hem Hristiyanlar hem de Yahudiler arasında, bir yasanın neredeyse her yönünü nasıl yorumlayıp uygulayacakları konusunda görüş ayrılıkları mevcut.

Dhimma, İslam İspanyası'nın ilk yöneticileri tarafından özellikle hoşgörülü ve cömert bir şekilde yorumlandı. Batı İslam kültürünün "kurucu babası" aslında İslam tarihinin seyrini değiştiren Şam'daki bir darbeden sağ kurtulan kişiydi ve o ve soyundan gelenler İspanya'ya yerleştiler; burada oldukça serbest ve açık kültürel vizyonları ve dhimma sözleşmesinin hoşgörülü uygulaması o kadar derinden yerleşti ki, onuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde, o Alman rahibenin çok etkilendiği şeyi görüyoruz: Hristiyan başpiskoposun sadece tamamen Araplaşmış (ki bu o zamanlar Hristiyan Batı'da hayal bile edilemeyecek düzeyde klasik gelenek, Yunan felsefesi de dahil olmak üzere bir eğitim anlamına geliyordu) değil, aynı zamanda İslam toplumunun saygın ve başarılı bir üyesi olduğu, müreffeh ve kütüphanelerle dolu bir İslam toplumu. Ve Yahudi topluluğu daha da başarılı ve öne çıkan bir konumdaydı.

Ancak en önemlisi, Müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin dini farklılıklara dayalı ayrı kültürleri olmamasıdır.

aksine, tüm geleneklerinin unsurlarını bünyesine katmış geniş ve kapsamlı bir kültürün parçasıydılar.

Din ayrımı gözetmeksizin herkesin katılabildiği ve katıldığı bir kültürdü bu. Arapça şiir yazmak, eğitimli insanların yaptığı bir şeydi.

Sadece Müslümanlar değil, Yahudiler de aynı şeyi yaptı; Toledo Yahudileri at nalı kemerli bir sinagog inşa ettiklerinde de bu simgeyi benimsemişlerdi.

Bir dinin değil, bir kültürün tarzıdır; nitekim o aynı at nalı kemerleri, Büyük İmparatorluk'un tartışılmaz işaretidir.

Kurtuba Camii'nin yapıları, Kurtuba'nın ilk Müslüman yöneticileri tarafından eski Vizigot Hristiyan kiliselerinden devralınmıştır.

Başka bir deyişle, dini veya siyasi doğruluğu her türlü estetiğin temeli olarak reddeden bir kültürdü.

veya entelektüel değer.

*bize bugün bilmemiz gereken*Dünyanın Süsü adlı eser *neyi anlatıyor?*

Bize ilk olarak, bu üç dinin Avrupa tarihi ve kültürünün bir parçası olan ortak bir tarihe sahip olduğunu söylüyor. Ve bu, sadece isteksizce paylaşılan bir an değil, Batı tarihinin çok uzun ve şanlı bir bölümüydü. Birçok insanın bunu küçümsemek veya bu üç tek tanrılı inanç için tek olası koşulun düşmanlık olduğunu iddia etmek için işaret ettiği gibi, sonunda sona ermesi, o dönemin sosyal ve kültürel açıdan birçok kazanımını hiçbir şekilde ortadan kaldırmaz.

İkinci önemli şey ise, bu tür hoşgörü ve kültürel birlikte yaşamanın düşmanlarının her zaman mevcut olduğunu ve üç inanç topluluğunun da içinden geldiğini göstermesidir. Daha önce de belirttiğim gibi, o zaman da (şimdi olduğu gibi) aynı kutsal metinlerin ve aynı dini geleneklerin farklı yorumlanması söz konusuydu. Bazen diğer Müslümanlara yönelik hoşgörü politikalarına itiraz edenler Müslümanlardı; bazen de karma evliliklerden dehşete düşenler Hristiyanlardı; ve bazen de Yahudi kültürünün Araplaştırılmasının miraslarına ihanet olduğunu iddia edenler Yahudilerdi.

Kitabınızda anlatılan dönem genel olarak Yahudi kültürünün "Altın Çağı" olarak kabul edilmiyor mu? Neden tam o zaman ve orada yaşandı?

Endülüs Yahudileri, Müslümanların çoğunlukta olduğu İspanya'nın Araplaşmış kültürüne asimile olabildikleri ve buna istekli oldukları için geliştiler. Bu karşılıklı bir süreçti. Her şeyden önce, Kurtuba yöneticilerinin hayırsever sosyal politikaları vazgeçilmez bir temel oluşturdu ve Orta Çağ boyunca (ve sonrasında) İslam dünyasında hoşgörüyle karşılanan ve başarılı bir şekilde Araplaşmış Yahudi toplulukları olmasına rağmen, hiçbiri Endülüs topluluklarının ulaştığı önem ve kültürel başarı seviyesine ulaşamadı ve bence bu, Endülüs'ün dhimma yorumunun özel nitelikleriyle ilgilidir.

Tanımlanması en kolay etki her zaman maddi etki olmuştur, çünkü aslında Avrupa, İspanya'dan veya İspanya üzerinden gelen bir dizi teknolojik ve maddi ürünle adeta sel gibi akmıştı. Örneğin: düzinelerce farklı yiyecek türü ve bir orkestra dolusu yeni müzik aleti, ayrıca karadan uzaklaştıktan sonra yön bulmayı sağlayan yıldız konumlarının ölçülmesine olanak tanıyan usturlap gibi nesneler. Ancak şimdi hepimizin açıkça anlaması gereken şey, o zaman olduğu gibi şimdi de maddi ve teknolojik etkileri daha geniş kültürel etkilerden ayırmanın neredeyse imkansız olduğudur ve buradaki birçok ironiden biri de, Avrupa tarihinin bu uzun döneminin büyük bir bölümünde, geleneksel değerleri tehdit ettiğini düşünen safkanların şüpheyle baktığı devrimci kültürel öncü olarak Müslümanların veya İspanya'nın Müslüman egemenliğindeki kültürünün görülmesidir. Yeni müzik, inancın sorgulanamaz ve rasyonel incelemeye tabi tutulamaz olduğu ilkesine meydan okuyan felsefe, geniş kütüphaneler oluşturmayı mümkün kılanlar da dahil olmak üzere bir dizi yüksek teknoloji ürünü—tüm bunlar ve daha fazlası, elbette henüz daha sonraki dönemlerdeki ayrı ulus devletler topluluğuna hiç benzemeyen, Avrupa'nın farklı bölgeleri arasındaki son derece geçirgen ve sürekli değişen sınırlardan geçti.

Orta Çağ'ın din hoşgörüsüzlüğü ve savaş dönemi olarak algılanması, kısmen de bu dönemin, özellikle de İspanya'dan hem Yahudilerin hem de Müslümanların sürülmesini haklı çıkarmak zorunda kalan İspanyol tarihçiler arasında yaygın olan bir ürünüdür. Bu sonradan gelen zihniyet, bir zamanlar dini farklılığın, topluluklar arasındaki şiddetin diğer nedenlerinden daha önemli (ve bazen daha az önemli) olmadığı bir dönemin varlığını kavrayamamıştır. Elbette, bir inancı diğerine karşı kışkırtan hoşgörüsüzlük ve savaşlar vardı. Daha önce de belirttiğim gibi, üç dinin her birinde, zaman zaman etkili olan ve hoşgörüsüzlüğü şiddetle savunan ve dini savaşlara inanan figürler vardı. Ancak bu evrensel olmaktan uzaktı ve gerçekçi politika ile gerçek hoşgörü en azından sıklıkla geçerliydi: Cid

olarak bilinen İspanyol ulusal kahramanı, aslında kendi döneminin Kastilya hükümdarına karşı şiddetli bir şekilde savaştı ve belirli dönemlerde Müslüman ordularının liderliğini yaptı. Adı aslında Arapça bir kelimedir; askerlerinin büyük savaşçıya saygıyla "lord" diye hitap etmesiydi.

Gerçekten de öyle, ancak bu çoğu zaman belirsiz bir anı oluyor ve bazen Avrupa'daki anılar kadar çarpıtılmış olabiliyor.

Usame bin Ladin'in son zamanlarda Endülüs'e yaptığı göndermelerin de açıkça gösterdiği gibi, bu bir gelenek. Onun ve bazı diğerlerinin için bu sadece küçük bir farklılık.

Batı'da yaygın olan sürekli dini düşmanlık ve savaş hakkındaki aynı klişenin farklı bir versiyonu. Ve sadece...

Son yüzyıllardaki Hristiyan İspanyolların, Cid'in de aynı şekilde memnuniyetle bunu yapacağını hayal etmekte veya kabul etmekte zorlanmaları nedeniyle...

bir Hristiyana karşı savaşa girdi

Bir Müslüman olarak, günümüz Müslümanlarından bazıları, Endülüs'ün hayati önem taşıyan yıkımının büyük bir kısmının o dönemde gerçekleştiğini hayal etmekte zorlanıyorlar.

Hristiyan ordularının en ufak bir zarar vermesinden çok önce, Fas'tan gelen köktenci Müslüman Berberilerin eli değmişti.

Ancak Endülüs, İslam dünyasının birçok açıdan zirvede olduğu bir dönemin saygı duyulan bir hatırası olarak da uzun zamandır varlığını sürdürmektedir ve bazı çevrelerde bunun büyük ölçüde diğer dini topluluklara ve diğer kültürlere gösterdiği hoşgörüden kaynaklandığına dair bir anlayış her zaman olmuştur.

Arabistanlı Lawrence filminde, Endülüs'ün Arap tarihinin eşsiz bir anı olarak hatırasının bu yönünün etkileyici bir yansımasını gördüğümüz muhteşem bir sahne var.

Prens Faysal, Lawrence'ı "çöl seven İngilizlerden" biri olmakla suçlarken, Arapların ise çeşmeleri sevdiğini söylüyor.

ve bahçeler—ve bu sevginin zirvesi ve bir zamanlar loş ışıklı Kuzey Avrupa'yı utandıran bir ihtişam yakında geliyor.

Konuşmanın ortasında, savaştan yorgun düşmüş prens, "Cordoba'nın kaybolmuş bahçeleri"nin anısını yad ediyor.

Arap şiirinde "Kurtuba bahçeleri" yüzyıllardır hem kültürel başarının zirvesini hem de karmaşık bir sembolü olarak kullanılmıştır.

ve merkezilik için olduğu kadar trajik kayıpların da eşdeğer derinlikleri için. Ve Kurtuba Ulu Camii—hatta harap olmuş haliyle bile.

Ortasına oldukça grotesk bir Barok kilisesinin yerleştirildiği bu yapı, en nefes kesici ve etkileyici eserler arasında yer alıyor.

İslam dünyasında bugüne kadar inşa edilmiş, hakkında methiyeler yazılmış camiler.

Bu kitabı yazmaya nasıl karar verdiniz?

Akademik kariyerime ortaçağ şiiri üzerine çalışan bir araştırmacı olarak başladım ve her zaman özellikle troubadourların şarkılarıyla ilgilendim.

Bu durum birçok açıdan kültürü devrimleştirdi.

On birinci ve on ikinci yüzyıllarda Avrupa'da yeni enstrümanlar, yeni ritimler ve aşk hakkında yeni fikirlerle ortaya çıkan müzik, *"Dünyanın Süsü" adlı eserin* kalbinde yer alan iki ilgi alanına yol açtı: Birincisi, şüphesiz Güney Fransa'nın troubadourlarının müzikal ve lirik "devrimine" katkıda bulunan, muhteşem çok dilli ve son derece yenilikçi Endülüs kültürü. İkincisi ise, Orta Çağ döneminin neredeyse tüm tarih kitaplarımızda neden bu kadar yanlış temsil edildiği ve edilmeye devam ettiği sorusudur; Orta Çağ Avrupa kültürünün, yüzlerce yıllık Müslüman ve Yahudi yorumlarıyla yorumlanan Yunan felsefesinin incelenmesini *temel olarak* içerdiğine dair çok az bilgiye sahip olmamızdan, *Orta Çağ* kelimesini hala "karanlık" ve "aydınlanmamış" anlamında kullanmamıza kadar, bazı açılardan Avrupa'nın o zamanki kadar aydınlanmış olmadığı gerçeğine kadar.

On yıllarca hem İslam İspanyası hem de çoğu bir şekilde İspanya ile bağlantılı olan ve Orta Çağ Avrupası'nı kimsenin hayal edebileceğinden çok daha modern ve "güncel" kılan kültürel devrimler dizisi hakkında ders verdikten sonra, bu konuda genel halk için bir kitap yazmaya karar verdim.

İlginç şekillerde aydınlatıldığını düşündüğüm birçok konu arasında, Orta Çağ (sonraki dönemlerin aksine) Avrupa kültürünün birçok yönden karmaşık bir kimliğe sahip olmaktan -ve siyasi doğruluk gibi her şeyin tam zıt uçlarında yer alan bir kimliğe- sahip olmaktan memnuniyet duyduğu gerçeği de yer alıyor.

Dünyanın Süsü adlı kitabımı yaklaşık dört yıl önce yazmaya başladım ve 2001 yazında bitirdim ve anlatacak çok şeyi olan bir hikaye anlattığım için tatmin oldum.

Kültürümüzü ve çağımızı sunuyor. O zamandan beri, elbette, 11 Eylül'ün hayal bile edilemeyen olayları, önemine yeni bir boyut kattı.

Bu benim için hem sevinçli hem de hüzünlü bir durum.

Sorular ve tartışma konuları

1. *"Dünyanın Süsü"nü* okumak Orta Çağ hakkındaki görüşünüzü herhangi bir şekilde değiştirdi mi? Nasıl? Orta Çağ'ın karanlık ve geri kalmış bir dönem olarak algılanmasının nedenini ne düşünüyorsunuz? Bu dönem yüzyıllar boyunca nasıl devam etti?

2. Kur'an'ın diğer iki "Kitap Ehli"nin kutsal metinleriyle ortak özellikleri nelerdir? Üç kutsal metin hangi yönlerden farklılık gösterir? İslam öncesi şiirin Arap kültüründe belirli bir şiirsel anlayışın oluşmasında oynadığı rolü tartışın.

3. İslam'da dhimma hükümlerinin kökenleri nelerdir ve İslam'ın yayılma yıllarında neden bu kadar önemliydiler? Yahudilik veya Hristiyanlık gibi diğer dinlerle ilgili benzer düzenlemeler var mı?

4. İber Yarımadası'na İslam'ın gelişi karşısında Hristiyan ve Yahudi topluluklarının tepkilerini tartışın. Bu iki topluluk, aslında dhimmi topluluklarla aynı düzeyde koruma altında olmalarına rağmen neden bu kadar farklı tepkiler verdi? Hristiyanlar arasında çok yüksek oranda din değiştirmenin nedeni ne olabilir?

5. Halifeliğin dağılmasını takip eden göreceli siyasi kaos yılları, artan kültürel zenginliğin yaşandığı yıllardı. Halifeliğin dağılmasının olumlu etkilerinin görünürdeki paradoksunu tartışın. Siyasi istikrarsızlıkla

karakterize edilen ve benzer kültürel gelişmeye yol açan başka tarihi anlar düşünebilir misiniz?

6. Çeviri hareketi, özellikle bilim ve felsefenin başlıca çevrilen metinler olduğu dönemde, Kuzey Hristiyan Avrupa'sının çehresini nasıl ve neden değiştirdi? Yunan felsefi geleneğinin gelişi, üç tek tanrılı gelenek için hangi sorunları ortaya çıkardı ve neden? Bu aynı sorunlar —birçoğunun gördüğü gibi inanç ve akıl arasındaki karşıtlık—on ikinci yüzyıldan beri Batı uygarlığını nasıl şekillendirmeye devam etti?

7. 13. yüzyılın başından itibaren yönetici Hristiyanların tutumlarındaki değişimi tartışın. Bu dönemde Almohadlar hangi rolü oynadı?

8. On dördüncü yüzyılda " *Müdejar"* (yani "Arap tarzında") sarayların ve diğer anıtların inşasını düşünün. Böyle birinin böyle yapılar inşa etmiş olması akla yatkın görünüyor mu?

   Acımasız Petro, kendisinden önce gelen "hoşgörü kültürü"ne açıkça atıfta bulunmakla ilgilenmiş olabilir miydi? Yoksa...

   O noktada üslup, din ile herhangi bir bağdan arınmış, yalnızca "İspanyol" üslubu haline mi gelmişti?

9. 1492 olaylarının, bazıların iddia ettiği gibi, İspanya'nın ortaçağ tarihinin öngörülebilir bir sonucu olmadığını, aksine, o dönemi yaşayan birçok kişi için hayal edilemez bir şey olduğunu tartışın.

10. Bir edebiyat eseri, bir tarih eserinin aktaramayacağı hangi tarihi anı aktarabilir? Hem olağanüstü hayal güçlerini hem de tarih anlayışlarını kullanan yazarların eserlerini okumak, Orta Çağ İspanyası hakkındaki görüşümüzü nasıl zenginleştirir? Orta Çağ İspanyası tarihinden bir

"bölüm" alıp onu kısa bir öyküye, romana (ya da bir oyuna, bir şiire...) dönüştürecek olsaydınız, hangi tarihi bölümü seçerdiniz ve neden?

“Büyleyici… Sürükleyici bir okuma… Tarihin önemli bir dönemini gün yüzüne çıkardığı için Bayan Menocal'a minnettarız.”

— CLAUDIA RODEN , *Wall Street Journal*

***WASHINGTON POST* ÇOK SATANLAR LİSTESİNDE**

Geniş çapta "kayıp" bir altın çağın keşfi olarak nitelendirilen bu büyüleyici tarih, yedi yüzyıldan fazla bir süre boyunca Müslümanların, Yahudilerin ve Hristiyanların hoşgörü ortamında birlikte yaşadığı ve edebiyatın, bilimin ve sanatın geliştiği Orta Çağ İspanyası'nın zengin ve gelişen kültürünü canlı bir şekilde gözler önüne seriyor.

MARÍA ROSA MENOCAL, Yale Üniversitesi'nde Whitney Beşeri Bilimler Merkezi Direktörü ve R. Selden Rose İspanyolca ve Portekizce Profesörüdür.

New York şehrinde yaşıyor.

“Muhteşem… Kayıp bir İber dünyasının dokunaklı bir portresi… Menocal’ın eserinin güzelliği, ustalığında ve sabrında, aydınlatıcı anekdotlara, bir zamanı ve onun mucizesini yakalayan başıboş hayata olan bakışında yatıyor.” —FOUAD A JAMI

Washington Post Kitap Dünyası

“Büyüleyici bir üslupla yazılmış bir tarih… Menocal, birçok romancının kıskanacağı zengin bir mekân algısı sergiliyor.”

—JOHN GREEN , *Booklist*

“Sürükleyici ve anlaşılır… Ortaçağ İspanyası üzerine yapılan bu çalışma, güçlü bir İslam toplumunun ve ona bağlı Hristiyan rakiplerinin, karşılıklı saygılarını kaybetmeden, zengin bir bölgenin kontrolü için silahlı mücadele verebildiklerini gösteriyor… Değerli bir katkı.”

—STEPHEN S CHWARTZ , *National Review*

“'Batı' kültürü diye adlandırdığımız şeyin büyük ölçüde Endülüs aydınlanmasına borçlu olduğunu söylemek abartı olmaz. … Bu kitap, kaybettiğimiz bir dünyayı bize kısmen geri kazandırıyor.”

—CHRISTOPHER HITCHENS , *Nation*

*

İngilizce'de İslam'dan bahsederken kullandığımız uygunsuz ve yabancılaştırıcı yöntemlerden biri de, Arapça *"Allah"* (Tanrı) kelimesini özel bir isimmiş gibi kullanmaktır; bu da, bir Müslüman için ironik ve dehşet verici bir şekilde, bunun farklı bir şey olduğu izlenimini yaratır.

Tanrı. Üç tek tanrılı dinin Tanrısı için her zaman "Tanrı" kelimesini kullanacağım; bu dinlerin farklı dilleri, Elbette, aynı Varlık için farklı kelimeler.

*

Hroswitha'nın anlattığı, benzer bir şehitliğin apaçık taraflı Hristiyan anlatımı bile, bunun nasıl olduğunu oldukça açık bir şekilde ortaya koyuyor.

Genel olarak, Kurtuba'da Hristiyanlığın uygulanmasının hoşgörüyle karşılandığı anlaşılıyordu, ancak tek bir tahammül edilemez suç söz konusuydu.

Peygambere küfrettiği için onu “altın put” olarak adlandırdı: “[Müslüman yönetici] bir bildiri yayınladı… / Kim ki Ebedi Kral'a hizmet etmeyi ve atalarının geleneğine saygı göstermeyi çok arzuladı / Bunu hiçbir şeyden korkmadan yapabilsin Cezalandırma. / Yalnızca tek bir şart koştu / ki buna uyulmasını istedi, / Şöyle ki, söz konusu şehrin hiçbir sakini / Şunu yapmamalı: "Bu prensin taptığı altın putun adına küfretmeye cüret etmek ne demek?"

*

Ayrıca ortak Hristiyan düşmanları da vardı; bu gerçek, Haçlı Seferleri sırasında Bizanslıların Hristiyanlara karşı yaptığı saldırılarla birlikte daha da belirginleşecekti.

Şehirler—özellikle 1204'te Konstantinopolis—Haçlılar tarafından yağmalandı ve talan edildi. Şehrin dört ünlü bronz atı da bu yağmalama olayını simgeliyor.

Hatta Venedik'teki San Marco Meydanı'nın görünümünü bile tanımlayan unsurlar, Doğu Hristiyanlığının başkentinin hipodromundan alınmıştır.

*

Ozanların ve onların dilsel ve şiirsel devrimlerinin modern kültü, aralarında Nietzsche'nin (ozanları "kendimizi" icat etmiş kişiler olarak tanımlayan ve *Şen Bilim* adlı eseri, şiir kılavuzları için kullanılan Provençal ismine bir gönderme olan) yanı sıra, şiirlerinin olağanüstü çevirmeni Ezra Pound'un da bulunduğu bir dizi etkili filozof ve şair tarafından geliştirilmiştir.

*

İslam'daki ikonsuz ("ikon içermeyen") ilkesi, çoğu insanın sandığından çok daha az katı bir şekilde uygulanmaktadır: geniş ve lüks Farsça el yazması resimleme geleneği, İslam sanatının geleneklerini ihlal eden göze çarpan ancak benzersiz olmayan bir örneğidir.

Bu durum, diğer örneklerde olduğu gibi, erken İslam döneminin yerel geleneklere uyum sağlamasının bir örneği olabilir.

*

Saragossa (zaten önemli bir merkez olan şehrin Roma dönemindeki adı Caesar-augusta'dan gelmektedir) bu tarihlerde genellikle büyük bir rol oynamıştır. İlk olarak, Abdülrahman'ın Kurtuba'ya varıp yarımadayı yeni Emevi krallığının bir parçası olarak birleştirdiği yıllarda, Şarlman'ın bizzat arzuladığı şehir olarak öne çıkmıştır. Şarlman'ın ordusunun Saragossa kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Pireneler'den geri çekilirken Basklar tarafından pusuya düşürülmesi, çok daha sonra *Roland Destanı'na dönüşen olaylardır.* Taifa döneminde, Saragossa hükümdarları olağanüstü ve etkili bir saray (Aljaferia) inşa etmişlerdir ve bu saray hala ayaktadır.

Bu yapılar, aralıksız askeri çatışmaların yaşandığı o dönemlerdeki kültürel gelişmenin bir simgesi olarak durmaktadır. Bu çatışmaların hemen ardından gelen yıllarda...

Bu sarayların inşası sırasında, sürekli ziyaretçilerinden biri de yıllarca Saragossa'da paralı şef olarak görev yapan Cid idi.

Müslüman ordularının.

*

Bu kitabın Latince adı Disciplina *clericalis'tir ve* kelime kelime çevirisi "Din Adamlarının Eğitimi"dir; ancak ben içeriğini daha iyi yansıtması için

ona *"Din Adamlarının Öyküleri* " adını veriyorum; çünkü kitap özdeyişler ve öykülerden oluşan bir derlemedir.

*

Birçok çeviride "hor görülen" terimi kullanılır, ancak ben Ross Brann'ın "alçaltılmış" çevirisini tercih ediyorum. *Hazarların Booh'u* birçok kişi tarafından *Kuzari olarak da anılır.*

*

Bu öykü kümesinde Peter adında çok sayıda karakterin bulunmasının kafa karıştırıcı olabileceği ihtimali nedeniyle, sistematik bir şekilde Petrus, yalnızca Cluny manastırının başrahibi olan Saygıdeğer Peter'ı kastederek "Peter" kelimesini, Peter Abelard'ı kastederek ise "Abelard" kelimesini kullandı.

Ara sıra burada bulunan Alfonsi, hâlâ "Petrus" olarak anılıyor.

*

Ancak bu Arap sisteminin kullanımı, 13. yüzyılın başlarında ünlü matematikçi Leonardo Fibonacci tarafından yazılan ve Arap kültürüne tamamen hakim bir tüccarın kaleme aldığı Liber *abaci* (*Abaküs Kitabı)* ile popülerleşene kadar yaygınlaşmadı.

Babası Pisalı bir diplomat olan Pisa, Kuzey Afrika'da (günümüz Cezayir'i) muhasebe yöntemleri üzerine eğitim almıştı.

*

Nahmanides, veya asıl adıyla Musa bin Nahman, Orta Çağ'ın en önde gelen hahamlarından biriydi. 1263'te Aragon Kralı James tarafından Barselona'da düzenlenen halka açık bir tartışmada Yahudiliği savunmasıyla ünlüdür. Bu tartışma, Petrus'un Diyaloğu, Halevi'nin *Hazarlar Kitabı* ve daha birçok eseri ortaya çıkaran, farklı dinlerin (felsefe de dahil olmak üzere) temsilcileri arasındaki diyaloglar geleneğine çok benzer bir tartışmadır. Ayrıca, Abbasi saraylarında da bu tür halka açık tartışmaların yapıldığına dair kayıtlar bulunmaktadır.

Halife Harun el-Raşid döneminde.

*

İslam İspanyası'nın en önemli tarihçisi el-Makkari, İspanya yöneticilerinin vazgeçilmez kroniklerini şu şekilde yazmıştır: Bu durum, onun 14. yüzyılda Nasrid Granada vezirine duyduğu sürekli ilginin neredeyse tesadüfi bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. El-Makkari'nin 1628 ile 1630 yılları arasında Şam'da yazılan Endülüs hükümdarlarının tarihi, aslında onun temel çalışmalarına bir giriş niteliğindeydi.

İbn el-Hatib'in kapsamlı bir biyografisini içeren proje.

*

Almohad mimarisinin bu muhteşem örneğinin ikizi, Marakeş'te yaklaşık olarak aynı dönemde inşa edilmiş Kutubiyya adlı bir minaredir.

On ikinci yüzyılın sonlarına doğru, Sevilla Ulu Camii'nin inşa edildiği dönemle hemen hemen aynı zamanlarda.

*

"Borçlu İsrail, Kosovalı Arnavut bir aileye sığınak sağlıyor," New *York Times,* 2 Mayıs 1999.